

22111
MINISTERUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PUBLIC

LIMBA ROMÂNĂ

MANUAL PENTRU CLASA a V-a

EDITURA DE STAT DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ
1953

av. 50 / 31.12.53.

Biblioteca Centrala

L129181160

Biblioteca Centrala Universitara - Sibiu

MINISTERUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PUBLIC

LIMBA ROMÂNĂ

MANUAL PENTRU CLASA a V-a

INVENTAR
2020

UNIVERSITATEA „LUCIAN BLAGA”
— SIBIU —
INVENTARIAT 1998

20 FEB 1998

EDITURA DE STAT DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ

1953

Bibl. Instit. de inv. superior Sibiu
INV. Nr. 53.941 1978

Biblioteca Universității „Lucian Blaga” din Sibiu

PATRIA

Fragment din *Fiul Patriei*

de MIHAI BENIUC

Hei, voi plaiuri, plaiuri,
Ale țării mele,
Inflorite Maiuri,
Toamne coapte, grele,
Jărăgaie vara,
Iarna viscol, nea —
Asta este țara,
Asta-i țara mea !
Munți cu ghebu'n pâcle,
Râuri spumegoase,
Codri — mândre bucle —
Șesuri de mătase ;
Miez de fier, cărbune,
Mult cât nu poți spune,
Zac grămezi în ea —
Asta-i țara mea !
De-ai privi-o 'n zare
De departe foarte
Cu căciula-i mare
Dată într'o parte,
Cum o 'mbrână râul
La mijloc de-a-lătul —
Dunărea e brâul,
Cușmă e Carpatul —
Zău că-ți vine-a zice :
Să trăiești, voinice !
Hei, voi plaiuri, plaiuri
Ale țării mele,
Fost-ați voi și raiuri
Și iad cu zăbrele.
Raiuri pentru domn,
Iaduri pentru om.
Pentru cel sărac,
Ce-a luptat prin veac,
Cu jugul târit

Prin veac mohorât.

Pe feciorii săi
Greu mi-i mai munciră
Pân' ce-i nimiciră
Sângeroși călăi.
Pe Doja secuiul
Mi l-au fript ca puiul
În tron pironit
De fier înroșit.
Și i-au pus coroană
Pe fruntea'n broboană
Tot din flăcări scoasă,
Să-l frigă, să-l arză.
Și s'a 'ncins atunci
Peste munți și lunci,
Curcubeu de pară
Pe întreaga țară.
Curcubeu de ură,
Nu de 'mpăcăciune,
Pentru cei ce fură
Ș'asupresc în lume !
Lui Horea-i zdrobiră
Trupul cu o roată.
Ș'apoi l-au menit
Păsării de pradă.
Și-i cărară faima
Vulturii în zare,
De-i cuprinse spaima
Pe stăpâni mai tare !

Dar în Tudor, mări,
N'au înfipt ei junghiul,
Ca să-i pună țării
Greu pe piept genunchiul ?

Nu căuta mormântul
Unde zac eroii !
— L-a șters oare vântul
Și apele ploii ?
— Nu l-a șters nici vântul
Nici apele ploii,
Dar nu e mormântul,
Unde zac eroii.
Nu e stâlp de piatră
Cu slove frumoase ;
De mușcăți nu-i vatră
Pe dâmb, să miroase.
Nu-i copac la creștet
Care trist își cerne
Frunzișul său veșted —
Semn al păcii-eterne.
Dar de nu-s morminte
Câți au fost eroi,
Aduceri aminte
Au rămas în noi.
Nu le 'mprăștiară
Cele patru vânturi.
Ei trăesc în țară,
In oameni, în cânturi.
— Decembre să spună
Cel din optsprezece !
Parc'aud pe strună
Călcând moartea rece...
Vorba se sugrumă
In gătlej, — nu cântă,
Ci cu sânge 'n spumă
Parcă se frământă.
Să spună asfaltul
La Teatru 'n piață
Cum s'a scurs vieață
De-alungul, de-alatul
Pe stradă la vale
Cu sângele 'n valuri.

Lupenii să spună, —
Când în două 'și nouă
Moartea goarna-și sună
Și gloanțele plouă.
Minerii-i ucise
Prefectul din Deva —
Ei ! dar nu se stinse

Cu aceasta greva.

Crește zvon de luptă
Cu sgomot de vihor,
Crește și se 'ntinde,
Țara o'mpânzește,
Munți și văi cuprinde,
Focuri cresc pe creste.
Nu e primăvară,
Dar e cald în țară.
Nu e cald afară,
Ci 'n inima-amară.
Căci e pară vie,
Foc de bărbăție,
Ațâțat în piepturi
Pentru sfinte drepturi.

Iată cum se face
Că în treize 'și trei
Grivița desface
Steagul luptei ei.
Steagul ce de-atuncea
Neclintit a stat,
De oamenii muncii
In slăvi ridicat.

Hei, voi plaiuri, plaiuri
Ale țării mele
Fostu-mi-ați voi marturi
Multor lupte grele.
Râurile noastre
Și-au văzut adesea
Undele albastre
Roșii ca cireașa.
Gros curgea de sânge
Apa spumegată,
Valul și azi plânge
De ce-a fost odată.
Plugu-adesea 'ntoarce
Firmături de oase,
Iar pentru mioarce
Ierbile mănoase
Sug din țărna udă
Sânge de voinic
Ce-a murit cu trudă
La umbră de spic.

Iată cum se face
C'asa mult ne place
Țarina, pădurea
Mai mult ca aiurea,
Dealul, valea, piatra,
Casa, omul, vatra,
Calul, iarba, vita,
Cântul, vorba, pîta —
Toate, toate cele
Ale țării mele.
Iată cum se face
Că fășii am face
Vrăjmașii din țară,
Dușmanii de-afară
Și-am muri cu drag
Sub al țării steag.

Hei, voi plaiuri, plaiuri
Ale țării mele,
Nu-s dealurile năpuri
Să vestești cu ele
Bucuria toată
Ce-a cuprins o țară
Când întâia dată
O eliberară,
Câmpul și pădurea
Slobode în soare
Murmurau un cânt
Nou pe-acest pământ,
Peste acest meleag
Murmurau cu drag,
Și veneau, fârtate,
Armate, armate,
S'auzeau cum bat
Tuneri înfundat.
Cum veneau ca vântul
De vuită pământul,
Cum veneau ca marea
De ciocotea zarea,

Și fugea vrăjmașul
Incurcând făgașul
In câmp rătăcit,
De-aproape 'ncolțit.
In sâlha adâncă,
In munte, in vale, —
Veniră soldații,
Oștenii lui Stalin
Veniră, veniră, —
Și când poposiră
Zâmbiră ca frații!
Luară in brațe
Copiii cu drag,
Zâmbiră ca frații
O clipă pe prag.
Și iară, și iară
La luptă plecară.

Vezi, pe-acest ogor.
Cu arme arat,
Cu sânge udat,
Răsări cu spor
Pruncilor și nouă
Grâu de viață nouă!
Pe țarina-aceasta,
Curățind năpasta
Și lumea bolnavă,
Au putut cu slavă,
Frate, comuniștii
Noi lumini să iște.
Pe acest ogor
Cu arme arat
Cu sânge scaldat
Intregul popor,
Sub steag purpuriu,
Porni pe nou drum,
Drumul de acum —
In frunte Gheorghiu!

B A S M U L

VIZOR, CRAIUL ȘERPILOR

Basm popular

A fost odată ca niciodată.

Au fost odată trei păcurari la o stână.

Intr'o seară, mulgând oile la strungă, auziră nu departe o strigătură puternică. Toți se cutremurară. Păcurarul cel mai tânăr, numit Petru, zice :

— Eu mă duc într'acolo, să văd ce poate să fie.

Își luă ciomagul cel mare, cojocul în spate și se duse.

Intr'o vale văzu un șarpe uriaș, cu un cerb în gură, pe care nu-l putea înghiți din pricina coarnelor celor mari, cu care era împodobit cerbul. Se aflau amândoi în așa stare, încât nici cerbul nu se putea mișca, nici șarpele.

Cum se apropie Petru, cerbul zise :

— Haide, fii bun, păcurarule, omoară șarpele acesta, care vrea să mă mănânce, și-mi scapă viața, că doar și eu îți voi fi bun la ceva.

Șarpele zise :

— Haide, păcurarule, fă bine și taie coarnele cerbului ca să-l pot înghiți, că-ți voi da tot ceace îmi vei cere tu.

Petru cugetă și în urmă zise :

— Mai bine voi ajuta șarpelui să înghită cerbul, căci îmi va da tot ce îmi voi cere, decât să ajut cerbului care, cine știe, poate-mi fi de folos ori ba ?

Deci se duse, lovi cu ciomagul coarnele cerbului, care și picară, așa că șarpele îl putu înghiți.

După ce se linse pe buze de dulceața și grăsimea cerbului, șarpele zise :

— Văd că ești om de treabă, căci mi-ai făcut mult bine : una, că m'ai mântuit de moarte, a doua, mi-ai ajutat să mănânc cerbul ; deci precum ți-am făgăduit, îți voi da ce vei cere dela mine. Să știi că pe mine mă chiamă Vizor, craiul șerpilor. Du-te

la mine acasă. Eu voi fi acolo și te voi răsplăti, mai zise șarpele și-i arătă drumul.

Petru plecă pe calea arătată de șarpe și merse până ce întâlni un porcar, către care grăi :

— Bună seara.

— Bună să-ți fie inima !

— Unde șade Vizor, craiul șerpilor ?

— Nu șade departe ; ici, la vreo treizeci de pași, este o gaură în pământ, sloboade-te pe ea înlăuntru, căci acolo e el. Dar ce-ai cu Vizor, craiul șerpilor ?

— Ia uite, frate, — începu Petru, — i-am făcut un bine, căci dacă vream, îl puteam omori ; iar el, văzând fapta mea, mi-a lăgăduit că-mi va da tot ce voi cere, numai să vin la el. Nu știu ce să-i cer. Spune-mi ce să fac, — îți voi fi mulțumitor.

— Cum să nu ? bucuros, frate, căci trebuie să ne ajutăm unul pe altul. Despre stăpânul pot să-ți spun că e foarte bun la inimă. Ce ți-a lăgăduit, îi dă. Grijește numai ce ceri. Are mult aur, argint și pietre scumpe ; acele și jumătate dacă le vei cere, ți le va da. Eu însă îți zic alta. El are numai o fată, care e foarte frumoasă, ea ruptă din soare, apoi de bună, e ca o bucată de pâine albă. De câte ori vine cineva pe la el, o face un pui de șarpe și-o bagă într'o lădiță urită de lângă ușă, vrând s'o ascundă ca nu cumva s'o ceară cineva, ș'apoi el să rămână fără ea, căci îi este foarte dragă. Tu cere-i lădița, căci atunci, fiindu-i ginere, loată averea lui va fi a ta. Altminterea fă ce vrei. Numai de una te rog : să nu mă spui lui Vizor, craiul șerpilor, că atunci s'a sfârșit cu mine.

— Îți mulțumesc de sfatul ce mi l-ai dat și voi cerca să văd dacă-mi dă lădița, zise Petru.

Invățat de porcar, plecă Petru către locul arătat, până ajunse la o groapă în pământ.

Nu trebui să aștepte mult, căci șarpele, auzind pași străini, își ridică sus capul și zise :

— Intră, păcurarule, fără nicio frică !

Atunci Petru își dete drumul înlăuntru și intră într'o casă foarte frumoasă. De aci îl duse șarpele în altă casă plină cu aur, argint, diamante și alte pietre scumpe, pe care i le arătă una câte una, apoi când gălă zise :

— Vezi, dragul meu, câtă avere am eu. Cere cât poștești, căci pentru binefacerea ta, nu-mi pare rău după ele. Ce-ți trebuie ? aur ? argint ? diamante ? ori alte pietre scumpe ? sau vrei să-ți dau din toate câte ceva, ca să te fac de acum înainte avut ?

— Ba eu nu poftesc de acestea, — îi răspunse Petru. De bogăție n'am trebuință, căci până am aceste două mâini, nu

mi-e frică de sărăcie. Te rog însă să-mi dai lădița aceasta mică de după ușa, căci de când am intrat aici, ochii tot pe ea i-am ținut.

— Ce vrei tu să faci cu acea lădiță ? — zise șarpele plin de mirare. Am găsit-o eu de mult și-am pus-o aici. Ia tu mai bine ce-ți dau eu, ca să fii fericit toată viața ta !

— Dacă nu-mi dai lădița aceea, atunci nu primesc nimic.

— Ia privește ce e aici în lădiță ! zise șarpele mânios. — Uită-te, e un pui de șarpe ! L-am găsit eu odată înghețat pe cale și l-am adus ca să-l cresc.

— Tocmai pentru aceea te rog să mi-l dai mie, — zise Petru, — căci îl voi crește eu ; toată viața mea am dorit să am unul.

— Bine, eu îți dau lădița, ia-o și fii sănătos.

Înainte de a pleca însă, îi așternu masa și-i puse de mâncare și de băutură, dar de spus nu i-a spus ce-i cu șarpele din lădiță.

Plecă păcurarul cu lădița, însă nu la stână, ci acasă.

Ajungând acasă, spuse mamei sale prin câte a umblat și dece n'a stat la stână. Mâncă niște castraveți acri, iar șarpelui îi dete un taler cu lapte.

După ce bău tot laptele, șarpele ieși din lădiță, se dete de trei ori peste cap și se făcu o fată frumoasă care n'avea seamă în lume.

Petru cum o văzu, înmărmuri de frică, temându-se că-l va părăsi.

În urmă prinse inimă și zise :

— Nu cumva voești să mă lași ?

— Ba nu te las, dragă Petre, — vorbi ea venind la el și sărutându-l, — cum să te las ?

Iute aduse apă, făcu foc, spălă rufele, vasele, curăță în casă, adică făcu tot ce trebuie să facă o bună gospodină. Dar așa de iute lucra, încât mama lui Petru n'avea timp să se mire îndestul, iar Petru sta înmărmurit, fără răsufare, nesăturându-se de a se uita la ea.

Mai în de seară, făcu de cină, apoi mâncară ; după aceea fata îmbracă pielea de șarpe și se băgă în lădiță.

Tot așa se întâmplă în ziua a doua, a treia și așa mai departe timp de o săptămână.

Atunci mama lui Petru se duse la o bătrână și-i spuse tot ce avu de spus.

— O, draga mea, — răspunse baba, nu e lucru mare ; se poate îndrepta. Când se va duce după apă, tu apucă pielea ei de șarpe și-o aruncă în foc.

Așa și făcu mama lui Petru.

Când se'ntoarse dela fântâna, femeia voi să se îmbrace dar nu-și găsi pielea. Întrebă pe mama-sa.

Baba atunci zise :

— Să mă ierți, draga mea, că eu n'am văzut. Am măturat casa și cum am făcut, cum n'am făcut, destul ca din negrijă am băgat și pielea ta în foc ; dar acum mai lasă-te și fără piele de șarpe, căci n'ai lipsă de ea, destul ești de frumoasă ca nevastă. Las'să se fâlcescă Petre al meu cu tine.

N'avu ce face nevasta lui Petru, căci ca o muiere cuninte ce era, trebuia să se supună soacrei sale și să nu crâncească.

Se mai puse la lucru până seara, când veni bărbatul său.

Atunci merse în grădina și începă a plânge, dar văzu că nici plânsul nu-i folosește la nimic. Plecă dar către locuința lui tată-său și-i spuse ce-a făcut soacră-sa cu pielea ei și că acum nu se mai poate ascunde noaptea în lădiță.

— N'am ce-ți face. — îi răspunse tată-său. Rămâi nevasta lui Petru. Du-te la el și ascultă de el și de mama-sa. Nu-ți fie rușine că e sărac, căci, precum văd, e fecior harnic și frumos. Haide ! să nici nu știe că ai fost la mine. Altădată puteți veni amândoi.

Mângâiată, se duse acasă.

Dimineața, până a nu se face ziua, veni poruncă dela „domni” să meargă la lucru, că era și atunci iobăgie. Fiindcă Petru avea alte lucruri pe acasă, se duse nevasta lui la domni și se puse în rând cu alți lucrători, întrecându-i atât în istețime, cât și în harnicie.

Domnul se uitase neincetat la nevasta lui Petru, care îi căzuse la inimă, și-și puse în gând să-l piardă pe Petru.

Seara, când fu gata lucrul, domnul zise :

— Nevasta lui Petru să vină încoace !

— Poruncește, aici sunt, — răspunse ea.

— Spune-i lui Petru, că mâine dimineață să fie aici la curte. Ai înțeles ori ba ?

— Înțeles, și-i voi spune.

A doua zi pe la prânz, Petru era la curte.

— Știi, Petre, pentru ce te-am chemat ? — îl întrebă domnul.

— Știu de-mi vei spune. — răspunse Petru.

— Ascultă dar ! Vezi colo înaintea șurii mele două stoguri mari de grâu ?

— Văd măria ta.

— Până mâine dimineață să fie tot grâul îmblătit, fără ca să strici stogurile ; grâul să fie tot grămadă în șură și tot din

grâul acela pe mâine la prânz să mănânc pită ; m'ai înțeles, măi ?

— Te-am înțeles, dar e cu neputință să și fac ceea-ce-mi poruncești.

— Cu puțină ori cu neputință, asta e treaba ta ; dacă vei împlini porunca, e bine, dacă nu, capul nu-ți va sta unde-ți stă acum, ci sub picioarele mele. Acum cară-te !

Petru plecă și, ajungând acasă, se trânti supărat pe pat. Nevastă-sa, văzându-l necăjit, veni la el și-l întrebă :

— Ce ți-a poruncit domnul ?

— Iată cum și iată cum, și-i spuse tot ce vorbise cu domnul.

— Nu te teme de nimic, Petre, îi zise ea. — Hai să mâncăm și să bem, căci o să te scape tata.

După masă, Petru plecă la socru-său și-i spuse totul.

— Nu te teme de nimic, spuse Vizor, te scot eu ; până atunci hai să gustăm ceva de cină.

Când fură gata cu cina, Vizor ieși afara și pocni cu un bici de foc în patru laturi ale lumii. Veniră smei câtă frunză și iarbă. Tot veneau și nu mai încetau. Într'un târziu, Vizor, craiul șerpilor, zise :

-- II vedeți pe omul acesta ? Să mergeți cu el unde vă va duce ; acolo să vă faceți toți șoareci și să scoateți toate boabele de grâu din stogurile care vi le va arăta el, să le faceți grămadă în șură, o parte din el să-l măcinați, să-l cerneți și să-l faceți pâine. Până în zori de zi totul să fie gata. Ați auzit ?

Se duseră cu toții la stogurile domnului, se făcură toți șoareci. Dar atâția șoareci erau, încât din două stoguri mari abia i-a ajuns-liecăruia câte o boabă de grâu. Făcura o grămadă mare de grâu în șură, unii au măcinat, au cernut și copt, așa că după miezul nopții pâinea era gata. Când răsări soarele, Petru se duse cu pâinea coaptă. L-a sculat pe domn, i-a dat pâinea și i-a arătat grămada de grâu din șură și stogurile.

— Bine, Petre, — îi răspunse domnul — ești fecior harnic, pentru aceea ești vrednic să te dăruiesc cu ceva. Ia strigă servitorii mei să vină.

Petru îi chemă și veniră vreo zece servitori, neștiind ce poruncă nouă au să capete.

— Petru acesta e un om vrednic, — începu domnul.

— E vrednic, măria ta, căci am văzut ce-a lucrat.

— Ascultați ! e om vrednic și pentru lucrul ce-a făcut astănoapte să-i dați douăzeci și cinci de nuiete.

Mirați de astă strașnică poruncă, nu știau ce să facă și se uitau unul la altul. Mai tare se miră însă Petru.

Văzând servitorii că domnul nu-și schimbă gândul, n'avură ce face, ci îl puseră pe laviță pe Petru, iar unul luă o nuiă, de care era plină curtea, și îi dete lui Petru douăzeci și cinci.

— Aceste mi se deteră pe nimica, — gândi Petru sculându-se de pe laviță.

După ce plecară servitorii, domnul veni către Petru :

— Vezi tu codrul acela ? — zise arătându-i o pădure mare.

— Văd, domnule.

— Până mâine dimineață acel codru să fie tăiat, lemnele puse toate grămadă, rădăcinile scoase, pământul să fie arat, plantat cu viță de vie, dar așa ca mâine dimineață să-mi aduci struguri pe un taler să mănânc. M'ai înțeles ?

— Înțeles măria ta, mi-e frică numai că nu voi putea îndeplini ce-mi poruncești în așa timp.

— Treaba ta, însă dacă vei împlini până mâine dimineață, e bine, dacă nu, capul nu-ți va sta unde-ți stă acum, ci sub picioarele mele. Ai auzit ?

— Auzit, domnule.

— Acum cară-te.

Supărat, Petru se duse acasă.

— Nu fi supărat, Petre dragă, îi spuse nevasta. Tata te va ajuta și acum.

În amurg, Petru plecă la socru-său.

— Bună seara, tată ! — zise intrând în casă.

— Cum de vii așa de târziu, parcă iar ești supărat ? Cum, nu i-a plăcut domnului tău cum i-ai împlinit porunca ?

— Ba da ; mi-a și plătit bine lucrul.

— Cu ce ?

— Cu douăzeci și cinci de nuiete.

— Prea bine, se vede că e om foarte darnic. Pentru aceasta ești supărat ?

— Și pentru asta sunt supărat. Dar asta a fost și a trecut. Acum mi-a dat altceva de făcut.

— Ce ?

— Mi-a spus să tai un codru până în zori. Lemnele să le așez grămadă, rădăcinile să fie scoase, pământul arat, sădit cu viță de vie, dar așa ca pe mâine dimineață să-i duc struguri pe taler. Pentru aceea am venit și azi să mă rog de dumneata, fii bun și mă scoate și din necazul acesta, precum m'ai scos din cela de ieri.

— Nu te teme, dragul tatii, că te scot ; până atunci hai să bem, apoi să gustăm ceva de cină.

Se puseră amândoi la cină, băură și mâncară cum se cade. Când gătară cu cina, Vizor ieși afară și pocni cu un bici de

foc în patru părți ale lumii ; atâția smei veniră, încât nu i-ar fi putut nimeni cuprinde cu ochii ; erau mai mulți decât în seara trecută.

— Aici sunteți toți ? — întrebă craiul șerpilor.

— Ba chiar toți nu, dar vin și ceilalți pe rând.

— Vedeți iar pe omul acesta ? Să mergeți cu el unde vă va duce, iar codrul pe care vi-l va arăta să-l doborâți, lemnele să le tăiați, să le așezați grămadă, rădăcinile să le scoateți, pământul să-l arați și să-l plantați cu viță, de unde veți aila mai bună. Aveți grijă însă ca pe mâine dimineață strugurii să fie copți, ca să se poată folosi și omul acesta de ei. Ați auzit și m'ați înțeles ?

Ca din pământ scoaseră unii sape, alții ferestre, și toate unellele de care aveau nevoie și plecară către codrul arătat de Petru. Ajungând acolo, unii s'au pus la tăiat de lemne, alții la grămădit, alții la scos de rădăcini, alții la săpat, alții s'au dus după viță de vie și ei știu de unde au adus atâta cât au plantat tot codrul; după aceea s'au pus cu toții a sufla peste struguri, așa că după ce trecu de miezul nopții, strugurii erau copți.

În zori de zi, Petru culesse pe un taler struguri și se duse cu ei la domnul, pe care îl sculă din somn, însă nu fu mai norocos decât mai'nainte, căci drept răsplată căpătă nu douăzeci și cinci, ci de două ori atâtea, adică cincizeci de nuiiele indesate.

După ce se petrecură aceste, domnul zise :

— Încă o poruncă mai am a-ți da ca s'o împlinești, Petre ! Tatăl meu a murit când eram de zece ani ; eu acum sunt de șaptezeci și opt de ani, așa dar de atunci sunt șaizeci și opt de ani ! L-am înmormântat cu o coroană de aur și alte pietre scumpe pe cap ; acum am căutat în mormânt acea coroană, dar n'am aflat-o. Să te duci după ea și să mi-o aduci.

— Apoi, — întrebă Petru, — pe unde să mă duc, încotro să plec ? Se vede că ți-ai pus în gând să mă pierzi cu orice preț.

— Eu te țin pe tine pe lume, — se răsti domnul spre el — din binele meu mănânci și bei, din mila mea ești pe pământ, din bunătatea mea trăiești, așadar unde te mân, de te-aș mână în al nouăzeci și nouălea cer, tu trebuie să te duci. Dacă nu-mi aduci coroana în răstimp de douăzeci și patru de ceasuri, capul nu-ți va sta unde-ți stă acum, ci sub picioarele mele. Fără coroană să nu te văd în ținuturile mele, căci atunci e vai de tine, m'ai înțeles ?

Petru tăcu.

Abia putu ajunge acasă de necaz.

În amurg se duse din nou la socru-său, Vizor, craiul șerpilor.

— Bună seara, tată, — zise el intrând.

— Bună să-ți fie inima. Bine că veniși. Ia șezi aici pe scaun. Ce-ți mai face nevasta ? Pentruce n'a venit și ea ?

— Ea face bine, că-i sănătoasă. N'a putut veni, căci și eu am venit într'o treabă grea. E rău...

— Cum ? Iar e rău ? Nu i-a plăcut domnului tău cum ai împlinit porunca ce ți-a dat-o ?

— Ba i-a plăcut. Nu putea să nu-i placă. Dar vrea cu orice preț să-mi vadă capul tăiat și sub picioarele lui. In loc să mă lase'n pace, că i-am fost așa slugarnic, acum mi-a dat cincizeci de nuiete.

— Și tu ai răbdat ?

— Ce aveam să fac ? Am răbdat, că doar n'o să mă prind cu el.

— Țsta e răul de care vorbești înainte ?

— Ba ăsta nu-i. Altu-i mai mare. Mi-a dat o altă poruncă de împlinit.

— Ce poruncă ți-a dat ?

— Mi-a poruncit să-i aduc coroana tătâne-său, care a murit acum șaiszeci și opt de ani, căci dacă nu, capul nu-mi va sta unde-mi stă acum, ci sub picioarele lui.

— Te ajut eu, Petre, te ajut să scapi și acum și nu te voi mai lăsa să te bată slujitorii domnului și să te facă de rușine, căci orișicum ești copilul meu și-mi ești drag. Haide să ne punem să gustăm ceva.

Se puseră la masă și gustară, dar gustară bine, căci se săturară de mâncare și de băutură, adică petrecură cum petrec oamenii, când sunt în voie bună, sau când scapă din necazuri.

După cină luă Vizor, craiul șerpilor, o pușcă mică și i-o dete.

— Iți dau o pușculiță cu apă, și când vor vrea să-ți facă ceva, stropește-i cu apă și îndată se vor face stană de piatră.

Plin de bucurie luă Petru pușculița ; o băgă sub șerpar și plecă.

Când ajunse Petru la curtea domnului, acesta, mâniat că venise fără coroană, chemă toți servitorii și le porunci să-i dea lui Petru o sută de nuiete. Atunci Petru scoase pușculița și-i stropi pe toți cu apă, încât toți într'o clipă, cu domnul cu tot, s'au făcut stană de piatră.

Petru își luă nevasta și muma și se așeză în curțile domnului.

păcurar — păstor

domni — boieri

pită — pâine

stog — claie de snop de grâu
a îmblăti — a bate cu îmblaciul, a treera
șerpar — cingătoare țărăneasă de piele

1. Alcătuiți planul basmului. Pentru titluri alegeți expresii din text.
2. Ce aflăm din basmul citit despre viața dusă în trecut de țărănime?
3. Caracterizați-l pe boier.
4. Ce năzuință a poporului nostru se oglindește în basmul *Vizor, craiul șerpilor*?
5. Povestiți și voi un basm pe care l-ați auzit.

BASMUL

Basmul este una din cele mai vechi specii ale creației literare populare. Multe din basmele cunoscute de noi datează din timpuri străvechi.

Create de autori necunoscuți, ele s'au păstrat de-a-lungul veacurilor, transmițându-se din generație în generație prin viu grai.

În basmele vechi se petrec foarte multe întâmplări neobișnuite, supranaturale. Printre personaje se numără vrăjitori și vrăjitoare, oamenii se pot preschimba în animale, iar animalele știu să vorbească asemenea oamenilor. Eroii basmelor și cei care-i ajută au puterea de a construi într-o singură noapte cetăți și palate, ei zboară, călărind pe cai năzdrăvani, peste țări și mări, repede „ca vântul și ca gândul”.

Cu toate acestea, la baza basmului se află întotdeauna întâmplări din viața adevărată. Iar fantasticul oglindește, de cele mai multe ori, năzuințele poporului către o viață mai bună.

Astfel, în basmul *Vizor, craiul șerpilor*, încercările la care e supus Petru pun în lumină exploatarea cumplită la care erau supuși țărani serbi de către boieri. Biruința lui Petru, cu ajutorul socrului său Vizor, exprimă încrederea poporului în triumful celor ce muncesc, în victoria adevărului și dreptății.

Există multe astfel de basme despre țărani și boieri. În aceste basme se oglindește lupta țăranilor iobagi cu dușmanii lor de veacuri, boierii asupritori. În basmele despre țărani și boieri — cum e basmul *Vizor, craiul șerpilor* — aflăm ura și disprețul țărânimii față de exploatare. Boierul e zugrăvit ca o ființă respingătoare: este crud, lacom, lenș, trăiește din munca altora. În basme, țăranul iese întotdeauna victorios; el este isteț la minte și știe să se descurce în cele mai grele încercări la care îl supune boierul.

Faptele minunate pe care le săvârșese smeii arată visul poporului de a stăpâni natura și de a-și ușura munca.

Dar nu toate basmele sunt plăsmuite de poporul muncitor. Unele dintre ele au fost create de păturile exploatoare, exprimând felul lor de a privi viața. Basmele acestea sunt însă puține și poporul nu le iubește.

Basmele cu adevărat populare le recunoaștem după felul în care sunt zugrăviți în general oamenii bogați. Cunoaștem astfel multe basme în care e vorba despre doi frați, unul bogat și altul sărac. Cel dintâi exploatează pe cel sărac, îl silește să lucreze pentru el și, dacă-l împrumută cu ceva, caută să tragă din aceasta un folos cât mai mare. Dar săracul nu se dă învins: el este mai deștept decât bogatul și, luptând împotriva lui, îl biruie, reușind să ajungă la o viață mai bună și să câștige prețuirea semenilor săi.

În foarte multe basme, eroul popular este Făt-Frumos, care poartă și alte nume, dar are aceleași însușiri: e curajos, bun și milos cu cei oropsiți, necruțător față de dușmani, isteț la minte, puternic și frumos. Dușmanii lui sunt smeii, balauri și împărați răi. Pe toți îi învinge prin istețimea și vitejia lui. În Făt-Frumos, poporul întrupează însușirile luptătorului pentru dreptate, pentru o viață mai bună. În lupta lui, Făt-Frumos este ajutat de natura înconjurătoare, de găze, de fiarele pădurii, de păsări, dar mai ales de calul său care îi e bun și înțelept sfatuitor.

În popor sunt mulți povestitori de basme. Scriitorii noștri clasici vorbesc adesea despre bunicile dela care au auzit minunate basme în copilărie. Eminescu, Creangă și alți scriitori de seamă au repovestit, la rândul lor, basmele auzite în popor. Basmele populare au fost culese și transcrise de folcloriști.

B A L A D A

TOMA ALIMOȘ

Foicica fagului
La poalele muntelui,
Muntelui Pleșuvului ;
In mijlocul
Câmpului,
La puțul
Porumbului ;
Pe câmpia verde'ninsă
Și de cetine cuprinsă,
Șade Toma Alimoș,
Haiduc din țara de jos,
'Nalt la stat,
Mare la sfat
Și viteaz cum n'a mai stat.
Șade Toma tolănit
Și cu murgul priponit
In pripoane de argint,
Și mănâncă frumușel,
Și bea vin din burdușel
Și grăește în astfel :

„Inchinar-aș și n'am cui,
Inchinar-aș murgului,
Murgului sirepului,
Dar mi-e murgul vită mută
Mă privește și m'ascultă,
N'are gură să-mi răspundă.
Inchinar-aș armelor
Armelor drăguțelor,
Armelor surorilor,
Dar și ele-s fiare reci
Puse'n teci
De lemne seci.
Inchinar-oi codrilor
Ulmilor
Și fagiilor,
Brazilor,
Paltinilor,

Că-mi sunt mie frățiori,
De poteri ascunzători ;
D'oi muri
M'or tot umbri,
Cu frunza m'or înveli,
Cu freamătul m'or jeli“.
Și, cum sta
De închina,
Codrui se cutremura,
Ulmi și brazi
Se clătina,
Fagi și paltini
Se pleca,
Fruntea de i-o răcorea,
Mâna
De i-o săruta,
Armele din teci ieșea,
Murgulețu-i rânchieza.
Până vorba-și isprăvea,
Burdușelul
Ridica,
Vinișorul
Că gusta
Și'n picioare se scula.

Ochii-și negri arunca
Peste câmpuri se uita
Și departe ce-mi zărea ?
Că-mi venea, măre, venea
Stăpânul
Moșiilor
Și domnul
Câmpiilor —
Manea, slutul
Și urâtul ;
Manea, grosul
Și-artăgosul ;
Venea, măre, ca vântul,

Ca vântul și ca gândul,
 Cu părul lăsat în vânt,
 Cu măciuca de pământ.
 Pân' la Toma când sosca,
 Din guriță mi-i grăia :
 — Bună ziua, verișcane !
 — Mulțumescu-ți, frate Mane !
 — D'alei, Toma Alimoș,
 Haiduc din țara de jos
 'Nalt la stat,
 Mare la sfat,
 Pe la mine ce-ai cătat ?
 Florile
 Mi le-ai călcat,
 Apele
 Mi-ai turburat,
 Livezi
 Verzi
 Mi-ai încurecat,
 Păduri
 Mari
 Mi-ai dărâmat,
 Ia să-mi dai tu mie seamă,
 Ia să-mi dai pe murgul vamă.
 Toma, mare, d'auzea
 Din guriță-i cuvânta :
 — Ce-ai văzut
 Om mai vedea,
 Ce-am făcut
 Om judeca ;
 Pân'atuncea, măi fârtate,
 Dă-ți mânia laoparte
 Și bea ici pe jumătate,
 Ca să ne facem dreptate.
 Toma, pân' să isprăvească,
 Ii da plosca haiducească
 Pe jum'ate s'o golească,
 Mânia să-și potolească,
 Ca c'un frate să vorbească.
 Manea stânga
 Și'ntindea
 Să ia plosca
 Și să bea,
 Iar cu dreapta
 Ce-mi făcea ?

Paloș mic că răsucea,
 Pântecele
 I-atingea,
 Mațele
 I le vărsa,
 Și pe cal încăleca,
 Și fugea, nene, fugea —
 Vitejia
 Cu fuga !
 Foicică de rogoz,
 Savai, Toma Alimoș,
 Haiduc din țara de jos,
 'Nalt la stat,
 Mare la sfat
 Și viteaz cum n'a mai stat,
 Cumpătul că nu-și pierdea,
 Mâna la rană punea
 Și din gură cuvânta :
 „D'alelei, fecior de lele
 Și viteaz ca o muiere,
 Nu fugi că n'am dat vamă,
 Nu fugi c'o să-mi dai seamă !”
 Vreme multă nu pierdea,
 Mațele că-și aduna
 Cu brâu lat se încingea,
 Mijlocelul că-și strângea,
 Și la murgul se ducea,
 Și pe murg încăleca,
 Iar din gură mi-i grăia :
 — Murgule, murguțul meu,
 Datu-mi-te-a laică-lău
 Ca să-mi lii de ajutor
 La nevoie și la zor,
 Să te'ntreci cu șoimii în sbor
 Pân'o fi ca să nu mor.
 Tinerel că m'ai slujit.
 Dar, ș'acum, îmbătrânit,
 Să te'ncerci la bătrânețe
 Cât puteai la tinerețe.
 Azi te jur pe Dumnezeu
 Să mă porți ca gândul meu
 Și s'ajungi p'âl câine rău,
 Că mi-a răpus zilele,
 Zilele ca câinele...

Până Toma se gătește
 Murgul coama-și netezește
 Și din gură că-mi grăește :
 — Lasă șeaua, săi pe mine,
 Și de coamă țin'țe bine,
 Ca s'arăt la bătrânețe
 Ce-am plătit la tinerețe !
 Până Toma se ținea,
 Murgul, mare, și sbura ;
 Și sbura tocmai ca vântul,

Bine vorba nu sfârșea,
 Murgulețu-și netezea
 Și cu sete mi-l lovea ;
 Capu'n pulbere-i cădea,
 Iar cu trupul sus pe șea,
 Calu'n lume se ducea.

Foicică micșunea,
 Vreme multă nu trecea
 Și pe Toma-l ajungea

Fără s'atingă pământul.
 Cât o clipă de sbura,
 Mult pe Manea-l întrecea.
 Iară Toma, de-l vedea,
 Indărăt se întorcea
 Și din gură-i cuvânta :
 — Maneo, Maneo, fiară rea,
 Vitejia ți-e fuga,
 Că, de m'ai junghiat, hoțește
 Mi-ai fugit și mișelește.
 Ia mai stai ca să-ți vorbesc,
 Pagubele să-ți plătesc,
 Pagubele
 Cu lăișul,
 Faptele cu ascuțișul !

Moartea neagră, moartea grea.
 De pe cal descălica,
 Ochiul
 Se'mpăienjenea,
 Capul
 I se învârtea
 Și'n des codru se pleca,
 Iar din gură ce-mi grăia ?
 — D'alelei murguțule,
 D'alelei drăguțule,
 Ce-am gândit
 Am isbândit,
 Dar și ceasul mi-a sosit.
 Sapă-mi groapă din picior
 Și-mi așterne fânișor,

Iar la cap și la picioare
 Pune-mi, pune-mi câte-o floare:
 La cap floare
 De bujor
 Să mi-o ia mândra cu dor,
 La picioare
 Busuioc
 Să mă plângă mai cu foc.
 Apoi, măre, să te duci
 Drumu'n codru să apuci
 Pân' la paltinii trăsniți,
 Unde-s frații poposiți!
 Nimeni frâul să nu-ți puie,
 Nici pe tine să se suie,
 Făr' d'un tânăr sprâncenat
 Și cu semne de vărsat,
 Cu păr lung și gălbior,
 Care-mi este frățior,
 Frățior de vitejie,
 Tovarăș de haiducie,
 Numai el frâul să-ți puie
 Și pe tine să se suie.
 Tu să-l porți și pe el bine

Cum m'ai purtat și pe mine.
 Bine vorba nu sfârșea.
 Suflețelul că-și dădea:
 Codrul se cutremura,
 Ulmi și brazi
 Se clătina,
 Fagi și paltini
 Se pleca
 Fruntea
 De i-o săruta,
 Mâna de i-o rumenea
 Și cu freamătu-l plângea.
 Murgul jalnic râncheza.
 Cu copita că-i săpa,
 Groapă mică că-i făcea,
 Fânișor îi așternea,
 Floricele că-i sădea,
 Cu trei lacrimi le stropea
 Drumu'n codru c'apuca
 Și mergea, măre, mergea,
 Pân' la paltinii trăsniți,
 La voinicii poposiți.

cețină — raniură de brad cu frunze.

pripon — țaruș de care se leagă vitele și caii, la păscut

burdușel — burdufel

sirep — aprig, sălbatec

poteră — ceată de ostași ai stăpânirii, plătiți să urmărească pe haiduci în codri

a râncheza — a necheza

savai — lie, măcar, chiar

1. Ce însușiri are haiducul Toma Alimoș?
2. Dece l-a înjunghiat boierul Manea pe Toma Alimoș?
3. Ce părere aveți despre purtarea boierului Manea? Faceți o comparație între el și haiduc.
4. În care versuri se vede dragostea haiducului față de natură?

I. Scoateți din poezie diminutivele folosite în descrierea haiducului și a calului său. Arătați rostul întrebuirii lor.

II. Căutați versurile care se repetă.

III. Alegeți din text cuvintele prin care cântărețul popular caracterizează pe haiduc și pe boier. Observați cum își exprimă el, prin aceste cuvinte, dragostea față de cel dintâi și ura față de celălalt.

NOVAC ȘI CORBUL

I

Fost-a, cică, un Novac,
Un Novac, Baba Novac,
Un viteaz de-al lui Mihai
Ce sărea pe șapte cai,
De striga Craiova vai !
El un fecioraș avea
Și tot astfel îi zicea :
„Fecioraș, Gruiuțul meu !
Ascultă de ce-ți zic eu,
Să nu cazi la vreun loc rău,
La loc rău și mult departe,
In neagra străinătate,
Dacă serții te-or purta,
Țările de-a vântura
Și'n Stambul de a intra
Tu de asta nu uita :
Vamă dreaptă să plătești,
Armele să-ți oțelești,
Hainele să-ți priminești,
Ca să pari un biet sărac,
Să nu semeni a Novac,
Că nu-i Turcilor pe plac“.
Grue'n Țarigrad intra,
Vamă dreaptă el nu da.

De haine nu se schimba,
Ci pe uliți se plimba
Tot în haine novăcești,
Cum e drag ca să-l privești !
Turcii toți, cât îl zărea,
Între dânșii se grăia :
„Ista-i Gruia lui Novac,
Lui Novac Cara-Iflac !“
Și pe loc ei s'aduna,
Și de Gruie s'anina,
Și cu Gruie se lupta,
Și pe Gruie mi-l lega
Cu trei funii de mătăasă,
Din ele să nu mai iasă !
Dar când Gruie se 'ntindea,
Două lunii se rupea,
Numai una rămânea,
Una lungă, nodoroasă,
Cât un braț voinic de groasă !
Turcii iute-l cuprindea,
Și 'ntr'un beci îl închidea,
Lumea să n'o mai privească,
Soare să nu mai zărească !

II

Gruie zace la 'nchisoare,
De trei ani lipsiți de soare,
Și prin gratii lung privește
Cerule care strălucește
Și de dânșul nu'ngrijește !
Dor cumplit inima-i seacă,
Plâns de jale mi-l înneacă,
Când zărește despre soare
Cârduri, cârduri de cucoare,
Călătoare sburătoare
Și de el nepăsătoare.
Iată, mări, cum plângea,
Că'n departe, sus, zărea
Un corb negru, corbișor,
Ce sbura încetișor,

Și din aripi tot bătea
Și cu jale croncănea.
Iar Gruie se amăra
Și din gură-amar zicea :
„Căci n'am durdă, pui de corb
Zilele să ți le sorb !
Ce tot țiți și croncănești,
Ori de mine te gătești ?“
Corbul se apropia,
Pe fereastră se punca
Și din pliscu-i răspundea :
„Gruişor, draguțul meu !
Ce mă blestemi așa rău,
Când umblu de rândul tău ?
— Alei ! corbi, corbișor,

De vrei tu să-mi faci pe dor,
Ține inelușul meu
Și du-l unde voiesc eu,
În munții Catrinului
În pădurea Pinului,
Și mă jur că, de-oi scăpa,
Pe tine te-oi adăpa,
Nu cu sânge păsăresc,
Dar cu sânge păgănesc“.

Corbul vesel croncănea,
Inelu'n plisc îl punea,
Aripile-și întindea
Și pe cer el se zărea,
Întâi ca un porumbaș,
Apoi ca un lăstunaș,
Apoi ca un bondăraș,
Și'n zare dacă-ajungea,
El din zare se ștergea.

III

În munții Catrinului,
În pădurea Pinului,
Odihnea Baba-Novac,
La umbra unui copac,
Și prin vis el tot vedea
Pe feciorul său Gruia.
Iată-un corb că se ivea,
Și pe-o creangă se punea
Chiar deasupra capului,
Capului Novacului.
Corbulețul ușurel
Avea'n pliscu-i un inel,
Care jos cădea din el
Chiar în barba lui Novac,
Lui Novac, Baba-Novac.
Adormitul se trezea
Și, inelul cât vedea,
Scotea haine novăcești,
De punea călugărești,
Și 'ncăleca voinicește
Și purcedea vulturește,
Cu desagi, cu buzdugele
Pline tot de mahmudele.
El mergea și iar mergea,
În Țarigrad ajungea,
La divan că se ducea

Și din gură-așa zicea :
„Auzit-am, auzit
De-un voinic ce mi-ați robît,
Iată-mă-s, că am sosit
Să vi-l plătesc îndoit“.
El desagii deșerta,
Turcii toți năvală da
Și pe jos se tăvălea,
Unul pe-altul se 'mpingea.
Iar Novac că alerga,
Pe Gruia mi-l deslega,
Un paloș în mână-i da
Și din gură cuvânta :
„Bate tu marginile,
Eu să bat mijloacele,
Că le știu soroacele“.
Ei tăia la Turci, tăia,
Pân' ce bine ostenea,
Apoi iute purcedea
Amândoi de se ducea,
În codrii Catrinului,
În pădurea Pinului,
Unde corbii locuesc
Și ca frunza se 'nmulțesc
Și bine hălăduesc !

Cara-Iflac — negrul muntean (cuvinte turcești)
durdă — flintă, pușcă veche
mahmudea — veche monedă turcească, de aur
a hălădui — a petrece în tihnă

1. Ce năzuință a poporului intruchipează eliberarea lui Gruia din închisoare ?

2. Caracterizați-l pe Gruia lui Novac, ca luptător împotriva asuprii turcești.

Baladele populare sau *cântecele bătrânești*, cum li se spune în popor, sunt niște povestiri în versuri, în care se vorbește mai ales despre eroi și fapte însemnate din istoria patriei noastre.

În balade se povestește despre lupta dusă de popor în trecut împotriva boierilor și a asupritorilor turci. Baladele populare oglindesc deci trecutul istoric. Eroii ca Gruia lui Novac, Badiu și alții întruchipează dragostea nețărmurită de patrie și vitejia poporului nostru.

Conducătorii marilor răcoale împotriva boierimii — ca Horia și Tudor Vladimirescu — sunt și ei cântați în multe balade.

Numeroase balade arată dragostea poporului față de haiduci, luptători pentru dreptate din trecutul patriei noastre. Sărăciți din pricina birurilor grele, revoltați de lăcomia și cruzimea boierilor, unii țărani părăseau satele, se duceau în codru și, înarmați, ațineau calea boierilor sau chiar îi atacau în conacele lor. Bogățiile smulse exploatatorilor erau împărțite de haiduci țăranilor săraci. Haiducii, eroii ai baladelor (Toma Alimoș, Corbea, Miu Copilul, etc.), înmănunchiază însușiri minunate ca : putere, vitejie, ură împotriva exploatatorilor, grijă pentru cei oropsiți, cinste.

În balade aflăm încrederea nesdruncinată a poporului în biruința binelui și adevărului. Veacuri de-a rândul, baladele au îndemnat pe oamenii din popor la luptă împotriva dușmanilor, a exploatatorilor din țară și a cotropitorilor străini.

Crete de multă vreme, baladele au fost păstrate în popor trecând prin viu grai din generație în generație.

Baladele sunt o specie a literaturii populare orale, ca și basmul. Spre deosebire de basm, ele sunt cântate pe o anumită melodie simplă. Cântărețul se acompaniază și cu un instrument muzical, mai ales cu vioara.

Unul dintre cei dintâi scriitori care au cules la noi balade populare a fost marele poet Vasile Alecsandri.

În balade, eroii sunt prezentați ca oameni mult mai puternici decât oamenii obișnuiți. Gruia este așa de voinic, încât rupe dintr'odată două din funiile de mătase cu care fusese legat. Doi oameni — Gruia și bătrânul Novac — înving o întregă oaste turcească. Toma Alimoș, deși grav rănit, încalecă, ajunge pe Manea și-l ucide. Calul eroului are și el însușiri nemaipomenite : aleargă „ca gândul”, sboară „ca vântul fără să atingă pământul”, astfel încât într'o clipă îl și întrece pe Manea. Când moare Toma Alimoș, codrul se cutremură, ulmii și brazii se clatină.

Cuvintele și expresiile, prin care însușirile eroilor sau fe-

nomene din natură sunt înfățișate într'o formă exagerată, se numesc *hiperbole*.

În zugrăvirea eroului, întâlnim în balade și repetiția. Astfel, în balada *Toma Alimoș*, grupul de versuri în care e caracterizat haiducul se repetă de trei ori. În felul acesta, chipul eroului apare foarte limpede. În alte balade, eroul trebuie — ca și în basme — să înfrângă adesea trei piedici, se luptă de trei ori cu dușmanul. Gruia trebuie să rupă trei funii, etc. Astfel de repetiții sunt menite să arate și mai bine cât de puternic și de viteaz este eroul.

Tot ca în basme, în balade există o strânsă legătură între erou și natura înconjurătoare. Toma Alimoș vrea să închine codrilor. Pentru el, copacii sunt „*frățiori*“, iar la moartea lui, fagii și pâlînii se pleacă să-i sărute fruntea. Aceeași strânsă legătură și înțelegere o aflăm și între erou și calul său.

Mai trebuie să observăm că în balade, natura — plantele și animalele — capătă însușiri omenești; înțeleg gândurile eroului, răspund cuvintelor lui. Așa, de pildă, calul lui Toma Alimoș grăește ca un om :

— *Lasă șeaua, săi pe mine,
Și de coamă țin'te bine,
Ca s'arăt la bătrânețe
Ce-am plătit la tinerețe !*

Atribuirea unor însușiri omenești fenomenelor naturii sau lucrurilor se numește *personificare*.

Personificările sunt des întâlnite și în basme.

1. Pe cine cântă baladele populare ?
2. Prin ce procedee artistice sunt zugrăviți eroii baladelor ?
3. Ce asemănări sunt între balade și basme ?
4. Subliniați hiperbolele și personificările din baladele *Toma Alimoș* și *Gruia lui Novac*.

DOINA

DOINA, DOINA CÂNTEC DULCE

Doină, doină cântec dulce !
Când te-aud, nu m'aş mai duce.
Doină, doină, vîers cu foc !
Când răsuni, eu stau în loc.
Bate vînt de primăvară,
Eu cânt doina pe afară,
De mă 'ngân cu florile
Şi privighetorile.
Vine iarna viscoloasă,
Eu cânt doina 'nchis în casă,
De-mi mai mîngâi zilele,
Zilele şi nopţile.
Frunza 'n codru cât învie,
Doina cânt de voinicie.
Cade frunza jos în vale,
Eu cânt doina cea de jale.
Doina zic, doina suspin,
Tot cu doina mă mai ţin.
Doina cânt, doina şoptesc,
Tot cu doina vieţuiesc !

1. Dece cânta poporul doina, în vremurile de asuprire ? Căutaţi răspunsul în poezia citită.
2. Explicaţi expresiile : *vîers cu foc*, *învie frunza în codru*.
3. Scoateţi versurile în legătură cu cele patru anotimpuri.

BIRUL

Biru-i greu, podveada grea,
sărăcuț de maica mea :
unde merg și orice fac,
de belele nu mai scap,
nicăieri nu mai încap.
De frica zapciului
și de groaza birului,
uitai drumul satului
și coarnele plugului :
luai drumul crângului,
și poteca codrului,
și flinta haiducului ;
că decât în calicie,
mai bine în haiducie !

podveadă — transport gratuit, pe care țăranii erau siliți să-l facă în folosul boierilor.

zapciu — slujbaș domnesc care strângea birurile.

flintă — pușcă lungă de tip vechi.

1. Din ce pricină apucau unii țărani calea codrului? Inșirați greutățile care apăsau pe umerii țăranilor, în trecut.

2. Ce asemănări găsiți între doina *Birul* și balada *Toma Alimoș*, în cecece privește viața și lupta din trecut a țăranimii ?

DOINA

Doina este cântecul cel mai drag al poporului nostru. În doinele vechi, — așa cum am văzut în poezia *Birul* — oamenii din popor își spuneau durerile pricinuite de nedreptățile sociale, dădeau glas urii și revoltei lor împotriva exploataților.

Tot în doine, flăcăii dela țară își exprimau ura față de armata din trecut, în care erau batjocoriți, băluți și siliți să lupte pentru interese străine de popor :

*M'ai făcut maică fecior
Să-ți știu mâine de-ajutor ;
Dar când am crescut mai mare,
Mi-au și pus pușca 'n spinare.
Frunzișoară iarbă crudă,
Leși măicuță de te uită,*

*Cum ne leagă cot la cot
Și ne trece peste Olt,
Cum ne leagă șfori în șfori
Și ne trece peste țări.*

Dar doina cântă și bucuria de a trăi a oamenilor din popor, dragostea și dorul, iubirea de părinți, de satul natal și de țară. Se poate spune că doina e un prieten nedespărțit al poporului muncitor, în clipele de durere, ca și de bucurie, în muncă și în luptă. În doină se vede dragostea poporului față de natură, față de codrul care-l adăpostea în vremuri grele.

Doinele sunt întotdeauna cântate.

Astăzi, doinele cântă bucuria de a trăi într'o țară liberă, în care stăpâni sunt cei ce muncesc.

Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, George Coșbuc și alți mari poeți ai noștri au cules doine populare și au scris și ei poezii asemănătoare doinelor.

PROVERBE ȘI ZICĂTORI

Unde sunt multe mâini, lucrul sporește.

Munca lungește viața, iar lenea o scurtează.

Cine nu muncește
Cu lipsă trăiește.

Ce poți face astăzi, nu lăsa pe mâine.

Lucrul bine început,
Jumătate e făcut.

Sârguința
Țese pânza ;
Iară lenea
Pierde vremea.

Omul sfințește locul,
Iar nu locul pe om.

Dacă risipești meiul, anevoie îl aduni

Omul fricos umblă cu ghiața în sân.

O nua în mână lesne se'ncovoiaie,
Dar când sunt mai multe, se frâng anevoie.

Dreptatea iese ca untdelemnul deasupra apei.

Nu făgădui
Ce nu poți implini.

Pomul se cunoaște după roade,
Și omul după fapte.

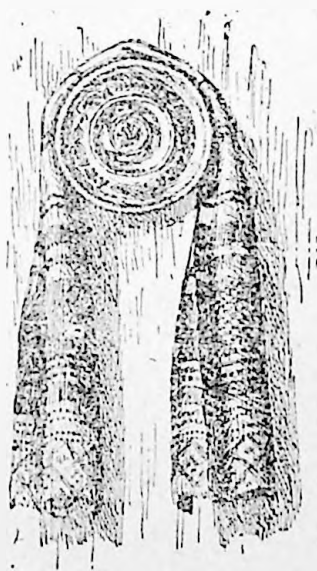
Prietenul bun la vreme de nevoie se cunoaște.

Cu o floare nu se face primăvară.

A prinde iepurele cu sacul.

I Explicați înțelesul proverbelor și zicătorilor de mai sus.

II Scrieți o compunere având ca titlu unul din proverbele : *Unde sunt multe mâini, lucrul sporește* ; *Prietenul bun, la vreme de nevoie se cunoaște* ; *Lucrul bine început, pe jumătate e făcut*.

PROVERBELE ȘI ZICATORILE

Proverbele sunt expresii populare scurte, uneori versificate, care cuprind o învățătură folositoare în viață. Când, de pildă, cineva vrea să critice pe un om lacom, îi spune : *Lăcomia pierde omenia*. Când vrea să ironizeze pe un leneș pretențios îi amintește proverbul : *Lenea e cucoană mare, care n'are de mâncare*.

Zicătorile se aseamănă foarte mult cu proverbele. Deosebirea principală dintre ele stă în aceea că proverbul are forma unei propoziții complete, iar zicătoarea se reduce la o expresie eliptică, la un grup de cuvinte pe care îl putem introduce într-o propoziție a noastră. Astfel, expresia *Vorbă multă, sărăcia omului* este o zicătoare. Dacă o dezvoltăm spunând: *Nu-ți pierde vremea șlecărind, când vrei să faci treaba cu spor, căpătăm un proverb.*

Proverbele și zicătorile împodobesc vorbirea noastră, o fac mai colorată și mai convingătoare.

Trebue să deosebim proverbele și zicătorile cu un înțeles folositor de cele scornite de dușmanii poporului, care propovăduiau supunerea, credința în soartă și neputința de a schimba nedreapta orânduire socială.

Proverbele vechi oglindesc viața și gândurile poporului asupra de moșieri și capitaliști. Iată un proverb despre necinstea judecătorilor din trecut, care dădeau dreptate celui care îi plătea: *Judecătorul e ca osia de car, cum îl ungi, nu mai scârțâie.*

Numeroase proverbe exprimă ura țăranilor șerbi față de boieri: *Boierul fie încins cu tei, tot boier este; Bogatul trăiește cu averea, săracul cu nădejdea; Corb la corb nu-și scoate ochii.*

În același timp, proverbele arată încrederea poporului în victoria dreptății: *Nu e șaptă fără răsplată.*

Proverbele și zicătorile, rezultat al experienței de viață și al înțelepciunii poporului, au o mare însemnătate educativă.

În proverbele, pe care poporul le crează astăzi, se oglindesc noile relații dintre oamenii care luptă pentru construirea socialismului.

G H I C I T O R I

Dintr'o vale-adâncă
Multe ciori s'ardică.

★

Ghici ghicitoarea mea:
patru resteie
duc un car de fân.

★

Ghici ghicitoarea mea:
ce nu șade'n cui?

★

Ce viteaz intră'n cetate
Cu multe sulii în spate?

Nalt cât casa,
verde ca mătasa,
Dulce ca micrea,
amar ca ficrea.

★

Șervețel vărgat
peste mare-aruncat.

★

Două fete-mi poartă saibă:
una-i neagră, alta-i albă,
Ne'ncetat se tot alungă
și nu pot să se ajungă.

Sus
bat
tobele,
jos
cad
negurele.

★

Ce șade pe apă
și nu se udă ?

★

Vin oile
dela munte
cu steluțele
în frunte.

★

Ce hiară încornorată
umblă cu gura căscată
și numai cu limba râmă,
tot răstoarnă și dărâmă ?

ardică — se ridică

resteu — vergea de fier său de lemn ce ține gâtul boilor în jug

htară — fiară

Ursul mormăie pe vale
Și ursaru-i șade'n șale ;
Il strunește de urechi
Să scurme răzoare vechi.

★

Țac, țac,
prin copac,
fâș, fâș,
prin păiș.

★

Rața umblă pe gărlă
și fulgii-i rămase'n pădure.

★

Am o nua
vâjâia,
ocolesc lumea cu ea.

1. Ce expresii sunt folosite pentru descrierea oii, curcubeului, plugului, coasei ?

2. Căutați în ghicitori onomatopeele, adică acele cuvinte care imită sunete din natură.

Alcătuți și voi ghicitori, după modelul celor populare, despre : *automobil, bec, radio, carte, soare, nor, pâine*, etc.

GHICITORILE

Ghicitoarea este și ea o specie a literaturii populare. Deslegarea ghicitorilor, în șezătorile dela sate și în ceasurile de odihnă, înseamnă nu numai o plăcută petrecere a timpului, ci și un mijloc de încercare a istețimii.

Ghicitorile cuprind o descriere poetică a unor lucruri, ființe sau fenomene din natură, pe care trebuie să le aflăm după câteva însușiri caracteristice.

Iată, de pildă, ghicitoarea atât de cunoscută :

*La trup pepene,
La cap pieptene,
La coadă secere,
La picioare, rășchitoare.*

Firește toți ascultătorii vor răspunde: *cocoșul*. Într'adevăr ghicitoarea descrie foarte limpede înfățișarea unui cocoș. Trupul cocoșului este rotund ca un pepene, creasta lui e dințată ca pieptenele, penele cozii, încovoiate, seamănă cu secera, iar picioarele, cu degetele înarmate cu ghiare ascuțite, au înfățișarea rășchitorului (unealtă de depănat firele toarse).

Sunt ghicitori în care obiectul este caracterizat prin sunetele pe care le produce. Astfel sunt ghicitorile despre treerat, cosit :

*Țac, țac
prin copac,
fâș, fâș
prin păiș.*

Pronunțați această ghicitoare în așa fel, încât să se vadă cât de bine imită sunetul produs de coase.

Există ghicitori, de multe ori hazlii, prin îmbinarea unor lucruri ce par a nu avea nicio legătură. O ghicitoare ne spune :

*Apără-mă de găini, mamă,
Că de câini nu mi-e teamă.*

Cine poate fi așa de fricos încât să se teamă de găini, dar totodată nici să nu-i pese de câini ? Dacă am ghicit însă că e vorba de *râmă*, totul devine limpede, căci câinii nu mănâncă râme, în timp ce găinile le caută cu mare poftă.

Ghicitoarea ne înveselește, dar totodată ne și învață să observăm mai bine însușirile lucrurilor și fenomenele naturii. Te uiți la curcubeu și vezi într'adevăr că seamănă cu un șervet cu vărgi colorate, întins pe cer ca peste o mare.

Și în ghicitori, poporul spune cât de greu a trăit în trecut și cât de mult urăște pe exploataitori.

Ghicitorile vorbesc de asemenea despre muncă și unelte, despre lene și lăcomie.

În ghicitorile create de poporul nostru astăzi, se vede disprețul și ura lui față de chiaburi :

*Cine șade pe islaz
Și plesnește de necaz,
Când aude pe răzor
Uruitul de tractor ?*

Reiese de aici că și ghicitorile, ca și celelalte producții literare populare, oglindesc viața și simțămintele poporului.

LITERATURA POPULARĂ ORALĂ

Viața oamenilor muncii din țara noastră înainte de eliberare a fost foarte grea. Sub jugul exploatării, oamenii muncii trăiau în mizerie.

Birurile grele și munca de rob pe moșiile boierilor și apoi pe ogoarele chiaburilor, făceau traiul țăranilor muncitori de nesuportat. Forțele creatoare ale poporului n'au fost însă înnăbușite. „*Omul, prin natura lui, este artist ; el se străduiește pretutindeni să-și înfrumusezeze într'un fel sau altul viața*“, a spus marele scriitor sovietic Maxim Gorki.

Omul din popor își împodobește coliba, uneltele (furca de tors, cofa) și lavițele cu creștături, își vopsea pereții și soba în culori vii și vesele, cosea flori minunate pe îmbrăcămintea-i săracă și pe ștergarele țesute în casă, înjgheba din lemn și lut jucării pentru copii, zugrăvea flori pe oalele din lut ars. Uimitoare sunt și uneltele muzicale, fluierile, cimpoaiele, țiterile și buciumele lucrate de țărani. În popor s'au creat minunate opere literare ca doine, balade, basme, ghicitori, proverbe și zicători.

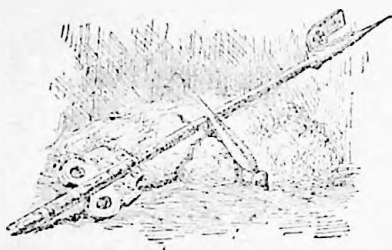
În toate aceste creații literare, poporul și-a spus părerea lui despre viață, dându-și pe față ura împotriva asupritorilor, împo-

triva dușmanilor patriei, exprimându-și încrederea sa în biruința binelui și a adevărului.

Vorbind despre folclor, Lenin spune :

„Cu ajutorul acestui material s'ar putea scrie o lucrare minunată despre năzuințele și nădejdlile poporului. Iată încotro ar trebui să-și îndrepte atenția istoricii noștri literari. Aceasta este adevărata creație a poporului, care este atât de necesară și de importantă pentru studierea psihologiei poporului în zilele noastre“.

Marele patriot Nicolae Bălcescu, fruntașul revoluției dela 1848, scria : *„Cei dintâi istorici au fost poeți. Poeziile populare sunt un mare izvor istoric“.*

Scriitorii noștri clasici s'au apropiat cu deosebită dragoste de literatura poporului. Vasile Alecsandri, care a cules și prelucreat material folcloric, vorbește cu însuflețire despre însușirile artistice ale poporului și despre creațiile acestuia. El spune :

„Inzestrat de natură cu o închipuire strălucită și cu o inimă simțitoare, el (poporul n. n.) își revarsă tainele sufletului în melodii armonioase și în poezii improvizate.

De-l muncește dorul, de-l cuprinde veselia, de-l minunează ureo faptă măreață, el își cântă durerile și mulțămirile, își cântă eroii, își cântă istoria și astfel sufletul său e un izvor nesfârșit de frumoasă poezie.

Nimic dar nu poate fi mai interesant decât a studia caracterul acestui popor în cuprinsul cântecelor sale, căci ele cuprind toate pornirile inimii și toate razele geniului său.

Comori neprețuite de simțiri duiocase, de idei înalte, de notițe istorice... de datini strămoșești și mai cu seamă de frumoșei poetice pline de originalitate... poeziile noastre populare compun o avere națională, demnă de a fi scoasă la lumină ca un titlu de glorie pentru nația română“.

Mihai Eminescu numește folclorul un „*izvor pururea reîn-
tineritor*“.

Doinele, baladele, basmele, ghicitorile și proverbele au fost și sunt create de-a-lungul întregii istorii a poporului nostru.

Eliberat de către eroica Armată Sovietică, poporul nostru muncitor, în frunte cu clasa muncitoare și sub conducerea partidului ei, construiește astăzi socialismul. Poporul cântă acum în creațiile sale noi, bucuria de a trăi și victoriile câștigate prin luptă.

FOAIE VERDE DE CICOARE

Foaie verde de cicoare,
Ține hora lăutare,
S'o întindem largă, mare,
Că același dor ne leagă,
Muncitori din lumea 'ntreagă --
Hora păcii, hora mare
Peste fluvii și hotare.
Câți vor păcea, să se prindă,
Tot pământul să-l cuprindă.
N'or juca în ea boieri,
Nici patroni, și nici bancheri,
Că lor nu li-e dragă hora
Infrățirii tuturorora.
Mai cu foc, zi, lăutare,
Hora păcii 'ntre popoare.
Hai din fabrici, depe-ogoare !
Ține hangul, măi cobzare,
Să ne-audă 'n depărtare.
Steagul păcii sus îl ține
Măi prietene, vecine.
Când îi zicem noi din gură
Pentru horă strigătură,
Crește'n inimi bucuria,
Fierbe în chiaburi mânia ;
Foaie verde, foi de fragă,
Muncitori din lumea 'ntreagă,
Strângeți mâinile și-om face
Horă din belșug și pace.

În cântecele noastre populare noi se vorbește despre lupta pentru pace și socialism, despre planul cincinal, despre înflorirea industriei, despre gospodăriile agricole colective.

Creația populară de astăzi exprimă dragostea poporului nostru muncitor pentru Patria noastră și Partidul Muncitoresc Român, recunoștința și dragostea oamenilor muncii față de Marea Uniune Sovietică, față de tovarășul Stalin.

Astfel, folclorul, care se află în continuă dezvoltare, are acum un conținut nou corespunzător vieții celei noi a poporului.

Scriitorii noștri despre trecutul patriei

VASILE ALECSANDRI

(1819—1890)

Din viața lui Vasile Alecsandri

CÂNTECUL CEL MAI FRUMOS — DOINA

(Din *O primblare la munți* de V. Alecsandri)

I

...Ne pornirăm pe la sfințitul soarelui, plini de veselie și de sperare, și grămădiți ca vai de noi! într'o brișcă de Brașov, care, urmând obiceiul surorilor sale numite brașovence, ne scutura ca pe niște saci de nuci; dar ce ne păsa nouă! Lumea întreagă atunci era a noastră, ceriul era atât de limpede și de albastru, priveliștea în toate părțile se arăta atât de veselă și măreață, toată firea ne zâmbea cu un farmec atât de dulce! Ce ne păsa nouă!... În ceasul acela, nime dintre noi nu și-ar fi dat locul său nici măcar pe un tron, pentru că deși struncinăturile briștei se înmulțea cu cât ea se înainta pe pietrișul drumului de pe malul Bistriței, cu atât creștea și mulțămirea noastră...

...Mulle soiuri de peisajuri am văzut prin deosebite țări, dar rareori am întâlnit acea frumuseță măreață și sălbatică prin care se deosebesc munții Moldovei... La munte omul este mai simplu, viața lui este mai în liniște, năravurile sânt mai ne-

vinovate. Munteanu-i curat la suflet, liber la gând și la vorbă și verde la trup ca brazii sub care trăiește. Munteanca-i naltă de boiu, albă, veselă, sprintenă, istețată și frumoasă. Cum să nu-ți bată inima de buciuire și de mulțămire în sânul unor locuri atât de mărețe și de poetice, locuite de un neam de oameni a căror înfățișare-ți umple ochii și sufletul ! Locuri pline de aduceri aminte a strămoșilor noștri, de povești fantastice și, mai ales, de doine armonioase !

Multe mici întâmplări am avut pân' a nu ajunge la Ceahlău ; dar cadrul acestui articol nu mă iartă a le povesti pe toate. Voi trece, dar, sub tăcere întâlnirea noastră cu o tânără și frumoasă româncă ce se suia călare la munte, și care, auzindu-ne cântând un cântec vechi :

Ie-mă, leliță, călare
Că nu mai pot de picioare,
Și nu pot merge pe gios
Că mi-i drumul grunzuros,

ne răspunse râzând și totodată cântând :

Eu, puiule, te-oi lua
Când a face plopul pere
Și răchita micșunele.

Asemine nu voi pomeni nimic despre nedelicateta unui cârd de boi de frunte, care, întâlnindu-se cu noi pe podul dela Răpciuni, vroia numaidecât să ne arunce cu coarnele în Bistrița, sub cuvânt că boii trebuie să aibă pasul asupra boierilor și feciorilor de boieri, fiindcă și ei au fost feciori de *boi ieri* și că astăzi sânt boi întregi...

II

(Rătăcindu-se în timpul nopții prin munți, drumeții sunt călăuziți de un călugăr).

...Cum mergeam cu toții pe lângă călugăr, ascultând cu luare aminte o istorie de hoți ce ne povestea și pe care cu ajutorul lui Dumnezeu, o voi povesti-o și eu altădată celitorilor mei, deodată zărirăm înaintea noastră un foc mic care se legăna în văzduh cu o mișcare regulată, ca o limbă de clopot. Am întrebat pe călugăr ce putea să fie, dar pân'a nu apuca el a ne răspunde, ne trezirăm față'n față cu un român ce ținea un lemn aprins în

mână și pe care-l clătina neconținut dinaintea lui, pentru ca să cunoască drumul.

— De unde vii, Gheorghii ? îl întrebă călugărul.

— Dela hora din sat, părinte ; am cântat din cimpoi până ce-au înopțat bine ; și acum mă duc la stână, în deal.

Auzind vorbă de cimpoi și de horă, m'am apropiat de cioban și l-am îndemnat să ne cânte o doină ; îndată el și-a scos cimpoiul din desagi, l-a umflat, l-a pregătit și răzămându-se de un brad a început a suna cânticul cel mai frumos, cel mai jalnic, cel mai cu suflet ce am auzit eu pe lume : doina dela munte, acea melodie... în care toată inima omului se tălmăcește prin suspinuri puternice și prin note dulci și duioase ; doina jalnică care face pe român să ofteze fără voie și care cuprinde în sânul ei un dor tainic, după o fericire pierdută. Eu, de câte ori aud doina, îmi pare că aud Moldova plângând după gloria sa cea veche.

După ce sfârși, îl rugai pe cioban să cânte din gură ; și el, împreunându-se cu cimpoiul, începu cu un glas limpede și puternic, a cânta următoarele versuri pe muzica doinei :

Frunză verde de alună ;
Trece voinicul pe lună,
Și codrul voios răsună.

Trece hoțul șuierând,
Pe cărare coborînd,
Și din frunze împușcând.

Măi voinice, voinicele,
Ie-ți tăiușul de plăsele
Și cea durdă de oțele.

Că se primblă gios, în vale,
Trei desagi plini de parale,
Și nu le stă nime'n cale.

Frunzuliță de brad mică ;
Iese hoțul din potică
Fără grijă, fără frică,

Și le zice : „Cale bună !
Unde mergeți împreună,
Dragii mei, noaptea pe lună ?

Decât în curtea domnească
Sau în punga ciocoiască,
Mai bine'n cea voinicească“.

Frunză verde, stejar tare,
Hoțul intră 'n codrul mare
Cu desagii de-a spinare, ș.c.l.

Nu am trebuință să mai descriu mulțămirea ce ne-au pricinuit acest conțert original la miezul nopții, în mijlocul unui codru...

Puțin mai târziu, ne găseam împregiurul unei mese mult dorite, în schitul Hangului, mâncând întocmai ca lupii din Valahia... A doua zi, de dimineață, eram pe drum, întorcându-ne la Peatră.

boiu — talie, statură.

nu mă iartă — nu-mi îngăduie.

1. Ce-l incântă cu deosebire pe scriitor, în călătoria făcută în munții Moldovei?
2. Ce adjective folosește scriitorul pentru a descrie frumusețile naturii și însușirile oamenilor dela munte?
3. Cum caracterizează Alecsandri doina?
4. Ce fel de doină e aceea pe care o cântă cimpoiașul? Comparați o cu doinele pe care le cunoașteți.

NARAȚIUNEA, DESCRIEREA, DIALOGUL

În operele literare putem întâlni *narațiunea*, *descrierea* și *dialogul*.

Narațiunea este povestirea întâmplărilor din viața unui personaj și a stărilor sufletești trăite de el.

Citind fragmentul din *O primblare la munți*, aflăm cum au pornit în călătorie Alecsandri și prietenii săi; aflăm că în timpul plimbării lor s'au întâlnit cu o țărăncă veselă, care suia călare în munți și care le-a răspuns glumeț la cântecul lor. Ni se povestește că pe podul dela Răpciuni erau să fie aruncați în apa Bistriței de o cireadă de boi. Mai aflăm că, noaptea în pădure, s'au întâlnit cu un cioban care le-a cântat doine populare.

Descrierea ne arată însușirile unui obiect, ale unui fenomen, ale unui om sau ale oricărei alte ființe.

În fragmentul acesta de Vasile Alecsandri întâlnim descrierea unor priveliști din natură, a oamenilor dela munte, a însu-

șirilor lor. Aceste descrieri sunt strâns legate de povestirea întâmplărilor din viața eroilor sau de stările lor sufletești ; fără ele nu am putea înțelege viața și caracterul eroilor povestirii.

Dialogul este convorbirea între personajele unei opere literare.

Fragmentul din *O primblare la munți* cuprinde dialogul dintre drumeți și munteanca cea veselă, sau dintre călugăr și cio-ban ; aceste dialoguri sunt scurte. În alte povestiri, dialogurile pot fi mult mai dezvoltate. Dialogul a fost întrebuițat cu ne-întrecută pricepere de marele nostru scriitor I. L. Caragiale.

Dialogul are mare însemnătate pentru înțelegerea operei literare : din dialog reiese mai limpede ce atitudine iau perso-najele unele față de altele, față de întâmplările povestite, față de fenomenele naturii.

Piese de teatru sunt alcătuite din dialoguri.

ADIO MOLDOVEI

V. ALECSANDRI

Scumpă țară și frumoasă,
O ! Moldovă, țara mea !
Cine pleacă și te lasă
E pătruns de jale grea,
Căci, plutind în visuri line
Pe-al tău sân ca într'un rai,
Dulce-i viața dela tine
Ca o dulce zi de Mai !

Cine știe, cine știe
Dacă'mpins de-al soartei vânt
M'oi întoarce'n veselie
Să sărut al tău pământ !
De-oi vedea încă vrodată
Munții tăi răsunători
Ce cu-o frunte înălțată
Se pierd falnic printre nori ;

Eu te las, țară iubită,
De-al tău cer mă depărtez,
Dar cu inima cernită
Plâng amar, amar oftez !
Trist acum la despărțire,
De fiori mă simt cuprins,
Ș'orice dragă nălucire
Pentru mine-acum s'au stins !

Iată ceasul de pornire !
Iată ceasul mult amar !
Veselie, fericire,
Eu le las pe-al tău hotar,
Și-a mea inimă îți zice :
O ! Moldovo, ce jălesc,
Adio ! rămâi ferice,
Ferice să te gădesc !

cernită — îndoliată, tristă.

1. Ce sentimente îl copleșesc pe poet atunci când, în urma înfrângerii revoluției dela 1848 în Moldova, e silit să plece în exil ? Alegeți adjectivele și adverbele, prin care Alecsandri își exprimă aceste sentimente.

2. Căutați versurile în care poetul descrie frumusețile patriei.
 3. În ce versuri apare cu deosebire durerea despărțirii de țară și încrederea în viitorul ei fericit ?

VÂNTUL DELA MIAZĂ-ZI

V. ALECSANDRI

Vântul dela miază-zi
 Cu zăpadă se hrănește,
 Într'o noapte și 'ntr'o zi
 El pe dealuri o topește.
 Și când suflă și când trece
 Peste ghiața ce se moaie,
 Iarna tristă, iarna rece
 Varsă lacrimi, lungi și roaie.

Bun sosit, iubite vânt !...
 Animați de-o nouă viață,
 Gândăceii din pământ
 La lumină ies în față.
 Și pâraiele umflate,
 Mici torente spumegoase,
 De pe culme, de prin sate
 Curg în văile-aburoase.

Și pe câmpul încă ud,
 Și pe crengile pădurii
 Se încearcă un prelude
 De concerte-ale naturii,
 Și prin aerul cu soare
 Trece-o vie prevestire
 De sosirea de cucoare
 Și de-a mieilor sosire.

Însă vântul răcorit
 Din sbor, iată, se oprește ;
 Ca drumețul ostenit
 El acum se odihnește,
 Și răsând, privește'n zare
 Iarna goală, iarna slută,
 Cum se duce'n fuga mare
 Și se face nevăzută.

Dar, cum stă pe-a luncii prag,
 Iată-aude-un glas de jale
 Care iese dintr'un fag
 Nalt, cu brațe colosale ;
 Și deasupra-i încă-aude
 Plâns amar de desperare.
 Gemete, blestemuri crude
 Care dau înfiorare.

Glasul blând și rugător
 Zice : „Doamne ! Cine oare,
 „Ce viteaz îndurător
 „M'a scăpa din închisoare ?
 „Ah ! din fagul meu afară
 „Celui ce mi-a da scăpare
 „Eu, frumoasa primăvară,
 „I-aș plăti cu-o sărutare“.

Vântul iute se scula...
 Peste fag cu fruntea lată
 El începe a sufla,
 A sufla ca niciodată.
 În curând a lui suflare
 Coaja fagului despică,
 Și la ochii lui apare
 Un luceafăr de fetică.

Cine țipă-așa de tot ?
 Cine sus, în arbor, geme ?
 E sârmanul Barbă-Cot
 Spânzurat de multă vreme !
 Searbăd, țeapăn, sloi de ghiață
 De-astă-iarnă 'n părăsire,
 Ah ! deabia mai are viață,
 Deabia umbră de simțire...

Primăvara face-un semn...
Pe loc vântul se ridică
Și l-al fetei viu îndemn
Peste fag el suflă, pică.
Ia' o creangă spre copilă
Că se pleacă și se'ntinde.
Pe moșneagul trist, cu milă
De pe creangă ea-l desprinde.

Statu-Palmă a scăpat !
De sub tufe chiar îndată
Iepurașul șchiopătat
Ieșind iute, lui s'arată ;

Iar uncheșul cu rușine
Zice 'n limba bătrânească :
„Cine-a fi nebun ca mine,
„Tot ca mine să pățească !“

Și pe iepure sărind,
El se duce'n depărtare,
Dar suspină tot gândind
La frumoasa arătare.
Și a vântului mireasă
Lunecând pe iarbă verde
Cu-al ei mire'n lunca deasă
Ca un vis frumos se pierde !

animați — însuflețiți

prelud, preludiu — pregătirea pentru executarea unei bucăți muzicale ; partea
introdusivă a unei compoziții.

1. Ce fenomen din natură zugrăvește poetul ?
2. Ce personificări întâlnim în această poezie ? Explicați-le.
3. Arătați prin ce se aseamănă poezia *Vântul dela miază-zi* cu un basm popular.
4. Ce stare sufletească ne trezește citirea acestei poezii ?

MALUL SIRETULUI

V. ALECSANDRI

Aburii ușori a nopții ca fantasme se ridică
Și, plutind deasupra luncii, printre ramuri se despică.
Râul luciu se 'ncovoiaie sub copaci, ca un balaur
Ce în raza dimineții mișcă solzii lui de aur.

Eu mă duc în faptul zilei, mă așez pe malu-i verde
Și privesc cum apa curge și la cotiri ea se pierde,
Cum se schimbă 'n vălurele pe prundișul lunecos,
Cum adoarme la bulboace, săpând malul năsipos.

Când o salcie pletoasă lin pe baltă se coboară,
Când o mreană saltă 'n aer după-o viespe sprinteioară,
Când sălbaticile rațe se abat din sborul lor,
Bătând apa 'ntunecată de un nour trecător.

Și gândirea mea furată se tot duce 'ncet la vale
Cu cel râu care 'n veci curge, făr' a se opri din cale.
Lunca 'n giuru-mi clocotește ; o șopârlă de smarald
Cată țintă, lung, la mine, părăsind năsipul cald.

bulboacă — loc adânc în albia unui râu, unde apa face vârtejuri
smarald — piatră prețioasă, de culoare verde

1. Explicați expresiile : *râul mișcă solzii lui de aur, adoarme la bulboace, lunca 'n giuru-mi clocotește, o șopârlă de smarald.*

2. Căutați adjectivele folosite de poet pentru a zugrăvi tabloul dimineții pe malul Siretului.

3. Descrieți și voi, în proză, acest tablou, folosind cuvinte din poezie. Scoateți la iveală sentimentul de seninătate și bucurie, pe care ni-l împărtășește poetul.

EPITETUL

În poezia *Malul Siretului*, Vasile Alecsandri ne zugrăvește tabloul unei dimineți frumoase pe malul Siretului. Pentru a reda cât mai viu culorile vesele ale acestui tablou, poetul folosește niște cuvinte numite *epitete*.

Epitet se numește cuvântul care pune în lumină una din însușirile obiectului descris, face descrierea mai clară și trezește în cititor diferite sentimente.

Epitetul subliniază acea însușire a obiectului, care este cu deosebire importantă pentru împrejurarea respectivă, pentru tabloul respectiv.

Astfel, în descrierea dimineții pe malul Siretului, lui Alecsandri i s'a părut important să arate că aburii nopții sunt *ușori*, că râul e *luciu*, că viespea e *sprinteioară*, nisipul e *cald* și șopârla de *smarald*.

Aceste epitete au un îndoit rost : pe de-o parte îl ajută pe cititor să vadă parcă a avea dimineața pe malul Siretului, iar pe de altă parte îi trezesc un sentiment de bucurie, o stare sufletească de seninătate.

Epitetele sunt folosite și în poezia populară, în basme și în balade. Le întâlnim atât în operele literare în versuri, cât și în cele scrise în proză.

Epitetele sunt de obicei niște adjective, dar pot fi și substantive, verbe sau adverbe.

S E R G E N T U L

V ALECSANDRI

Pe drumul de costișe ce duce la Vaslui
Venea un om, cu jale zicând în gândul lui :
„Mai lungă-mi pare calea acum la 'ntors acasă...
„Aș vrea să sbor, și rana din pulpă nu mă lasă !“
Și bietul om, slab, palid, având sumanul rupt
Și o cămașă ruptă bucăți pe dedesupt,
Pășea trăgând piciorul încet, dar pe-a lui față
Sbura ca o lumină de glorie măreață.
Și 'n ochii lui de vultur adânci, vioi și mari
Treceau lucioase umbre de eroi legendari.
Opinca-i era spartă, căciula desfundată,
Dar fruntea lui, de raze părea încoronată.
Calică-i era haina, dar străluceau pe ea
Și crucea Sfântul Gheorghe ș'a României Stea.
Românul venea singur pe drumul plin de soare,
Când iată că aude fanfare sunătoare
Și vede nu departe în fața lui, venind
Un corp de oaste mândră în aur strălucind :
Erau trei batalioane de gardă 'mpărătească
Mergând voios la Plevna cu dor s'o cucerească.
In frunte-i Colonelul semeț pe calu-i pag
La bravii săi tovarăși privea ades cu drag,
Și inima în pieptu-i bătea cu foc, deșteaptă,
Căci el visa, privindu-i, la lupta ce-i așteaptă.
Deodat' el dă cu ochii de sarbedul Român
Ce stase 'n loc la umbră, sub un stejar bătrân,
Și mult se minunează și nici că-i vine-a crede,
Când crucea Sfântul Gheorghe pe sânul lui o vede.
Ș'oprește regimentul, iar bravul Colonel
Se 'nchină la drumetul, s'apropie de el
Și-i zice cu blândețe : — „De unde vii, străine ?“
— „Vin tocmai dela Plevna“. — „Cum e acolo ?“ — „Bine“ !
— „Dar este decorații, cum, cine ți le-au dat ?“
— „Chiar Domnitorul nostru ș'al vostru Împărat“.
— „Dar pentru care fapte ?“ — „Știu eu ?... Ci-că drept plată
„Că am luat eu steagul redutel... și pe dată
„Cu el, străpunși de glonțuri, ne-am prăbușit în șanț...“
— „Dar ce rang ai, voinice ?“ — „Am rang... de Dorobanț !“
Atunce Colonelul, dând mâna cu Sergentul,
Se 'ntoarce, dă un ordin... Pe loc tot regimentul
Se 'nșiră, poartă arma, salută cu onor
Românul care pleacă, trăgând al lui picior.

Și-au sărit cei lei de Turci
Care cum puteau mai iute :
Vin României spre redute,
Și să stai să-i mai încurci ?
Căpitanii-și pierd șalvarii,
Fac mălăni ghinării,
Că-i la deal, și-i greu să-l urci.

Noi strigăm atunci din tun :
„Ce fugiți, ca 'n groaza furcii ?
Nu vă vin din urmă Turcii !
Stați, și dați-ne tutun“.
Ei de stat n'au stat niciunul
Dar ne-au asvârlit tutunul,
C'ășa-i Turcul, suflet bun...

Acest cântec îl făcui
Eu, căprarul Păvăloaie,
Stând de straje noapte 'n ploaie,
Și gândeam : „Tu râzi și spui,
Și tu n'ai cămașă 'n spate !
Las' că prind pe Osman, măi frate,
Și'am să 'mbrac cămașa lui“ !

başibuzuc — soldat voluntar din trupele neregulate ale armatei turcești.

maşala — bravo, strigăt de aprobare (cuvânt turcesc).

cioc sellm — salut adânc, salut până la pământ (expresie în limba turcă).

1. Cum vă apare soldatul român din această poezie ?
2. Din care versuri reiese că oamenii din popor fuseseră trimiși pe front fără echipamentul trebuitor ? Ce arată acest lucru ?
3. Căutați cuvintele și expresiile turcești și spuneți de ce le folosește poetul.

ION CREANGĂ
(1839—1889)

Din viața lui I. Creangă

DOI BUNI PRIETENI : I. CREANGĂ și M. EMINESCU
CEZAR PETRESCU

— Greu la deal ! oftă Creangă.

— Greu !... recunosc și Eminescu.

Urcau amândoi prin troiene și prin zăpadă spre centrul orașului. Amândoi gâfâiau acum, după ce coborâseră lunecând dealul Țicăului din Iași, unde se afla casa sărăcăcioasă a lui Creangă.

Toată noaptea viscolise și chiuise Crivățul. Dar spre dimineață urgia s'a potolit. Se făcuse senin. Sclipea soarele luminos și orbitor în troiene ; însă era un soare cu dinți : gerul parcă se întefișe și mai amarnic.

Amândoi o porniseră spre oraș să facă rost de ceva bani.

Ion Creangă clătinase din cap în prag cu obidă, trăgându-și căciula peste urechi :

— Măi, ce vremuri și ce oameni !... Ne scoate sărăcia din casă, pe-o vreme când nu te-ai îndura să dai niciun câine afară !

Pe urmă, făcând haz de necaz după firea lui glumeață, tot el se burzuluișe șăgalnic :

— Ei, lasă, lasă jupâncasă Sărăcie ! Mi-i cădea mie odală și odată în labă ! Am să te frec atunci ca Dănilă Prepeleac pe

Scaraoțchi din fundul bălții, de are să iasă colbul din tine. Mult ai să te ții de noi? Mai caută și alți mușterii...

El se înveselise, gâfâia și râdea. Mihai Eminescu mergea îngândurat, în tăcere.

Oricine s'ar fi uitat la dâșii, ar fi rămas cuprins de-o cumplită uimire. Nici nu puteai afla pe lume oameni mai deosebiți la făptură și mai nepotriviți la fire. Scurt și rotofei, cu barba bălană și rotundă, legănat la mers, Ion Creangă găsea întotdeauna o pricină de răs și de înveselire chiar în cele mai amare ceasuri ale vieții. Indată își amintea o zicătoare hâtră ori o întâmplare năzdrăvană dela el, din Humulești, satul copilăriei.

Mihai Eminescu, cu părul negru și cu ochii neguroși, cu fața palidă, era însă mereu cu gândurile departe. Mereu găsea în jurul său o pricină de întristare. Iar la glumele lui Ion Creangă abia dacă zâmbea în colțul buzelor.

Și cu toată nepotrivirea aceasta dintre dâșii îi lega cea mai frățescă prietenie. Aproape toată vremea erau nedespărțiți.

Mai ales în acea iarnă, pe lângă dragostea lor de popor, pe lângă amintirile din copilărie și pasiunea lor pentru scris; pe lângă toate acestea, îi legaseră și necazurile. Mihai Eminescu rămăsese fără slujbă, fără adăpost, fără pâinea cea de toate zilele. Ion Creangă fusese scos din popie și din învățământ, fiindcă se dusesse într-o seară la teatru și fiindcă își tunsese codița împletită de preot. Acestea însemnau pe-atunci păcate de neiertat!

Pe amândoi îi lovise astfel viața în acea iarnă mai greu decât oricând.

Ger, viscole, lipsuri... Brrr! Nu mai era chip de trăit.

Dar Ion Creangă cel puțin avea o casă, e adevărat pocită și strâmbă ca vai de dânsa, pe care-o poreclise „bojdeuca lui”. Așa că într-o seară îi spuse lui Eminescu:

— Frate Mihai, astă noapte m'am tot gândit și m'am tot sucit. Nici n'am închis ochii. Ce fel de prietenie e asta, numai de bună-ziuă și de stat la povești?... Sărac eu, sărac dumneata: hai să unim cele două sărăcii!... Fă bine și te mută în bojdeuca mea din Țicău. Nu-i palat, dară nici nu intră viscolul prin aco-periș...

Mihai Eminescu se codea, sfios și gingaș din fire:

— Mă tem că am să-ți turbur orânduielele în casă, frate Ioane!

— Ce fel de vorbă?... se aprinse Ion Creangă. Se poate să spui una ca asta? Ai acolo odăița dumatăle. Îți aduci cărțile. Îți punem o masă de brad pentru scris. Tinca, nevastă-mea, știe să facă niște sărmăluțe moldovenești și niște plăcinte cu poalele în brâu, cum n'ai mai mâncat de când erai prunc la mama acasă.

— Nu mă îndoesc eu că știe să facă... zâmbi Mihai Eminescu. Numai mă tem că n'are să prea aibă din ce face, cu sărăcia noastră.

Așa s'a strămutat Mihai Eminescu în bojdeuca prietenului său Creangă din Țicăul Iașilor. Așa trăiau amândoi de aproape trei luni când mai bine, când mai rău, împărțindu-și frățește sărăcia.

De data asta, iarna însă îi încolțise aprig de tot. O jumătate de zi au cutreerat străzile Iașului, fără niciun spor.

Treceau bogătașii lăfăindu-se în blănuri scumpe, tolăniți în săniile cu cai strașnici care parcă scoteau foc și pară pe nări. Moșieri, generali, bancheri, fabricanți. Toți zâmbeau fericiți, toți se plimbau alături cu soțiile lor, toți se salutau și strigau unii la alții făcându-și semne cu degetele înmănușate :

— Ne întâlnim după masă la ceai !...

— Nu uitați că sunteți invitați diseară la cină, la noi !...

— Mergem cu toții la cucoana Zenobia să facem o partidă de cărți !...

Numai cei doi mari scriitori ai țării treceau zgribuliți și flămânzi pe stradă, pe lângă ziduri, improșcați de zăpada aruncată de sub copitele cailor.

Mihai Eminescu era din ce în ce mai posomorît. Creangă puțnea pe nări, râzând :

— Uită-te la dâșii, frate Mihai ! Nu-și mai încap în piele și în blănuri... Dar peste cincizeci de ani cine are să-și mai amintească de ei și cine are să-i mai pomenească ? Ce lasă în urma lor ?

— Asta te încălzește ? întrebă Mihai Eminescu, zgribulit.

— Ai dreptate. Nici nu mă încălzește, nici nu-mi ține de foame... Dumneata n'ai izbutit să iei niciun ban dela gazeta unde scrii, eu n'am putut lua niciun sfanț pentru cărțile mele de școală. Știi ce ? Hai înapoi !... Tot la noi în mahala avem să găsim oameni de omenie. Află dela mine, frate Mihai, că nu-i om mai calic decât bogatul și mai darnic decât săracul...

Au pornit amândoi îndărăt. Acum urcau dealul Țicăului, dinspre partea cealaltă, spre bojdeucă.

— Greu la deal !... oftă din nou Creangă.

— Greu !... spuse și Eminescu.

Pe lângă dâșii coborau săniile copiilor în sbor. Băiețașii îmbrobodiți în hăinuțe sărăcăcioase, cele mai multe dela frații mai mari, se bucurau chiuind și strigând. Ce le păsa lor ? A lor era lumea întregă ! Creangă îi privea cu ochi sclipind de fericire. Toți și toate îi aduceau aminte de copilăria lui voioasă dela

Humulești, de iernile de-atunci, de isprăvile lui când cutreera satul cu plugușorul în ajunul Anului Nou.

Dimpotrivă, pe Mihai Eminescu amintirile din copilărie îl întristau. Prea îi părea amară viața de-acum, față de anii cei fără de grijă de-atunci.

— Știi ce, frate Mihai?... spuse Ion Creangă când s'au apropiat de bojdeuca lui. Intră în casă. Eu trag o raită pe la vecini... Am mulți datornici pe-aici, cărora le-am făcut un bine, nu numai odată. N'am să mă întorc cu mâna goală.

*

Cu adevărat, Ion Creangă nu s'a întors cu mâna goală.

Tinca a avut încă odată prilej să-și arate măestria în gătitul bucatelor moldovenești. Ion Creangă își hrănea în vremea asta pisicile. Avea douăsprezece la număr. Toate se pripășiseră din oraș la bojdeuca sa, parcă s'ar fi dus vestea printre mâțe că are slăbiciunea lor.

— Acuma tu, Chirilă ! svârli Creangă un os.

Molanul a luat osul s'a ascuns să-l ronțăie mormăind sub pat.

— Acuma tu, Nevăstuico !...

Pisica neagră, cu benghiu alb sub gușă, s'a apropiat alintându-se să-și ia delicat osciorul.

— Acuma-i rândul tău, măi Tâgnel, pricăjitule ! Și cu asta, basta, s'a isprăvit praznicul vostru !

Ion Creangă aruncă o privire de adâncă și părintească mulțumire asupra celor douăsprezece mâțe sătule.

Apoi rosti către Tinca :

— Draga mea, am eu așa o bănuială că n'ar strica două cafele ! Mi se pare că facem noapte lungă cu prietenul Mihai.

— Cafelele sunt gata, Ioane. Am purtat eu de grijă.

Pe masă au sosit două cești de cafea cu noursași de aburi fierbinți deasupra. Și întradevăr, până noaptea târziu, cei doi prieteni scriitori au rămas fără somn, povestind.

Adică pentru a spune adevărul, cel care povestea era mai mult Creangă. Mihai Eminescu se uita în tăcere la pisicile care se urcau pe genunchii și în spinarea lui Creangă, cunoscându-și locul fiecare.

— Ce poți face, frate Mihai ! Asta e boală veche ! se desvinovătea Creangă pentru a suta oară. Eu cu mâțele în casă m'am trezit de când am deschis ochii. Ii erau dragi și mamei... Câte nu mai născocea mama, ca să mă vadă înveselindu-mă ? Abia mă țineam copăcel pe picioare, iar dânsa lega o sfoară cu mo-

tocei de hârtie la capăt de stâlpul hornului. Apoi trage-i joacă și tupăială, de crăpau bieteles mâțe sărind să prindă motoceii !...

Ion Creangă a prins să dea drumul la amintirile lui din copilărie.

— Acestea ar trebui să le scrii numaidecât, frate Ioane !
...spuse Eminescu.

— Am să încerc și eu odată și odată !... încuviință Creangă făgăduind.

— Nu așa odată și odată !... Trebuie să te așterni la lucru și să le scrii cât mai grabnic. Păcat să se piardă... altfel cine ar putea să le mai scrie ? De unde are să mai știe lumea peste o jumătate de veac ori un veac, cum trăiau copiii într'un sat românesc ?...

Ion Creangă a înclinat fruntea în pământ.

După un timp de tăcere, rosti :

-- Bine ai spus, frate Mihai ! De mâine am să mă aștern la muncă.

Așa a început Ion Creangă să scrie vestitele sale amintiri dincopilărie, care au rămas nemuritoare.

bojdeucă — colibă

hâtru — glumeț

1. Ce-i făcea să fie atât de buni prieteni pe marii noștri scriitori Creangă și Eminescu ?

2. Ce aflăm din povestire despre viața pe care au dus-o Creangă și Eminescu, în acele vremuri în care țara era condusă de burghezi și moșieri ?

3. Ce rezultat a avut prietenia lui Eminescu pentru Creangă ?

BOJDEUCA DIN ȚICĂU

(Dintr'o scrisoare a lui Creangă)

În bojdeuca, unde locuiesc eu, dorm afară și pe vremea asta, în 18 spre 19 Septembrie... Veți întreba poate, unde-i bojdeuca mea ? Vă voi răspunde...: în mahalaua Țicău, ce-i mai zic și Valea Plângerei, strada Țicăul de Sus No. 4, (dacă se mai poate numi stradă o hudicioară dosnică, plină de noroi pân' la genunchi, când sânt ploii mari și îndelungate, zise și putrede, și la secetă gême colbul pe dânsa). Iar bojdeuca de căsuță în care locuiesc eu de vreo 18 ani e de vălătuci și povârnită spre cădere pe zi ce merge, de n'ar fi răzămată de vreo 24 de furci de stejar și acele putrede. Iarna dorm într'o odăiță toată hrentuită, iar

vara într'un cerdăcel din dos, începând de pe la Mai și sfârșind pe la Octombrie, când este vremea bună, cum îi acum.

hudicioară — ulicioară.

hrentultă — dărămată.

AMINTIRI DIN COPILARIE

I. CREANGA

I

Stau câteodată și-mi aduc aminte ce vremi și ce oameni mai erau în părțile noastre, pe când începusem și eu, drăgăliță-Doamne, a mă ridica băiețaș la casa părinților mei, în satul Humuleștii, din târg, drept peste apa Neamțului; sat mare și vesel, împărțit în trei părți care se țin tot de una: Vatra Satului, Delenii și Bejenii.

Ș'apoi Humuleștii și pe vremea aceea nu erau numai așa un sat de oameni fără căpătâi, ci sat vechi răzășesc, întemeiet în toată puterea cuvântului: cu gospodari tot unul și unul, cu flăcăi voinici și fete mândre, care știau a învăța și hora, dar și suveica, de vuia satul de vătăle în toate părțile; cu biserică frumoasă și niște preoți și dascăli și poporâni ca aceia, de făceau mare cinste satului lor.

Și părintele Ioan de sub deal, Doamne, ce om vrednic și cu bunătate mai era! Prin îndemnul său, ce mai de pomi s'au pus în țințirim, care era îngrădit cu zăplaz de bârne, streșinit cu șindrilă, și ce chilie durată s'a făcut la poarta bisericii pentru școală. Ș'apoi să li văzut pe neobositul părinte cum umbla prin sat din casă în casă, împreună cu bădița Vasile a Illoaiei, dascălul bisericii, un holtei zdravăn, frumos și voinic, și sfătuia pe oameni să-și dea copiii la învățătură. Și unde nu s'au adunat o mulțime de băieți și fete la școală, între care eram și eu, un băiet prizărit, rușinos și fricos și de umbra mea.

Și cea dintâi școlăriță a fost însăși Smărăndița popii, o șgâtie de copilă ageră la minte și așa de silitoare, de întrecea mai pe toți băieții și din carte, dar și din nebunii. Însă părintele mai în toată ziua da pe la școală și vedea ce se petrece... Și ne pomenim într'una din zile că părintele vine la școală și ne aduce un scaun nou și lung, și după ce-a întrebat pe dascăl care cum ne purtăm, a stat puțin pe gânduri, apoi a pus nume scaunului: „Calul Bălan” și l-a lăsat în școală.

În altă zi ne trezim că iar vine părintele la școală cu moș Potea, cojocarul satului, care ne aduce dar de școală nouă un

drăguț de biciușor de curele, împletit frumos și părintele îi pune nume „Sfântul Nicolai“, după cum este și hramul bisericii din Humulești...

Apoi poștește pe moș Fotea, că dacă i-or mai pica ceva curele bune, să mai facă așa din când în când câte unul, și ceva mai grosuț dacă se poate... Bădița Vasile a zâmbit atunci, iară noi școlarii am rămas cu ochii holbați unii la alții. Și a pus părintele pravilă și a zis că în toată Sâmbăta să se procitească băieții și fetele, adică să asculte dascălul pe fiecare de tot ce-a învățat peste săptămână ; și câte greșeli va face să i le însemne cu cărbune pe ceva, iar la urma urmelor, de fiecare greșală să-i ardă școlarului câte un Sfânt-Nicolai. Atunci copila părintelui, cum era sprințară și plină de incuri, a bufnit de răs. Păcatul ei, sârmana !

— Ia poftim de încalecă pe Bălan, jupâneasă, zise părintele de tot posomorît, să facem pocinog sfântului Nicolai cel din cui. Și cu toată stăruința lui Moș Fotea și a lui bădița Vasile, Smărăndița a mâncat papara, și pe urmă ședea cu mâinile la ochi și plângea ca o mireasă, de sărea cămașa de pe dânsa. Noi, când am văzut asta, am rămas inlemniți. Iar părintele, ba azi, ba mâne, aducând pitaci și colaci din biserică, a împărțit la fiecare, de ne-a îmblânzit și treaba mergea strună ; băieții schimbau tabla în toate zilele, și Sâmbăta procitanie.

Nu-i vorbă, că noi tot ne făceam felul, așa, câteodată, căci din bățul în care era așezată lila cu cruce-ajută și buchile scrise de bădița Vasile pentru fiecare, am ajuns la trătăji, de la trătăji la ceaslov, ș'apoi dă Doamne bine ! În lipsa părintelui și a dascălului, intram în țintirim, țineam ceaslovul deschis, și, cum erau filele cam unse, trăgeau muștele și bondarii la ele, și când clămpăneam ceaslovul, câte zece-douăzeci de suflete prăpădeam deodată — potop era pe capul muștelor ! Intr'una din zile, ce-i vine părintelui, ne caută ceasloavele, și, când le vede așa sânge-rate cum erau, își pune mâinile în cap de năcaz. Și cum află pricina, începe a ne pofti pe fiecare la Bălan, și a ne mângâia cu sfântul Ierarh Nicolai pentru durerile cuvioaselor muște și ale cuvioșilor bondari, care din pricina noastră au pățimit.

Nu trece mult după asta și într'o zi, prin luna lui Mai, aproape de Moși, îndeamnă păcatul pe bădița Vasile tântul, că mai bine nu i-oi zice, să puie pe unul, Nic'a lui Costache, să mă procitească. Nică, băiet mai mare și înaintat la învățătură până la genunchiul broaștei, era sfădit cu mine din pricina Smărăndiței popii, căreia, cu toată părerea mea de rău, i-am tras într'o zi o bleandă, penitrucă nu-mi da pace să prind muște... Și Nică începe să mă asculte ; și mă ascultă el, și mă ascultă, și unde nu s'apucă de însemnat la greșeli cu ghiotura pe o draniță : una,

două, trei, până la douăzeci și nouă. — Măi!!! s'a trecut de șagă, zic eu, în gândul meu; încă nu m'a gătit de ascultat și câte au să mai fie!... Și unde n'a început a mi se face negru pe dinaintea ochilor și a tremura de mânios... Ei, ei! acu-i acu. Ce-i de făcut, măi Nică! îmi zic eu, în mine. Și mă uitam pe furis la ușa mântuirii și tot scăpăram din picioare, așteptând cu neastâmpăr să vie un lăinic de școlar de afară, căci era poruncă să nu ieșim câte doi deodată; și-mi crăpa maseaua în gură, când vedeam că nu mai vine, să mă scutesc de călăria lui Bălan și de blagoslovenia lui Nicolai, făcătorul de vânătași. Dar adevăratul Sfânt-Nicolai se vede că a știut de știrea mea, că numai iacă ce intră afurisitul de băiet în școală. Atunci eu, cu voie, fără voie, plec spre ușă, ies răpede și nu mă mai încure prin prejurul școlii, ci o ieu la sănătoasa spre casă. Și când mă uit înapoi, doi hojmalăi se și luase după mine; și unde nu încep a fugi de-mi scăpărau picioarele; și trec pe lângă casa noastră, și nu intru acasă, ci cotigesc în stânga și întru în ograda unui megieș al nostru, și din ogradă în ocol, și din ocol în grădina cu păpușoi, care erau chiar atunci prășiți de-al doilea, și băieții după mine! Și, până să mă ajungă, eu, de frică, cine știe cum, am izbutit de m'am îngropat în țărână, la rădăcina unui păpușoiu. Și Nic' a lui Costache, dușmanul meu, și cu Toader a Calincăi, alt hojmalău, au trecut pe lângă mine vorbind cu mare ciudă; și se vede că i-a orbit Dumnezeu de nu m'au putut găbui. Și dela o vreme ne mai auzind nicio loșnitură de păpușoiu, nicio scurmătură de găină, am țâșnit odată cu țărna 'n cap și liva la mama acasă și am început a-i spune cu lacrimi că nu mă mai duc la școală măcar să știu bine că m'or omorî.

A doua zi însă a venit părintele pela noi, s'a înțeles cu tata, m'au luat ei cu binișorul și m'au dus iar la școală. „Că dă, e păcat să rămâi fără leac de învățătură, zicea părintele, doar ai trecut de bucheludeazla și bucherițazdra; ești acum la ceaslov și mâne-poimâne ai să treci la psaltire, care este cheia tuturor învățăturilor, și, mai știi cum vine vremea, poate să te faci și popă aici, la biserica Sfântului Nicolai, că eu pentru voi mă străduiesc. Am o singură fată ș'oi vedea eu pe cine mi-oi alege de ginere“.

Hei, hei! când aud eu de popă și de Smărăndița popii, las muștele în pace și-mi ieu alte gânduri, alte măsuri; încep a mă da și la scris, și la făcut cădelnița în biserică, și la ținut isonul de parcă eram băiet. Și părintele mă ie la dragoste, și Smărăndița începe din când în când a mă fura cu ochiul, și bădița Vasile mă pune să ascult pe alții, și altă făină se macină acum la moară. Nic'a lui Costache, cel răgușit, balcâz și răutăcios, nu mai avea stăpânire asupra mea.

Dar nu-i cum gândește omul, ci-i cum vrea Domnul. Într'una din zile, și chiar în ziua de Sfântul Foca, scoate vornicul din sat pe oameni la o clacă de dres drumul. Se zicea că are să treacă Vodă pe acolo spre mănăstiri. Și bădița Vasile, n'are ce lucra! Hai și noi, măi băieți, să dăm ajutor la drum, să nu zică Vodă, când a trece pe aici, că satul nostru e mai leneș decât alte sate. Și ne luăm noi dela școală și ne ducem cu toții. Și, care săpau cu cazmalele, care cărau cu lărăboanțele, care cu căruțele, care cu covețile... Iar vornicul Nic'a Petricăi, cu paznicul, vătămanul și câțiva nespălați de mazili se purtau printre oameni de colo până colo. Și când deodată numai iaca vedem în prund câțiva oameni claie peste grămadă și unul din ei mugind puternic. „Ce să fie acolo“ ziceau oamenii, alergând care de care din toate părțile?

Pe bădița Vasile îl prinsese la oaste cu arcanul, îl cetluiau acum zdravăn și-l puneau în cătuși să-l trimeată la Piatră... Iaca pentruce scosese atunci vornicul oamenii la clacă. Așa cu amăgele se prindeau pe vremea aceea flăcăii la oaste. Afurisită priveliște mai fu și asta! Flăcăii ceilalți, pe dată s'au făcut nevăzuți, iară noi copiii ne-am întors plângând pela casele noastre. — Afurisit să fie câneriul de vornic și cum au ars el inima unei mame, așa să-i ardă inima Sfântul Foca de astăzi, lui și tuturor

părtașilor săi — blăstămau femeile din sat cu lacrimi de foc în toate părțile. Iar mama lui bădița Vasile își petrecea băietul la Piatră, bocindu-l ca pe un mort ! — „Las', mamă, că lumea asta nu-i numai cât se vede cu ochii, zicea bădița Vasile mângâind-o ; și în oaste trăiește omul bine, dacă este vrednic. Oștean a fost și Sfântul Gheorghe și Sfântul Dimitrie și alți sfinți mucenici, care au pățimit pentru dragostea lui Hristos, măcar de-am fi și noi ca dânșii !”

Ei, ei ! pe bădița Vasile l-am pierdut, s'a dus unde i-a fost scris. Și părintele Ioan umbla acum cu pletele în vânt, să găsească alt dascăl, dar n'a mai găsit un bădița Vasile : cuminte, harnic și rușinos ca o fată mare. Era în sat și dascălul Iordache, fărânitul dela strana mare, dar ce ți-i bun ? Știa și el glasurele pe dinafară de biserică, nu-i vorbă, dar clămpănea de bătrân ce era ; ș'apoi mai avea și darul suptului...

*

A doua zi am purces din Fărcașa pela Borca spre Pârâul Cârjei și Cotârgaș, până ce am ajuns și la Broșteni. Și după ce ne-a așezat bunicul în gazdă, cu toată cheltuiala lui, la una Irinuca, apoi ne-a dus pela profesor și pela biserică de ne-a închinat pela icoane ; și pe urmă ne-a lăsat cu sănătate și s'a întors acasă, trimitându-ne din când în când cele trebuitoare.

Și satul Broștenii fiind împrăștiat, mai ca toate satele dela munte, nu se rușina lupul și ursul a se arăta ziua-meaza-mare prin el ; o casă ici sub tihăraea asta, alta dincolo de Bistriță sub altă tihăraie, mă rog, unde i-a venit omului îndemână să și-o facă. Și Irinuca avea o cocioabă veche de bârne cu fereștile cât palma, acoperită cu scânduri, îngrădită cu răzlogi de brad și așezată chiar sub munte, pe malul stâng al Bistriței, aproape de pod. Irinuca era o femeie nici tânără nici tocmai bătrână ; avea bărbat și o fată balcâză și lălâie, de-ți era frică să inoptezi cu dânsa în casă. Noroc numai că de Luni dimineța și până Sâmbătă sara n'o mai vedeai. Se ducea cu tată-său în munte la făcui ferestrea, și lucra toată săptămâna ca un bărbat pentru nimica toată ; doi oameni cu doi boi, la vreme de iarnă, abia își puteau scoate mămăliga. Ba la mulți se întâmpla de veneau Sâmbătă noaptea câte cu un picior frânt sau cu boii stâlciți, și aceasta le era câștig pe deasupra.

Cocioaba de pe malul stâng al Bistriței, bărbatul, fata și boii din pădure, un țap și două capre slabe și râioase ce dormeau pururea în tindă, era toată averea Irinucăi. Dar și asta-i o avere, când e omul sănătos. Inșă ce mă privește ? Mai bine să ne căutăm de ale noastre.

Noi, cum a plecat bunicul, a doua zi ne-am dus la școală ; și văzând profesorul că purtăm plete, a poruncit unuia dintre școlari să ne tundă. Când am auzit noi una ca asta, am început a plânge cu zece rânduri de lacrimi și a ne ruga de toți dumnezeii să nu ne slutească. Dar ți'ai găsit ; profesorul a stat lângă noi, până ce ne-a tuns chilug. Apoi ne-a pus în rând cu ceilalți școlari și ne-a dat de învățat după puterea noastră, între una-alta și „Ingerul a strigat“ pe din afară.

Și am dus-o noi așa până la Mezii-Păresii. Și unde nu ne trezim într'o bună dimineață plini ciucur de râie căprească dela caprele Irinucăi. Ei, ei ! ce-i de făcut ?

Dascălul nu ne mai primea în școală, Irinuca nu ne putea vindeca, pe bunicul n'avea cine-l înștiința, merindele erau pe sfârșite, rău de noi !

Nu știu cum se întâmplă, că aproape de Buna-Vestire unde nu dă o căldură ca aceea, și se topește omătul, și curg pârăele, și se umflă Bistrița din mal în mal, de cât pe ce să iee casa Irinucăi. Și noi, pe căldurile cele, ne ungeam cu leșie tulbure, ședeam afară la soare cu pielea goală, până se usca cenușa pe noi și apoi ne băgam în Bistrița de ne scăldam. Așa ne învățase o babă să facem, ca să ne treacă de râie. Vă puteți închipui ce vra să zică a te scălda în Bistriță, la Broșteni, de două ori pe zi, tocmai în postul cel mare. Și nici tu junghi, nici tu friguri, nici altă boală nu s'a lipit de noi, dar nici de râie n'am scăpat. Vorba ceea : „se ține ca râia de om“.

Intr'o zi fiind Irinuca dusă în sat și având obicei a ședeă uitată ca fata vătămanului, noi n'avem ce lucra ? Ne suim pe munte, la deal de casa ei, câte cu o bucată de răzlog în mână ; și cum curgeau pârăiele grozav, mai ales unul alb cum îi laptele, ne pune dracul de urnim o stâncă din locul ei, care era numai înținată. Și unde nu pornește stânca la vale, săltând tot mai sus de un stat de om ; și trece prin gardul și prin tinda Irinucăi, pela capre, și se duce drept în Bistriță, de clocotea apa. Asta era în Sâmbăta lui Lazăr pe la amiazi. Ei, ei ! ce-i de făcut ? Gardul și casa femeii dărâmate la pământ, o capră ruptă în bucăți, nu-i lucru de șagă. Uitasem acum și râie și tot de spaimă.

— Strânge răpede ce mai ai, până când nu vine baba. și hai să fugim cu pluta ceea la frate-meu Vasile, în Borca, zise Dumitru ; căci plutele începuse a umbla.

Inșfăcăm noi te mieri ce mai aveam, ne ducem degrabă la plută și plutașii, de cuvânt, și pornesc. Ce-o fi zis Irinuca, în urma noastră, ce n'a zis, nu știu ; dar știu atâta că eram cu ghiața'n spate de frică pân'am ajuns la Borca, unde ne-a fost și

masul. Iar a doua zi, în Duminica de Florii, des-dimineață am plecat din Borca pe Plaiul-Bătrân, împreună cu doi plăieși călări, spre Pipirig. Era o zi frumoasă în Duminica aceea și plăieșii spuneau că n'au mai apucat așa primăvară de vreme, de când îs ei.

II

Intr'o zi, pe-aproape de Sânt-Ilie, se îngrămădisise, ca mai totdeauna, o mulțime de trebi pe capul mamei : niște sumani să-i scoată din stative ; alții să-i nividească și să înceapă a-i țese din nou ; un teanc de sumane croite, nalt până'n grindă, așteaptă cusutul ; pieptănușii în laiță n'avea cine-i ținea de coadă ; roata ședea în mijlocul casei, și canură toarsă nu era pentru bătătură ! Ș'apoi vorba ceea : nu ședea că-ți șede norocul. Tevi de făcut socală ; copil de țâță în albie, pe lângă alți vr'o cincisăse, care așteptau să le faci de mâncare. Treabă era acolo, nu încurcală ; și încă se cerea degrabă, căci venea cu fuga iar marocul de Folticeni, care acela este ce este. Și mă scoală mama atunci mai dimineață decât alte dăți, și-mi zice cu toată inima :

— Nică, dragul mamei ! vezi că tată-țau e dus la coasă, căci se scutură ovăsul cela pe jos ; și eu asemenea nu-mi văd capul de trebi. Tu mai lasă drumurile și stăi lângă mămuca, de-i fă țevi și leagănă copilul ; c'apoi și eu ți-oi lua dela Folticeni o pălăriuță cu tasma ș'o curălușă de cele cu chimeriu, știi cole, ca pentru tine !

— Bine, mamă ! dar în gândul meu numai eu știam.

Toate ca toatele, dar la cusut și sărăduit sumane, și mai ales la roată, mă întreceam cu fetele cele mari din tors ; și din astă pricină, răutăcioasa de Măriuca Săvucului, care drept să vă spun, nu-mi era urâtă, făcea adeseori în ciuda mea și-mi bătea din pumni, poreclindu-mă „Ion Torcalău” cum îi zicea unui țigan din Vânători. Inșă pentru asta tot îmi era dragă, și torceam împreună cu dânsa, la umbra nucului lor, câte-o movilă de drugi de canură, de mă săruta mama când i le arătam sara acasă.

D'apoi vara, în zilele de sărbătoare, cu fetele pe câmpie, pe colnice și mai ales prin luncile și dumbrăvile cele pline de mândrețe, după cules răchițică de făcut gălbenele, sovârv de umplut flori, dumbravnic și sulcină de pus printre straie, cine umbla ? Povestea cântecului :

*Fă-mă, Doamne, val de tei
Și m'aruncă 'ntre femei !*

Și scurtă vorbă, unde erau trei, eu eram al patrulea.

Dar când auzeam de legănat copilul, nu știu cum îmi venea ! căci tocmai pe mine căzuse păcatul să fiu mai mare între frați. Inșă ce era să faci, când te roagă mama ? Dar în ziua aceea, în care mă rugase ea, era un senin pe ceriu și așa de frumos și de cald afară, că-ți venea să te scalzi pe uscat ca găinile. Văzând eu o vreme ca asta, am șparlit-o la baltă cu gând rău asupra mamei cât îmi era de mamă și de năcăjită. Adevăr spun, căci Dumnezeu e deasupra ! Dela o vreme mama crezând că-s prin livadă undeva, iese afară și începe a striga, de da duhul dintr'înșă : Ioane ! Ioane ! Ioane ! — și Ion, pace ! Văzând ea că nu dau răspuns de nicăiri, lasă toate în pământ și se ia după mine la baltă, unde știa că mă duc. Și când colo, mă vede tologit cu pielea goală pe năsip, cât mi ți-i gliganul ; apoi, în picioare, fiind la urechi câte-o lespegioară fierbinte dela soare, cu argint printr'înșele, și aci săream într'un picior, aci în celalalt, aci plecam capul în dreapta și la stânga, spuind cuvintele :

*Auraș, păcuraș,
Scoate apa din urechi,
Că ți-oi da parale vechi ;
Și ți-oi spăla cofele
Și ți-oi bate dobele !*

După aceea svârleam pietrele, pe rând, în știoalna unde mă scăldam : una pentru Dumnezeu și una pentru dracul, făcând parte dreaptă la amândoi ; apoi mai svârleam câteva de încuiam pe dracul în fundul știoalnei, cu bulbuci la gură ; ș'apoi huștiu-liuc ! și eu în știoalnă, de-a cufundul să prind pe dracul de-un picior, căci așa ni era obiceiul să facem la scăldat, de pe când Adam-Babadam. După asta, mă mai cufundam de trei ori în rând, pentru Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, și înc'odată pentru amin. Apoi mă trăgeam încetișor pe-o coastă, la marginea bălții, cât mi ți-i moronul, și mă uitam pe furiș cum se joacă apa cu piciorușele cele mândre ale unor fete ce ghileau pânză din susul meu. Mai frumos lucru nici că se mai poate, cred !

Toate acestea le privea biata mamă, uitată cu mânele subsoară, cum e omul năcăjit, de după un dâmb, de prund, aproape de mine. Dar eu n'o vedeam pe dânsa, căci eram în treabă. În totului-tot, a fi trecut la mijloc vr'o jumătate de ceas cât a zăbăvit mama acolo, mai vr'o trei patru de când fugisem de-acasă, ș-ar fi trebuit să începă a mi se pune soarele drept inimă, după cum se zice, căci era trecut de amiază. Inșă eu, în starea în care mă aflam, fiind cuprins de fericire, uitasem că mai trăesc pe lume ! Insfârșit, mama cât era ea de tare de cap, dela o vreme

pierde răbdarea și vine tiptil, în vârful degetelor, pe la spatele mele, când mă uitam la fete, cum vă spun, îmi ie toate hainele frumușel de pe mal, și mă lasă cu pielea goală în baltă, zicându-mi cu năduh:

— Li veni tu acasă, coropcarule, dacă te-a răzbi foamea, ș'apoi atunci vom avea altă vorbă. Și se tot duce.

Ei, ei ! ce-i de făcut, Ioane ? Fetele dela ghilit, care văzuse asta, numa-și dau ghiont una alteia și chicoteau pe socoteala mea, de răsuna prundul. Iar eu întram în pământ de rușine și cât pe ce să mă înnece, de ciudă ce-mi era. Și din dragostea cea mare de mai dinioară, îmi venea acum să le strâng de gât, nu altă ceva. Dar vorba ceea : „Poți opri vântul, apa și gurile oamenilor ?” De aceea le-am lăsat și eu pe fete să râdă, până li s'a duce gura la urechi, și, pândind vreme pe când șed ele plecate și dau pânza în apă la ghilit, fac țuști l din baltă, ș'o ieu la sănătoasa. Și așa fugeam de tare pe prund, de săreau pietrele, pe care le stârneam cu picioarele, cât mine de sus. Și fuga, și fuga, fără să mă uit în urmă, până ce dau între hudiți, pe drumul care ducea la noi acasă. Dar nu merg pe drum, de rușine să nu întâlnesc vr'un om ; ci sar în grădină la Costache și merg tupilus prin păpușoi, apoi într'o hudiță, din hudiță în grădina lui Trăsnea, și iar prin păpușoi ; și când aproape să ies din grădină, mă simțesc câinii lui Trăsnea, și la mine să mă rupă. Ce-i de făcut ? Auzisem eu din oameni că dacă vrei să nu te muște câinii și să te lese în pace, cum îi vezi că sar la tine, să te tupilezi jos la pământ și să-i lași să te latre cât le place, fără să te urnești din loc ; căci ei bat cât bat, și dela o vreme te părăsesc și se duc. Și adevărat este, căci așa am scăpat și eu de câinii lui Trăsnea, atunci când am dat peste păcat cu ei și ei cu mine. Noroc din ceriu până'n pământ că nu m'a prins melianul și haramninul de Trăsnea, care avea mare ciudă pe mine, de când mă zăpsise în grădina lui la furat mere domnești și pere sântiliești, căci m'ar fi snopit în bătaie. Ș'apoi numai asta mi-ar fi mai trebuit acum, cât eram de pricopsit ! Insfârșit după ce m'au lăsat câinii lui Trăsnea în pace, cum v'am spus, am sărit în răspintenele unui drum ; de acolo în grădină la noi, și atunci mi s'a părut, că mă aflu în sânul lui Dumnezeu. Și merg eu acum fără pă sare prin păpușoi până în dreptul ogrăzii și mă uit pintre gard și văd pe mama cum se dă în vânt după trebi, când în casă, când afară ; și-mi era mai mare mila de dânsa dar și de pânțele mele cel stocit de apă încă îmi era milă. Vorba ceea : „Milă mi-i de tine dar de mine mi se rupe inima de milă ce-mi este”. Și nemaiputând suferi foamea, încep a mornăi ugilit printre gard : „Mămucă, iacătă-mă-s”. Ș'odată sar în ogradă, mă înfătoșez dinaintea mamei așa chipos cum eram, îi apuc mâna cu sila, o sărut

și zic, scâncind : Mamă, bate-mă, ucide-mă, spânzură-mă, fă ce știi cu mine ; numai dă-mi ceva de mâncare, că mor de foame ! Vorba ceea : Golătatea încunjură, iară foamea dă deadreptul. Ea atunci, cum e mama cu bunătate, se uită galiș la mine și zice oftând :

— Bine-ți șede, coșcogeme coblizan, să umbli lela pe drumuri în halul acesta, și să mă lași tocmai la vremea asta fără leac de ajutor ! Hai de mănâncă, dar să știi că mi te-ai lehametit dela inimă ; doar să te porți de acum tare bine, să mai fiu ceea ce am fost pentru tine ; dar nu știu, zău !

Și, scurtă vorbă, văzând că m'am pus rău cu mama, îi giuruiesc eu că ce-am făcut n'oi mai face. Apoi umblu tot cu binișorul pe lângă dânsa și nu ies din cuvântul ei afară nici cu fapta, nici cu vorba, căci vorba dulce mult aduce ; la trebi-s hărnicuț cât se poate : derdicam și măturam prin casă ca o fată mare, de n'avea mama grijă, când se ducea undeva. Și într'o zi o văd că mă sărută și-mi zice cu blândețe :

— Dumnezeu să te înzilească, Ionică, dragul mamei, și să-ți dee toate darurile sale cele bogate, dacă te-i purta, cum văd că te porți de-o bucată de vreme încoace.

Atunci eu pe loc am început a plânge și bucuria mea n'a fost proastă. Și mai multă muștrare am simțit în cugetul meu decât oricând.

stative — război de țesut.

vătale — parte a războiului de țesut ; în vătale se fixează spata care bate firul.

tabla — o bucată de carton, sau de hârtie lipită pe o scândură, pe care se scriau literele.

procitanie — examinare.

trătăj — cărticică, un fel de partea doua a abecedarului.

bleandă — izbitură, brânci.

lainic — haimana, hoinar.

hojmalău — om mare la trup, dar cu minte de copil.

a găbui, a găbăși, a găbji — a prinde pe cineva la strâmtoare, a înhăța.

bucheludeazla, bucherișazdra — cuvinte formate din numele unor litere ale alfabetului cirilic ; însemnează părți ale abecedarului.

balcâz — urît, slut, cu privirea încrucișată.

vornic — primar în trecut.

vătăman — vătășel, ajutor al vornicului.

a cellui — a lega strâns pe cineva.

lihăraie — râpă.

sucală — unealtă pentru tras firele de lână din suluri pe țevi.

tăsma — panglicuță.

a sărădui — a coase înflorituri pe sumanele țărănești ; *sărad* — șiretul de lână din care se cos înflorituriile sau tivul.
canură — fire de lână mai scurte din care s'a scos părul.
drugă — fus mare de răsucit fuiorul și canura.
gligan, coblizan — lungan, vlăjgan.
știoalnă — bulboacă, băltoacă.
coropcar — vânzător ambulant ; aci : haimana.
a ghili — a nălbi pânza.
melian — om înalt și spătos.
haramnin — hoț de codru ; aci : om rău.
a zăpsi — a prinde asupra faptului.
ugilit — umilit.

1. Ce sentiment al scriitorului răzbate din descrierea satului său natal, Humuleștii ?
2. Ce părere aveți despre felul cum învățau copiii pe vremea lui Creangă ?
3. Arătați cât de îndreptățită era spaima lui Nică, cu prilejul examinării lui. Căutați pasajul în care este exprimată această spaimă.
4. Povestiți în ce împrejurare s'a închis cea dintâi școală la care a învățat Creangă.
5. Ce sentimente a trezit în Nică și ceilalți copii sălbateca luare la oaste a lui Bădița Vasile ?
6. Ce aflăm din fragmentul citit despre viața grea, de muncă aspră și fără folos a țăranimii sărace din timpul lui Creangă ?
7. Caracterizați pe mama lui Creangă, așa cum o cunoaștem din povestire.

PLANUL POVEȘTIRII DESPRE PAȚANIA CU SCALDATUL

1. Intr'o zi de vară, mama e copleșită de treburi.
2. Mama îl roagă pe Nică s'o ajute.
3. Lui Nică nu-i place să legene copilul, așa că fuge la baltă.
4. Mama îl caută în zadar pe băiat.
5. La baltă, Nică se joacă uitând de toate.
6. Găsindu-l acolo, mama îi ia hainele.
7. Rușinat, Nică fuge desbrăcat spre sat.
8. Nică scapă de câinii lui Trăsnea.
9. Ajuns acasă, se roagă de mamă să-l ierte.
10. Mama îl dojenește și-l iartă, spre marea lui bucurie.

I. Potrivit planului de mai sus, împărțiți acest fragment al povestirii în mai multe părți și dați fiecărei părți câte un scurt titlu.

II. Împărțiți întregul fragment din *Aminții din copilărie* în capitole și dați fiecăruia un titlu luat din text.

III. Alcătuiți planul textului în care se vorbește despre timpul petrecut de Creangă la Broșteni.

IV. Scrieți o compunere cu tema: „O pățanie din timpul verii“.

POVESTEA PORCULUI

L. CREANGA

Ci-că era odată o babă și-un moșneag; moșneagul de o sută de ani și baba de nouăzeci; și amândoi bătrânii aceștia erau albi ca iarna și posomorâți ca vremea cea rea, din pricină că n'aveau copii. Și, Doamne! tare mai erau dorâți să aibă măcar unul, căci cât era ziua și noaptea de mare, ședeau singuri-singurei cuc, și le juia urechile, de urât ce le era. Și-apoi pe lângă toate acestea, nici vr'o scoală mare nu era de dânșii: un bordiu ca vai de el, niște foale rupte, așternute pe lăiți, și atâta era tot. Ba dela o vreme încoace, uritul li mânca și mai tare, căci țipenie de om nu le deschidea ușa; parcă erau bolnavi de ciumă, sărmanii!

În una din zile, baba oită din greu și zise moșneagului:

— Doamne, moșnege, Doamne! De când suntem noi, încă nu ne-a zis nimeni: tată și mamă! Oare nu-i păcat de Dumnezeu că mai trăim noi pe lumea asta? Căci la casa fără copii, nu cred că mai este vr'un Doamne-ajută!

— Apoi, dă, măi babă, ce putem noi face înaintea lui Dumnezeu?

— Așa este, moșnege, văd bine; dar până la una-alta, știi ce-am gândit eu astă-noapte?

— Știu, măi babă, dacă mi-i spune.

— Ia mâne dimineată, cum s'a amîji de ziuă, să te scoli și să apuci încotro-i vedea cu ochii; și ce ți-a ieși înainte întâi și întâi, dar a fi om, dar șerpe, dar în sfârșit orice altă jivină a fi, pune-o în traistă și-o adă acasă. Vom crește-o și noi cum vom putea, și acela să fie copilul nostru.

Moșneagul, sâțul și el de-atâta singurătate și dorit să aibă copii, se scoală a doua zi desdimineată, își ia traista în băț și face cum i-a zis baba... Pornește el și se duce tot înainte pe niște ponoare, până ce dă peste un bulhac. Și numai ce iacă se vede în bulhac o scroafă cu doisprezece purcei, care ședeau tolo-

giți în glod și se păleau la soare. Scroaia, cum vede pe moșneag că vine asupra ei, îndată începe a grohăi, o rupe de fugă, și porceii după dânsa. Numai unul care era mai ogârjit, mai răpănos și mai răpcoșos, neputând ieși din glod, rămase pe loc.

Moșneagul de grabă îl prinde, îl bagă în traistă, așa plin de glod și de alte podoabe... cum era, și pornește cu dânsul spre casă.

— Slavă ție, Doamne! zise moșneagul, că pot să duc și babei mele o mângâiere!... Mai știu eu!... Poate ori Dumnezeu ori dracu i-a dat în gând ieri noapte de una ca asta.

Și cum ajunge acasă, zice :

— Iacă, măi băbușcă, ce odor ți-am adus eu! Numai să-ți trăiască! Un băiet ochios, sprâncenat și frumușel, de nu se mai poate! Îți samănă ție, ruptă bucățică!... Acum pune de lăutoare și grijește-l, cum știi tu că se grijesco băieții, că după cum vezi, îi cam colbăit. mititelul!...

— Moșnege, moșnege! zise baba, nu râde; că și aista-i făptura lui Dumnezeu, ca și noi... ba poate și mai nevinovat, sărmanul!

Apoi, sprintenă ca o copilă, face degrabă leșie, pregătește de scaldătoare, și fiindcă știa bine treaba moșitului, la purcelul, îl scaldă, îl trage frumușel cu untură din opaiț pe la toate încheieturile, îl strânge de nas și-l sumuță, ca să nu se deoache odorul! Apoi îl piaptână și-l grijește așa de bine, că peste câteva zile îl scoate din boală; și cu tărățe, cu cojițe, purcelul începe a se infriipa și a crește văzând cu ochii, de-ți era mai mare dragul să te uiji la el... Iară baba nu știa ce să mai facă de bucurie că are un băiet așa de chipos, de hazliu, de gras și învălț ca un pepene. Să-i fi zis toată lumea că-i urit și obraznic, ea ținea ună și bună — că băiet ca băietul ei nu mai este altul! Numai de-un lucru era baba cu inima jignită — că nu putea să le zică totă și *mamă*.

Într'una din zile, moșneagul voinște a merge la târg să mai cumpere câte ceva.

— Moșnege, zise baba, nu uita să aduci și niște roșcove pentru ist băiet, că tare-a fi dorit mititelul!

— Bine, măi babă. — Dar în gândul său: da mânca-l-ar brânca să-l mănânce, surlă, că mult mă mai înăduși cu dânsul! De-am avea pâne și sare pentru noi, da nu să-l mai îndop și pe dânsul cu bunătați!... Când m'aș potrivi eu babei, la toate cele, apoi aș lua câmpii! — Însfârșit, moșneagul se duce la târg, târguește el ce are de târguit și când vine acasă, baba îl întreabă, ca totdeauna:

— Ei, moșnege, ce mai știi de pe la târg?

— Ce să știu, măi babă ? Ia nu prea bune vești : împăratul vrea să-și mărite fata

— Și asta-i veste rea, moșnege ?

— D'apoi îngăduiește puțin, măi babă, că nu-i numai atâta, că de ce-am auzit eu, mi s'a suit părul în vârful capului. Și când ți-o spune până la sfârșit, cred că ți s'a încrâncena și ție carnea pe tine.

— Dar dece, moșnege ? Vai de mine !

— D'apoi iaca dece, măi babă, ascultă : împăratul a dat de știre prin crainicii săi în toată lumea că oricine s'a afla să-i facă, dela casa aceluia și până la curțile împărătești, un pod de aur pardosit cu pietre scumpe, și fel de fel de copaci, pe deoparte și pe de alta, și în copaci să cânte tot felul de paseri, care nu se mai află pe lumea asta, aceluia îi dă fata ; ba ci-că-i mai dă și jumătate din împărăția lui. Iară cine s'a bizui să vie ca s'o ceară de nevastă, și n'a izbuti să fac podul, așa cum ți-am spus, aceluia pe loc îi și taie capul. Și ci-că, până acum, o mulțime de feciori de crai și de împărați, cine mai știe de pe unde, au venit și niciunul din ei n'a făcut nicio ispravă ; și împăratul, după cum s'a hotărît pe toți i-a tăiat, fără cruțare, de le plânge lumea de milă ! Apoi, măi babă, ce zici ? bune vești sunt acestea ? Ba și împăratul ci-că s'a bolnăvit de supărare !

— Of ! moșnege of ! boala împăraților e ca sănătatea nocastră ! Numai despre feții de împărat ce mi-ai spus, mi se rupe inima din mine, că mare jale și alean or fi mai ducând mamele lor pentru dânșii ! Mai bine că al nostru nu poate vorbi și nu-l duce capul ca pe alții la atâtea iznoave.

— Bune-s și acestea, măi babă, da bună ar fi și aceea când ar avea cineva un fecior, care să facă podul și să ia pe fata împăratului, că știu c'ar încăleca pe nevoie și, Doamne ! mare slavă ar mai dobândi în lume !

Când vorbeau bătrânii, purcelul ședea în culcuș, într'un cotlon sub vatră cu râțul în sus, și uitându-se țintă în ochii lor, asculta ce spun ei și numai pufnia din când în când. Și cum sfătuiau bătrânii ei în de ei despre acestea, numai iaca se aude sub vatră : „Tată și mamă ! eu îl fac“. Baba atunci a amețit de bucurie ; moșneagul însă, gândind că-i ucigă-l crucea, s'a spăriet și, uimit, se uita prin bordei, în toate părțile să vadă de unde-a ieșit acel glas, dar nevăzând pe nime, și-a mai venit în sine. Însă godacul a strigat :

— Tată, nu te înfricoșa, că eu sânt !... Ci trezește pe mama, și du-te la împăratul de-i spune că eu îi fac podul.

Moșneagul atunci zise îngăimat :

— D'apoi ai să-l poți face, dragul tatei ? !

— Despre asta n'ai grijă, tată, că ești cu mine... Numai du-te și vestește împăratului ce-am spus eu!

Baba atunci, venindu-și în sine, sărută băiețelul și-i zice:

— Dragul mamei, drag! Nu-ți pune capul în primejdie! Și pe noi să ne lași, tocmai acum, străini, cu inimioara arsă și fără niciun sprijin.

— Nu te îngriji, mămuică, de feliu, că trăind și nemurind ai să vezi cine sunt eu.

Atunci moșneagul, ne mai având ce zice, își piaptănă barba frumos, ia toiagul bătrânețelor în mână, apoi iese din casă și pornește spre împărăție; și cum ajunge în târg, se duce

cu pieptul deschis drept la palatul împăratului. Un străjer, cum vede pe moșneag că stă pe-acolo, îl întreabă :

— Dar ce vrei, moșule ?

— Ia am treabă la împăratul ; feciorul meu se prinde că i-a face podul.

Străjerul, știind porunca, nu mai lungeste vorba, ci ia moșneagul și-l duce înaintea împăratului. Împăratul, văzând pe moșneag, îl întreabă :

— Ce voești dela mine, moșule ?

— Să trăiți mulți ani cu bine, luminate și prea puternice împărate ! Fecioru-meu, auzind că aveți fată de măritat, m'a trimis, din partea lui, să aduc la cunoștința Măriei-Voastre că el, ci-că, poate să vă facă podul.

— Dacă poate să-l facă, facă-l moșnege ; și atunci fata și jumătate din împărăția mea ale lui să fie. Iară de nu, atunci... poate-i fi auzit ce-au pățit alții, mai de viță decât dânsul ? Dacă te prinzi așa, apoi mergi de-ți adă feciorul încoace. Iară de nu, caută-ți de drum și nu umbla cu gărgăunii în cap.

Moșneagul, auzind aceste chiar din gura împăratului, se pleacă până la pământ, apoi iese și pornește spre casă, ca să-și aducă feciorul. Și cum ajunge acasă, spune fecioru-său ce-a zis împăratul. Purcelul atunci, plin de bucurie, începe a zburda prin bordei, dă un ropot pe sub lăiți, mai răstoarnă câteva oale cu râțul și zice :

— Haidem, tătucă, să mă vadă împăratul !

Baba atunci, începe a se boci și a zice :

— Se vede că eu nu mai am parte în lumea asta de nimica ! Până acuma m'am chinuit de l-am crescut și l-am scos din toată nevoia, și acum... parcă văd c'am să rămân fără dânsul ! Și tot bocind ea, o apucă leșin, de supărare.

Iar moșneagul, de cuvânt ! pune cușma pe cap, o îndeasă pe urechi, își ia toiagul în mână, iese din casă și zice :

-- Hai cu tata, băiete, s'aducem noră mâne-ta !

Purcelul atunci, de bucurie, mai dă un ropot pe sub lăiți, apoi se ia după moșneag, și cât colea, mergea în urma lui grohăind și mușluind pe jos, cum e treaba porcului. Abia ajung ei la porțile palatului împărătesc, și străjerii, cum îi văd, încep a se uita unul la altul și a bufni de râs.

— Da ce-i acesta, moșule ? zise unul din ei.

— D'apoi acesta mi-i feciorul, care se prinde c'a face podul împăratului.

— Doamne, moșule, Doamne ! multă minte îți mai trebuie. zise un străjer bătrân ; se vede că ți-ai urit zilele !

— Apoi dă, ceea ce-i scris omului, în frunte-i este pus, și tot de-o moarte are să moară cineva.

— Dumneata, moșule, cum vedem noi, cauți pricină, ziua-meaza-mare cu lumânare, ziseră străjerii.

— D'apoi asta nu vă privește pe dumneavoastră; ia mai bine păziți-vă gura și dați de știre împăratului c'am venit noi, răspunse moșneagul.

Străjerii atunci se uită lung unul la altul, și strâng din umere... Apoi unul din ei vestește împăratului despre venirea noilor pețitori: moșneagul cu purcelul său!... Atunci împăratul îi chiamă înaintea sa. Moșneagul, cum intră, se pleacă până la pământ și stă la ușă smerit. Iară purcelul calcă înainte pe covoare grohăind, și începe a mușlui prin casă.

Atunci împăratul, văzând așa mare obrăznicie, pe deoparte i-a venit a râde, iară pe de alta, se tulbură grozav și zise:

— Da bine, moșnege, când ai venit în cela rând, parcă erai în toată mintea, dar acum unde te visezi, de umbli cu porci după tine? Și cine te-a pus la cale să mă iei tocmai pe mine în bătaie de joc?

— Ferească Dumnezeu, înălțate împărate, să cuget eu, om bătrân, la una ca asta! D'apoi să avem iertare, Luminarea-Voastră, că acesta mi-i flăcăul despre care v'am spus mai dăunăzi că m'a trimes la Măria-Voastră, dacă vă mai aduceți aminte.

— Și el are să-mi facă podul?

— D'apoi așa nădăjduim în Dumnezeu, că chiar el, Măria Ta!

— Hai! ia-ți porcul de-aici și ieși afară. Și dacă până mâne dimineată n'a fi podul gata, moșnege, are să-ți stee capul unde-ți stau talpele. Ințelusu-m'ai?

— Milostiv este Cel-de-sus, Măria-Voastră. Iară dacă s'a întâmpla, — să nu bănuieți, puternice împărate! — după dorința Luminării Voastre, apoi atunci să ne trimeteți copila acasă. Și zicând aceste, se plecă după obicei, își ia purcelul, iese și pornește spre casă, urmat de câțiva ostași, în paza cărora l-a dat împăratul până a doua-zi, ca să vadă ce poate fi una ca asta?... Căci multă vorbă, mult răs și mare nedumerire se mai făcuse la palat și în toate părțile despre o astfel de batjocură nemaipomenită.

Și cătră sară, ajungând moșneagul și cu purcelul acasă, pe babă o și apucă un tremur, de spaimă, și începe a se văicăra și a zice:

— Vai de mine, moșnege! da ce foc mi-ai adus la casă?! Mie ostași îmi trebuiesc?

— Încă mai ai gură să întrebi? Acestea-s faptele tale. M'am luat după capul tău cel sec, și m'am dus pe coclauri să-ți aduc,

sanchi, copii de suflet. Și acum iaca în ce chichion am intrat ! Că n'am adus eu ostașii, ci ei m'au adus pe mine. Și capului meu se vede că până mâine de dimineață i-a fost scris să mai stea unde stă !

Purcelul însă umbla mușluind prin casă după mâncare, și nici grijă n'avea despre încurcala ce făcuse. Moșnegii s'au ciondănit cât s'au mai ciondănit și, cât erau ei de îngrijați, despre ziuă au adormit. Iară purcelul atunci s'a suit binișor pe laiță, a spart o fereastră de bårdăhan, și suflând odată din nări s'au făcut ca două suluri de foc, dela bordeiul moșneagului, care acum nu mai era bordei, și până la palatul împăratului. Și podul cu toate cele poruncite era acum gata. Iară bordeiul moșneagului se prefăcuse într'un palat mult mai strălucitor decât al împăratului ! Și deodată, baba și moșneagul se trezesc îmbrăcați în porfiră împărătească, și toate bunătățile de pe lume era acum în palaturile lor. Iară purcelul zburda și se tologea numai pe covoare în toate părțile.

Tot în acea vreme și la împărăție strașnică zvoană s'a făcut, și însuși împăratul cu sfetnicii săi, văzând această mare minune, grozav s'au spăriet ! Și temându-se împăratul să nu i se întâmple ceva rău, a făcut sfat și a găsit cu cale să dea fata după feciorul moșneagului, și de îndată a și trimes-o. Căci și împăratul, cât era de împărat, le dăduse acum toate pe una, și nici măcar aceea nu era bună: frica !

Nuntă n'a mai făcut, căci cu cine era s'o facă ? Fata împăratului, cum a ajuns la casa mirelui, i-au plăcut palaturile și socrii, iar când a dat cu ochii de mire, pe loc a încremenit ! dar mai pe urmă, strângând ea din umere, a zis în inima sa :

— Dacă așa au vrut cu mine părinții și Dumnezeu, apoi așa să rămâie ! Și s'a și apucat de gospodărie.

Purcelul toată ziua mușluia prin casă, după obiceiul său, iară noaptea la culcare, lepăda pielea cea de porc și rămânea un fecior de împărat, foarte frumos ! Și n'a trecut mult, și nevasta lui s'a deprins cu dânsul, de nu-i mai era acum așa de urât ca dintâi.

La vr'o săptămână două, tânăra împărăteasă, cuprinsă de dor, s'a dus să-și mai vadă părinții, iară pe bărbat l-a lăsat acasă, căci nu-i da mâna să iasă cu dânsul... Părinții, cum au văzut-o, s'au bucurat cu bucurie mare, și întrebând-o despre gospodărie și bărbat, ea a spus tot ce știa. Atunci împăratul a început s'o sfătuiască, zicând :

— Draga tatei ! Să nu cumva să te împingă păcatul să-i faci vr'un neajuns, ca să nu pățești vreo nenorocire ! Căci după cum văd eu, omul acesta, sau ce-a fi el, are mare putere. Și

trebuie să fie ceva neînțeles de mintea noastră, de vreme ce a făcut lucruri peste puterea omenească !

După aceasta au ieșit amândouă împărătesele în grădină ca să se plimbe. Și aici mama sfătui pe fată cu totul de altfel :

— Draga mamei, ce fel de viață ai să mai duci tu, dacă nu poți ieși în lume cu bărbatul tău ? Eu te sfătuesc așa : să porțivești totdeauna să fie foc zdravăn în sobă, și când a adormi bărbatu-tău, să iei pielea cea de porc și s'o dai în foc, ca să ardă, și atunci ai să te mântui de dânsa !

— Că bine zici, mamă, iaca mie nu mi-a venit în cap de una ca asta...

Și cum s'a întors împărăteasa cea tânără acasă, a și poruncit să-i facă un foc bun în sobă. Și când dormea bărbatu-său mai bine, ea a luat pielea cea de porc, de unde-o punea el, și a dat-o pe foc ! Atunci perii de pe dânsa au început a pârâi și pielea a sfârâi, prefăcându-se în cioric ars și apoi în scrum. Și s'a făcut în casă o duhoare așa de grozavă, încât bărbatul pe loc s'a trezit înspăimântat, a sărit drept în picioare și s'a uitat cu jale în sobă. Și când a văzut această mare nenorocire, a lăcrămat zicând :

— Alei ! femei nepricepută ! Ce-ai făcut ? De te-a învățat cineva, rău ți-a priit ; iară de-ai făcut-o din capul tău, rău cap ai avut !

Atunci ea deodată s'a văzut încinsă peste mijloc cu un cerc zdravăn de fier, iar bărbatu-său i-a zis :

— Când voi pune eu mâna mea cea dreaptă pe mijlocul tău, atunci să pleznească cercul acesta, și numai atunci să se nască pruncul din tine, pentrucă ai ascultat de sfaturile altora, de-ai nenorocit și căzăturile ieste de bătrâni, m'ai nenorocit și pe mine și pe tine deodată. Și dacă vei avea cândva nevoie de mine, atunci să știi că mă chiamă *Făt-Frumos*, și să mă cauți la Mănăstirea-de-Tămâie.

Cum a sfârșit de zis aceste, deodată s'a stârnit un vânt năpraznic, și venind un vârtej înfricoșat, a rădicat pe ginerele împăratului în sus, și s'a făcut nevăzut. Atunci podul cel minunat îndată s'a stricat și s'a mistuit, de nu se știe ce s'a făcut ; iară palatul în care ședeau moșnegii și cu nora, cu toate bogățiile și podoabele din el, s'a schimbat iarăși în sărăcăciosul bordei al moșneagului, de mai 'nainte. Atunci bătrânii, văzând astă mare nenorocire și pe nora lor în așa hal, au început a o muștra, cu lacrimile în ochi, și a-i zice cu asprime, să se ducă unde știe, că ei n'au cu ce s'o ție.

Ea văzându-se acum așa de nenorocită și horopsită, ce să facă și încotro s'apuce ? Să se ducă la părinți ? — se temea de asprimea tată-său și de defăimarea oamenilor ! Să rămâie pe

loc ? — nu avea cele trebuitoare și-i era lehamite de muștrările socrilor. Insfârșit s'a hotărât a se duce în toată lumea să-și caute bărbatul. Și hotărându-se astfel, a zis : Doamne-ajută ! și a pornit încotro a văzut cu ochii. Și a mers ea, a mers tot înainte prin pustiuri un an de zile până ce-a ajuns într'un loc sălbatic și cu totul necunoscut. Și aici, văzând o căsuță tupilată și acoperită cu mușchi, care mărturisca despre vechimea ei, a bătut la poartă. Atunci se aude dinlăuntru un glas de femeie bătrână, zicând :

— Cine-i acolo ?

— Eu sânt, un drumeț rătăcit.

— De ești om bun, aproape de chilioara mea ; iară de ești om rău, departe de pe locurile aceste, că am o cățea cu dinții de oțel, și de i-oi da drumul te face mii și fărâme !

— Om bun, măicuță !

Atunci i se deschide poarta și drumeața intră înlăuntru.

— Da ce vânt te-a adus, și cum ai putut răzbate prin aceste locuri, femeie-hăi ? ! Că pasăre măeastră nu vine pe aici, necum om pământean.

Atunci drumeața a oftat din greu și a zis :

— Ia păcatele mele m'au adus, măicuță. Caut Mănăstirea-de-Tămâie și nu știu în care parte a lumii se află !

— Se vede că tot mai ai oleacă de noroc, de-ai nimerit tocmai la mine. Eu sânt sfânta Miercuri, de-i fi auzit de numele meu.

— De nume am auzit, măicuță, dar că te afli în lumea asta, nici prin cap nu mi-a trecut vreodată.

— Vezi ? Tot de noroc să se plângă omul !

Apoi sfânta Miercuri a strigat odată cu glas puternic, și pe loc s'au adunat toate jivinele din împărăția ei, și întrebându-le despre Mănăstirea-de-Tămâie, au răspuns toate deodată că nici n'au auzit măcar pomenindu-se de numele ei. Sfânta Miercuri auzind aceasta, s'a arătat cu mare părere de rău, dar neavând nicio putere, a dat drumeței un corn de prescure și un păhăruț de vin, ca să-i fie pentru hrană la drum ; și i-a mai dat încă o furcă de aur, care forcea singură, și i-a zis cu binișorul : „Păstrează-o că ți-a prinde bine, la nevoie“. Apoi a îndreptat-o la soră-sa cea mai mare, la sfânta Vineri.

Și drumeața pornind, a mers iar un an de zile, tot prin locuri sălbatice și necunoscute, până ce cu mare greu ajunse la sfânta Vineri. Și aici i s'a întâmplat ca și la sfânta Miercuri, numai că sfânta Vineri i-a mai dat și ea un corn de prescure, un păhăruț de vin și o vârtelniță de aur, care depăna singură ; și a îndreptat-o și ea, cu multă bunătate și blândeță, la soră-sa cea mai mare, la sfânta Duminică.

Și de-acolea drumeața pornind chiar în acea zi, a mers iarăși un an de zile, prin niște pustietăți și mai grozave decât cele de până aici. Și fiind însărcinată pe al treilea an, cu mare greutate a putut să ajungă până la sfânta Duminică. Și sfânta Duminică a primit-o cu aceeași rânduială și tot așa de bine ca și surorile sale. Și făcându-i-se milă de această nenorocită și sdruncinată ființă, a strigat și sfânta Duminică odată din răsuputeri, și îndată s'au adunat toate vietățile: cele din ape, cele de pe uscat și cele sburătoare. Și atunci ea le-a întrebat cu tot dinadinsul, dacă știe vreuna din ele în care parte a lumii se află Mănăstirea-de-Tămâie? Și toate au răspuns ca dintr'o singură gură, că nu li s'a întâmplat să audă măcar vorbindu-se vreodată despre aceasta. Atunci sfânta Duminică a oftat din adâncul inimii, s'a uitat galiș la nenorocita drumeață și i-a zis:

— Se vede că vreun blăstăm al lui Dumnezeu sau altă ceva așa, trebuie să fie, de nu ai parte de ceea ce cauți, fiica mea! Că aici este capătul unei lumi necunoscute încă și de mine; și oricât ai voi tu și oricare altul să mai meargă înainte de aici, este cu neputință.

Și atunci numai iaca un ciocârlan șchiop se vede viind, cât ce putea; și șovâlc, șovâlc, șovâlc! se înfățișează înaintea sfintei Duminici. Atunci ea îl întreabă și pe acesta:

— Tu, ciocârlane, nu cumva știi unde se află Mănăstirea-de-Tămâie?

— Da cum să nu știu, stăpână? Că doar pe-acolo m'a purtat dorul, de mi-am frânt piciorul.

— Dacă-i așa, apoi acum îndată ia pe această femeie, du-o numai decât acolo, cum îi ști tu, și povățuiește-o cum a fi mai bine.

Atunci ciocârlanul oftând a răspuns cu smerenie:

— Mă supun cu toată inima la slujba Măriei-Voastre, stăpână, deși este foarte cu anevoie de mers până acolo.

Apoi sfânta Duminică a dat și ea drumeței un corn de prescură și un păhăruț de vin, ca să-i fie de hrană până la Mănăstirea-de-Tămâie; și i-a mai dat o tupsie mare de aur, și o cloșcă tot de aur, bățulă cu pietre scumpe, și cu puii tot de aur, ca să-i prindă bine la nevoie, și apoi a dat-o pe sama ciocârlanului, care îndată a și pornit șovâlcâind.

Și când ciocârlanul pe jos, când drumeața pe sus; când ea pe jos, când el pe sus. Și când biata drumeață nu mai putea nici pe sus nici pe jos, atunci îndată ciocârlanul o lua pe aripioarele sale și o ducea. Și tot așa mergând ei încă un an de zile, cu mare greutate și zdruncin, au trecut peste nenumărate țări și mări, și prin codri și pustietăți așa de îngrozitoare, în care fojgăiau bălaur aspide veninoase, vasiliscul cel cu ochi

fărmăcători, vidre câte cu douăzeci și patru de capete și altă mulțime nenumărată de gănganii și jigăanii înspăimântătoare, care stăteau cu gurile căscate, numai și numai să-i înghită; despre a căror lăcomie, viclenie și răutate nu-i cu putință să povestească limba omenească!

Și înfârșit, după atâta amar de trudă și primejdii, cu mare ce au izbutit să ajungă la gura unei peșteri. Aici călătoarea s'a suit iarăși pe aripile ciocârlanului, din care abia mai putea fâl-fâi, și el și-a dat drumul cu dânsa pe-o altă lume, unde era un rai, și nu altă ceva!

— Iaca Mănăstirea-de-Tămâie! zise ciocârlanul. Acolea se află Făt-Frumos, pe care-l cauți tu de-atâta amar de vreme. Nu cumva ți-i cunoscut ceva pe aici?

Atunci ea, deși îi fugeau ochii de atâtea străluciri, se uită mai cu băgare de samă și îndată cunoaște podul cel minunat din cea lume, și palatul în care trăise ea cu Făt-Frumos așa de puțin, și îndată i se umplură ochii de lacrimi de bucurie.

— Mai stăi! și nu te bucura așa degrabă, că încă ești nemernică pe aceste locuri, și tot n'ai scăpat de primejdii, zise ciocârlanul.

Li arată apoi o fântână, unde trebuia să se ducă trei zile de-a-rândul; îi spune cu cine are să se întâlnească și ce să vorbească; o povățuiește ce să facă, rând pe rând, cu *furca*, cu *vârtelnița*, cu *tipsia* și cu *cloșca cu puii de aur*, dăruite ei de cele trei surori: sfânta Miercuri, sfânta Vineri și sfânta Duminică.

Apoi luându-și ziua bună dela călătoarea încredințată lui, iute se întoarce înapoi, sburând neîncelat, de frică să nu-i mai rupă cineva și celalalt picior. Iară nemernica drumeață lăcră-mând îl petrecea cu ochii în zbor, mergând spre fântâna ce-i arătase el.

Și cum ajunge la fântână, scoate mai întâi furca, de unde o avea strânsă, și apoi se pune jos să se odihnească.

Nu trece mult și viind o slujnică să iee apă, cum vede o femeie necunoscută și furca cea minunată torcând singură fire de aur, de mii de ori mai subțiri decât părul din cap, fuga la stăpână-sa și-i dă de veste!

Stăpâna acestei slujnice era viespea care înălbise pe dracul, îngrijitoarea dela palatul lui Făt-Frumos, o vrăjitoare strașnică, care închegea apa și care știa toate drăcăriile de pe lume. Dar numai un singur lucru nu știa hârca: gândul omului. Talpa iadului, cum aude despre această minunăție, trimete slujnica degrabă, să-i cheme femeia cea străină la palat. Și cum vine, o întreabă:

— Am auzit că ai o furcă de aur, care toarce singură. Nu ți-i de vânzare și cât mi-i cere pe dânsa? femeie hăi!

— Ia să mă lași să stau într-o noapte în odaia unde doarme împăratul.

— Dece nu? Dă furca înapoi și rămâi aici până la noapte, când s'a înturna împăratul dela vânătoare.

Atunci drumeața dă furca și rămâne. Știrba-baba-cloanța știind că împăratul are obicei a bea în toată sara o cupă de lapte dulce, i-a pregătit acum una ca să doarmă dus până a doua zi dimineață. Și cum a venit împăratul dela vânătoare și s'a pus în așternut, hârca i-a și trimis laptele; și cum l-a băut împăratul, pe loc a adormit ca mort. Atunci talpa iadului a chemat pe necunoscuta drumeață în odaia împăratului, după cum avusese tocmală, și a lăsat-o acolo, zicându-i încetișor:

— Șezi aici până despre ziuă, că am să vin atunci tot eu să te iau.

Hârca nu doar că șoptea și umbla cătinel ca să n'o audă împăratul, ci avea grijă să n'o audă, din odaia de alături, un credincios al împăratului, care în toate zilele umbla cu dânsul la vânat.

Și cum s'a depărtat băboiul de acolo, nenorocita drumeață a ingenunchiat lângă patul soțului ei și a început a plânge cu amar și a zice:

— Făt-Frumos! Făt-Frumos! Intinde mâna la cea dreaptă peste mijlocul meu, ca să plesnească cercul ist afurisit și să se nască pruncul tău!

Și, sărmana, s'a chinuit așa până despre ziuă, dar în zadar, căci împăratul parcă era dus pe ceea lume! Despre ziuă, tâlpoiul a venit posomorîtă, a scos pe necunoscuta de acolo și i-a zis cu ciudă să iasă din ogradă și să meargă unde știe. Și nenorocita ieșind cu ne pus în masă și năcăjită ca vai de ea, s'a dus iarăși la fântână și a scos acum vârtelnița. Și viind iarăși slujnica la apă, și văzând și această mare minune, fuga la stăpână-sa și-i spune că femeia cea de ieri are acum o vârtelniță de aur, care deapănă singură, și care-i mult mai minunată decât furca ce i-a dat. Atunci pohoanța de babă o chiamă iarăși la dânsa prin slujnică, pune mâna și pe vârtelniță tot cu același vicleșug, și a doua zi desdimineață o scoate iarăși din odaia împăratului și din ogradă.

Însă în această noapte, credinciosul împăratului simțind ce s'a petrecut, și făcându-i-se milă de nenorocita străină, și-a pus în gând să descopere vicleșugul babei. Și cum s'a sculat împăratul și s'a pornit la vânătoare, credinciosul i-a spus cu deamănuntul ce se petrecuse în odaia lui în cele două nopți din

urmă. Și împăratul, cum a auzit aceste, pe loc a tresărit, de parcă i-a dat inima dintr'insul. Apoi a plecat ochii în jos și a început a lacrimi. Și pe când din ochii lui Făt-Frumos se scurgeau șiroaie de lacrimi, la fântâna știută urgisita și sbuciumata lui soție scosese acum pe tipsie și cloșca cu puii de aur, cea mai de pe urmă a ei nădejde! Și cum sta ea în preajma fântânii, numai ce iaca pe slujnica știută iarăși o aduce Dumnezeu la fântână. Și când mai vede și această mare minunăție, nici mai așteaptă să iee apă, ci fuga la stăpână-sa și-i spune:

— Doamne, stăpână, Doamne! Ce-am văzut eu! Femeea ceea are acum o tipsie de aur și o cloșcă de aur cu puii tot de aur așa de frumoși, de-ți fug ochii pe dânșii!

Băbornița cum aude aceasta, pe loc trimete s'o cheme, zicând în gândul său:

— După ce umblă ea, nu se mănâncă...

Și cum vine străina, hoanghina pune mâna și pe tablaua cea de aur și pe cloșca de aur cu puii de aur, tot cu același viclesug.

Dar împăratul, când a venit în astă sară dela vânat și când i s'a adus laptele a zis în gândul său:

— Acest lapte nu se mai bea. — Și cum a zis, l-a și aruncat pe furis, undeva, și pe loc s'a făcut că doarme dus.

După ce hârca s'a încredințat că împăratul doarme, bizuindu-se ea și acum în puterea hăului sale, a adus iarăși pe străină în odaia lui, tot cu aceeași rânduială ca și în nopțile trecute; și lăsând-o acolo, s'a depărtat. Atunci, sbuciumata drumeață căzând iarăși în genunchi lângă patul soțului ei, se îneca în lacrimi, spuind iarăși cuvintele aceste:

— Făt-Frumos! Făt-Frumos! Fie-ți milă de două suflete nevinovate, care se chinuesc de patru ani, cu osânda cea mai cumplită, și înlînde mâna ta cea dreaptă peste mijlocul meu, să plesnească cercul și să se nască pruncul tău, că nu mai pot duce această nesuferită sarcină!

Și când a sfârșit de zis aceste, Făt-Frumos a întins mâna ca prin somn, și când s'a atins de mijlocul ei, dang! a plesnit cercul, și ea îndată a născut pruncul, fără a simți cătuși de puțin durerile facerii. După aceasta împărăteasa povestește soțului său câte a pălinit ea de când s'a făcut el nevăzut.

Atunci împăratul, chiar în puterea nopții, se scoală, rădică toată curtea în picioare și poruncește să-i aducă pe hârca de babă înaintea sa, dimpreună cu toate odoarele luate cu viclesug dela împărăteasa lui. Apoi mai poruncește să-i aducă o iapă sireapă și un sac plin cu nuci, și să lege și sacul cu nucile și pe hârcă de coada iepii, și să-i dee drumul. Și așa s'a făcut. Și

când a început iapa a fugi, unde pica nuca, pica și din talpa iadului bucățica ; și când a picat sacul, i-a picat și hârcei capul.

Hârca aceasta de babă era scroafa cu porceii din bulhacul peste care v'am spus că dăduse moșneagul, crescătorul lui Făt-Frumos. Ea, prin drăcăriile ei, prefăcuse atunci pe stăpânu-său Făt-Frumos, în porcelul cel ogârjit, răpcigos și răpănos, cu chip să-l poată face mai pe urmă ca să iee vreo fată de-a ei, din cele unsprezece ce avea, și care fugise după dânsa din bulhac. Iaca dar, pentruce Făt-Frumos a pedepsit-o așa de grozav. Iară pe credincios cu mari daruri l-au dăruit împăratul și împărăteasa, și pe lângă dânsii l-au ținut până la sfârșitul vieții lui.

Acum, aduceți-vă aminte, oameni buni, că Făt-Frumos nu făcuse nuntă, când s'a însurat. Dar acum a făcut și nunta și cumătria totodată, cum nu s'a mai pomenit și nici cred că s'a mai pomeni una ca asta undeva... Și numai cât a gândit Făt-Frumos, și îndată au și fost de față părinții împărătesii lui și crescătorii săi, baba și moșneagul, îmbrăcați iarăși în porfiră împărătească, pe care i-au pus în capul mesei. Și s'a adunat lumea de pe lume la această mare și bogată nuntă.

ponor — coastă de deal prăpăstioasă, cu mâncături de apă.

bulhac — băltoacă.

a la — a spăla, pe cap mai ales.

brâncă — boală ; umflături la gât sau la cap.

surlă — rât de porc ; aci : porc.

sanchi — așa zicând, cum s'ar zice, chipurile.

chichion, ghinion — belea, incurcătură.

bârdăhan — stomacul mamiferelor ; aci : pielea care învelește stomacul și mațele vitelor, întrebuințată în trecut în loc de geamuri la bordeiele țărănești.

porfiră — purpură, stofă scumpă, roșie.

vârtelniță — unealtă cu care se deapănă tortul.

aspidă — animal fantastic, un fel de viperă, năpârcă.

vasilisc — animal fantastic după credințele celor vechi, omoară pe oricine numai cu privirea lui.

pohonț — ticălos, răutăcios.

1. Descrieți, folosind cuvinte din text, sărăcia și singurătatea celor doi bătrâni.

2. Caracterizați, în comparație cu „hârca”, pe baba care a îngrijit porcelul ca pe copilul ei. Căutați numirile pe care le dă scriitorul vrăjitoarei, pentru a arăta cât era de rea.

3. Recitiți al doilea dialog dintre moșneag și împărat pentru a vedea cum contribuie el la caracterizarea celor două personaje.

4. Ce credeți despre pedepsirea hârcei și despre răsplătirea omului de credință al lui Făt-Frumos?

5. Ce asemănări găsiți între „Povestea porcului”, și celelalte basme pe care le-ați citit?

I. Căutați în text și explicați expresiile : *albi ca iarna, posomoriți ca vremea cea rea, le fiuia urechile de urât ce le era, gras ca un pepene, mi s'a suit părul în vârful capului, boala împăraților e ca sănătatea noastră, toaigul bătrânețelor, ce foc mi-ai adus în casă?*

II. Scrieți planul basmului.

III. Pe baza planului alcătuiți povestiți basmul, folosind cuvinte din text.

COMPARAȚIA

Pentru a ne face să cunoaștem mai bine înfățișarea și stările sufletești ale personajelor din basm, Creangă folosește diferite mijloace artistice. Unul din aceste mijloace este comparația.

Descriind înfățișarea celor doi bătrâni, scriitorul ne spune că erau „*albi ca iarna*”. Voinde să ne facă să înțelegem cât de singuri se simțeau moșul și baba, Creangă adaugă : „*șipenie de om nu le deschidea ușa ; parcă erau bolnavi de ciună*”. Ca să arate cât de sprintenă o făcuse pe babă bucuria, povestitorul scrie că ea era „*sprintenă ca o copilă*”.

Când citim expresia „*albi ca iarna*” ne închipuim mai bine cât erau de bătrâni cei doi oameni, și cât de alb le era părul — întocmai ca zăpada iernii. La fel, singurătatea lor deplină ne apare mai limpede, gândindu-ne că nimeni nu le călca pragul, așa cum nimeni nu intră în casa unui om suferind de o boală cumplită cum e ciuma. Insfârșit, parcă o și vedem pe baba umblând de colo colo ca o copilă, pregătind cele trebuitoare pentru scăldatul purcelului. Comparațiile folosite de Creangă ne ajută deci să înțelegem mai bine stările sufletești ale bătrânilor și să-i vedem parcă aveau.

Comparația se numește alăturarea unui obiect sau a unui fenomen de alt obiect sau fenomen.

Scopul acestei alăturări este același pe care-l urmărește și epitetul : să-l ajute pe cititor să aibă o imagine mai clară a obiectului, stârnindu-i totodată un anumit sentiment.

ȘOARECELE ȘI PISICA

GR. ALEXANDRESCU

Un șoarece de neam, și anume Raton,
Ce fusese crescut sub pat la pension,
Și care, însfârșit, după un nobil plan,
Petrecea retirat într'un vechi parmezan,
Întâlni într'o zi, pe Chir Pisicovici,
Cotoi care avea bun nume 'ntre pisici ;
Cum că domnul Raton îndată s'a gătit
Să o ia la picior, nu e de îndoit.
Dar smeritul cotoi, cu ochii în pământ,
Cu capu'ntre urechi, cu un aer de sfânt,
Începu a striga : „Dece fugi, domnul meu ?
„Nu cumva 'ți fac rău ? Nu cumva te gonesc ?
„Binele șoricesc, cât de mult îl doresc
„Și cât îmi ești de scump, o știe Dumnezeu !
„Cunosc ce răutăți v'au făcut frații mei
„Și că aveți cuvânt să vă plângeți de ei ;
„Dar eu nu sunt cum crezi ; căci, chiar asupra lor
„Veneam să vă slujesc, de vreți un ajutor.
„Eu carne nu mănânc ; ba încă socotesc,
„De va vrea Dumnezeu, să mă călugăresc“.

La ăst frumos cuvânt, Raton înduplecat,
Văzând că Dumnezeu de mariur e luat,
Iși ceru iertăciuni și-l pofti a veni
Cu neamul șoricesc a se 'mprieteni.
Il duse pe la toți și îl înfățișă,
Ca un prieten bun ce norocul le dă.
Să li văzut la ei jocuri și veselii !
Căci șoarecii cred mult la fizionomii.
Ș'a acestui străin, atâta de cinstit
Nu le înfățișa nimic de bănuir.

Dar într'o zi, când toți îi deteră un bal,
După ce refuză și limbi, și cașcaval,
Zicând că e'n post și nu poate mânca,
Pe prietenii săi ceru a 'mbrățișa.

Ce fel de 'mbrățișări ! Ce fel de sărutat !
Pe câți gura punea,
Indată îi jertfea,
Incât abia doi-trei cu fuga au scăpat.

Cotoiul cel smerit
E omul ipocrit.

parmezan — un fel de cașcaval.

retirat — retras.

chir — domnul (cuvânt grecesc).

ipocrit — fățarnic.

1. Ce personificări găsiți în această fabulă ?
2. Ce mijloace a folosit cotoiul cel șiret pentru a câștiga încrederea șoarecilor ?
3. Dece au fost înșelați șoarecii de Chir Pisicovici ?
4. Ce învățătură putem trage din această fabulă în ceea ce privește atitudinea pe care trebuie să o avem față de dușmanii poporului muncitor ?

MIHAI EMINESCU

(1850-1889)

Din viața lui Mihai Eminescu

IN PRISACA LUI MOȘ MIRON

CEZAR PETRESCU

Moș Miron Prisăcarul înălță obrazul încrêțit de răs, a veselă primire :

— Ți-ai mai adus aminte de prisaca moșneagului, Mihăiță ?

— Au trecut trei zile de când n'am mai dat pe-acea, moș Miroane... Imi era dor...

— Tare aș vrea eu să știu, dece anume îți era dor ? îl necăji prisăcarul. Te-a prins dor de poveștile moșneagului, ori mai degrabă de dulceața fagurilor ?

Mihai rămase în picioare, la marginea prispei, cu o ușoară mâhnire în ochi. Știa că numai îl zădărește moș Miron, fiindcă nici el nu crede într'adevăr că dorul de miere îl aduce ; dar nu-i veneau la îndemână asemenea bănuiri...

— Să mergem acuma oleacă și pe la muștele noastre, Mihăiță... Numai să-mi lepăd luleaua și să-mi clătesc gura, că nu le prea place dumnealor duhăneala...

Mihai așteptă, cu ochii pierduți la marginea zării. Sub fruntea rotundă se adunau gânduri și luări aminte, cum se strâng albinele moșului la urdinișul stupilor.

Au pășit amândoi, alături, mai întâi printre straturile cu flori mânăstirești, bătute și crețe, cu miresme puternice; mai apoi prin iarba înspicată unde se afla orânduită oastea știubecilor cu pălărioarele roșii de străchini pe frunte. Moș Miron s'a oprit să scotocească la unul și la altul, cu mișcări delicate, în vârful degetelor.

Albinele îl primeau ca pe-un cunoscut și prieten, acățându-se pe mâini și în barbă, sburând și întorcându-se înapoi cu un zumzet mărunț.

Tot așa mergeau pe mânele și pe obrazul lui Mihai...

— Ei, hoțelor, hoțelor! se bucură prisăcarul, scoțând dintr'un știubeiu un cocoloș de ceară și desfăcându-l în palmă. Așa dară i-ați făcut capătul?... Iaca-i bun... La asta nu vă'n-trece nimenea, hainelor!...

Înlăuntru se afla o gănganie mare și moartă. Moș Miron o svârli departe în iarbă și așeză binișor capacele de ceară pe-o tichie de strachină.

— Ce-a fost acela? întrebă Mihai.

— A fost un dușman de-al lor. L-o împins nebunia să intre la stup și să hoțască la miere, dară mai ales la ouăle lor... Iară dânsule îndată i-au făcut capătul și pe urmă l-au învelit într'o răclită de ceară ca să nu 'mpută știubeiul...

— Puteau să-l alunge, moș Miroane, spuse Mihai. Numai să-l alunge... Dece să-l omoare?...

Moșneagul râse încet:

— Hehei, dragul moșului... Le vezi tu blânde, că ești cu mine și mă cunosc, poate și fiindcă le miroși tu pe placul lor... Dară să te ferească Dumnezeu de câtă răutate se deșteaptă în ele când simt că se apropie un dușman ori un hoț să le fure munculița...

Moș Miron își scutură cu băgare de seamă roiul mișunând pe mâni, în păr și în barbă. Albinele au sburat una câte una și dir părul lui Mihai, pe măsură ce se depărtau de știubeele cu tichii roșii.

Pe prispă, moșneagul își îndopă iarăși luleaua, tuși și înaintea de a începe, voi să afle dacă Mihăiță are să măie peste noapte la dânsul.

— Dacă nu mă alungi, moș Miroane, m'am gândit și eu să dorm aicea... Acuși, mâne-poimâne, se sfârșește vacanța și-am să le duc dorul la toate... Nu m'alungi?

— Dece te-aș alunga, Mihăiță? Nu ți-am spus eu să vii chiar când nu-s acasă?... Știi unde-i cheia, sub care grindă... Deschizi, intri... Te hodinești, afli și cele merinde la locul lor... Pe urmă, când îi ajunge mare și tare în țara asta a Moldovei și eu oi fi în pământ, ți-i aduce aminte că a fost pe lume un moș Miror Prisăcariu...

— Am să-mi aduc aminte, moș Miroane! făgădui cu hotărâre Mihai.

— Și-acuma să-ți spun istoria, de unde-am lăsat-o zilele trecute, când era să deie conu Gheorghieș peste noi, de-ai fugit și-ți sfârâiau călcâiele... Amarnic mai fugeai! zâmbi la amintire prisăcarul. Unde-am rămas?

— La ploaie, moș Miroane...

— Așa... Când o prins a ropoti grindina ca săgețile în frunza fagului...

— Mai spune odată... se rugă Mihai.

Moșul ridică sprincenele în semn de mirare:

— Ce nume să spun?

— Așa cum ai început adineaori... Imi place mie potrivirea cuvintelor... Parcă am și auzit cum răpăia grindina în pădure...

— Bine, dragul moșului... Să-ți spun... Când a prins a ropoti grindina ca săgețile'n frunza fagului...

Târziu, după ce soarele a scăpat peste deal și a început buciumul să sune cu jale, moș Miron a pus capăt povestirilor. Au ospătat și s'au tras înlăuntrul căsuței, la hodină.

Cunoștea bine Mihai această încăpere.

Nimic nu schimba vremea și poate multă vreme încă n'avea să mai schimbe.

Opații din hârbul roșu fumega la capătul laiței. Turtele se răciseră în cenușă. Pe râșnița noduroasă se așternuse colbul. Motanul își pieptăna urechea într'același cotlon.

Moș Miron potrivi mukul candelii cu degetele uscate înviind sâmburele de lumină. Adăose un mănunchiu proaspăt de busuioc și de mintă pe policioara îngustă, iar în odaie se răspândi mireasma pipărată, ca într'o chilie călugărească.

Mihai își răcori arșița gâtului din cofa albă cu flori negre. Apa mirosea a brad și a rășină.

prisacă — stupină, locul unde sunt așezați stupii.

a zădări — a a[â]a.

duhăneală — miros de tutun.

urdlniș — gura stupului pe unde ies și intră albinele.

știubea — stupi.

1. Din ce pricină se ducea cu atâta plăcere Mihai la moș Miron Prisăcarul?

2. Ce putea afla viitorul poet dela oameni din popor ca bătrânul prisăcar?

DIN TINEREȚEA LUI EMINESCU

(Dintr'un articol de I. L. Caragiale)

Sunt peste douăzeci de ani de-atunci.

Locuiam într'o casă unde trăsesese în gazdă un actor, vara director de teatru în provincie. Stagiunea migrării actorilor se sfârșise : era toamnă, și aceste păsări călătorești se întorceau pe la cuiburile lor.

Văzându-mă că citeam întruna, actorul îmi zise cu un fel de mândrie :

„Îți place să te ocupi cu literatura... Am și eu un băiat în trupă care citește mult ; este foarte învățat, știe nemțește, și are mare talent ; face poezii ; ne-a făcut câteva cuplete minunate. Eu crez că ți-ar face plăcere să-l cunoști“.

Și-mi povesti cum găsisese într'un otel din Giurgiu pe acel băiat — care slujea în curte și la grajd — culcat în fân și cilind în gura mare pe Schiller.

În ieslea grajdului, la o parte, era un geamantan — biblioteca băiatului — plin cu cărți nemțești.

Băiatul era foarte blând, de treabă, nu avea niciun viciu. Era străin de departe, zicea el, dar nu voia să spună de unde...

Actorul îi propusese să-l ia sufler cu șapte galbeni pe lună, și băiatul primi cu bucurie. Iși luase biblioteca și acuma se afla în București.

Seara trebuia să vie la directorul lui — astfel puteam să-l văz.

Eram foarte curios să-l cunosc. Nu știu pentru ce, îmi închipuiam pe tânărul aventurar ca pe o ființă extraordinară, un erou, un viitor om mare...

Tânărul sosi.

Era o frumusețe ! O figură clasică încadrată de niște plele mari negre ; o frunte înaltă și senină, niște ochi mari — la aceste ferestre ale sufletului se vedea că cineva este înăuntru...

„Mă recomand Mihai Eminescu“.

Așa l-am cunoscut eu...

...Acest Eminescu a suferit de multe, a suferit și de foame. Da, dar nu s'a încovoiat niciodată, era un om dintr'o bucată și nu dintr'una care se găsește pe toate cărările.

migrare — pribegie, călătorie ; aci turneul actorilor prin țară

Friedrich Schiller — mare poet german (1759—1805)

clasic — aci : proporționat, desăvârșit, foarte frumos

1. Cum l-a cunoscut Caragiale pe Eminescu ?
2. Recitiți alineatul în care autorul descrie chipul tânărului poet.
3. Din ce reiese marea dragoste a lui Eminescu pentru cilit ?
4. Ce ne spune Caragiale despre viața lui Eminescu și despre caracterul lui ?

REVEDERE

M EMINESCU

— Codrule, codruțule,
Ce mai faci, drăguțule,
Că de când nu ne-am văzut
Multă vreme au trecut
Și de când m'am depărtat.
Multă vreme am imblat.

— Ia eu fac ce fac de mult,
Iarna viscolu-l ascult,
Crengile-mi rupându-le,
Apele-astupându-le,
Troienind cărările
Și gonind cântările ;
Și mai fac ce fac de mult,
Vara doina mi-o ascult
Pe cărarea spre izvor

Ce le-am dat-o tuturor,
Implându-și cofeile
Mi-o cântă femeile.

— Codrule cu râuri line,
Vremea trece, vremea vine,
Tu din tânăr precum ești
Tot mereu întinerești.

— Ce mi-i vremea, când de
veacuri
Stele-mi scânteie pe lacuri,
Că de-i vreme rea sau bună,
Vântu-mi bate, frunza-mi sună ;
Și de-i vremea bună, rea,
Mie-mi curge Dunărea.

1. Din ce se vede cât de mult iubea Eminescu natura ?
2. Arătați, studiind această poezie, că poetul cunoștea și iubea literatura populară.
3. Invățați pe derost poezia.

CALIN NEBUNUL

În această poveste, prelucrată de marele nostru poet Mihai Eminescu după un basm popular, ni se vorbește despre un împărat care avea trei fete foarte frumoase. Într-o zi, fetele i-au fost răpite de smei. Împăratul, indurerat, a dat de veste că acela care-i va scoate fiicele din robia smeiilor, va împărăți în locul său.

În căutarea fetelor pornesc trei frați, între care se află și Călin Nebunul. După un drum lung, frații fac popas, aprind un foc mare și hotărăsc

să stea de veghe, noaptea, pe rând. Pe când era de strajă Călin Nebunul, frații sunt atacați de un simeu cu opt capete ; după o luptă grea, în timpul căreia focul se stingea, Călin răpune simeul, apoi pleacă să caute jar pentru a reaprinde focul, înainte de trezirea fraților.

În drumul său, întâlnește și leagă pe De-cu-seară, Miez-de-noapte și Zori-de-ziuă, oprind astfel timpul în loc. Ajunge la o vatră cu jărălec, dar este prins de niște smei și, după multe peripeții, izbutește să-i ucidă ; se întoarce la frații săi, îi trezește și toți trei pornesc din nou la drum :

Pân' ajung în faptul nopții la pădurea de aramă.
Măi fărtați — Călin le zice — nu-ți putea trece prin crânguri
Și prin codri iști de-aramă ; rămâneți aicea singuri ;
Vă clădiți ici o colibă, vă săpați groapă de vatră ;
Singurel voi merge numai pe cărările de piatră ;
Să vedem ce-a fi de mine. Ei se pun de îl ascultă
Și el trece în pădure fără a pierde vorbă multă ;
Și la orice pas el face, codrul simțitor răsună
Și prin mrejele de frunze glasuri trec ca o furtună.
Căci o strună-i orice creangă și o limbă-i orice frunză ;
Luna doar, trecând prin ceruri, voind codrul să-l pătrunză,
Imple noaptea-i arămie cu mari dunge de omăt,
Pe sub care răscolite, fulger apele încet.
Și deodată'n codrul mândru el aude de departe
Răsunând un glas de fată, ce venea din lungi deșarte
Și urechia i-o desmiardă ; el ascultă sub un trunchi
Și cântarea dureroasă îl pătrunde în rărunchi :

Greeruș ce cânti în lună
Când pădurea sună,
Cum nu știi ce am în mine,
Greere străine ?
Că te-ai duce de-ai ajunge
Noaptea de te-ai plânge,
Ca o pasăre măiastră
La noi în fereastră.
Vai de picioarele mele
Pe-unde îmblă ele !
Vai de ochisorii mei
Pe-unde îmblă ei !
Inima'n mine-i bolnavă,
Floare de dumbravă,
Și vai lacrimile mele,
Cum le vărs cu jele !...

Naintează și o vede lângă apa arămie,
Culegând flori amorțite de pe maluri cenușie
Și punându-le în poala grea de florile de piatră,
Luminează luna'n ceruri ca un foc pe-o mare vatră,
Colții munților ce ruți-s, uriașe stânci de cremeni,
Ce păreții și-i ridică îndărătnici, suri, asemeni,
Vântul care trece'n șuer, noaptea sură și bolnavă
Implu cu sălbăticie arămoasa-acea dumbravă.

— Bună vreme, fată mândră de'mpărat, Călin îi zice,

— Mulțămim, răspunse dânsa, tinerel flăcău voinice !
Ce cați tu ? Ce vânt te-aduce ? Nu știi că om pământean
Nu poate călca pădurea de bărbatul meu avan ?...

— Știu, fetiță împărăliță, dar nici frică n'am, nici teamă,
Că el smeul e și puternic, dar și eu — Călin mă chiamă !
Cum vorbește, iată smeul vine iute ca un vânt,
Cu o falcă'n cer el vine și cu una pe pământ.

— Bună vreme, smeul de câne ! — Mulțămesc, Călin-Nebune !

— Am venit să-ți iau nevasta... — De-i putea dece nu ? Bune
Sunt de zis ce-ți vine'n minte, dar mai greu e să le faci ;

Smeul codrilor de-aramă nu te-așteaptă cu colaci !

Eu mănânc patru cuptoare, patru boi mi-ajung abia

Și de vin patru antaluri abia trag la o măsea.

— Nici că-mi pasă ! Și la luptă în dumbravă ei se scoală ;

Se apucă de copacii tremurau de'nvălmășeală ;

Tremură sub ei pământul de-a lor pasuri apăsate ;

Scapără cremenea neagră a stâncinei detunate !

Crunt Călin de mijloc l'îmflă, pân' la vârf de brazi îl urcă,

Ca pe-un lemn el îl trânteste, prin copaci trupul i'ncurcă

Și'n genunchi apoi l-îndoiaie ca pe-un vreascur ce îl frânge ;

I se umflă mușchii vineți de oțel pe când îl strânge

Și lovit, pierzând simțirea, smeul, ca o muscă moare,

Ce lovită este iarna de-o scânteie de ninsoare.

— Să-mi rămâi cu bine fată, eu mă duc să cat acum

Cele două sori a tale... Se porni din nou la drum.

Trece codrii de aramă, de departe vede-albind

Și aude glasul mândru al pădurilor de-argint.

Noaptea'n rouă e scaldată, lucioli pe lacuri zboară,
Lumea umbrei, umbra lunei se amestec', se'nfășoară ;

În pădurea argintoasă iarba pare de omăt ;

Flori albastre tremur'ude în văzduhul tămâiet,

Pare că și trunchii mândri poartă suflete sub coajă,

Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă,

Crengile sunt ca vioare printre care vântul trece,

Frunze sun' ca clopoțiii, trezind ceasu! doisprezece,

Și prin albul întuneric al pădurii de argint,

Vezi izvoare sdrumicate peste prund întunecind
Și sărind în bulgări fluizi pe pietrișul din răstoace
În cuiabar rotit de ape peste care luna zace.

Călin o eliberează și pe fata mijlocie, care-i cade dragă. După o luptă foarte grea, o scapă din robie și pe-a treia. Cu cele trei fete se întorc la frații lui, cărora le povestește isprăvile sale; după aceea, fiind foarte obosit, cade într'un somn de plumb. Pe când dormea Călin, frații, pismași și lacomi, îi taie picioarele și apoi pleacă împreună cu fetele eliberate. După alte peripeții, care mai durează încă șapte ani, Călin, devenit iar om întreg, refăcut, ajunge în locurile de unde plecase:

Când ajunse locul unde casa tatălui său fuse,
El văzu palate mândre și livezi mărețe puse.
Și pe o câmpie goală el văzu de vite-o ciurdă;
După ea copil călare c'un ciomag în mână sburdă.
Și părea că are șase ai și încă ceva mai bine,
— Bună vreme, măi băiete! — Mulțămim, voinic străine!
— Nu-mi știi spune cine șade'n aste rânduri de palat?
— Doi voinici ce-au scos odată pe trei fete de împărat
Din a smeilor prinsoare. S'au luat care pe care:
Mijlociul pe cea mică și cel mare pe cea mare.
— Da ce-i de cea mijlocie? — La găini au pus-o ei;
Și să vezi, voinic străine, că eu sunt feciorul ei;
Mama-mi spune câte-odată de-o întreb a cui îs eu,
Că-s a lui Călin Nebunul. Cine-o mai fi, nu știu zău!
Când aude... numai dânsul își știa inima lui,
Că, să iertați Dumnezeuastră, da... era băietul lui.
— Da mă rog, bade, ajută-mi să dau vitele'n ocol!
Inserează... Stele împlu tot seninul lin și gol...
Cu băietu'n bordei intră și pe capătu'unei laifi
Lumina mucos și negru într'un hârb un roș opaiț;
Se coceau pe vatra sură două turte în cenușă,
Un papuc e într'o grindă, celălalt e după ușă;
Prin gunoi se primblă iute legănată o rătușcă
Și pe-un țol orăcăște un cucos închis în cușcă.
Hărăie 'n colț colbăită noduros râșnița veche,
În cotlon toarce motanul pieptănându-și o ureche;
Sub icoana afumată unui sfânt cu cornăac
Arde'n candelă-o lumină cât un sâmbure de mac;
Pe-a icoanei policioară busuioc uscat și mintă
Implu casa de mireasmă pipărată și prea slântă.
O beșică'n loc de sticlă e lipită'n ferestruie,
Printre care trece-o dungă mohorîță și gălbuie;
Cofa-i albă cu flori negre și a brad miroasă apa;
De lut plină, răzimată stă pe coada ei o sapă;

Pe cuptorul uns cu humă Călinaș cel mititel
Zugrăvise c'un cărbune un clapon și un purcel,
Cu codița ca un sfredel și cu fuse'n loc de labă,
Cum i se ședea mai bine purcelușului de treabă.
Pe un pat cu paie numai doarme tânăra nevastă,
In mocnitul întuneric, fața ei lângă fereastră...

Dar a doua zi voinicul mânios intră'n ogradă ;
Frații lui, cum îl văzură, la genunchi veneau să-i cadă.
— Iartă, frate, căci greșala zău de mult ne-apasă pieptul.
— Ba nu, fraților, le zise, să vedem ce e cu dreptul :
Să facem o boambă mare, s'aruncăm spre cer în sus
Și tustrei să stăm sub dânsa, pe când va cădea de sus,
Să vedem ce-o să gândească Dumnezeu și ce-a să zică.
Astfel, cum îi-ai face cruce, ei se pun alături... pică
Boamba grea svârlită'n ceruri, din cei doi făcând fărâme,
Și Călin rămase singur ; rău îi pare ca la nime,
Dară nici c'avea ce face. Impăcat de-astă dreptate,
Lasă'n pace să trăiască tinerele lui cumnate
Și făcu o nuntă mare dup'opt ai de'nstrăinare.
Multă lume se dusesse ca să vad'ășa serbare.
Fui și eu... Dar cum făcură o ulcică cu păpară,
Mi-au bătut căciula'n creștet și m'au dat pe ușă-afară.
Mă'nciudai urât. In grajduri pusei mâna pe-un cal graur,
Cu picioarele de ceară și cu șeaua numai aur.
De fuior îi era coada, capu-i era de curechi,
Avea ochii de neghină și gândaci avea'n urechi ;
Ș'am pornit pe-un deal de cremeni... picioarele se topeau
Coada pârâie'ndărătu-i, ochii'n capul lui pocneau.
Cum văzui că nu-i de bine, încălicai pe-o prăjină
Și, mergând pe ea de-a hale, v'am spus și eu o minciună ;
Și încălicând pe-o șea, v'am spus-o toată așa.

cremene — piatră tare, care, lovită cu amnarul, produce scânteii.

fluid — curgător.

avan — rău, aprig.

antal — butoi de aproape 100 de vedre.

lucloli — licurici.

răstoacă — locul unde se abate o parte dintr'o apă curgătoare pe un alt vad ; aci, însuși firul apei abătute.

ai — ani, formă întrebuintată în unele regiuni ale țării și în vechime.

cal graur — cal sur ; împestrițat cu alb, ca penele graurului.

curechi — varză.

hale — pronunțare moldovenească a cuvântului vale.

1. Povestești, folosind cuvintele din text, lupta dintre Călin și smou.
2. Alegeți pasagiile cele mai frumoase, în care poetul descrie natura. Învățați-le pe derost.
3. Citați din descrierea colibeii fetei de împărat versurile care arată că poetul cunoștea foarte bine viața grea din trecut, a poporului.
4. Caracterizați-l pe Călin în comparație cu frații săi.
5. Comparați sfârșitul acestui basm cu sfârșitul celorlalte basme populare și arătați că, în lupta dintre bine și rău, binele iese biruitor întotdeauna. Ce însușire a poporului se desprinde din aceasta ?

- I. Arătați momentele principale ale basmului.
- II. Culegeți din basm zece expresii care vi se par deosebit de frumoase.

O, RĂMĂI...

M. EMINESCU

„O, rămâi, rămâi la mine, Te iubesc atât de mult ! Ale tale doruri toate Numai eu știu să le-ascult ;	In a apei strălucire Intinzând piciorul gol.
In al umbrei întuneric Te asemăn unui prinț, Ce se uit'adânc în ape Cu ochi negri și cumiști ;	Și privind în luna plină La văpaia de pe lacuri, Anii tăi se par ca clipe, Clipe dulci se par ca veacuri“.
Și prin vuietul de valuri, Prin mișcarea naltei ierbi, Eu te fac s'auzi în taină Mersul cârdului de cerbi ;	Astfel zise lin pădurea, Bolți asupra-mi clătinând ; Șuieram l'a ei chemare Și-am ieșit în câmp râzând.
Eu te văd răpit de farmec Cum îngâni cu glas domol,	Astăzi chiar de m'aș întoarce A'nțelege n'o mai pot... Unde ești, copilărie, Cu pădurea ta cu tot ?

1. Scoateți expresiile cele mai caracteristice, prin care poetul descrie vraja pădurii, în anii copilăriei.

2. Amintiți-vă condițiile în care a fost obligat Eminescu să trăiască și explicați de ce nu mai poate înțelege vraja pădurii. De ce își regretă copilăria ?

3. Recitați cele învățate mai înainte despre epitet și alegeți din *O rămâi* de M. Eminescu zece epiteze exprimate prin adjective, substantive și adverbe.

MIRCEA ȘI BAI AZID

(Fragment din SCRISOAREA III)

M. EMINESCU

La un semn, un țarm de altul, legând vas de vas, se leagă
Și în sunet de fanfare trece oastea lui întregă ;
Jeniceri, copii de suflet ai lui Alah și Spahii
Vin de 'ntunecă pământul la Rovine în câmpii ;
Răspândindu-se în roiuri întind corturile mari...
Numa'n zarea depărtată sună codrul de stejari.

Iată vine-un sol de pace c'o năframă 'n vârful de băț.
Baiazid, privind la dânsul, îl întreabă cu dispreț:

— „Ce vrei tu ?”

— „Noi ? Bună pace ! Și de n'o fi cu bănat,
Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat”.

La un semn deschisă-i calea și s'apropie de cort
Un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port.

— „Tu ești Mircea ?”

— „Da 'mpărate !”

— „Am venit să mi te'nchini,

Să nu schimb a ta coroană într'o ramură de spini”.

— „Orice gând ai, Impărate, și oricum vei fi sosit,
Cât suntem încă pe pace, eu îți zic : Bine-ai venit !
Despre partea închinării însă, Doamne, să ne ierți ;
Dar acu vei vrea cu oaste și război ca să ne cerți,
Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale,
Să ne dai un semn și nouă de mila Măriei Tale...
De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris și pentru noi,
Bucuroși le-om duce toate, de e pace, de-i război.”

— „Cum ? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândești că pot

Ca întreg Aliotmanul să se 'mpiedice de-un ciot ?

O, tu nici visezi, bătrâne, câți în cale mi s'au pus !

Toată floarea cea vestită a întregului Apus,

Tot ce stă în umbra crucii, împărați și regi s'adună

Să dea piept cu uraganul ridicat de Semilună.

S'a 'mbrăcat în zale lucii cavalerii dela Malta,

Papa cu-a lui trei coroane, puse una peste alta,

Fulgerele adunat-au contra fulgerului care

În turbarea-i furtunoasă a cuprins pământ și mare.

N'au avut decât cu ochiul ori cu mâna semn a face.

Și Apusul își împinse toate neamurile 'ncoace ;

Pentru-a crucii biruință se mișcă răuri-răuri

Ori din codri răscolite, ori stârnite din pustiuri ;
 Sguduind din pace-adâncă ale lumii începuturi,
 Innegrind tot orizontul cu-a lor zeci de mii de scuturi,
 Se mișcau îngrozitoare ca păduri de lănci și săbii,
 Tremura înspăimântată marea de-ale lor corăbii !...
 La Nicopole văzut-ai câte tabere s'au strâns
 Ca să stee înainte-mi ca și zidul neînvins.
 Când văzui a lor mulțime, câtă frunză, câtă iarbă,
 Cu o ură neîmpăcată mi-am șoptit atunci în barbă,
 Am jurat ca peste dânșii să trec falnic, fără păs,
 Din pistolul dela Roma să dau calului ovăs...
 Și de crunta-mi vijelie tu te aperi c'un toiag ?
 Și purtai de biruință, să mă 'mpiedic de-un moșneag ?"
 — „De-un moșneag, da, împărate, căci moșneagul ce privești,
 Nu e om de rând, el este Domnul Țării Românești.
 Eu nu ți-aș dori vr'odată să ajungi să ne cunoști,
 Nici ca Dunărea să 'nnece spumegând a tale oști.
 După vremuri mulți veniră, începând cu acel oaspe,
 Ce din vechi se pomenește, cu Dariu a lui Istaspe;
 Mulți durară, după vremuri, peste Dunăre vr'un pod,
 De-au trecut cu spaima lumii și mulțime de norod ;
 Impărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă,
 Au venit și 'n țara noastră de-au cerul pământ și apă —
 Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să te 'nspăimânt,
 Cum veniră, se făcură toți o apă ș'un pământ.
 Te fălești că înainte-ți răsturnat-ai val-vârtej
 Oștile leite 'n zale de 'mpărați și de viteji ?
 Tu te lauzi că Apusul înainte ți s'a pus ?...
 Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus ?
 Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea ta de fier,
 A credinții biruință căta orice cavaler.
 Eu ? Imi apăr sărăcia și nevoile și neamul...
 Și de-aceea tot ce mișcă 'n țara asta, râul, ramul,
 Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este,
 Dușmănit vei fi de toate, făr' a prinde chiar de veste;
 N'avem oști, dară iubirea de moșie e un zid
 Care nu se 'nfiorează de-a ta spaimă, Baiazid !“

Și abia plecă bătrânul... Ce mai freamăt, ce mai sbucium !
 Codrul clocoti de sgomot și de arme și de bucium,
 Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase,
 Mii de coifuri lucitoare, ies din umbra 'ntunecoasă ;
 Călăreții împlu câmpul și roiesc după un semn
 Și în caii lor sălbateci bat cu scările de lemn,
 Pe copite iau în fugă fața negrului pământ,
 Lănci scânteie lungi în soare, arcuri se întind în vânt,

Și ca nouri de aramă și ca ropotul de grindeni,
 Orizonu 'ntunecându-l, vin săgeți de pretutindeni,
 Vâjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie...
 Urlă câmpul și de tropot și de strigăt de bătaie.
 În zadar striga 'mpăratul ca și leul în turbare,
 Umbra morții se întinde tot mai mare și mai mare ;
 În zadar flamura verde o ridică înspre oaste,
 Căci cuprinsă-i de pieire și în față și în coaste,
 Căci se clatină rărite șiruri lungi de bătălie ;
 Cad Arabii ca și pâlcuri risipite pe câmpie,
 În genunchi cădeau pedestrii, colo caii se răstoarnă,
 Cad săgețile în valuri care șuieră, se toarnă,
 Și lovind în față 'n spate ca și crivățul și gerul,
 Pe pământ lor li se pare că se năruie tot cerul...
 Mircea însuși mână'n luptă vijelia'ngrozitoare,
 Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare ;
 Durduind soseau călării ca un zid înalt de suliți,
 Printre cetele păgâne trec rupându-și large uliți ;
 Risipite se'mprăștie a dușmanilor șiraguri,
 Și, gonind biruitoare, tot veneau a țării steaguri,
 Ca potop ce prăpădește, ca o mare turburată —
 Peste-un ceas păgânătatea e ca pleava vânturată.
 Acca grindin' oțelită înspre Dunăre o mână,
 Iar în urma lor se 'ntinde falnic armia română.

ienicer — soldat dintr'un corp de infanterie, care forma garda sultanului.

spahiu — soldat din cavaleria turcă.

bănat — supărare.

aliotmanul — puterea turcească.

prtstol — masa din altarul unei biserici.

Dariu al lui Istaspe — împăratul persan Darius, fiu al lui Istaspe.

leit — îmbrăcat cu ceva de parc'ar fi turnat, poleit.

armia — armata.

1. Citiți cu atenție versurile în care poetul descrie cum oștile turcești trec Dunărea și arătați, ajutându-vă de cuvintele din text, cum caracterizează el această mare oaste cotropitoare.

2. Urmăriți dialogul dintre Mircea și Baiazid și caracterizați-i pe cei doi conducători de oști, așa cum apar din acest dialog.

3. Alegeți versurile din care se vede că Baiazid este un cotropitor de popoare și pe cele care arată că Mircea reprezintă curajul și vitejia întregului popor hotărât să-și apere pământul strămoșesc.

1. Explicați expresiile: „vin de'ntunecă pământul”, „innegrind tot orizontul”, „câtă [runză, câtă larbă”, „au trecut cu spaima lumii”, precum și „tot ce mișcă'n țara asta, râul, ramul”, „iubirea de moșie e un zid”, „trec rupându-și large uliți”.

II. Căutați în text comparațiile prin care e descrisă bătălia și lămurii rostul întrebunțării lor.

III. Invățați pe derost versurile care cuprind răspunsul dârz al lui Mircea către Baiazid.

M E T A F O R A

În fragmentul *Mircea și Baiazid* citim : „Să dea piept cu uraganul ridicat de Semilună“, „tremura înspăimântată marea“, „de crunta-mi vijelie tu te aperi c'un toiag“.

Voind să arate cât de puternică era oastea sa, Baiazid o numește *uragan* sau *vijelie cruntă* ; ca să-l facă pe Mircea să înțeleagă ce multe corăbii avea flota turcească, îi spune că marea însăși tremura ca o ființă înspăimântată. Observăm că, în citatele de mai sus, poetul a plecat de la niște comparații pe care le-a prescurtat, păstrând numai al doilea termen : a comparat oastea lui Baiazid cu un uragan sau cu o vijelie ; marea a comparat-o cu o ființă înspăimântată. Așadar, pentru a face versurile sale mai vii, a pus pe seama unor obiecte însușirile altora. Lucrul acesta îl facem și noi în vorbirea noastră de fiecare zi. Astfel, unui om cu o voință puternică îi atribuim însușirile unui metal — tenacitatea — și spunem „voință de fier“.

Metaforă se numește expresia prin care însușirile unui obiect sunt trecute asupra altuia. Metafora face vorbirea mai vie, mai expresivă.

Arătați în care din exemplele de mai jos cuvintele subliniate au un înțeles obișnuit și în care au un sens metaforic.

1. Spahii, răspândindu-se în *roiuri*, întind corturile mari.

2. Cum veniră, se făcură toți o *apă* ș'un *pământ*.

3. Curtea e împrejmuită cu un grilaj de *fier*.

4. Iubirea de moșie e un *zid*.

Roiurile de albine s'au adunat în jurul stupilor.

Apa a pătruns repede în *pământul* uscat.

Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea ta de *fier*.

Zidul fabricii e foarte gros.

I. L. CARAGIALE
(1852—1912)

Din viața lui I. L. Caragiale

SUNT COPIL DE OAMENI SARMANI

(Dintr'o scrisoare a lui I. L. Caragiale către A. Vlahuță)

...Am împlinit douăzeci de ani. Sunt copil de părinți sarmeni și fără nume. Am rămas, după moartea lui tată-meu, singurul sprijin al mamei și al sori-mi. Am învățat atâta școală câtă, la limită, mi-ar fi deajuns să mă pot apuca de învățătura dreptului — să mă fac avocat...

Am o educație nu tocmai îngrijită, fiindcă părinții mei n'au avut mijloace să-mi dea una aleasă; dar am puțin bun simț și, cum poți constata și d-ta, mă exprim, fără vreun fel original de gândire, destul de limpede și de comod... Pe lângă asta, sunt, slavă Domnului! sănătos și voinic; duc bine la tăvăleală; dovedă, că pot fi, în același timp și sufler, și copist la teatru, și corector într'o tipografie mare, la două ziare, și dau lecții la niște copii; așa că pot, cu una cu alta, câștiga destul cu ce să ne putem susține eu și familia, până să termin studiul dreptului.

Pe de altă parte însă, să-ți mărturisesc drept... eu, încă de mic, din clasele primare, am mare tragere de inimă pentru altă carieră — pentru... literatură; și dacă voi fi avut noroc să fiu

înzestrat cu câtuși de puțin talent, mi-aș da osteneala să covârșesc, prin muncă și răbdare de meșteșugar cinstit, lipsa de înzestrare... Mi s'a spus că n'am să câștig mai nimic cu asta ; dar e o meserie pe care simt că aș îmbrățișa-o cu mare dragoste.

1. Ce ne spune I. L. Caragiale despre părinții săi ?
2. Ce aflăm din scrisoarea lui Caragiale despre greutatea cu care trebuia să-și câștige încă din tinerețe existența ?
3. Ce dorință fierbinte nutrea el încă din copilărie ?
4. Din ce pricină trăiau atât de greu scriitorii în trecut ?

VIZITA

I. L. CARAGIALE

M'am dus la Sf. Ion să fac o vizită doamnei Maria Popescu, o veche prietenă, ca s'o felicitez pentru onomastica unicului său fiu, Ionel Popescu, un copilaș foarte drăguț, de vreo opt anișori. N'am voit să merg cu mâna goală și i-am dus băiețelului o minge foarte mare de cauciuc și foarte elastică. Atențiunea mea a făcut mare plăcere amicei mele și mai ales copilului, pe care l-am găsit îmbrăcat ca maior de roșiori în uniformă de mare ținută. După formalitățile de rigoare, am început să convorbim despre vreme, despre sorții agriculturii, — dl. Popescu tatăl este mare agricultor, — despre criză ș.c.l. Am observat doamnei Popescu că în anul acesta nu se prea vede la plimbare, la teatru, la petreceri... Doamna mi-a răspuns că dela o vreme i se urăște chiar unei femei cu petrecerile, mai ales când are copii.

— Să-ți spun drept, cât era Ionel mititel, mai mergea, acu, de când s'a făcut băiat mare, trebuie să mă ocup eu de el ; trebuie să-i fac educația. Și nu știți d-voastră, bărbații, cât timp îi ia unei femei educația unui copil, mai ales când mama nu vrea să-l lase fără educație !

Pe când doamna Popescu îmi expune părerile ei sănătoase în privința educației copiilor, auzim dintr'o odaie de alături o voce răgușită de femeie bătrână :

— Uite, coniță, Ionel nu s'astâmpără !

— Ionel ! strigă madam' Popescu, Ionel ! vin' la mama !

Apoi către mine încet :

— Nu știi ce ștremgar se face... și deștept...

Dar vocea de dincolo adaogă :

— Coniță ! uite Ionel ! vrea să-mi răstoarne mașina !...
...Astâmpără-te, că te arzi !

— Ionel! strigă iar madam' Popescu ; Ionel! vin' la mama !

— Sări, conia ! varsă spirtul ! s'aprinde !

— Ionel ! strigă iar mama, și se scoală repede, să meargă după el. Dar pe când vrea să iasă pe ușe, apare micul maior de roșiori cu sabia scoasă și-i oprește trecerea, luând o poză foarte marțială. Mama ia pe maior în brațe și-l sărută...

— Nu ți-am spus să nu te mai apropii de mașină, când face cafea, că dacă te-aprinzi, moare mama ? Vrei să moară mama ?

— Dar, întrerup eu, pentru cine ați poruncit cafea, madam' Popescu ?

— Pentru dumneata.

— Da dece vă mai supărați ?

— Da ce supărare !

Madam' Popescu mai sărută odată dulce pe maiorașul, îl scuipe, să nu-l deoache, și-l lasă jos. El a pus sabia în teacă, salută militărește și merge într'un colț al salonului unde, pe două mese, pe canapea, pe foteluri și pe jos, stau grămădite fel-de-fel de jucării. Dintre toate, maiorul alege o trâmbiță și o toba. Atâr-nă toba de gât, suie pe un superb cal vânăt rotat, pune trâmbița la gură și, legănându-se călare, începe să bată toba cu o mână și să sufle în trâmbiță. Madam' Popescu îmi spune ceva ; eu n'aud nimica. Ii răspund totuși că nu cred să mai ție mult gerul așa de aspru ; ea nu aude nimica.

— Ionel ! Ionel !! Ionel !!! Du-te dincolo, mamă ; spargi urechile dumnealui ! Nu e frumos, când sunt musafiri !

Iar eu, profitând de un moment când trâmbița și toba tac, adaog :

— Și pe urmă, d-ta ești roșior, în cavalerie.

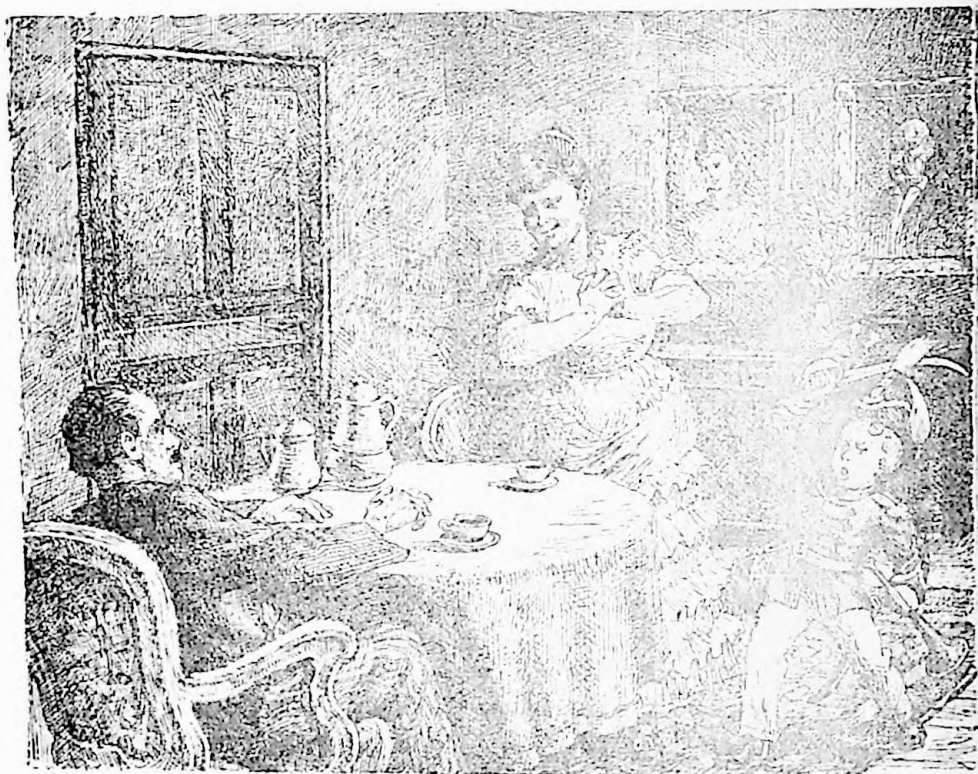
— Maior ! strigă mândrul militar.

— Tocmai ! zic eu. La cavalerie nu e toba ; și maiorul nu cântă cu trâmbița ; cu trâmbița cântă numai gradele inferioare ; maiorul comandă și merge 'n fruntea soldaților cu sabia scoasă.

Explicația mea prinde bine. Maiorul descalică, scoate de după gât toba, pe care o trânteste cât colo ; asemenea și trâmbița. Apoi începe să comande :

— Inainte ! marș !

Și cu sabia scoasă, începe să atace strașnic tot ce 'ntâlnește'n cale. În momentul acesta, jupâneasa cea răgușită intră cu tava aducând dulceață și cafele. Cum o vede, maiorul se oprește o clipă, ca și cum ar vrea să se reculeagă fiind surprins de inamic. Clipa însă de reculegere trece ca o clipă, și maiorul, dând un răcnet suprem de asalt, se repede asupra inamicului. Inamicul dă un țipăt de desperare.

— Ține-l, coniță, că mă dă jos cu tava !

Madam' Popescu se repede să taie drumul maiorului, care, în furia atacului, nu mai vede nimic înaintea lui. Jupâneasa este salvată ; dar madam' Popescu, deoarece a avut imprudența să iasă din neutralitate și să intervie în război, primește în obraz, dedesubtul ochiului drept, o puternică lovitură de spadă.

— Vezi ? vezi, dacă faci nebunii ? era să-mi scoți ochiul... Ți-ar fi plăcut să mă omori ? Sărută-mă, să-mi treacă și să te iert !

Mayorul sare de gâtul mamei și o sărută... Mamei îi trece ; iar eu, după ce am luat dulceața, mă pregătesc să sorb din cafea...

— Nu vă supără fumul de tutun ? întreb eu pe madam' Popescu.

— Vai de mine ! Ia noi se fumează... Bărbatu-meu fumează... și... dumnealui... mi se pare că-i căm place.

Și zicând „dumnealui“, mama mi-arată râzând pe domnul maior.

— A l zic eu, și dumnealui ?

— Da, da, dumnealui ! să-l vezi ce caraghios e cu țigara în gură, să te prăpădești de răs... ca un om mare...

— A ! asta nu e bine, domnule maior, zic eu ; tutunul este o otravă...

— Da tu de ce tragi ? mă 'nterupe maiorul lucrând cu lingura în cheseaua de dulceață...

— Ajunge, Ionel ! destulă dulceață, mamă ! iar te-apucă stomacul...

Maiorul ascultă, după ce mai ia încă vreo trei-patru lingurițe ; apoi iese cu cheseaua în vestibul.

— Unde te duci ? întreabă mama.

— Viu acu ! răspunde Ionel.

După un moment, se întoarce cu cheseaua goală ; o pune pe masă, se apropie de mine, îmi ia de pe meschioară tabachera cu țigarete regale, scoate una, o pune în gură, și mă salută militarmente, ca orice soldat care cere unui țivil să-i împrumute foc. Eu nu știu ce trebuie să fac. Mama, râzând, îmi face cu ochiul, și mă'ndeamnă să servesc pe domnul maior. Intind țigarea mea, militarul o aprinde pe a lui și fumând, ca orice militar, se plimbă foarte grav de colo până colo. Eu nu-l pot admira îndestul, pe când mama îl scuipe, să nu-l deoache și îmi zice :

— Scuipe-l, să nu mi-l deochi !

Maiorul și-a fumat țigarea până la carton. Apoi se repede la mingea pe care i-am adus-o eu și începe s'o trântescă. Mingea sare până la policandrul din tavanul salonului, unde turbură grozav liniștea ciucurilor de cristal.

— Ionel ! astâmpără-te, mamă ! Ai să spargi ceva... vrei să mă superi ? vrei să moară mama ?

Dar maiorul s'a'ndârjit asupra ghiulelei săltătoare, care i-a scăpat din mână : o trânteste cu mult necaz de parchet. Eu aduc spre gură ceașca, dar, vorba Francezului : *entre la coupe et les lèvres...* mingea îmi zboară din mână ceașca, opărindu-mă cu cafeaua, care se varsă pe pantalonii mei de vizită, culoarea oului de rață.

— Ai văzut ce-ai făcut ?... Nu ți-am spus să te-astâmperi... Vezi ! Ai supărat pe domnul !... Altădată n'o să-ți mai aducă nicio jucărie !

Apoi, întorcându-se către mine, cu multă bunătate :

— Nu e nimica ! iese... Cafeaua nu pătează ! iese cu nițică apă caldă !...

Dar n'apucă să termine, și deodată o văd schimbându-se la față ca de o adâncă groază. Apoi dă un țipăt și, ridicându-se de pe scaun :

— Ionel ! mamă ! ce ai ?

Mă 'ntorc și văz pe maiorul, alb ca varul, cu ochii pierduți

și cu drăgălașa lui figură strâmbată. Mama se repede spre el, dar până să facă un pas, maiorul cade lat.

— Vai de mine! țipă mama. E rău copilului!... Ajutor!... moare copilul!

Ridic pe maiorul, îi deschei repede mondirul la gât și la piept.

— Nu-i nimica! zic eu. Apă rece!

Il stropesc bine, pe când mama pierdută își smulge părul.

— Vezi, domnule maior? îl întreb eu, după ce-și mai vine în fire; vezi? Nu ți-am spus eu că tutunul nu e lucru bun? Altdată să nu mai fumezi!

Am lăsat pe madam' Popescu liniștită cu scumpul ei maior afară de orice stare alarmantă, și am ieșit. Mi-am pus șoșonii și paltonul și am plecat. Când am ajuns acasă, am înțeles de ce maiorul ieșise un moment cu cheseaua în vestibul — ca să-mi toarne dulceață în șoșoni.

cal rotat — cal cu pete rotunde de altă culoare.

poliandru — lampă de tavan cu mai multe brațe.

entre la coupe et les lèvres — între pahar și gură; expresie franceză cu înțelesul: între dorință și împlinirea ei.

1. Ce aflăm din povestire despre părinții lui Ionel?

2. Recitiți cuvintele mamei despre educație și arătați cât de greșită era așa zisa „educație” pe care o dădea copilului ei.

3. Ce fapte ale lui Ionel arată că era un copil răsgâiat? Ce părere aveți voi despre purtarea lui Ionel?

4. Căutați să arătați legătura dintre educația primită de Ionel și faptul că părinții lui făceau parte din moșierimea exploatoare?

I. Alcătuiți planul povestirii *Vizită*.

II. Repovestiți, folosind dialogul, isprăvile lui Ionel Popescu.

CĂNUȚA, OM SUCIT

I. L. CARAGIALE

Cănuță a rămas sărman de părinți tocmai când se făcuse copil de 'nvățătură...

Bunică-sa despre tată l-a luat pe copil la oraș și l-a dat la școală. A 'nvățat Cănuță cât a învățat, până a ajuns cu chiu cu vai în clasa a patra. Intr'o zi, dascălul, un om foarte serios, a venit supărat. Cum a intrat în clasă s'a așezat pe catedră încruntat, a strigat catalogul și pe urmă:

- Cănuță !
 - Prezent !
 - Câți domni a avut țara românească ?
 - Mulți, domnule.
 - Mulți, mulți ! da câți ? neghiobule !
 - ...Câți, domnule ?
 - Dar tu mă întrebi pe mine ? ori eu pe tine, prostule ?
 - Să-i numărăm, domnule...
 - Dar pân'acu ce-ai făcut, neghiobule ?
 - Am învățat la ar'metică, domnule.
 - Mergi la loc, nătărăule ! Altădată să-i numeri.
- S'a dus Cănuță la loc și s'a apucat să numere și iar să numere.

A doua zi a venit dascălul și mai supărat :

- Cănuță !
- Aici.
- Câte feluri de numere complexe avem ?
- Multe, domnule.
- Câte, dobitocule ?
- Câte, domnule ?
- Răspunde tu, boule !
- Să le numărăm, domnule !
- Acu să le numeri ? până acum ce-ai numărat, măgarule ?
- Am numărat domnii, domnule !
- Mergi la loc, vită ! Aldată să le numeri.

Iar s'a dus la loc și iar s'a apucat să numere câte feluri de numere complexe avem.

A treia zi, dascălul intră turbat :

- Cănuță !
- Prezent !... Numerele complexe...
- Nu te 'ntreb de numerele complexe...
- Domnii țării românești...
- Stăi întâi să te întreb, loază. Câte râuri are Europa ?
- Mă duc să le număr, domnule...

Și a plecat Cănuță. S'a dus la bunică-sa acasă și i-a spus că nu mai merge la școală, măcar să-l taie. Bunică-sa a alergat la dascăl și dascălul i-a spus :

— Babo, dă-l la meșteșug. Poate meșteșugul să-i dea de căpătâi, că nu-i de școală, e copil sucit, una-l întrebi și alta răspunde.

S'a mâhnit bătrâna, dar s'a gândit : de unde știi ? nu e toată lumea făcută să se procopsească 'n școală... să-l dau la stăpân ; poate acolo să fie norocul lui.

L-a dat pe Cănuță la un băcan. A slujit băiatul cât a slujit,

când mai bine, când mai rău. Intr'o seară, băcanul a încărcat un coș mare cu fel de fel de mezeluri și cu vreo douăzeci de sticle de vin, să le trimeată la un mușteriu. Afară era polei grozav. Cănuță s'a aplecat și d'abia a putut ridica greutatea pe loc limpede în prăvălie.

— N'o să aluneci cu el, mă ? a 'ntrebat jupânul.

— De ! jupâne ; știu eu ?

— O să-l poți duce ?

— E greu...

— Haide ! s'a răstit jupânul. Dar să dormi și să mănânci, știi ? leneșule !

Cănuță a dat să ridice coșul și n'a putut. Jupânul ca să-l îmbărbăteze i-a dat un pumn în ceafă ; pe urmă, jupânul și încă un băiat au ridicat greutatea și i-au pus-o lui Cănuță în cârcă. Copăcel-copăcel, băiatul a mers câțiva pași, până la colțul stradei, pe unde presăraseră negustorii cenușă pe dinaintea prăvăliilor ; dar când să apuce pe o ulicioară mai neumblată, ca să mai scurteze din drum, tocmai venea o birje. Băiatul s'a ferit repede'n lături și odată : bândâbâc, și sdrong ! Cănuță într'o parte cât colo și sarcina din spinare într'alta. Băiatul s'a lovit la cot de i-a secat sufletul ; dar s'a ridicat degrab să vadă ce s'a făcut coșul. L-a apucat vârtos de toartă și l-a smucit cu putere. Ciudat lucru ! Coșul era acum mai ușor. Când l-a ridicat dela pământ, a început să curgă din fundul coșului ca dintr'o stropitoare ciuruită : se spârseseră sticlele și acum se scurgea rămășița vinului. Ce să facă ? La mușteriu, cu cioburi de sticlă nu putea merge. Să fugă ? Unde să se ducă ? Să se întoarcă la prăvălie !... N'are să-l omoare doar.

De omorît nu l-a omorît jupânul, că jupânul nu era om așa de rău... Dar...

— Unde-ai căzut, ticălosule ?

— In colț la ulicioară.

— Pentru ce ai apucat p'în ulicioară, afurisitule ? Nu puteai merge pe podul Mogoșoaiei pe unde e măturat și pus cenușă pe jos ? Ai ?

— Ca să nu mai ocolesc, jupâne !

— Să nu mai ocolești ?... Ți-e lene să umbli, mișelule !... Patruzeci de franci... face pielea ta câtă pagubă mi-ai făcut tu mie ?

Și trage-i, și trage-i... I-a tras atâta, încât bietul Cănuță, după ce s'a închis prăvălia, nici n'a mai mâncat. S'a culcat îmbrăcat pe mindir și a adormit tun până la ziuă, parcă făcuse un zaiafet.

A treia seară, îl trimite iar cu marfă la alt mușteriu. Acum era coșul foarte ușurel.

— Măă ! să vii degrabă !

— Viu, jupâne.

— Bagă de seamă, să mai spargi ceva iar !...

Peste câteva minute, vine în prăvălie o damă și târguiește fel de fel de trebuincioase pentru casă.

— Să-mi dai un băiat să mi le ducă numaidecât cu mine și cu contul, să-l plătesc acasă.

— Care dintre băieții ăi mici e aicea ? întrebă jupânul.

— Niciunul ! răspunde tejghetarul. Sunt toți duși.

— Dar Cănuță ?

— N'a venit încă.

— Veni-i-ar numele...

Dama-și pierde răbdarea ; se uită la ceas :

— Atunci, zice, iau o birje, că m'așteaptă la masă ; am mosafiri și trimite dumneata pe băiat mâine, ori poimâine cu contul.

Jupânul, negustor vechi, care cunoștea cât se întinde poi-mâinele cucoanei, zise dulceag :

— Dar... știți, că... mai este un contișor...

— Ce contișor ? zice dama. Orice-ar fi, plătește bărbatul-meu când o trece pe aici.

— E cam demult, zice jupânul, zaharisind și mai tare tonul. De ! cu vremea asta, și la noi negustorii, nu prea merge... Eu zic, conită, mai bine să așteptăm băiatul... Zău ! mai bine să așteptăm băiatul.

— Care va să zică nu am atâta credit la dumneata ?

— Mă iertați, sărut mâna, răspunse cu glasul ca miambalul jupânul, frecându-și mâinile.

Apoi, schimbând deodată tonul, aspru către tejghetar, pe când intră mai mulți mușterii :

— Băiete ! vezi ce-a poftitără domnii.

— Mersi, zice dama foarte înțepată și iese, trântind ușa.

Oricât, să-l lași să plece așa un mușteriu supărat, o damă, nu face pentru un negustor... Tocmai când se gândea jupânul la asta, cu părere de rău că s'a întâmplat, iacă-tă și Cănuță, alb de mazăriche.

— Unde-ai stat pân acum, nemernicule, zbiară jupânul.

— Am fost la d. Popescu.

— La d. Popescu ?... Un ceas pentru o palmă de loc ?...

— Am dat pe Podul Mogoșoaiei, jupâne ; p'în ulicioară alunecă.

— Pe Podul Mogoșoaiei ?... ca să caști gura la prăvălii !

Și șart ! part ! o pereche de palme fierbinți peste urechile degerate.

Desigur, numai din pricina firii lui pe dos, i s'a părut lui Cănuță două palme mult mai dureroase decât bătaia de deunăzi. Deunăzi, după atâta pisăgeală, se culcase fără să se plângă de șale și dormise ca o buturugă. Acuma n'a putut s'adoarmă de usturimea urechilor. A plâns înfundat toată noaptea pe mindirul lui, până despre ziuă.

Se împlinea acum, peste o minută, a treisprezecea învârteală a pământului împrejurul soarelui, de când tânărul Cănuță se grăbise a ieși să se bucure de razele acestuia. Un neastâmpăr nesuferit ridică pe băiat depe mindir. Cănuță oftă adânc, ca și cum ar fi răsuflat întâia dată, își șterse repede ochii, ca și cum ar fi văzut întâia oară lumina. În perete ardea o lămpșoară afumată. Toți băieții ceilalți dormeau adânc. Iși luă într'o basma lucrșoarele lui, mai nimic, și ieși.

Mijea de ziuă, când, rupt de oboseala trupului și mai ales de a sufletului, înghețat de atâta umblet pe frig, bătea în geam la cocioaba bunică-sii în fundul unei mahalale dela marginea orașului. Baba se deșteptase, își aprinsese candela la icoane și se închina.

— Cine e ?

— Eu, bunico.

I-a deschis.

— Ei ! Ce cauți tu până'n ziuă ?

— Am fugit dela jupânul.

— Dece ? a 'ntrebat bunica încruntată de cine știe ce urîgând i-o fi fulgerat prin mintea ei veche.

— ...Pentru că... nu mai vreau să stau.

— Nu-ți dă de mâncare ?

— Ba da.

— Muncești prea mult ?

— Mult, dar nu mult.

— Te bate ?

Băiatul dete din cap și 'ncepu să plângă. A vrut bunica să-l mustre, să-l îndemne la supunere — ba, că așa bate stăpânul, să'nvețe băieții minte ; ba, că trebuie să aibă copilul răbdare dacă e la stăpân : că dacă n'a vrut să 'nvețe carte și nici la stăpân nu vrea să stea, atunci ce-o să se facă el ? s'ajungă vagabond, ori pungaș, ori să se prăpădească pe drumuri ; că de l e băiat mare, acum, de treisprezece ani... de treisprezece ani !... Și și-a adus aminte baba, că adineauri, acu, a împlinit copilul copilului ei d'abia atâta, și că e destul de mârșit el și de bătut la ziua lui, când alți copii cine știe ce bunătăți și ce mângâieri au la ziua lor

Ce să-l mai mustre și ea?... și tot uitându-se la el cum plângea ca un prost, șezând pe marginea lăzii, cu legătura într'o mână, și se ștergea cu căciula la ochi, a început și baba să plângă ca o proastă.

Când răsărea soarele mare pe un ger limpede ca sticla, Cănuță dormea la căldură în patul bunică-sii.

sărman de părinți — orfan.

loază — nerod.

a se procopsi — a deveni învățat.

mindir — saltea.

miabal — zahăr candel; aci, cu glas dulce.

1. Dece n'a mai vrut Cănuță să meargă la școală?

2. Căutați pasagiile în care Caragiale înfățișează suferințele lui Cănuță, în vremea când slujea la băcan.

SCHIȚA

Narațiunea *Vizita* se numără printre acele opere literare pe care le numim schițe.

În afară de această schiță, I. L. Caragiale a mai scris multe altele, printre care *Dl. Goe*, *Bubico*, *Arendașul român*, etc. Schița este o operă literară cu acțiune mai restrânsă, cuprinzând o întâmplare din viața unui personaj.

Prin întâmplarea povestită în schița *Vizită*, Caragiale biciu-este așa zisa educație care se dădea copiilor în familiile claselor exploatare.

În schița *Vizită*, I. L. Caragiale folosește narațiunea și dialogul. În alte schițe, găsim și scurte descrieri ale personajelor, sau descrieri de natură.

Pentru a înțelege mai bine o schiță, trebuie să ne întrebăm cum privește scriitorul diferitele personaje. I. L. Caragiale nu este indiferent față de oamenii despre care ne povestește.

Este limpede că scriitorul privește cu dispreț pe „doamna Popescu“, care se laudă că este foarte ocupată cu educația copilului ei. În ceeace-l privește pe Ionel, este deasemenea vădită revolta lui Caragiale față de purtarea lui urită.

În afară de I. L. Caragiale, în literatura noastră au mai scris schițe A. Vlahuță, B. St. Delavrancea, M. Sadoveanu.

GR. ALEXANDRESCU

(1816—1885)

VULPEA LIBERALA

GR. ALEXANDRESCU

Vulpea fără 'nctare
Striga'n gura mare,
Că de când elefantul peste păduri domnește
Trebile merg la vale, și lumea pătimește ;
Că este nedreptate,
Că va să cheltuiască
Veniturile toate
Pentru masa domnească.
De-aceste elefantul, cât a luat de știre,
Temându-se, cu dreptul, de vreo răsvrătire,
Pe iepure la vulpe cu un bilet trimise ;
O invită la curte, o'mbrățișe și-i zise :
„Am aflat, jupâneasă, că ai mare talent ;
„Voi să te pui în pâine
„Și începând de mâine,
„Îți dăm cu mulțumire,
„Ca un semn de cinstire,
„Al găinilor noastre întins departament ;
„Caută-ți bine treaba“.
— „Pe seama mea te lasă !“
Răspunse oratorul, și sărutându-i laba,
Se întoarse acasă.

In ziua viitoare
Vulpea, ca totdeauna, veni la adunare ;
Dar însă oblojită, pe sub barbă legată,
Și cu un lipan mare la cap înfășurată.
„Ce ai, de suferi astfel ?“ o întrebară toate.
— „Imi e rău de aseară, îmi e rău cât se poate
„Și cu trebile țării să mă lăsați în pace.
„Craiul știe ce face ;
„El ne'ncetat gândește la al obștei folos.
„Adio ! Sunt bolnavă, m'am înecat c'un os“.

Cunosc mulți liberali : la vorbe ei se'ntrec,
Dar până în sfârșit cu oase se înec.

departament — minister.

lipan — buruiană cu frunza foarte lată.

1. Ce oameni sunt zugrăviți de Grigore Alexandrescu sub chipul vulpii ?
2. Caracterizați vulpea, arătând prăpastia dintre vorbele și faptele ei.
3. Recitiți versurile care lămuresc înțelesul fabulei

G. COȘBUC
(1866—1918)

MAMA
G. COȘBUC

In vaduri ape repezi curg
Și vuiet dau în cale,
Iar plopi în umedul amurg
Doinesc eterna jale.
Pe malul apei se'mpletesc
Cărări ce duc la moară —
Acolo, mamă, te zăresc
Pe tine 'ntr'o căscioară.

Tu torci. Pe vatra veche ard,
Pocnind din vreme'n vreme,
Trei vreascuri rupte dintr'un gard.
Iar flacăra lor geme :
Clipește-abia din când în când
Cu stingerea'n bătaie,
Lumini cu umbre-amestecând
Prin colțuri de odaie.

Cu tine două fete stau
Și torc în rând cu tine ;
Sânt încă mici și tată n'au —
Și George nu mai vine.

Un basm cu pajuri și cu smei
Incepe-acum o fată,
Tu taci ș'ascuți povestea ei
Și stai îngândurată.

Și firul tău se rupe des,
Căci gânduri te frământă,
Spui șoapte fără de'nțeleș,
Și ochii tăi stau țântă,
Scapi fusul jos ; nimic nu zici
Când fusul se desfiră...
Te uiți la el și nu-l ridici,
Și fetele se miră.

..O, nu ! Nu-i drept să te'ndoiești !
La geam tu sari deodată,
Prin noapte-afară lung privești —
„Ce vezi ?“ întreb'o fată.
„Nimic... Mi s'a părut așa !“
Și jalea te răpune,
Și fiecare vorbă-a ta
E plâns de 'ngropăciune.

Intr'un târziu, nerădicând
De jos a ta privire :
„Eu simt că voi muri 'n curând,
„Că nu-mi mai sânt în fire...
„Mai știu și eu la ce gândeam ?
„Aveți și voi un frate...
„Mi s'a părut c'aud la geam
„Cu degetul cum bate.

„Dar n'a fost el !... Să-l văd venind,
„Aș mai trăi o viață.
„E dus, și voi muri dorind
Să-l văd odată'n față.
„Așa vrea poate Dumnezeu,
„Așa mi-e datul sorții,
Să n'am eu pe băiatul meu
„La cap, în ceasul morții !“

Afară-i vânt și e'nnorat,
Și noaptea e târzie ;
Copilele și s'au culcat —
Tu, inimă pustie,

Stai tot la vatră, 'ncet plângând :
E dus și nu mai vine !
Ș'adormi târziu cu mine'n gând
Ca să visezi de mine !

1. Ce simțământ stăpânește pe mama poetului? Din ce gesturi și cuvinte ale mamei relese cât de copleșitor este acest simțământ?
2. Din ce reiese sărăcia familiei poetului?
3. Arătați de ce era atât de tristă și grea viața țăranimii.
4. Ce versuri amintesc de literatura populară, pe care Coșbuc a îndrăgit-o din copilărie?
5. Ce stare sufletească exprimă descrierea de natură și zugrăvirea încăperii, dela începutul poeziei?
6. Căutați cuvintele și expresiile (epitete, personificări), care ne fac să simțim tristețea împrejurării descrise de poet.

NUNTA IN CODRU

G. COȘBUC

Ce mai chiu și chief prin ramuri De când ești și porți un nume.
Se'ncinsese-atunci ! Și-am plecat trimeasă'n lume,
Numai frați și veri și neamuri Oaspeții să-i strâng".
De-ar fi fost umpleau o țară !
Dar așa, că s'adunară „Dar pe mire cum îl chiamă,
Și străini din lunci ! Cine-i el și-al cui ?“
De mă'ntrebi, eu nu știu bine „N'auziși de sturz, bag'samă !
Alții poate știu — Până și 'mpăratul știe“.
Ce să'ntrebi, calici ca mine ! „Și-i bogat ?“ – „Ce-i pe câmpie
Știu că lumea dintr'odată Tot ce vezi, i-al lui !“
S'a trezit că-i adunată „Iar mireasa ! Din cosiță
Și c'o duce 'n chiu. Numai flori îi cad,
Mierla e. Și e pestriță,
Că 'ntr'o zi, purtând în mână Și gătită ca o cruce :
Un colac și un băț, Cisme galbene și-aduce
Prepelița cea bătrână Tot din Țarigrad“.
S'a pornit și'n deal și'n vale „El atunci să știi, vecino,
Și chema 'ntâlnind pe cale C'am să viu și eu“.
Lumea la ospăț. „Păi de bună seamă, vino !“
Tot așa, cu voie bună
Prepelița'n sârg adună
Pe nuntași mereu.

„Ce-i tu, soro ?“ „Ce să fie ?
Nuntă mare'n crâng !
N'ai văzut tu veselle

Și s'a strâns din zare'naltă
Neamu'ntr'aripat,
Și din crâng și dela baltă
Și din șesuri de prin grâne;
Ba și vrăbii mai bătrâne,
Musafiri din sat.

Până'n noapte tot veniră
Și prin crengi au mas.
Iar în zori se răscoliră,
Și'n gorun aveau altarul —
la'nchinați-mi cu paharul,
Să-mi mai vie glas.

Mă 'ntrebați de nun? Ei, nunul,
Soare'ntr'adevăr:
Dumnealui, mă rog, păunul!
Nună mare-a fost gaița,
Stete-acasă păunița,
Că-i murise-un văr.

„Pop'aveau? „Tu maică sfântă!
„Stai să mai vorbești?
Știi pe ciocârlan cum cântă?
Dumnezeu să-i ție firea!
A'nvățat trei veri psaltirea
La Vlădici sârbești“.

Drusce-aveau o coțofană
Și-un cârstei bălțat,
Pitpalacul, nene'n strană!
Iar cădelnița de aur
O ținea jupânul graur
Dascălu'nvățat.

Dar să vezi! la socru—mare
Sgomote din zori:
Pițigoiu'ntruna sare,
Steag pe casă șoimul suie,
Gheunoaia bate cuie
Ca s'anine flori.

Iar prin cuhnii sfat și vorbă,
Asta s'o vedeți!
Prepelița face ciorbă,

Presurile fac friptură,
Vin sticleții și le-o fură,
Dracii de sticleți.

Șoimii repezi scot în ghiare
Carnea din căldări,
Corbul cel cu ciocul tare
Dumicată'n blide-o lasă,
Cintițoi duc la masă
Rândul de mâncări.

Și cu șorț de jupâneasă
Rândunele vin
Și deretică prin casă
Iar pe mese-aștern prosoape
Și dau lavițele-aproape,
Cane-aduc cu vin.

Dar te miri tu, prin pahare
Cine le turna?
Cucul sur, că-i meșter mare
La urat și'nchinăciune,
E proroc și-ți știe spune.
Tot ce-o fi și-o da.

Cântă'n cobză-acum buhaiul
Cel cu gâtul strâmb,
Mierla șuieră cu naiul,
Cu cimpoiul cântă cioara,
Pitulicea cu vioara,
Bufnița cu'n drâmb.

Codobaturi iuți ca focul,
Tot bătând din cozi,
Măturară'n clipă locul
Și făcur'o bătătură,
Și ce horă mai făcură
Ca la Voevozi!

Jucau sârba porumbeii,
Că e jocul lor,
Și-au luat la joc cârsteii
Pe-o rătușcă — vai de mine! —
Graurul juca pe vine,
Barza'ntr'un picior.

Numai cioara cu cimpoiul,
Tot izbind cu el,
Se bătea cu pițigoiul,
Iar sitarul dup' o ușă
Se certa c'o găinușă
Pentr'un gândăcel.

Vin de-ar fi, că cearta vine,
Altfel cum s'o zici ?
Să te superi tu, creștine,
Pentru dinții scoși din gură ?
Pentr'un ghiont și'o'mbrâncitură
Cheful să ți-l strici ?

Și țipau deavalma 'n ramuri,
Miile de guri !
N'alegeai străini și neamuri,

Și pe plac cânta tot insul —
Clocotea de chiu cuprinsul
Veselei păduri.

„Tu erai ?“ Mă'ntrebi ca prostul !
Vorba din bătrâni :
Eu la chef ca'n Marte postul.
Vinu-l beam din coji de-alună,
Și-asvârleam, de voie-bună
Cu căciula'n câni.

Lemne le-am tăiat cu sapa —
Și, sărind pe-o buturugă,
Am venit la voi în fugă,
Să vă spun ce-a fost !

gorun — soi de stejar.

drâmbă — mic instrument muzical, cu o singură coardă, din care se cântă
ținându-l între dinți.

nal — instrument muzical popular, format din mai multe fluiere de diferite
lungimi, alăturate.

1. Ce sentiment ne trezește citirea acestei poezii ?
2. Ce legătură găsiți între însușirile pasărilor (înfățișarea și cântecul lor) pe deoparte și rolul îndeplinit de ele la nunta descrisă de poet, pe de altă parte ?
3. Recitați părțile hazlii ale poeziei.
4. Arătați că nunta în codru se desfășoară ca o nuntă țărănească.

I. Scoateți cele mai frumoase comparații și personificări și explicați-le.

II. Formați propoziții cu expresii populare folosite de G. Coșbuc în această poezie.

III. Descrieți o nuntă închipuită în lumea florilor.

HORA

G. COȘBUC

Oliolio ! Când vânt de vară
Culcă iarba la pământ,
Când văd fete'n câmp afară
Și-aud mierla'n crâng, vecine,
Nu mai știu nimic de mine
Pe ce lume sânt !

Haid, săriți, flăcăi, ce sfântul !
După mine, că-i potop !
Bateți cu necaz pământul,
Că tot el ne'nchide gura.
Dați cu toți tropotitura,
Tot mai scurt, și trop !

Vezi, așa te vreau, băiete !
 Fetelor, săriți și voi.
 Uite-l mă, 'ntre patru fete !
 Ciudă, zic ? Dece să-mi fie ?
 Ciudă mi-e pe lume mie
 Numai pe ciocoi.

Și să-i joc, ca azi la nuntă,
 Care sârbă-i mai mărunță,
 Pe spinarea lui !

M'a plesnit și ieri cu biciul.
 Ici grămad'aș vrea să-l pui
 Jos pe podini ca ariciul,

Fă cu plosca 'ncoa, voinice,
 Dacă-mi ieși ispită'n drum,
 Sun'o 'ntâi să văd ce zice !
 Dă să 'nchin, să-ți zic pe nume :
 Când ți-o fi mai rău pe lume
 Fie-ți ca acum !

1. Prin ce se aseamănă poezia *Hora* cu *Nunta în codru* ?
2. Cum își exprimă flăcăul ura împotriva ciocoiului ?

VERSURILE

Ați citit și analizat până acum multe opere literare în versuri : *Adio Moldovei*, de V. Alecsandri, *O, rămâi* sau *Mircea și Baiazid*, de M. Eminescu, fabulele lui Gr. Alexandrescu, *Mama* sau *Cântecul redutei*, de G. Coșbuc.

Prin ce se deosebesc versurile de proză ?

Să luăm o propoziție din schița *Vizită*. Caragiale spune despre băiețel : „*Maiorul și-a fumtat țigăreța până la carton*”. Citind această propoziție cu glas tare, constatăm că unele cuvinte au silabe accentuate. Însemnând toate silabele, la rând, cu cifre, pe cele neaccentuate cu cifre mai mici, iar pe cele accentuate cu cifre mai mari, căpătăm următoarea schemă :

MaiOrul și-a fuMAT țigaREta PĂnă la carTON.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15

Sunt în total cinci accente așezate la distanțe neegale : fiecare silabă accentuată urmează după un număr diferit de silabe neaccentuate. Aceasta este vorbirea fără ritm, vorbirea în proză. De o astfel de vorbire ne folosim toți în mod obișnuit.

Altfel stau lucrurile, când este vorba de versuri :

In/ va/duri/ a/pe re/pezi/ curg/
 Și vn/iet/ dau/ în/ ca/le/

Silabele din aceste versuri, însemnate cu cifre, ca mai sus, arată în chipul următor :

1 2 3 4 5 6 7 8

1 2 3 4 5 6 7 -

Accentele urmează în mod regulat, la distanțe egale, după câte o silabă neaccentuată. Aceasta este vorbirea ritmată, poezia.

Dacă cercetați cu atenție și alte versuri din *Mama*, veți constata că nu orice silabă, care ar trebui să fie accentuată, se pronunță chiar cu accent. Așa, de pildă, într'un cuvânt lung ar urma să avem de accentuat două silabe; la cititul poeziei însă accentuăm numai una din ele, anume pe aceea pe care am rosti-o cu accent și atunci când am pronunța cuvântul singur, în afară de vers. De exemplu, în versurile :

Tu taci și-ascuți povestea ei
Și stai îngândurată.

Însemnăm silabele accentuate și neaccentuate cu cifre, astfel :

1 2 3 4 5 6 7 8

1 2 3 4 5 6 7 -

În versul al doilea, silaba a patra, la citit, nu se distinge ca accentuată, fiindcă în cuvântul *îngândurată* silaba cea mai puternic accentuată este *ra*.

În afară de ritm, adică de succesiunea regulată a accentelor, versurile mai au încă o caracteristică — rima dela sfârșit.

Rima este potrivirea sunetelor dela sfârșitul versurilor. În primele patru versuri ale poeziei *Mama*, cuvintele rimează astfel :

În vaduri ape repezi *curg*
Și vuiet dau în *cale*,
Iar plopi în umedul *amurg*
Doinesc eterna *jale*.

Pot să rimeze și versurile alăturate, pereche, ca în poezia *Mircea și Baiazid*, de Eminescu :

Răspândindu-se în roiuri, întind corturile *mari...*
Numa'n zarea depărtată sună codrul de *stejari*.

sau, în cântecul popular despre doină :

Doină, doină, cântec *dulce*,
Când te-aud, nu m'aș mai *duce* ;
Doină, doină, vîers cu *foc*,
Când răsuni, eu stau în *loc*,

Sunt și alte feluri de rime. Rima nu este obligatorie pentru versuri. Versurile fără rimă se numesc versuri *albe*.

BOUL ȘI VIȚELUL

GR. ALEXANDRESCU

Un bou ca toți boii, puțin la simțire,
În zilele noastre de soart'ajutat,
Și decât toți frații mai cu osebite,
Dobândi 'n cireadă, un post însemnat.

— Un bou în post mare? — Drept, cam ciudat vine,
Dar asta se'ntâmplă în oricare loc;
Decât multă minte, știu că e mai bine
Să aibi totdeauna un dram de noroc.

Așa, d'a vieții veselă schimbare,
Cum și de mândrie boul stăpânit,
Se credea că este decât toți mai mare,
Că cu dânsul nimeni nu e potrivit.

Vițelul atuncea, plin de bucurie,
Auzind că unchiul s'a făcut boier,
Că are clăi sumă și livezi o mie,
„Mă duc“ zise'ndată, „nițel fân să-i cer“.

Făr' a pierde vreme, vițelul pornește;
Ajunge la unchiul, cearcă a intra.
Dar pe loc o slugă vine și-l oprește:
— „Acum doarme“, zise, „nu-l pot supăra“.

— „Acum doarme? ce fel! pentru 'nlăiași dată
După prânz să doarmă! obiceiul lui
Era să nu șează ziua niciodată;
Ast somn nu prea-mi place, și o să i-o spui“.

— „Ba să-ți cauți treaba, că mănânci trântea,
S'a schimbat boierul, nu e cum îl știi;
Trebue 'nainte-i să mergi cu sfială,
Primit în casă dacă vrei să fii“.

La o mojiție atâta de mare,
Vițelul răspunde că va aștepta;
Dar unchiul se scoală, pleacă la plimbare,
Pe lângă el trece făr' a se uita.

Cu mâhnire toate băiatul le vede
Insă socotește că unchiu-a orbit ;
Căci fără 'ndoială nu putea a crede
Că buna sa rudă să-l fi ocolit.

A doua zi iarăși prea de dimineață,
Să-i găsească vreme la dânsul veni ;
O slugă, ce-afară îl vedea că'nghiață,
Ca să-i facă bine, de el pomeni.

— „Boierule“, zise „așteaptă afară
Ruda dumitale, al doamnei vaci fiu“.

— „Cine ? a-mea rudă ? mergi de-l dă pe scară ;
N'am astfel de rude și nici voi să-l știu“.

1. La ce fel de oameni s'a gândit poetul zugrăvind boul din această fabulă ?

2. Din care versuri se vede mândria boului și disprețul lui față de rudele sărace ?

3. Cum judecați purtarea boului ?

FABULA

Fabulă se numește o narațiune alegorică (simbolică) cu conținut satiric și educativ, de proporții reduse și de obicei scrisă în versuri.

Fabula se deosebește de celelalte opere literare prin câteva caracteristici fundamentale :

Personajele din fabulă sunt animale, lucruri, uneori oameni, iar toate aceste personaje trebuie înțelese în sens alegoric, figurat.

Astfel, în chipul boului din fabula lui Gr. Alexandrescu *Boul și vișelul* trebuie să-l vedem pe omul parvenit.

Comportarea boului din această fabulă ilustrează un aspect din putreda morală burgheză.

În societatea burgheză, bazată pe exploatare, înși lipsiți de orice merit, prin tot felul de fapte necinstite, se puteau ridica la posturi înalte. Ei nu mai voiau atunci să știe de nimeni. Fabula lui Alexandrescu biciuește tocmai pe acești parveniți.

În *Vulpea liberală*, elefantul este conducătorul vicelan al unui regim de asuprire. Auzind că un demagog, un înșelător -- cum e vulpea -- îl vorbește de rău, îl cheamă, îi dă un post mare și-i închide astfel gura. Găinile, cu ale căror oase se înneacă

proaspătul demnitar, închipuesc poporul exploatat, jefuit și de cei puternici și de slugile acestora.

În *Șoarecele și Pisica* pățania șoarecilor ne învață că nu trebuie să ne încredem în vorbele mieroase și viclene ale dușmanilor poporului și trebuie să luptăm neînduplecați împotriva lor.

Fabula urmărește un scop satiric și educativ. Fabulele lui Alexandrescu biciuiesc ticăloșia boierimii, demagogia burgheziei, ipocrizia, parvenitismul, trădarea, și-i apără totodată pe cei exploatați și năpăstuiți. Fabula ia în răs viciile oamenilor, ne învață cum să luptăm împotriva răului, să ne ferim de el și să apărăm binele. Gr. Alexandrescu își începe sau își sfârșește fabulele cu o învățătură, cu o morală, prin care ajută pe cititor să înțeleagă ceea ce a urmărit el :

Cunosc mulți liberali : la vorbe ei se 'ntrec,
Dar până în sfârșit cu oase se înnece.

Cu această învățătură își încheie Alexandrescu fabula *Vulpea liberală*, în care condamnă fățărnicia politicianilor burghezi.

Fabula este o creațiune scurtă ca formă, dar având un tâlc adânc, în ceea ce privește conținutul.

Fabulele lui Grigore Alexandrescu sunt scrise în versuri. Sunt însă și fabule în proză. Astfel, fabulele lui Esop, în Grecia veche, nu erau scrise în versuri, ci în proză.

ARTIȘTI

ST. O. IOSIF

Trei vagabonzi la poartă-mi vin ;	li cade părul pe obraz
Artiști — o mică trupă ;	Și praful o înneacă.
Copiii după ei se țin	
Și câinii dau să-i rupă...	Ei joacă, sar și se'nvârtesc
	Impiedicați în sdrențe ;
Sunt doi micuți, e mama lor ;	Răsufală greu când se opresc
Ea, cu flașneta 'n spate.	Și fac la reverențe.
E-o zi de toamnă, pic de nor —	
Dar cât de triste-s toate l	Intinde piciful istovit
	O pălărie spartă ;
Cu ochii duși, ca în extlaz,	Comedia s'a isprăvit,
Ea cântă și ei joacă,	De-acu — la altă poartă...

1. Când s'au putul petrece cele descrise de poet ?

2. Alegeți cuvintele care redau sărăcia și istovirea celor trei artiști.

DOMNUL VUCEA

(Fragmente)

B. Șt. DELAVRANCEA

I

După o lună de zile înțelesesem rostul învățaturii și cunoșteam bine pe Domnul Vucea.

Mulți ani l-am visat. Chiar acum îl văd înaintea ochilor.

Scund, grăsuliu, cu părul mărunț și încărunțit, cu barba ascuțită, potrivită din foarfecă, mai mult albă, și albă ca zăpada în vârful ei netezit; niște ochi verzuți, mici și repezi; o față gălbuie, curată și fără pic de sânge. Iarna se cocoleșea într-o bundă cu blană lăptoasă, vara însă își rămâneau ochii la el de frumos ce era îmbrăcat: haină albăstrie, pantaloni negri, jiletică de dril năutiu, călcată și lustruită, un lanț de aur, gros ca pe deget.

Și ce curat! Își ștergea ghetetele cu batista, dădea neconținut bobârnace gunoaielor de pe haine, și după bobârnac sufla de trei ori, scurt și repede, și după ce sufla făcea din gâtlej: hea, hea.

Dar când mergea, Domnul Vucea nu era de fel ca ceilalți oameni. Ne uitam la el de departe. Pășea iute, mărunț, ușor, ca un șoarece, și scuipa în urmă când trecea pe lângă murdării; dacă era noroi, călca din piatră în piatră, tot în creștetul pietrelor, scuturând picioarele ca o pisică. La ușa cancelariei, își cuprindea barba în mâna dreaptă, și o netezea, ridicând buza de deasupra în sus ca și cum ar fi mârâit, mustățile și le clănțănea între degete; deschidea mâna, sufla într'însa, tușea și intra pe ușă binișor, fără să i s'audă pașii.

Lecțiile mergeau strună. Nu învăța nimeni nimic.

Clasa avea șaisprezece bănci; băncile aveau șaisprezece „primi” și șaisprezece „monitori”; peste monitori erau trei „monitori generali”: doi de învățatură și unul de „ordine”. „Generalii” ascultau pe monitori; monitorii ascultau pe primi; primii ascultau pe școlarii fără grad. Școlarii dau „interes” primilor, primii monitorilor; monitorii ungeau pe generali; iar generalul de ordine, care nu pune note la învățatură, ci numai *insemna*, cu o cruce, cu două și cu trei, pe cei ce nu stau smirna când îi venea lui poftă „să se audă musca în tavan”, lua ce putea dela monitori, primi și școlari. Generalii băteau pe toți;

monitorii, dela primi în jos ; primii, pe școlari ; școlarii se târnuiau între dânșii.

Pentru nota „rău“ nu dădeai nimic ; pentru „binișor“ : pâine, brânză, măslina ; pentru „bine“ făceai bogaciul, simitul și plăcinta, pe din două ; pentru „prea bine“, pe lângă celelalte, mai dăruiai arșice și condeie de fier noi ; pentru „foarte bine“ ceva gologani, mai ales din banii noi care tocmai, p'atunci ieșiseră ; „eminențele“, „eminența mică“ (*e*) și „eminența mare“, (*E*), cu ajutorul băncuțelor și a jumătăților de sfaț.

Generalii arătau monitorilor să învețe „d'aici și până aici“ ; monitorii, primilor ; primii, școlarilor.

De obicei Domnul Vucea când intra în clasă, noi fiind toți cu ochii pironiți în carte, începea să cerceteze notele. Pe „binișor“ îl trăgea de urechi, lui „rău“ îi trăgea la palmă cu linia lată, cu nuiua sau chiar cu linia în patru muchii, când se făcea foc.

Oh ! atunci era nespus de rău ! Se scărpină în barbă, repede de nu i se vedeau degetele, și poruncea fără milă :

— Dă-i zece tătarului, dă-i zece !... ha ! tătarul !... zece !... cinci cum o fi și cinci pe dungă !

Generalii trăgeau strașnic. De câte ori auzeam „jart“, auzeam și „aoleo“ ! Inima noastră cât puricele, dodată se umfla și ni se poticnea răsufarea.

Mi-aduc aminte că odată am strâns ban cu ban, din ce-mi da mama, până am făcut o jumătate de sfaț. Două săptămâni nu luasem decât binișor și rău. M'a sguđuit de urechi, mi-a tras la palmă, iar în ziua când era să ajung la linia în patru muchii, la „cinci cum o fi și la cinci pe dungă“, am dat monitorului o jumătate de sfaț. În ziua aceea mi-a dat : *foarte bine, eminențe mici și eminențe mari*.

Domnul Vucea, văzând așa minune, s'a scărpinat în barbă ș'a răs, un răs necăjit.

— Ha, tătarul, vezi tătarul, când vrea învață tătarul, dă-i trei pe dungă că *poate și nu vrea !...*

II

...Marțea, miercurea și vinerea.

Scotea pe un general la tablă ori la hartă. Monitorul general horborosca capitalele câtorva județe, făcea pomelnicul părților de cuvânt, încurca pe tablă un caz de înmulțire la al cărui sfârșit n'ajungea niciodată.

Domnul Vucea căsca, se freca la ochi, se scărpină în barbă, până i se ura.

— Destul, tătarule... Văd că știi... Bine, tătarule... Acum să prindem un tătar... Treci la loc. „Cuvântul de ordine“.

Monitorul general striga cu glas tare :

— Ochii pe carte, gândul la lecție, liniște *profundă* și fără de mișcare. *Cinci dintr'odată și oprit !*

„Cinci dintr'odată și oprit“ însemna ca cel ce va mișca o mână sau va întoarce capul cât de puțin, va *mânca* cinci nuiiele la palmă și-l va închide la arest până noaptea.

Toți încremeneau cu ochii în carte.

Domnul Vucea închidea ochii. Se prefăcea că doarme (uneori dormea cum se cade). Iși rezema capul în mâini, acoperindu-și fața cu degetele resirate, ca să *prindă or'un tătar*.

După un ceas de amortire tâmpită, ne apuca amețeala. Ne auzeam răsuflările.

Ideia d'a nu mișca ne obosea, și capul începea să ne tremure. Locul unde fundul țestei se înjugă cu șira spinării ne durera. De era vară nădușeala începea să ne curgă pe obraji și pe după urechi, în jos, de-a-lungul gâtului. Cu neputință ca cei mai slabi să nu miște o mână, un picior; sau, gâdilați de șiroaiele de nădușeală, să nu vrea să se șteargă.

Destul !

Nelegiuirea se pedepsea.

Domnul Vucea tresărea vesel, de pe catedră, se scărpină în barbă și striga mulțumit :

— Ha, tătarul ! Am prins un tătar ! General de ordine, cinci și oprit !

Când nu era *prinsul* era *pârîtul de arșice*.

— Ei, ce drăcos mai are arșice ? întreba Domnul Vucea.

Și copiii, unii răi, alții din prostie, începeau :

— Cutare, a *spălat* pe cutare de zece capre și o mială.

— Ha, tătarul !

— Cutare are un ciorap plin de solbe.

— Ha, tătarul !

— Cutare are cinci ichiuri plumbuite, trei din dreapta și două din stânga.

— Ha, tătarul !...

— Cutare a făcut un „pui-de-giol“ de douăzeci de capre.

— Ha, tătarul !

Și pe toți îi însemna. A doua zi trebuia să aducă ichiurile, caprele, mielele și solbele lucioase, căci altfel ar fi mâncat la palmă, dimineața, după prânz, în toate zilele, până 'le aducea. Cel care n'avea atâtea arșice, plângea la mă-sa și la tat-său ca să-i dea parale și să cumpere câte îi lipsea.

După ce Domnul Vucea umplea cu oase toată cutia dela cate-dră, venea mezatul.

— Ei, acum, să vedem cum se vând „gioalele“ ?

Și noi, gata :

— La S-tu Ștefan, trei capre ș'o mială la trei parale.

— La Olteni, patru capre.

— La Delea-Nouă, trei.

— La Lucaci, trei ș'o mială.

— La Troiță, ichiurile p'un firfirie.

Domnul Vucea împărțea comoara la care jinduiau cu toții. Insemna ce da fiecăruia, și în timp de trei zile trebuia să-i adu-cem banii. In ziua când primea paralele ne bătea fericea... nu bă-tea pe nimeni !...

III

Domnul Vucea n'avea slugi. Afară de bucătăreasă, slugi eram noi. Pe cei săraci și neîmbrăcați *nemțește* ne înșirase pe *lista târguiei*.

Când ne-a rânduit la piață și la băcănie, a strigat catalo-gul.

— Cutare !

— Aici !

— Ha, tătarul... nu e bun... cade cu coșnița...

Nu era bun.

Firește că nu.

Era voinic, sănătos, rumen la față, dar cu pielită subțire, mâini albe, pălărie de pai, frumos împletită și ghetelustruite.

— Cutare !

— Aici !

— Bine... Bravo tătarul, bun !... pe listă.

Bun. Slab și galben. Cisme groase și mari. Sdrențăros și cu mâni crăpale.

— Cutare !

— Aici !

— Prost !... Gură-cască... Uită-coșnița... Prost !

Așa. Prost ! Cu haine fumurii de vânător, găitănate cu verde, cu pantaloni scurți și cu cisme de lac. Copil de moșier. Pe vreme rea venea cu trăsura la școală.

Și ciudaț, aceștia nu erau buni niți pentru „cinci dintr'odată și oprit“.

Cei goi, cei flămânzi, cei din marginea orașului, cei orfani, cei umiliți, cei bătuți, la coșniță.

Ne alegea doi-doi. În fiecare zi câte o pereche nu venea la școală decât ca să strige: „aici — aici — de rând la piață!”. Și plecau acasă la Domnul Vucea, în Lucaci. După ce târguiau, cocoana îi oprea toată ziua la deretecatul casei, bătutul saltelelor și măturatul curții.

Și ce lucruri bune târguia, Domnul Vucea, din gura pieții! Cum le mâncam cu ochii, înghițind în sec! Jimblă caldă dela „Ochi-Albi”, albă, prăjită și cu coltuc revărsat. Mirosul, și lăcea paralele. Dar salamul, dar costița afumată, dar halvaua, dar migdalele, dar calupurile de *ciucalată*, dar alunele mari și năutul prăjit, dar stafidele galbene și curmalele din cutii! Pe toate le duceam la încheietura cotului. Și cât erau de bune, că mie-mi lăsa gura apă, atât erau de grele. Și odată n'a zis Domnul Vucea: „na și ție una tătarule!”.

Ce mă chinuiau, din piață până la cocoană, erau jimbla, salamul, alunele și migdalele. Eu întorceam capul dela coșniță, dar jimbla și salamul miroseau, iar alunele și migdalele sunau. Erau vii. Jimbla și salamul mă luau de nas; migdalele și alunele mă luau de urechi: toate mă întorceau spre coșnița în care purtam greutatea unei fericiri străine.

bundă — manta imblănilă

jiletcă — vestă

dril — pânză mai groasă

năutiu — culoarea năutului

bogaciu — turtă coaptă bine în foc

simit — pesmet, covrig

arșic — oscior dela încheietura piciorului de miel

sfanț, firjiric — monedă veche de o valoare mică

capre — aici: arșice din os de capră

mială — arșic de miel

ichiu — arșic plumbuit pentru lovit celelalte arșice

a face pul-de-giol — a lua toate arșicele

mezat — vânzare publică

1. Caracterizați-l pe „domnul Vucea”, arătând din ce fapte reies sălbăticia și necinstea lui.

2. Descrieți înfățișarea „domnului Vucea”, folosind expresiile scriitorului.

3. Ce părere aveți despre felul în care își organizase învățătorul clasa?

4. Recitați alineatul în care ni se spune cât sufereau copiii când li se da porunca: — „Ochii pe carte, gândul la lecții”.

5. Căutați pasagiile din care se vede felul deosebit în care se purta domnul Vucea cu copiii celor bogați și cu copiii celor săraci.

I. Explicați sensul propoziției: „Lecțiile mergeau strună!” și al frazei: „Jimbla și salamul mă luau de nas; migdalele și alunele mă luau de urechi; toate mă înforceau spre coșnița în care purtam greutatea unei fericiri străine”.

II. Explicați comparațiile: „Pășea iute, mărunț, ușor, ca un șoarece”, „călca din piatră în piatră — scuturând picioarele ca o pisică”, „ridicând buza de deasupra în sus ca și cum ar fi mârâit”.

III. Dați câte un titlu potrivit fiecărei părți a povestirii.

IV. Scrieți o lucrare cu unul din aceste titluri: „Ionel, fiul moșierului Popescu, elev al d-lui Vucea”, „Școala din trecut și școala de azi”, „Cum e organizată clasa noastră”.

ACCELERATUL

G. TOPIRCEANU

Pesle fagi cu vârfuri sure
A căzut amurgul rece.
Inserarea mută trece
Furișată prin pădure.
Spre apus abia s'arată
Printre crengi, înlunecată,
O văpaie de rubin...
Din frunzișurile grele
De'noptare, tot mai vin
Glasuri mici de păsărele...

Reci și palide 'n senin
Se ivesc deasupra stele.

Și deodată, dintre dealuri
Se desprinde larg un svon
Depărtat și monoton,
Ca un murmur lung de ape
Revărsate peste maluri...
Crește'n luncă, mai aproape,
Umple văile vecine
De răsunet mare...
Vine !...
Fulger negru... trăznet lung
Dus pe aripi de furtună,

Zguduind pământul tună,
Zărilor de-abia-i ajung...
Parcă zboară,
Parcă 'nnoată,
Scuipă foc, înghite drum,
Și 'ntr'un val-vârtej de fum
Taie 'n lung pădurea toată...

A trecut...
Dinspre câmpie,
Vuiet greu de fierărie
Se distramă în tăcere...
Scade 'n depărtare...
Piere...

★

Iar în urmă-i, din tufișuri,
De prin tainice-ascunzișuri,
Se ivesc pe jumătate
Păsărele ciufulite,
Alarmate
Și 'ngrozite :
— Cine-i ?... Ce-i ?... Ce-a fost pe-aici ?...
Ciripesc cu glasuri mici
Cinteze și pitulici.

Doar un pui de pițigoi,
Intr'un vârful de fag pitic
Stă cu penele vulvoi
Și, făcând pe supăratul :
— Ce să fie ? Nu-i nimic.
A trecut Acceleratul...

1. Scoateți epitetele care vi se par cele mai frumoase.
2. Ce personificări și comparații întâlniți în poezie ?

M. SADOVEANU

(n. 1880)

DOMNU' TRANDAFIR

M. SADOVEANU

Din ziua când m'am întors aici, în târgușorul nostru cel vechi, n'am stat o clipă. Am cutreerat în lung și în lat locurile cunoscute, în care au rămas vii pentru sufletul meu întâmplările copilăriei, — întâmplările luminoase ale copilăriei așa de îndepărtate.

Am văzut, la Siret, locul unde mă scăldam cu *dracii* de sama mea. Ne bălăceam în valuri, ieșeam la mal și ne ungeam cu nomol din cap până'n picioare; lăsam să ne pârlească soarele prietin, ne sculam, ne alungam în lungul malului cu chiote și cu răcnete, apoi dintr'odată săream cu toții în apă, în bufneli asurzitoare și în curcubeie de stropi.

Am văzut iarăși întinsele zăvoaie de sălcii cenușii în care intram cu grozava frică de bursuci. Frica ținea până ce dădeam de desigurile cu mure, când ne puneam la ospăț și la taifas. Pe urmă, prin poieni, chiote și goană, parcă venise pe acele meleguri o oștire de sălbatici...

Ș'am mai văzut, la marginea târgului, șurile dărăpănate, pline de poloboace, unde ne jucam de-a-ascunsul, noaptea. Cu cât fior căutam prin colțuri negre, și cotrobăiam prin poloboacele răsunătoare și cercetam prin podurile în care se furișau dungi albe de lumină, pe tovarășii ascunși! Și-mi aduc aminte

că totdeauna trebuia să mormăiesc singur, să spun câte-o ghi-dușie ca să izbucnească în râs cineva... Numai așa puteam să dau de o urmă în pustiul acela !

Și câte și câte lucruri care m'au înfiorat și m'au bucurat ! Pe toate le-am văzut. Totuși niciunul nu m'a mișcat așa de mult, frate dragă, ca locul — numai locul a rămas — unde odată era școala.

Acolo am intrat în freamătul de copii cu teamă și cu bucurie în întâia dimineață, când m'a adus tata de mână ; acolo era un păr care făcea pere așa de bune, din care Domnu ne dăruia de gustare câte două la începutul fiecărei vacanțe ; acolo era curtea unde înălțam iarna uriași de zăpadă, la capul cărora ne suiam cu scara, să le punem pipe în gură și cărbuni în locul ochilor ; acolo multe lucruri s'au petrecut, prietine, — și, de-acolo pornind, simt că iar mă cuprinde înduioșarea și iar am să-ți vorbesc și în această scrisoare de domnu' Trandafir.

Era un om bine făcut, puțin chel în vârful capului, cu ochii foarte blajini. Când zâmbea, se arătau sub mustața tunsă scurt niște dinți lungi, cu strungă la mijloc. Când ne învăța cum să spunem poeziile eroice, vorbea tare și înălța în sus brațul drept ; când cântam în cor lovea diapazonul de colțul catedrei, îl ducea răpede la urechea dreaptă, și, încruntând puțin din sprâncene, dădea ușor tonul : laaa ! — iar băieții răspundeau într'un murmur subțire, și așteptau cu ochii ațintiți la mâna lui, care dintr'odată se înălța. Atunci izbucneau glasurile tinere, într'o revărsare caldă. Când trebuia câteodată, Sâmbăta după amiază, să ne citească din poveștile lui Creangă, ne privea întâi blând, cu un zâmbet liniștit, ținând cartea la piept, în dreptul inimei, — și în bănci se făcea o tăcere adâncă, ca într'o biserică.

Tu bagi de samă că nu-ți vorbesc de gramatică și de aritmetică. Și nici nu-ți voi vorbi. Acestea se făceau bine ; băieții învățau după puterile lor ; dar sunt niște lucruri așa de neînsemnate când le pui față în față cu învățătura cealaltă, sufletească, ce ne-o da *Domnu* ! Și ne-o da această învățătură nu pentru că trebuia, și pentru că i se plătea, dar pentru că avea un prisos de bunătate în el și pentru că în acest suflet era ceva din credința și din curățenia unui apostol.

Acolo, în colțul acela de țară, putea să fie cum voia învățătorul. Nimeni dintre cei mari nu-l turbura ; nimeni nu se interesa cum mergea școala lui. Bine, rău, — el făcea ceea ce socotea că trebuie să facă, și atât.

De-aceia domnu' Trandafir al nostru a rămas foarte mirat când, într'un rând, în cei din urmă ani de dăscălie, a primit vizita unuia din cei de sus.

Să vezi cum a fost.

Într'o bună zi, iată că intră pe poarta ogrăzii doi străini. Băieții în clasă erau cu monitorii. Domnu, în grădină, priveghea la descărcatul unui car de fân. Era foarte gospodăros și-i plăcea să se facă fiecare lucru cu rânduială.

Străinii se apropie.

— Bună ziua !

— Mulțămim dumnilorvoastră !

Domnu' Trandafir se uită la străini ; străinii se uită la domnu' Trandafir.

— Mă rog, ce doriți dumneavoastră ?

— Apoi, uite ce e... dacă ești bun... Am vrea să vedem școala...

— Cum nu, numai să isprăvesc cu fânul ista. Marie ! Ia vezi de ceva răcoreală ! Dulceți, cafea ! Ia ședeți vă rog colca, la umbră, în cerdac, o leacă, de mai răsufლაți...

— Nu, că suntem cam grăbiți...

— Uite, îndată, cât ai bate'n palme...

Și iată-l că se scutură de fân, trece înainte și pofteste pe străini în clasă. Acolo întrebări ; câți copii vin la școală, câți sunt înscriși ? Și Domnul răspunde că vin câți sunt înscriși, și se cam miră de ce l-or fi întrebând orășenii de lucruri de-acestea. Revizori nu sânt ; pe revizor îl cunoaște el bine și știe că vine de două ori pe an. Vine rar, că știe cu cine are de-aface. Însfârșit, or fi fiind alți slujbași mai mari, mai știi ?

Iar unul din ei :

— Mă rog, fii bun și fă o lecție... așa, de curiozitate...

Și Domnu face o lecție, uite așa, cum o făcea el totdeauna. Întreabă pe băieți, vorbește și el ; spune lucruri care și pe el îl mișcă și-l ajung la inimă. Și iată că orășenii îl privesc cu ochii dintr'odată încălziți, întreabă și ei pe copii, ascultă o poezie. Domnu își lovește ușor diapazonul de colțul catedrei ; laaa ! Și clasa răspunde într'o adiere ușoară de glasuri tinere, și toți cântă, cântă așa, de-i place și lui domnu' Trandafir și zice și el la urmă : Brava, băieți !

Iar străinii îl întreabă iar, dar cu glasurile cu totul schimbate și cu o altă lumină în ochi, de unde-i, și la ce școală a învățat, cum își petrece viața ; și Domnu răspunde și nu prea, și începe a se întreba de ce l-or fi iscodind oare orășenii aceia.

Li pofteste la masă, ei îl roagă să-i ierte că nu pot, trebuie să plece ; îi roagă să beie măcar un pahar de apă, ei îi mulțămesc iar. Unul scoate ceasul ; altul, cu un ton de respect, spune ceva. Și cel care pare a fi mai mare, pornește înainte. Iar domnu' Trandafir întreabă tainic pe cestălalt, rămas mai în urmă :

— Mă rog, domnule, dacă ești bun și nu te superi... cu cine am onoarea ?

— Eu ?... Eu sunt inspectorul cutare...

— Hm ! Și domnu' Trandafir se uită cu coada ochiului, neîncrezător, la domnul inspector. Nu, fără șagă !... Dar celălalt domn ?...

— Celălalt e domnul Ministru !

Asta e prea-prea ; și Domnu începu a râde cu hohot.

— Ei, știi că ai haz ! Nu, că asta-i chiar frumos !

— Cum, dumneata crezi că glumesc ?

— Ei, asta-i ! Dar cum ai socoti dumneata că am să cred asemenea lucru ? Ce are să caute Ministru aici, în sărăcia asta a noastră ?

Nu, Domnul nostru nu ne-a învățat niciodată din pricină că s'ar fi temut de cei mari. Ii era drag să ne învețe, și parcă eram copiii lui, — asta am simțit-o todeauna, cât am fost sub priveghearea lui.

Se supăra rar și nu spunea decât două vorbe. Asta-i era mânia cea mai mare :

— Măi domnule !

Nouă ne venea să intrăm în pământ, când zicea : „Măi domnule !“ și se uita urît la noi.

Imi aduc aminte ce zarvă a fost, când, într'un rând, s'a zvonit că pe Domnu nostru are să-l mute într'o altă comună, peste Siret.

Dar Domnu nu s'a dus nicăieri ; a rămas acolo pe pământul nostru ; și în pământul nostru l-au și îngropat.

I-am văzut mormântul. O cruce de stejar, înegrită de ploii ; deasupra, un brad care fâșâie la cea mai ușoară suflare de vânt. Flori sălbatice pe pământul negru. Pe cruce, o tăbliță : „Aici odihnește robul lui D-zeu Neculai Trandafir...“ și celelalte cuvinte nu se mai cunosc, le-au șters ninsorile și ploile.

Nici școala unde m'a învățat el nu mai este. Acuma băieții învață într'alt loc, într'o clădire nouă, înaltă și frumoasă. Eu nu m'am dus însă s'o văd pe aceia ; eu m'am dus să văd locul gol unde a fost o odaie scundă, în care ne era cald vara și frig iarna. În locul acela odată a trăit un om.

1. Descrieți înfățișarea și însușirile sufletești ale dascălului Trandafir, folosind cuvintele autorului.

2. Ce sentimente nutreau copiii față de „domnu“ lor ?

3. Ce alte bucăți de lectură ați mai citit despre școala de altădată ? Căutați asemănări și deosebiri (elevi, învățători, felul de a învăța).

4. Care parte a povestirii vi s'a părut mai frumoasă ? Dece ?

Explicați sensul următoarelor citate : 1. „Nimeni dintre cei mari nu-l turbura ; nimeni nu se interesa cum merge școala lui. Bine-rău, el făcea ceea ce socotea că trebuie să facă și atât“.

2. „În locul acela odată a trăit un om...“

LA HANUL LUI GORAȘCU HARAMIN

(Din povestirea istorică *Nicoară Potcoavă*).

M. SADOVEANU

Cătră sfârșitul primăverii anului 1576, la hanul lui Gorașcu poreclit Haramin, se găsea, ca într'o zi de sărbătoare ca aceea a Rusaliilor, adunare de oameni în trecere.

În adunare petreceau, cu minciuni înțelepte culese dela iar-maroc, vreo zece-doisprezece gospodari ; și, pe lângă minciunile înțelepte fără de care nu poate fi divan în Țara Moldovei, nu uitau să-și împărtășească veștile din primăvara aceea despre năcazurile țării, pomenind și patimile din altă vară ale lui Ion-Vodă, cel ce se prăpădise în războiul cu Ismailitenii.

Moș Leonte Spânu dela Miroslăvești, ștergându-și cu mâneca ochii înroșiți de alean și obrazul uscățiv, a găngăvit cu jale :

— Măria sa Ion-Vodă a fo-fost domnitorul norodului. Dumnezeu să-să-l ierte pentru câte va fi păcătuit ; că multor asupriți le-a dat carte dreaptă de judecată și pe mulți sărimani a miluit. Un an și nouă luni s'au petrecut dela pieirea lui. Îl mai pomenesc popi la biserici ferite.

— Numai la domnia lui Ștefan-Voievod a fost tot astfel, s'a împieptoșat, foindu-se cu mărire, Haramin. Sabia lui Vodă a ocrotit pe mișei. Dar eu ași putea spune cu dreptate că a lui Ion-Vodă sabie a tăiat mai mulți boieri decât a bătrânului. Căci în vremea bătrânului boierii n'au cutezat să facă atâtea blăstămății câte se văd săvârșindu-se în zilele noastre.

— De-drept, drept cuvânt, a găngăvit mazilul dela Miroslăvești.

— Bun și drept ! au încuviințat alți gospodari trăitori pe lângă apa Moldovei.

Savu Frăsinel dela Mitești a bătut cu talpa ciubotei în pământ. Pe cât era de mic și de tupilat, pe atât mai tare i se sbârlișe ariciul bărbii pe care i-l tușina baba Cireașa în fiecare săptămână.

— De aceea mi s'au dus în pribegie doi feciori ce-am avut. Se mai afla pe lume un capăt de răzășie din partea bătrânului nostru Ipate. Și toți ceilalți răzăși ipătești fiind împresurați și

După ce rânduiala închinării vinului s'a săvârșit, străinul a stat un timp parcă privind cu ochii deschiși o nălucă. Apoi a grăit astfel :

— Să știți domniile voastre că Ion-Vodă a fost dintre acei viteji care ies rar în lume și apoi îi pomenesc în veac noroadele. Dar măria-sa n'a ținut numai sabie în mână ; ci a fost vrednic și cu înțelepciunea. Ani și ani, chibzuind să agonisească aur cu neguțătorie de pietre scumpe, ațintit să ajungă stăpân în moșia Moldovei nu pentru vinovat folos al său, ci ca să dea țării slobozenia ei cea veche și ca să scoată de sub sabia boierimii pe birnicii și credincioșii săi. Uitați de Dumnezeu, asemenea obijduiți numai la un voievod al lor puteau găsi milă.

„Cei mulți care robotesc sânt sarea pământului, a zis măria sa la praznicul cel mare de sfântu Ion Botezătorul în mitropolia dela Iași. Iar la ospățul dela palatul domnesc din aceeași zi a spus răsând o prorocie, cum că va veni o vreme când va să schimbe Domnul-Dumnezeu oaspeții raiului, și vor fi acolo numai boieri, iar mișeii se vor bucura aicea pe pământ de bunurile acestei vieți.

„Sula de aur zidul străpunge“, mai spunea măria-sa în pofida Turcilor. Le-a vărsat aur și a încăpuț la domnie. Și cum a venit în țară n'a avut stare pe loc nici cu stăpânirea din afară a Ismailitenilor.

Dădea tot ce avea la sine năimind oșteni ; și degetul său amenința pe gădea, să nu ostenească, să-i fie paloșul totdeauna gata și cu tăiușul ager. Pe unii cnezi i-a scurlat, pe alții i-a surghiunit. Averile lor le-au scris diecii vistieriei în condicile țării. Și astfel în doi ani a dobândit puterea ce râvnise. Și când a adunat oștenii în leafă și țara în jurul său, și când a alungat beii și beglerbeii și a închis vadurile Dunării, s'a cunoscut că s'a ridicat un leu la miază-noaptea împărăției.

— ...un leu la marginea împărăției... a mormăit cu înfiorare moș Savu bătrânelul.

— Ion Vodă își puna nădejdea în norod, care se sculase de pretulindeni la chemarea măriei-sale. Ion Vodă avea o credință și o socotință : că țara-i mai tare decât oștile nămite. Acestea se împrăștie ca pulberile, țara rămâne statornică, știind că-și apără ale sale. Astfel măria-sa a biruit multe oști ale asupritorilor, albind cu oasele lor câmpurile de bătălie dela Jiște, Bender, Brăila și Cetatea-Albă.

Dar împărăția ridica alte puhoai de oști din Rumelia și Anadol, îmbulzindu-le la noi în Țara-de-Jos. Ahmed pașa aducea o sută de mii de Ismailiteni și Adel Ghirai altă sută de mii de Crâmleni, și măria-sa cu aceiași luptători, mai puțini și mai

îndârjiți, legase tabără între codri și smârcuri, într'o pustie în domnia zimbrilor.

Moșnegelul a șoptit iar :

— ...babă Cireașă, în domnia zimbrilor au stătut și feciorii noștri...

— Mai era cu măria-sa și un steag de călărime a boierilor de țară care juraseră credință ; și șaptesprezece solnii de Zaporojeni dela Pragurile Dnistrului. Cu aceștia venise și Nicoară Potcoavă hatman, frate de mamă al măriei-sale, viteaz tare, căruia îi stârnise cântece de slavă căzăcimea. Au venit și alte săbii vestite dela Praguri, ca să se bată împotriva păgânilor asuprașori.

Înainte bătăliei dela Cahul, Vodă chemase la sfat de război căpeteniile și au stat alături față de măria-sa „neamurile“ cot la cot cu vatamanii țărănimii.

A șoptit la urechea lui Ion-Vodă reimentar Buzenchea :

— Potrivit ar fi fost, mărite stăpâne, să nu ne pui alături de acești țărani cu mâinile ciotoroase.

— Într'adevăr ciotoroase, a răspuns măria-sa ; dar bine mânuiesc sulita și coasa, și dacă n'ar fi țara, n'ar fi nici boierii.

Poate dela aceste vorbe ar fi luat aminte pârcașul Irimia Golia să se ajungă prin solii ascunse cu păgânii ; și când a pălit Ahmed beglerbei tabăra legată a creștinilor dinspre partea Cornului Dumbrăvii, călărimea boierilor a trecut cu flămurile fâlfâind la năvrapii împărăției.

Cu mare mânie atunci măria-sa, numai cu Zaporojenii și răzășii, a pălit din săbii pe năvălitori despiciându-i, iar pedestrima a proșăpălit sulitele într'o parte și 'n alta stropșind bulucurile și dându-le îndărăt. Când s'a făcut sară, Domnul s'a găsit cu ai săi mai imputinați, iar în zăre s'au aprins focurile ordiei, clipind ca stelele cerului.

— ...babă Cireașă, focurile ordiei erau ca stelele cerului...

— Așa-i, Savule uncheșule ; ș'atunci a poruncit măria-sa credincioșilor săi să se tragă cătră Roșcani.

Când s'au oprit în Fița, la parcană de mai înainte pregătite, au venit la Vodă-Ion prietenii săi asaulii zaporojeni și țărănimii și l-au sfătuit să-și scape capul, pe cărări ascunse știute de ei.

— Doamne, du-te și ne lasă, au zis. Oșteni ca noi se mai gălesc ; Voevod ca măria-ta, ba.

— Ba cu voi am să mor, fraților. Cadă capul meu unde vor cădea capetele voastre !

Așa, ordiile au legat împresurare de pretutindeni.

Șase zile și șase nopți a stătut oștirea creștinilor fără pită și mai ales fără apă. Oamenii își întindeau noaptea cămășile pe iarbă, ca să se moaie de rouă, să-și poată umezi buzele arse.

Vodă a încercat ieșiri năpraznice. N'a izbândit. Ș'atunci, la soliile ce-i tot trimitea beglerbei Ahmed, s'a înduplecat ca să-și scape pe credincioșii săi.

Pe măria-sa Ion-Vodă să-l ducă viu la împărăție în fața lui Sultan Selim.

A intrat măria-sa în cortul lui Beglerbei.

— Ai jurat, Ahmed-bei, să-mi lași viața.

— Am jurat să nu te ating, viteazule... a zâmbit Ahmed, pe când Cigala turcitul, blăstămat să fie în veci, îl pălea pe la spate cu jungherul.

— ...blăstămat să fie în veci și să nu mai putrezească; atunci or fi pierit și feciorii noștri, babă Cireașă...

Răzășul bătrânel dela Mitești lăcrăma cu fruntea plecată pe umărul stâng, ca un răstignit.

— Astfel a pierit Ion-Vodă al nostru, și Ahmed beglerbei a poruncit să-i fie legat leșul cu patru odgoane și patru cămile să tragă în patru părți, sfârtecându-l.

Când glasul străinului drumeț a conținut, oamenii din popasul lui Haramin au rămas un răstimp tăcuți, ascultând parcă din fundul ființii lor un vechi cântec al întristării.

S'a auzit o muiere suspinând și bocind mai la o parte.

Badea Ghiță Botgros a sughițat cu amar și, cuprinzând pe străin de după grumaz, l-a sărutat pe umărul drept; părea scăzut și cu neputință de a ajunge mai sus.

— Atâta-i? a întrebat el cu glasu-i subțiratic.

Diacul a tăcut, cu sprinceană nouroasă.

— Dar noroadele, și Zaporojenii, și fratele lui Ion-Vodă ce-au făcut?

-- Au hălăduit fiecare după norocul său; mulți și-au lăsat acolo capetele. Cele șaptesprezece sotnii au ajuns în bună stare la Pragurile Dniprului; cu ele a hălăduit și Nicoară, fratele lui Ion-Vodă și celălalt frate mai mic, Alexandru; au ajuns acolo și alți puțini credincioși ai măriei-sale.

Ion Vodă — domn al Moldovei, apărător al norodului asuprit de boieri și de Turci (1572—74)

porumb, porumbă — sur, sură

a tușina — a căni, a vopsi

cneaz — boier

a da carte dreaptă — a da hotărîre dreaptă la judecată

ocină — parte de moșie, moștenire

anțărș — acum doi ani

logofeție — cancelarie domnească

bei — guvernator al unei provincii turcești

beglerbei — guvernator al unei provincii mai mari

năvorap — cotropitor

Rumella — provincie în vechea Turcie europeană

Anadol — Turcia asiatică, Asia-Mică

sotnie — escadron, cetață de Cazaci

vataman — ajutor de primar în vechime; act: conducător al unei cete de ostași țărani

a năimi — a tocni cu piată, a angaja cu simbrile

reimentar — comandant de regiment

pârcălab — comandant al unei cetăți

ordie (urdie) — tabără militară, oștime multă

parcan — întăritură militară, îngrăditură de lemn

asaul — comandant de oaste la Zaporozjeni

1. În ce vremuri se petrec întâmplările povestite de scriitor?
2. Cum ne apare chipul domnitorului din convorbirea dela început a țăranilor și din purtarea lui în luptă?
3. Ce înțeles au vorbele lui Ion Vodă: „Cei mulți care robotesc sunt sarea pământului” și „dacă n'ar fi țara, n'ar fi nici boierii”.
4. De ce eroi din balade vă amintesc Gavril și Naftanail, cei doi feciori ai lui Savu Frăsinel?
5. Care e atitudinea boierilor față de țară și Ion Vodă?
6. În ce parte a povestirii se oglindește frăția de arme dintre Moldoveni și Cazaci?
7. Explicați următorul citat: „*țara-i mai tare decât oștile năimite. Acestea se 'mprăștie ca pulberile, țara rămâne statornică știind că-și apără ale sale*”. Ați mai întâlnit și altă operă din care se desprinde același adevăr?
8. Ce rost au cuvintele vechi, folosite de autor în cuprinsul povestirii?

I. Alcătuiți planul povestirii despre Ion Vodă spusă de diacul Radu Suliță.

II. Povestiți, urmând planul alcătuit, cum s'a desfășurat lupta dela Roșcani și cum a pierit Ion Vodă. Folosiți cuvinte și expresii ale scriitorului.

III. Explicați sensul metaforelor: *au ieșit la codru, s'a ridicat un leu la miază-noaptea împărăției*.

NADA FLORILOR

(Fragment)

M. SADOVEANU

Munții erau aproape, subț ușoară pâclă, și aerul avea o limpezime de izvor. Pe șesul larg, între buchete de sălcii, înfloreau fânașurile și sfârâiau cosașii neostoit sub vibrarea luminii fierbinți. Treceau în sboruri joase, din când în când, dumbrăvenci și turturele, și grupuri mici de rațe sălbatice vâslind grăbit ca într'o furtună a înălțimilor.

Se făcuse pace și ieșisem din tohoarcă. Tesla bătrânului scânteia într'o lumină umedă.

— Acu putem lăsa roata singură, glumi el zâmbindu-mi. N'are să fugă, căci se uită casa la dânsa și-o păzește. Iar noi luăm crâsnicul și, cât fumez o lulea, ajungem la baltă.

— Ia! s'aude pupăza! am observat eu ridicând un deget lângă frunte.

— Da, — da, a încuviințat bătrânul: ne dă de știre că vântoasa a trecut în pustiuri și lumea noastră a intrat în rânduiala ei. Așa că putem merge.

Bătrânul a coborât crâsnicul de pe șopron, a luat cofăielul cel vechi și-am ieșit amândoi pe poartă.

Indată dădurăm în prund, printre tufe de laptele cânelui. Am apucat cărarea printre fânațuri, pe la fântâna lui Cosma, și am ieșit în huceagul cel mare. Acolo se afla un vad vechi. Am trecut prin vad — bătrânul, eu, crâsnicul și cofăielul. Numai bătrânul simțea puterea apei care-i bătea în glezne. Eu, crâsnicul și cofăielul eram pe umerii și în brațele lui și ne bucuram de soare și de mireasma de cimbrisor care ne venea din partea cealaltă a bălții. Acolo, în partea cealaltă, printre desigururi mărunte și întortochiate de sălcii, bătrânul cunoștea cotoane de gârle și albiei părăsite. Apa verde dormea lin, cu umbra tufişurilor în fund. La apropierea noastră zburau becaține și părechi de crihance.

Mai departe erau imașuri și sate, spre munte. Le știam, însă nu le mai vedeam; umblam numai pe subț cer, în locuri singuratice; și la malul gârlelor și bălților ni se arăta cerul celălalt, dincolo în fund, unde se coboară câteodată Făt-Frumos din povești.

La balta lui Iftode, am trecut pe lângă brazde de iarbă cosite în ajun. Brazda din margine, bogată și plină, cotea în lungul bălții, chiar pe lângă apă.

Bătrânul se opri, mirându-se.

Dincoace de brazdă, în iarba tunsă, sta țeapăn întinsă o știucă lungă de un cot. Se zvârlise din apă peste brazdă și nu se mai putuse întoarce îndărăt. Măcar că era cea mai mare știucă din balta lui Iftode, pierise. Ar fi fost bine să mă fi nimerit eu la vreme, chiar fără bunic, s'o ajut să treacă în domniile ei și ea să-mi lepede la mal un solz și să-mi spuie din plisc vorbele din basm.

— Acuma e prea târziu, bunicule; ce putem face cu dânsa?

— Nu mai putem face nimica, răspunse nepăsător bătrânul, împingând-o cu piciorul la o parte.

Peștele mort știam că nu-i bun de mâncat. Peștele e bun numai viu, prins de mâna omului. Pe lângă asta, știuca aceea poate nici nu era un pește ca toți peștii. Am lăsat-o lângă apă

și mă gândeam după asta pe cale că, în urma noastră, a căscat botul de trei ori și i-au venit într'ajutor toți peștii mărunți din stăpânirea ei. Bănuiam că n'am s'o mai gădesc la întoarcere; și n'am găsit-o; dovadă că se întâmplase ceea ce socotisem eu.

Bunicul făcuse o faptă bună, eram și eu părtaș la ea și trebuia să ne vie neapărat răsplata.

I-am mărturisit bunicului părerea mea.

— Se 'nțelege, mi-a răspuns râzând bătrânul.

Mă miram de dinții lui albi și tari.

— Se 'nțelege; nici nu se poate întâmpla altfel decât ca într'o poveste; asta-i legea vârstei tale. Dar eu mă gândesc, nepoate Iliuță, la altele, când umblu așa prin aceste locuri. Noi, în viața noastră, n'am trăit din năluciri. Ci am avut grele amărăciuni și asupriri. Moșia asta, cât se vede departe, deoparte și de alta, a fost a bătrânilor noștri, până ce s'a încuibat între noi o râie boierească. Și așa după aceea am mers în scădere și sărăcie, până ce ne-am dat robi unuia Calistrat velvornic. Ne-a ucis și ne-a usturat acesta; ne-au ucis și ne-au usturat alții după dânsul, până ce-am căzut sub călcâiul lui Mihalache Sturza, voievod. Atuncea am rămas pe uscat ca știuca pe care ai văzut-o; am clămpănit de trei ori și ne-am stâns. Un pic de viață mi-a rămas mie, cu meșteșugul pe care îl am. Pământ n'am decât grădina casei. Și aceea au vrut să mi-o ieie logofeții sturzești. Că dacă nu ies la prășit, la coasă și la secere, îmi iau grădina. Am avut noroc atuncea de fecioru-meu Haralambie, care a amenințat asupra lor cu baltagul. S'au dus și n'au mai cutezat; mai ales că moșu-tău Haralambie ieșise din sat, iar înfricoșarea lui priveghea asupra ciocoilor.

Am stat un răstimp la hodină subț sălcii, și bunicul meu Pintilie mi-a mai spus o întâmplare dedemult, când au purces în bejenie unele sate ale noastre dela apa Moldovei. I-au urmărit călărașii lui Vodă, ca să-i aducă înapoi la șerbia lor; dar acei călărași nu s'au mai întors și au rămas și bejănarii, până în ziua de azi, prăpădiți de vatra părintească.

Bunicul a oftat după aceasta și și-a răsucit o țigară groasă într'o bucată de pănușă de porumb. După ce-a „băut” acea țigară, m'a îndemnat să ne ducem la treaba noastră.

— Să știi tu, Iliuță, că din balta lui Ifode se trage spre Moldova un cot nu tocmai adânc. Acolo, între tufe, am eu ascuns un val de mlajă. Cu valul acela și cu crâsnicul, intru în apă și nădăjduesc să facem bună ispravă. Tu îmi dai ajutor și porți cofăielul.

Pe subț sălcii vechi, într'o apă curată cu prundiș la fund, pe subț maluri nalte unde ondulau lire subțiri de rădăcini, bunicul a intrat cu crâsnicul lui și cu valul de mlajă. Mergea în curgerea apei tulburând-o cu valul pe care îl purta cu un picior.

săltându-l și cufundându-l. Din când în când, din turbureală, scoțea la lumină rețeaua, în care se zbăteau peștișorii argintii. Eu mă ațineam cu cofăielul, și nu prea eram mirat de norocul nostru, înțelegând că se datorește faptei noastre bune cu știuca.

Dela o vreme ne-am oprit. Bunicul a cumpănit și a petrecut printre degete dobânda noastră, dându-mi învățăminte.

— Se găesc, nepoate Iliuță, în cotul acesta, îmi spunea ei, — felurite feluri de pești liecare cu gustul și bunătatea lui. Tu învață a le cunoaște înfățișarea și a le deprinde numele. Iată boișteni, zvârlugi și procușori, buni de un borș din carele și împăratul Moscului mănâncă până ce nu mai poate și trebuie să-și sloboadă cătărămile chimirului. Iată aleși deoparte, în crâsnic, cleni și scobai și două mrele frumoase. Pe aceștia îi frigem în unt proaspăt, și se cere la ei mămăliguță; și pentru unul ca mine, un vinișor din Țara-de-Jos, care sîrâie în pahar. Tu, Iliuță, încă nu poți înțelege bine unele ca acestea, căci ești la vârsta când peștele ți se pare cu gust puțin și oase multe. Ai să pricepi mai târziu, când vei fi pescar adevărat, că nu se află pe lume pești ca cei din apa Moldovei și a Bistriței, luminoși și iuți ca argintul viu, iar gustul lor e altul decât al peștilor din bălți. Căci aici apa e curată și verde ca și cerul și solzii peștilor sunt scriși cu soare. Pe cei mai mărunței care or rămânea, îi aburesc cu sare și-i usuc în cuptor. Asta îți place fie mai mult și după asta cunosc că ai să fii în viața ta pescar.

— Intr'adevăr, bunicule, am răspuns eu, acuma mi-am adus aminte care-i lucrul cel mai bun pe lume.

— De aceea ai să-ți aduci aminte, când vei pescui unde ți-a fi rânduiala să trăiești, și eu n'oi mai fi în valea vieții. Cronțâind peștișori uscați, cugetă la bătrânul tău care te-a învățat cu dragoste acest meșteșug. Și mai ales, ajungând a fi om învățat după iscusința pe care o ai, după cât am aflat, să nu fii asupritor al sârmanilor, cum sunt atâția care au ieșit dintre noi și ne-au uitat după ce s'au hrănit cu pâne albă. Să nu uiți, Iliuță, că ești odrasla noastră, feciorul Polixeniei.

II

Vorbind, lelea Ileana, își pregătise din nou sculele. Zvârli și la știucă, în locul unde prinsese Spănu. Dar pescarii cunosc o lege, cum că nu se prind niciodată două știuci în aceeași zi și în același loc.

Când era cu luare-aminte la știuca nădăjduită împotriva legii, undițele cele mijlocii dela adânc, cu nadă de popușoi fiert, au dat semn din plutele lor de strujan. Cu mare agerime lelea

noastră Ileana le-a mănuit și a tras unul după altul pe ostrov doi lini, de care ne-am mirat grozav eu și Culai, ca să fie mai mare bucuria tovarășei noastre.

— Azi e mai ales ziua liniilor, a hotărît lelea Ileana. Știu-ca-i numai una, dar linii îi prinzi unul după altul. Pe lângă asta, precum am spus, stă vântul și iese soarele.

Ca urmare a acestor vorbe de nădejde, soarele s'a întunecat de pulberi și nouri și a venit asupra noastră o furtună iute de cătră munte.

Atuncea s'a petrecut o întâmplare mai neașteptată decât toate. De aceea dăduse balaur în undița lui Spânu, căci prevestea mare cumpăt în țara noastră. Acesta a fost cel dintâi gând al lelei Ileana, când a văzut că se întoarce ca din morți un ucenic vechi al său.

Cum l-am văzut și eu că trece cu pas sigur puntea, cu pantalonii suflecați până la genunchi, zbârlit și cu cămașa desfăcută la gât, am înțeles cine ar putea să fie. Numai o ființă pe lume, cum arătase lelea Ileana, mai cunoștea calea în raiul dela Nada-Florilor...

Stăpâna ostrovului a tresărit în picioare, lăsându-și undițile în baltă și și-a pocnit palmele cu mare uimire.

— Vai, Alecuțule, a strigat ea ; ce ai și de unde vii, de ți-s ochii spărieți ?

— Lele Ileană, a răspuns tinichigiul dela Pașcani, îți spun numaidecât veste mare, numai cât lasă-mă să răsuflu.

— S'a întâmplat ceva ? Ce ? cum ? unde ?

— S'a întâmplat, lele Ileană.

— S'a fi prăpădit biata maică-ta, sărmana...

— Nu, lele Ileană ; maică-mea tot cu reumatismele ei, dar e în viață. Încă n'am văzut-o. Am venit de-adreptul aici. Mă urmărește poliția.

— Da dece, dragă băiețe ? Ai făcut vreo pozna ? Ai furat ? Ai omorît ? Spune degrabă, că m'apucă damblaua, vai de mine și de mine !

— Ba n'am furat și n'am luat nimănui viața. Mă urmăresc polițiștii de-aici, după ordine ce-au primit dela siguranța din Iași.

— Pentru care pricină, mă rog ție...

Alecu Dumitriu, tinichigiul dela Pașcani, privi în juru-i și și opri asupra mea ochii.

— Cine-i băiatul ăsta ?

— E ucenic de-al nostru, Alecuț. Nu-ți fie frică, poți vorbi în voie.

Lucrătorul păru a se liniști. Veni la mine și-mi strânse mâna, spunându-și numele. Mi l-am spus și eu pe-al meu.

— E băiatul inginerului, l-a lămurit stăpâna ostrovului.

El m'a privit atent. Mi s'a părut că mai avea în ființa lui o grijă.

— Mulți dintre lucrătorii dela Pașcani ne-am împrăștiat, a zis el. Au intrat ieri dimineață agenții lor în ateliere și au început a aresta; mai ales pe maiștrii și lucrătorii mai tineri care suntem membri ai clubului de lectură. Eu tocmai mă întorceam dela Iași, unde mă dusesem să văd pe un prieten al nostru, scriitor, care venea la Pașcani uneori ca să ție conferințe... Chemase în ajutor, fiind închis. Și cum mă cobor din tren pe peron, un ucenic dela noi se alătură de mine și mă înștiințează să fug căci mă caută agenții și au întrebat întâi și întâi de mine.

— Nu înțeleg nimica... s'a tânguit lelea Ileana, privind cu îndoială ochii mari și bolnavi de trudă ai lui Alecuț.

— Ai să înțelegi îndată, lele Ileană, când ți-oi mai spune că s'au răsculat țărani...

Mi s'a zbatut inima; m'a ars fulgerul unei tulburări încă nelămurite. Capul mare cu ochi bulbucați ai tinichigiului mi-a devenit dintr'odată simpatic. Însă lelea Ileana a primit vestea asta a lui Alecuț, amestecată între celelalte vești, cu destulă liniște. Tovarășul al treilea al nostru, Culai, părea însă deosebit de mișcat și nu-l slăbea din ochi pe tinichigiu.

— S'a auzit în târg de asta acu trei săptămâni, a grăit domnul lelea Ileana. S'au tulburat satele în preajma Bucureștilor, dar stăpânirea le-a potolit. Spune-mi mai bine năcăzurile tale.

— Cum le-a potolit, lele Ileana? s'a împotrivit tinichigiul, supărat de liniștea ei. Stăpânirea a trimis asupra lor dorobanți și călărași, care au împușcat pe oameni și i-au supus la cazne. Capii rășcoalei au să înfunde ocna.

— Am înțeles, a rânjit lelea Ileana; dar ce te interesează pe tine asta? Ai vreun amestec?

Tinichigiul a rămas privind-o lung, cu uimire. Lelea Ileana s'a întors spre Culai aprigă:

— Dă fuga, aprinde foc, pune ceaul în cujbă. Oaspetele acesta al nostru e flămând și trudit; poate și-a veni în fire după aceea.

Culai s'a repezit la datoria lui.

Stăpâna ostrovului s'a întors mai îmblânzită spre fugar.

— Lele Ileană, a zis acesta aspru, atâta durere ai dumneata pentru lumea sărmană din care faci parte?

— Durere am, a răspuns lelea Ileana, căci și eu îs pătimită, într'adevăr, și-mi aduc aminte de câte știi. Dar asta-i alta. Mă gândesc acuma câte văduve, câți orfani au rămas din răzmirițile de care vorbești. Jale și sărăcie, cum era și mai înainte. Morții tac; cei vii au amuțit.

— Nu grăi așa, lele Ileană, a strigat deodată cu mânie, tinichigiul. Nu-i durere fără răscumpărare. Va veni cândva vremea socotelilor. Iar acuma, chinurile și ucisurile de care vorbești n'au astâmpărat poporul. Ca pojarul ce lucrează într'ascuns, răscoala, după ce-a părut înnăbușită, s'a aprins iar. A venit mai într'acoace, la noi. Au fost tulburări la Bacău, la Vaslui, în Neamțu, în marginea județului nostru. Stăpânirea a trimis iar trupe și ofițeri. S'a aflat că rezerviștii și milițienii n'au vrut să tragă în oameni. Mai ales asta-i spaima cea mare pentru stăpânire : dacă se înfrățește armata cu norodul, atuncea merge în spulber clasa asupritorilor.

Avem noi, la Iași, un scriitor dintre ai noștri, de locul lui din Ardeal. Il chiamă Solomon Cornea. A scris acest Solomon Cornea o poezie pentru gazeta noastră „Muncitorul“. Află stăpânirea și oprește tipărirea poeziei, iar pe poet îl poștește la prefectura de poliție.

— Pentru strofele dumitale revoluționare avem să-ți plătim după cuviință, au zis oamenii guvernului.

Solomon Cornea intrase la prefectura de poliție pe picioarele lui. L-au scos pe targă. Era fizic ca mai toți poeții și vărșase sânge. L-au dus la spital la Sfântu Spiridon. Și acolo a venit să-l vadă un nepot al său, zețar în tipografia gazetei noastre.

— Atanase, i-a zis Cornea, eu mă prăpădesc, dar tu să ai grijă de textul poeziei ; trimite-l unui prietin al meu cu care am trăit ca un frate pe când eram tineri și visam amândoi prefacerea lumii.

I-a dat lui Atanasie adresa, aicea la Folticeni ; iar Atanasie m'a chemat numaidecât la Iași între două trenuri, pentru liniștirea sufletului unchieșului său, poetul.

M'am dus printre poruncile stăpânirii ce se băteau la telegraf. Am primit plicul ; pe poet nu l-am putut vedea ; mai avea puține ceasuri de trăit și doctorul ne-a oprit să-l mai tulburăm.

Eram grăbit s'apuc și trenul. Se zvonea că agenții umblă în toate părțile ca hingherii, vânând pe muncitorii pe care îi bănuiau ei că au fost la țară și au agitat norodul. Ajung cu bine la Pașcani, cum am spus ; acolo aflu că se operau arestări și la noi în ateliere, și că mă caută și pe mine. Intr'adevăr fusesem și eu la țară în două Duminici.

N'am mai întârziat nici o clipă ; așa cum eram, am ieșit în câmp și am pornit într'acoace. Am trecut prin Conțești, pe urmă prin marginea unei păduri dela Tătăruși. Mă feream de vederea oamenilor, ca să nu dau peste dușmani. Am umblat toată noaptea și am ieșit la Spătărești. Am făcut acolo popas chibzuind. Văd de departe țărani care se'ntorceau dela Folti-

zeni, grăind între ei supărați. Am îndrăznit a intra în vorbă cu doi ; am aflat că intrarea în târg e oprită. Atunci am făcut un înconjur pe la iazul dela Ciorsaci; am trecut digul și am venit prin Tarna-Mare aici, în locul știut, la Nada-Florilor, ca să mă întâlnesc cu prietini ai mei de altădată. Am nevoie de adăpost și de hodină.

Când a pășit tinichigiul spre foc, eu am fost în urma lui. Nu-l slăbeam din ochi : eram pătruns până la lacrimi de fapta lui pe care o socoteam eroică ; se aflau îngemănate în sufletul meu răzvrătirea lui Pintilie Rotaru și mâhnirea mamei mele Polixenia și mândria uncheșului meu Haralambie, și ghiंपii lui domnu' inginer al nostru și atâtea amărăciuni crâncene ale căror istorisiri le ascultasem.

M'am așezat lângă lucrător. Culai întinsese ștergar ; așezase pe funduri de lemn deoparte peșiele, de alta felii de mămaligă părpălite pe jar. Tinichigiul a mâncat lacom un lin întreg fript pe cărbuni, fără să mai rostească vreun cuvânt. Am gustat și eu puțin, așteptându-l să vorbească iar. El părea că nu mai are ce spune ; ochii lui mari priveau în juru-i cu trudă.

— Mult mă minunez cum ți-a dat în gând să vii aicea... a șoptit lelea Ileana.

— Cătam singurătate și prietini... a răspuns el.

Mi s'a părut că vorba din urmă mi-a adresat-o mie. Intr'adevăr, mi-o adresase mie. În clipa următoare m'a privit țintă și stăruitor. În mine, c'un fior cald, a înflorit deodată acel dulce sentiment al tinereții pentru un camarad pe care îl prețuiești și îl admiri. Cunoșteam în acel fugar romantic pe cel dintâi adevărat prietin al meu.

A alunecat în somn pe culcușul de stuf și papură, zâmbindu-mi și parcă luându-mă cu sine.

Obrazul lelei Ileana dintr'odată s'a întristat ; i s'a încrețit fruntea și i s'au înourat de grijă ochii. Mi-a făcut semn să ne retragem. Ne-am dus cu Neculai la undițile noastre ; le-am tras cu grijă de subt marginea plăviei unde le răsucise și le împinsese vântul dinspre apus. Veneau nouri spulberați asupra noastră și treceau la mică înălțime, pe subt bagdadia altor nouri ca ardezia ce căptușeau întreaga boltă.

— E și o vreme dușmănoasă, mormăi tovarășa noastră. La înserat ploaia e asupra lumii ; am bănuț eu asta de când cu știuca. Ce facem cu acest băiat care se află în primejdie ? În târg nu poate intra, aici nu-l putem lăsa.

Eram plăcut atins că stăpâna ostrovului îmi cere sfatul. Deocamdată însă nu-i puteam da nici un răspuns. Iar Culai amuțise.

— Mai este și alta, a urmat lelea Ileana, atingându-mi umărul. Să nu carecumva unul din noi trei să scape un cuvânt cătră un străin ori cătră o rudă, că Alecuț s'ar afla în aceste locuri.

— Să mă trăsnească Sântilie ! s'a holbat cu oțărire Culai.

— Cum ași putea face una ca asta ! am răspuns eu indignat.

— Știu, știu, m'a mângâiat pe frunte tovarășa noastră. Să mă ierți, Iliuță, că te-am certat ; tare-s bucuroasă că ești ager și înțelegi. Imi ești drag acuma cum îmi era dragă măicuța ta.

Vorbele ei moi mă învăluiau ca un farmec. Mi-a sărutat ochii și mâna și a suspinat cu lacrimi; apoi a căzut pe gânduri, lunecându-și pieziș ochii spre luciul răzvrătit al iazului.

tohoarcă — cojoc ciobănesc fără mâneci cu lâna în afară

crâsnic — plasă de prins pește în formă dreptunghiulară, fixată pe două prăjini încrucișate

vel vornic — mare vornic, vechi rang boieresc

logofăt — administrator de moșie

baltag — secure cu coadă lungă, folosită de locuitorii dela munte drept armă

bejenie — pribegie, refugiu în fața năvălirii dușmanilor

Mosc — numire veche românească pentru orașul Moscova

1. Urmăriți drumul lui moș Pintilie și al lui Iliuță până la cotul din balta lui Iftode.

2. La ce se gândește Iliuță când vede știuca ? Dar bunicul ?

3. Arătați părțile din povestire, în care ni se zugrăvește cum au fost răpitate pământurile răzeșilor de către domni și boieri și sărăcia în care trăia în vremurile trecute poporul.

4. Ce aflăm despre mijloacele folosite de boieri ca să țină în șerbie țărănimea muncitoare ?

5. Ce sarcină de viitor îi încredințează moș Pintilie lui Iliuță ?

I. Recitiți descrierile de natură.

II. Scoateți comparațiile și personificările din text, și explicați-le.

III. Lămurii înțelesul următoarelor fraze :

„Haralambie ieșise din sat, iar înfricoșarea lui priveghea asupra cciocoilor“.

„Ne-au uitat, după ce s'au hrănit cu pâne albă“.

IV. Cu ce cuvinte v'ați îmbogățit vocabularul prin lectura povestirii lui M. Sadoveanu ?

cujbă — cârlig de lemn, de care se anină căldarea și ceaunul
răsmeriță — răscoală
a obijdui — a asupri

1. Ce anume întâmplări hotărăsc fuga lui Alecuț? Descrieți drumul lui dela Pașcani la Nada Florilor.
2. Care sunt cauzele răscoalei țărănești despre care îi vorbește Alecuț, lelei Ileana?
3. Ce măsuri a luat stăpânirea pentru înăbușirea răscoalei?
4. Ce crede Iliuță despre luptătorul Alecuț și ce simțământ nou se trezește în sufletul lui?

- I. Caracterizați pe muncitorul Alecuț, cu citate din text.
- II. Indicați în text părțile de narațiune, descrierile și dialogurile.

AL. SAHIA
(1908—1937)

UZINA VIE

AL. SAHIA

Deasupra pământului, peste pietre peste vite și oameni, dogoarea vărătică a soarelui pătrunde usturător, ca un gaz de război.

Dincolo de șirul munților, fabrica de locomotive se înalță ca o vită gigantică și turnurile ei, asemenea unor gâturi de păsări însetate, decorează golurile dintre piscuri.

Păduri nesfârșite pătează spinările pietroase, într'un verde închis.

Pe toată întinderea cerului, care se sfâșie pe crestele munților, în partea de miază-noapte, nu se definesc norii, peste o boltă de catifea albastră, menită să păstreze dogoarea.

Numai uzina urlă înnebunită și, sub ziduri, pământul se cutremură până departe. Acolo înăuntru, câteva sute de muncitori și muncitoare forfotesc, se amestecă cu motoarele, cu roțile-uriaeșe — înfrățindu-se.

Din inima ei, pe șina proaspătă, s'a scos încă o locomotivă. Pufăie pe nări, ca un armăsar neînvățat. Se dau semnale, se țipă, și bolidul abia se mișcă, sănătos, cu alămuri noi care sclipesc în soare. Duce pe trupul odihnit zeci de muncitori agățați de ea ca un ciorchine. Sunt numai în cămăși, cu piepturile și brațele goale.

— Ce zici, tovarășe Filip, iată, încă una !

Și muncitorul slăbănog, cu obrazii supti, umeziți de sudoare, înalță brațele plin de entuziasm.

— Da, încă una. Dar ce ne bucură pe noi? Ce ne bucură, dacă s'ar scoate nu una pe zi, ci o sută de mii? Burțile muncitorilor rămân tot flămânde. Alții se satură.

Filip, masiv, cu mușchii reliefați puternic, își trecu acru mâneca bluzii peste obrazii asudați. Ras în cap, chelia lui sclipește în soare ca o alamă dela locomotivă.

Entuziastul se încovoac puțin, ca muncit de o durere a pieptului și răspunde înfrânt :

— Știu, știu prea bine asta, așa după cum o știe întreaga clasă muncitoare. Însă vreau să spun că de câte ori se scoate din fabrică o mașină nouă, cum o văd pe picioarele ei adevărate, c'a prins suflet și iese ca un tigru ce dă prima oară de lumină, uit de orice și mă bucur. Privește la ea, tovarășe Filip, te rog uită-te la ea bine, ce nouă e și frumoasă. Vezi luciul ala dela bielă? Eu l-am dat. Nu era de datoria mea, însă am coborît de pe podul meu numai ca să lustruesc biela. Va împinge roțile pe mii de kilometri, are să oprească într'o gară, are să plece din ea și o să meargă în alta. La mine la țară există gară. Auzi, există gară. Are să iasă și mama și ai mei și vor întreba : ce-o fi lucrat de mâna lui Bozan din toate astea? Eu am să-i înștiințez că am dat lustrul, că tot trupul ei a fost cărat de mine cu podul rulant din inima cuptorului, în ghiarele laminoarelor. Am să le scriu o scrisoare lungă, cum nu le-am scris de când sunt, să le vorbesc despre fabrică. Nu-i lucru puțin ce facem noi. Și, pe urmă, locomotiva se naște sub ochii noștri, noi o creștem, noi îi dăm viață. Uite-o, are să se ducă. Câte n'am petrecut. Locomotivele sunt copiii noștri, sunt copiii de fier.

Filip nici nu privea la monstrul care șuiera disperat pe linie. El văzu ochii lui Bozan innecați, aprinși ca de febră, și nu știa dacă sunt lacrimi sau simplă sudoare.

Gândi : „Dacă fabrica aceasta ar fi a muncitorilor, dacă ea ar fi organizată după legi proletare, slăbănogul acesta de Bozan ar înnebuni și lustrul bielei lui ar întrece soarele... Ce înțeleg directorii, acționarii cu cefile răsfrânte peste guler? Știu ei că în clipa aceasta, un muncitor plânge de dragul unei locomotive? Și câți nu sunt din aceia, care n'au văzut coșul fabricii, n'au mirosit duhoarea cocsului, dar în schimb fură hrana muncitorilor. Spinări proletare se încovoiaie, în timp ce burțile câtorva se umflă“.

Locomotiva aleargă despletită, cu ciorchinele de muncitori prins de ea. I se face proba. Trece de pe o linie pe alta, e oprită brusc, apoi din nou i se dă frâu liber și ea se lasă condusă, parcă adulmecând aer. Pe urmă a fost trasă în rândul celorlalte, sub un hangar lung, nesfârșit.

Curtea a rămas iarăși goală de oameni. În fund se tot agită un steag roșu, o locomotivă se sâcăie de colo-colo. S'aud schimbările de linii cu țăcăneli stridente, enervante. Bozan ține privirile îndreptate către Filip. Se așteaptă să-i răspundă. Ii vede însă umerii obrajilor cum îi tremură în mod neobișnuit, negri de funingine și asudați. Filip își trece mâneca hainei peste frunte, vorbește :

— Tovarășe Bozan, te-am auzit adeseori povestind prin fabrică; despre cei trei-patru copii ai dumitale, cu poftă de șerpi după lapte. I-ai săturat vreodată? Bozan nu înțelege nimic. Rămase uluit în fața întrebării și peste figura lui s'a putut citi o umbră dureroasă.

— Nu te înțeleg, tovarășe Filip.

— Ei, nu mă înțelegi. Acum câteva zile vorbeai lângă cupoare despre șerpișorii dumitale, care te-au innebunit cu atâta lapte. Cum nu mă înțelegi? Te întreb foarte serios!

— Nu, nu te înțeleg. Cred că dumneata vrei să-ți bați joc de mine. Asta poate fiindcă am înșirat prea multe despre luciul bielei. Pentrucă altfel ce rost își are pofta nebună a șerpișorilor mei de copii aici, când eu ți-am tocat despre bielă?

Filip se văzu incurcaț, nu se așteptase la asta. Citi tristețea de pe chipul tovarășului său și-l copleși și pe el.

— Nu! Ascultă, tovarășe Bozan. Il apucă de braț. Vei vedea, am să-ți spun. M'am gândit la mine, la mine când eram mic. De câte ori se întorcea tata dela oraș, aducea în traistă o pâine mare albă, o jimblă. Mama o frângea cu mâinile ei tremurătoare, în nouă părți, după numărul fraților și surorilor mele. Lucrul acesta se petrecea de câteva ori pe an. Imi reamintesc cum mâncam bucățica aceea de pâine. Lingeam fiecare fărâmitură și niciodată nu mă săturam. Imi spuneam „să am o jimblă întregă“ și toată copilăria n'am avut-o. Acum te-am auzit pomenind ceva despre mama ta, despre sat, și nu știu cum mi-au venit în cap copiii tăi nesățioși după lapte, poate ca mine atunci, după jimblă. Și te-am întrebat : i-ai săturat vreodată?

Bozan lăsă capul în jos, asemenea unui vinovat care-și mărturisește fapta.

— Nu, nu i-am săturat! Le-am făcut în schimb niște castroane mari de tablă și ei se bucură pentrucă sunt mari. Nu le-am văzut pline niciodată.

— Eu credeam că-i satura!

— Nu, este așa, la fel cu jimbla dumitale.

Și Filip, însoțit de Bozan, a intrat în fabrică.

Muncitorii aproape goi, cu șiruri de sudoare pe spate și piept, mânjiți de funingine și unsoare, cu coifuri de hârtie pe cap sau înfășurați în saci, creiau un aspect de muncă într'o încordare nebună.

Filip a coborît la cazane, Bozan s'a urecat sus pe scara de sârmă, la comanda podului rulant. Acolo stă cocoțat de paisprezece ani. Mereu cu privirile ascuțite. El poartă prin aer, în ghiarele podului, blocuri de fier. Asemenea unui monstru, podul său uriaș se oprește în fața cuptorului, unde își deschide mecanic gura, și cârligele de oțel înșfacă blocul înroșit. De atâtea ori a avut impresia că gura cuptorului se cască în mod uluitor, că podul lunecă în pântecul de jăratec cu el cu tot.

Atunci se pleacă pe roata comenzii, apăsându-și pieptul de ea, să se trezească. Apoi urmărește liniștit cum podul își schimbă dela sine direcția, purtând peste capetele a sute de muncitori un trup de fier roșu. La laminoare blocul este coborît cu prevedere. Peste el încep să joace valțurile de oțel, creind din bucata de fier diformă, o tablă subțire. Mecanismul acesta, Bozan îl urmărește din înălțimea fabricii de ani de zile. Aburii fierbinți, creați din valurile de apă care cad peste sulurile de oțel să omoare temperatura, se ridică până sus, înlăcrămându-i ochii. El stătea astfel deasupra motoarelor, deasupra curelelor de transmisiune care învârtesc roți vâjâitoare. Se plimbă ca un dumnezeu printre norii groși ai aburilor cocliți, printre stelele false ale becurilor electrice. Jos mișună oamenii într'o lume de fier, printre grămezi de cărbuni, sărind ca țapii râurile de sârmă înroșită, trasă la filieră.

Podul rulant a ajuns din nou la ușa cuptorului, cele două brațe împing în ea și nu se mai deschide. Bozan strânge în mâini direcția — așteaptă.

Incearcă o mișcare și deodată simte că alunecă în jos, într'un sgomot asurzitor. Aude un țipăt scurt, își dă seama că în țipătul acesta s'au unit sute de țipete. Intr'o fulgerare vede cum lumea fuge de sub el. Simte o cutremurare puternică a corpului, ca plesnit de ceva — și nu mai înțelege nimic.

Podul rulant s'a prăbușit cu geamăt surd, peste cazanul de plumb, turtindu-l complet. Șuvoaie de metal lichid au început să se împrăștie prin fabrică, născând groază. Din grămada enormă se înalță aburi ca dintr'un rug.

— Bozan, s'a prăbușit podul lui Bozan, săriți !

S'au întins grabnic grinzi și scări de lemn peste lava arzătoare, sprijinite de scheletul podului căzut. În patru rânduri o echipă de muncitori a înaintat pe punțile de lemn, în patru rânduri s'au întors izgoniți de dogoare. Deodată, neașteptat, la capătul punții s'a arătat Filip cu Bozan în brațe. Din amândoi ieșeau aburi și mulțimea a început să murmure cuprinsă de bucurie și teamă. Au ieșit din fabrică. Bozan avea picioarele înfășurate în plumb topit, dreptul până dincolo de genunchi, stângul numai laba. O zeamă carnală se întrepătrunde cu plăcile metalice, împrăștiind un miros de oaie opărită, cu un gust de cocleală. Bo-

cancii lui Bozan păreau niște broaște strivite. Sta întins pe pământ înălțându-se din el vapori fierbinți.

Toți muncitorii părăsiră lucrul, făcând roată în jurul lui Bozan, dar nimeni nu știa ce trebuie să facă.

Un glas din mulțime strigă disperat :

— Apă, dece stați, să vină repede apă.

Turnară peste el câteva căldări cu apă. Plumbul se transformă în așchii lungi, desfăcându-se de pe piciorul secătuit de carne.

Rănitul deschise ochii și din gură i se prelinse un fir subțire de sânge. Gloata se lălăzui înviorată și exclamă :

— A scăpat, a scăpat !

Filip îngenunchie lângă Bozan și cu mâinile tremurânde începu să culeagă din carne plăcile de plumb. Ii veni din nou în cap amintirea cu jimbla și ar fi dorit să-l întrebe și acum dacă șerpișorii lui de copii s'au săturat vreodată de lapte. Il sfredelea fraza lui Bozan : „Le-am făcut în schimb castroane mari de tablă, să-i mint“.

Unsprezece luni, stă Bozan în spital. I s'a amputat piciorul drept. Uzina a regăsit-o mai plină de viață, dar viața lui s'a scurs și cu un singur picior nu s'ar mai putea călătări pe scara de sârmă. Podurile rulante i se par acum imense și orice scârțâitură a lor, când lanțurile se încurcă la cârlige, face să-i tresară inima. Dela ieșirea din spital au trecut câteva luni și locul în uzină nu și l-a mai reluat. Ii trebuie un picior de lemn care costă. Directorul general, când s'a găsit față în față cu Bozan, a scuturat scrumul țigării absent și a mormăit, înfundându-se comod în fotoliu : „Fabrica nu poate da și picioare“. Dar Bozan, ori de câte ori aude că se scoate o nouă locomotivă, vine s'asiste și ochii lui capătă aceeași umezeală a bucuriilor sincere.

Vestea că direcția refuză să pună lui Bozan piciorul, s'a întins vertiginos în uzină. O delegație a muncitorilor s'a prezentat directorului, dar acesta și-a scuturat iarăși havana, vorbind plictisit : „Fabrica nu dă și picioare“.

S'a întrunit comitetul uzinei și greva a fost declarată. În câteva minute motoarele au fost oprite și în toată clădirea nu se aud decât glasurile oamenilor care părăsesc lucrul grăbiți. Câteva sute de muncitori au inundat curtea, grupându-se către poartă.

— Desigur, vorbi cineva, directorul va înștiința poliția.

— Nu face nimic, răspunse un muncitor din comitet, cu fața subțire, cu părul răvășit. Dintr'o încordare nervoasă, el sări ușor pe grămada unor traverse ruginite și, scuturându-și părul în ne-regulă, începu :

— Tovarăși, cine nu-și amintește de suferința prin care a trecut tovarășul nostru Bozan ? Prăbușindu-i-se podul rulant dea-

supra cazanului de plumb, a rămas fără picior. Luni de zile el și-a târit restul trupului în fața direcției, cerând un drept de-al lui: piciorul de lemn. Fabrica refuză să i-l dea. Iată deci cum legea asigurării celor ce cad jertfă muncii este o simplă minciună, ca și toate legile burgheziei. Hotărîrea comitetului nostru este să părăsim lucrul și nu-l vom reîncepe decât atunci când stăpânii vor face așa cum cerem noi. Singurul mijloc de salvare, pentru momentul de față, nu este decât greva. Ei trebuie să înțeleagă odată pentru totdeauna că forța brațelor noastre întrece forța tuturilor motoarelor, noi suntem adevărata uzină, suntem uzina vie.

Și vorbitorul întinse brațul în sus ca un purtător de stindard. Mulțimea se tălăzui în strigăte de aprobare, înăbușită de soarele care ardea peste capetele ei. Palid, rezemat de colțul uzinei, Bozan privea înmărmurit la spectacolul acesta, care se desfășura pentru el. Iși atinse restul piciorului și se încovoie, sub o izbucnire de plâns.

Se auziră ropote dese, ca o fugă cadentată.

Din spatele fabricii apărură soldații.

— Vine armata, strigă Rogoz, dar lucrul acesta nu spune nimic. Nu vom părăsi curtea și nici în uzină n'are să intre nimeni. Gloata își strânse rândurile. Soldații coborî armele de pe umeri și mișcară trăgătoarele în semn de amenințare. Muncitorimea rămase neclintită. Urmă comanda scurtă. O salvă de focuri se deslănțui în zăpușala de moarte.

Nimeni n'a înțeles dacă în oameni sau în soare. Masa compactă, însă, deodată s'a desfăcut în zeci de bucăți, năpustindu-se asupra soldaților. Dar izbucniră alte detunături, de astădată urmate de țipete tăioase. Curtea întregă a fabricii se transformă într'un câmp de luptă. Din inima uzinii începură să șuiere mașinile.

Bozan simți o plesnitură în cap și durerea părea alta decât aceea pe care a simțit-o în clipa prăbușirii cu podul rulant. L-a inundat ceva cald, într'o senzație de moleșeală plăcută. I s'a părut că restul piciorului i se lungește, dă o luptă, întinzându-i-se sgârciturile.

Se gândi la Filip: „Ce face Filip? Sigur, se luptă, se luptă pentru piciorul meu de lemn. Toată muncitorimea luptă acum pentru un picior, dar care ascunde în el nenorocul altor sute de picioare. Filip, Filip... jimbla“...

Apoi răsăriră cei patru copii ai lui, ținând în mâinile întinse castroanele largi de tablă. Moleșeala crescuse, inundându-i ochii, inima.

Trupul uzinei nu mai sguduia pământul.

Murise. Adevărata ei viață se sfărâmasese înafară de ziduri.

bolid — o sărămă de corp ceresc, care cade cu mare iuțeală la pământ.
pod rulant — pod mișcător pentru transportul în fabrică a unor greutăți mari.
laminor — mașină care transformă metalul în plăci subțiri.
filieră — mașină cu ajutorul căreia se fabrică sârma.

1. Explicați titlul narațiunii.
2. Descrieți, urmărind textul, înfățișarea regiunii în care e așezată uzina. Descrieți interiorul uzinei.
3. Cum vă explicați marea bucurie a muncitorului Bozan, la ieșirea din fabrică a unei noi locomotive?
4. Dece este îndreptățită părerea lui Filip că bucuria lui Bozan nu are rost? Recitiți cuvintele lui Filip despre felul cum ar munci tovarășul său dacă fabrica ar aparține muncitorilor.
5. Ce aflăm din convorbirea dintre Bozan și Filip despre viața grea a muncitorilor în trecut?
6. Arătați cât de grea era munca lui Bozan.
7. Din ce fapte reiese barbaria patronilor capitaliști?
8. Cum se manifestă frăția dintre muncitorii tovarășii ai lui Bozan?

I. Impărțiți narațiunea în capitole și dați fiecăruia un titlu potrivit, ales din text.

II. Lămuriiți înțelesul acestor cuvinte: „Iată deci cum legea asigurării celor ce cad jertfă muncii, este o simplă minciună ca și toate legile burgheziei“.

IN ATELIERUL DE STRUNGARIE

(Fragmente din romanul *Sfârșitul jaltelor*)

AL. JAR

A doua zi după întrunirea sburătoare din fața Atelierelor Grivița, se putea citi pe o tăblie agățată de peretele unui vagon de călători :

„Tovarășii muncitori, ieri seară trimisul Partidului Comunist, tovarășul Pârvan, a fost arestat și schingiuit de slugile polițienești ale guvernului de jaf și teroare. El ne-a desvăluit pricina concedierilor, aceea a cărdășiei burgheziei române cu bancherii de peste hotare, cărdășie pusă la cale pentru a ieși din criză pe spinarea noastră, a muncitorilor. El ne-a cerut să ne unim împotriva acestei cărdășii ticăloase.

Tovarășii, amintiți-vă de cuvintele sale și treceți la fapte !

Luptați pentru eliberarea tovarășului Pârvan din ghiarele poliției.

Jos concedierile !

Din toate părțile atelierului se ridicară voci despre Pârvan. Unii se făleau înadins cu exagerare că au fost la poartă. Câțiva râseră în baljocură.

Topală le făcu tovarășilor săi semn să tacă. Avea acum o dorință aprigă să-l facă pe acest polițist cu lavalieră la gât să-și simtă toată slăbiciunea înaintea muncitorilor. El singur se simțea acum mai puternic decât altădată. Privea la cel dinaintea sa cu o scârbă fățișă. Tonul îi era aspru, neobișnuit la dânsul :

— De când strada este numai a boierilor ? Deajuns că au case mari imprejmuite cu garduri țepoase. De le ești slugă credincioasă, păzește porțile caselor ! Ia seama să nu dăm cu toții năvală în ele ! Căci chiar de le-ai păzi, de tine tot o să dăm...

Cațofide înghiți insulta. Iși scutură cu un bobârnac lavaliera, vrând să arate că niciuna dintre vorbele auzite nu-l poate atinge. Zâmbi cu răutate, bănuitor :

— Adică tu ești ăla care i-ai îndemnat ?

Topală se apropie și mai mult de polițist. Ii arunca răsuflarea fierbinte drept în față. Scrâșni :

— Păcătoșenia stăpânilor tăi ! Brusc, îndepărtă capul. Cuprinse într'o privire aprinsă întregul atelier. Strigă : Concedierile, ura față de ciocoi, scârba de slugile lor ! Rămase cu ochii pironiți asupra câtorva strunguri la care lucraseră cei concediați de curând. Topală își simți o neobișnuită bătae a inimii. Nicio dată până acum nu avusese asemenea glas. Fața lui blajină căpătase o expresie feroasă. O vână îi șerpui pe frunte, despiciând-o în două. Strânse buzele pentru a se stăpâni. Ii era teamă să nu întrecă măsura. Încă nu se simțea deajuns de tare pentru a hotări singur ce-i de făcut într'o asemenea împrejurare. Așteptă ca agentul să se cărăbănească.

Cațofide rămase cu nasul în spinarea lui Topală. Un zâmbet umil îi înflori colțurile gurii. În ochi îi trecu o lumină șerpuită. Se hotărî să treacă înainte. Făcu numai câțiva pași.

Chiriță lăsă strungul și îi sări în față. Nu-l mai lăsă să înainteze. Chipul i se făcu mai galben decât basmaua din jurul capului. Smulse basmaua și o flutură ca pe un fanion spre ceilalți strungari. Pe fruntea descoperită, deasupra sprincenelor, o vânătaie lungă era străbătută de o creștătură roșcată. Furia nu-l lăsa să vorbească. Il stârnea tusea, îl înneca. Duse degetul la frunte și vorbi cu întreruperi :

— Privește ! La întrunire ! Mi-a făcut-o armata. Poliția. Tu ! Și cu mișcări repezi își înodă înapoi basmaua în jurul capului.

Rana de pe fruntea lui Chiriță atrase toate privirile. Ea stârni o revoltă generală. Opriră strungurile. Unii loviră în ele cu ciocane și clești. Strigau, însoțind sgomotele metalice :

— Ucigașule ! Slugă boierească ! Cară-te !

De lângă strungul său, Ceacâru spuse cu glas tare ca să fie bine auzit :

— Nimeni nu te-a poftit între noi, domnule agent ! Putem trăi mai bine și fără dumneavoastră și fără stăpânii dumneavoastră. Te-am rugat să pleci. Deodată nu se mai putu stăpâni. Sări de lângă strung și se infipse cu mândrie drept în fața polițistului. Ridică mâna asupra lui Răcni: Pleacă domnule !

Topală se întoarse cu pași mari la strungul său și luă o hotărîre. Cu un gest energetic, făcu semn celorlalți să reînceapă munca.

— Dați-i drumul !

Strungurile fură puse imediat în mișcare. Unii apropiară chei și șurubelnițe de roțile zimțate. Huruiala stârnită astfel, putea acoperi șgomotul unei explozii. De spaimă și mânie, lui Cațofide îi ieșiră ochii din orbite. Parcă toate strungurile îl înghesuiau și-i jumulcau pielea, îi fărâmițau mărunț oasele. Strigă și gesticulă fără ca să fie auzit. O luă înapoi spre ușă. Se silea să nu meargă repede. Ca să arate că nu renunță la o autoritate pe care o reprezenta. Măinile îi jucau între lavalieră și pânțec. Lângă prag, ridică brațul. Amenință cu pumnul și apoi o rupse la fugă.

1. Ce îndemn adresase Partidul muncitorilor după arestarea lui Pârvan ?

2. Cum îl primesc muncitorii din atelierul de strungărie pe agentul de siguranță, Cațofide ?

A. TOMA

(n. 1875)

PRIN ZABRELE

A. TOMA

Spre temnița ce'ngroapă vieți
De-apărători ai vieții,
E câmp cu flori, — dar ochii văd
Doar spinii și scaeții.

Spre temniță merg dârzi, tăcuți,
Un tată și o mamă,
Merinde duc și *lui și lor*,
Spre toți un foc îi chiamă.

Duminică-i; și teii 'n vânt
Și lanuri cântă'n soare, —
Feciorul lor e ferecat
In jilavă 'nchisoare.

Acolo-s fete, sunt feciori
Ce-au înălțat făclia
Peste norodul obidit,
Și'n pumni i-au pus mânia.

Vieți tinere... viteji copii...
Ii bat, îi sting casapii, —
Pe frații luptei nu-i vor da,
Nici cine le sunt capii.

La poartă, — chin scrâșnit : — va da
Azi viza colonelul ?
Il văd cum bea cafea 'n cerdac
Cu doamna și cățelul.

Văd sbirul crunților stăpâni
Rânjind căinos spre poartă,
Bătrânii-au trăsnete în ochi
De câtă ură poartă.

Târziu răsbiră. Ganguri lungi,
Merg, merg cu temnicerul,
— „Aici” Și cu vrăjmașe mâini
Le scormonă panerul.

Tresar când rupe-un înveliș,
Vreo sdreanță de gazete,
Vre-o pâine, cu răvaș pitit
Scris cu cerneli secrete, —

Sunt știri de preț dela Partid
Solie spre 'nchisoare,
Ca să răzbată cald prin zid
Și soare și vigoare.

Zdrang : un zăvor. Și s'a ivit
O umbră la zăbrele
Și umbra e lumina lor,
Toți trei simt gene grele.

Iar sentinela, deșcă bun,
S'a tras mai la o parte,
Va fi citit de-acești închiși
Pe-ascuns, în vreo carte ?

— „Mult vă doream Eu, cum vedeți,
Sunt bine... Facem față”.
— „Da, fiule... fiți tari !... De-aici
Merg pilde mari spre viață.

Dar... cum să-ți spun ?... tu dintre toți...
Tot pari a sta mai bine —
Ieri procurorul m'a chemat
Și mi-a vorbit de tine.

Nu licăr de'ndurare-a fost —
Noi știm — în piept de liară,
Urzeau s'arunce vrajbă'n frați,
Trădare și ocară.

Tu, — trup din noi și vis din noi —
De le primeai tu mila,
De fiu noi nu te-am mai fi vrut,
Ne-ar fi ucis, cred, sila.

—Și-acum... că ne putem privi
In ochi ca mai 'nainte
Plecăm căliți, crescuți prin voi,
Cu râvnă mai fierbinte“.

Zâmbiră mut, cu umezi ochi,
Bătrânii și feciorul —
Pe temelii ca lupta lor
Se'nalță viitorul.

Izbească-i cât de sângeros
Tortura și osânda —
Ei simt de-asupra fâlfâind
Cu aripi largi izbânda.

1. Caracterizați-l pe luptătorul comunist după felul în care îi răspunde tatălui său.

2. Dece îi vorbise tatăl despre puțința de a fi pus în libertate ?

3. Recitiți strofele în care se vede dârzenia în luptă a comuniștilor.

I. Explicați metaforele :

*„Acolo-s fete, sunt feciori
Ce-au înălțat făclia“.*

„Scânteia ce-o purtăm în piept“.

„Ei simt văpaie ce se'ntinde“,

„Când vom porni furtuna“,

*„Pe temelii ca lupta lor
Se'nalță viitorul“.*

*„Ei simt deasupra fâlfâind
Cu aripi largi izbânda“.*

II. Arătați înțelesul versurilor : *„De-aici merg pilde mari spre viață“.*

*Fragmente
din operele scriitorilor clasici ruși*

A. S. PUȘCHIN
(1799—1837)

BIRUINȚA LUI RUSLAN

(Fragment din *Ruslan și Ludmila*)

A. S. PUȘCHIN

Un pitic rău, numit Cernomor, a furat-o pe Ludmila soția lui Ruslan, cneaz din Chiev. Viteazul Ruslan o caută multă vreme, până când ajunge în apropierea castelului lui Cernomor, unde se află Ludmila. Piticul îi iese în cale, după ce a ascuns-o pe Ludmila sub tichia lui.

Dar cine-a trâmbițat, chemând
Pe Cernomor, la greu duel?
Cine băgase groaza 'n el?
Ruslan. De furie arzând,
A dat de-al vraciului castel.
Acum, viteazul e sub munte

Și cornul lui prelung răsună
 În depărtări, ca o furtună,
 Iar calu 'ncepe să frământa
 Zăpada — și să muște 'n strună
 Și Cneazul pe pitic l'așteaptă,
 Când, peste greaua lui armură
 O nevăzută mână 'ndreaptă
 Detunător, o lovitură;
 Atunci, năuc, Ruslan îl vede
 Deasupra lui, peste un nor,
 C'un buzdugan, cum se repede
 Plutind, piticul Cernomor.
 Voinicul nostru, cu putere
 Iși trage spada, ia avânt,
 Dar celălalt, purtat de vânt,
 Cât ai clipi, din ochi îi pierde
 Și nu se-aude până jos
 Decât vârtejul sgomotos.
 Isteț, Ruslan s'a tras deoparte,
 Iar Cernomor fu dat grămadă
 De viscolul ce-avea să-l poarte
 Și-apoi să-l culce în zăpadă.
 Ruslan nu scoate un cuvânt.
 Sare din șea, își face vânt,
 Pe vraci de barbă îl înhață
 Care 'ntr'un ultim dram de viață,
 Cu Cneazul se'nălță spre nori...
 Calul privește'n urma lor,
 Ruslan de Cernomor e prins
 Și sboară moșul, neînvins,
 Departe, peste munți stâncoși
 Și peste codri 'ntunecoși,
 Și peste marea tulburată.
 Ruslan a 'nșepenit aproape;
 Se ține sdravăn, să nu scape,
 De barba lui, cea necurată.
 Estimp, de frică să nu crape,
 Uimit de-a rusului putere,
 Moș Cernomor, mios la glas.
 Pace viteazului îi cere:
 — „Eu, Cneazule, am să mă las
 Că-mi place tinerețea ta,
 Dar o să pierzi; te voi ierta
 Și de m'ascuți, o să cobor“...
 — „Mișelule! Ce vorbă-i asta?
 Vreau să pricepi: cu Cernomor

Care i-a chinuit nevasta,
 Ruslan nu stă să se tocmească !
 Cu spada o să-l pedepsească.
 Chiar până'n lună dacă sbori,
 Tot fără barbă o să mori !"
 Frica 'ncepu să-l chinuiască
 Pe Cernomor ; și'n groaza-i oarbă,
 Zadarnic scutură din barbă ;
 Ruslan nu-l lasă ; și degrabă
 Li smulge câte-un smoc de fire.
 Trei zile-au stat în încleștare
 Pându-l rugă de îndurare :
 — „Hai, lasă-mă să-mi viu în fire !
 Nici să răsuflu nu mai pot,
 Acum sunt sclavul tău de tot ;
 Spune-mi tu, unde să cobor !"
 — „Tremură tu, moș Cernomor !
 Forței rusești să te predai
 Și pe Ludmila să mi-o dai !"
 Smerit, unchiașul se supune,
 Sboară spre casă cu voinicul
 Și într'o clipă fu piticul
 Iar, între munții fără nume.
 Ruslan cu-o mână îl apucă
 Ținându-l înhățat de barbă
 Și-apoi cu spada, de pe hârcă
 I-o taie, ca pe-un smoc de iarbă.
 — „Să știi de noi ! — rosti el crud —
 Tăria unde ți se-ascunde ?"
 Pe coifu'nalt, de sânge ud,
 Innoadă pletele cărunte,
 Cu șuier, cheamă harmăsarul
 Ce, nechezând, veni zorit ;
 Sub șea, la spate 'ntr'o desagă,
 Pe vrăjitorul istovit,
 Viteazul nostru iute-l bagă.
 Grăbește 'n clipe numărate
 Spre culmea muntelui înaltă ;
 Și cal, și suflet îi tresaltă
 Spre fermecatele palate.
 Flocosul coif zărind departe,
 (A biruinței lui dovadă),
 Negri harapii, mulți, grămadă,
 Sau roabe albe și subțiri,
 Precum năluci gonesc prin umbră
 Și se ascund. El singur umblă

Prin uriașele clădiri
Chemându-și draga lui soție.
Dar pe sub bolțile tăcute,
Ecoul singur mai învie.
Nerăbdător de doruri multe,
Deschide-ale grădinii porți,
Aleargă 'ntruna, n'o găsește,
Tulbure, ochii și-i rotește
Pomii tăcuți parcă sunt morți,
Grădina toată e pustie,
Nici spre izvor, nici pe câmpie,
Iubita lui nu e niciunde,
Urechea niciun svon n'aude.
Un frig de moarte l-a cuprins,
In ochi lumina i s'a stins
Și gânduri negre îi învie :
— „Dureri... robie... cine știe ?...
Poate că'n valuri... Intr'o elipă...”
Astfel de visuri îl străbat,
Iși lasă capu 'ndurerat
Și fără voie-i prins de frică.
Stă ca o piatră neclintit
Și'n gândul lui a izbucnit,
Ca flacăra aprinsă 'n noapte,
Spaima iubirii disperate.
Părea că mândra mult visată
I-atinse buzele 'nsetate...
Și, scos din fire, deodată,
In goană parcul tot străbate,
Mireasa disperat și-o chiamă,
Movile, stânci în drumu-i sfarmă,
Macină totul și sdrobește
Chioșcuri, dumbrăvi din dulcea lunca
In valuri toate le aruncă
Și'n juru-i, locul se golește,
Iar sgomotul, ca pe-o poruncă,
Ecoul doar îl prelungește.
Dar spada lui cea fermecată
Retează tot de pe pământ ;
Turbat, Ruslan o jertfă-și cată
Și pretutindeni, în avânt,
Văzduhul pustiit despică...
Când, deodată, 'ntâmplător,
El smulge de pe-a lui iubită
Scufa ce-avuse Cernomor...
Tot farmecul în van rămas-a :

Ruslan și-a regăsit mireasa !
Nici ochilor nu-i vine-a crede
De fericire, când o vede,
Și adoratei lui fecioare,
Mirele-i cade la picioare,
O 'mbrățișează cu iubire,
Plânge de drag și fericire,

Dar fata zace 'n amorțire :
Gură și gene-i sunt închise
Și-i saltă pieptul în neștire
Sub dulci și tainicele vise.
Ruslan nu face niciun pas,
Că iară jalea mi-l sfâșie...
Când răsună știutul glas
Al vraciului din pribegie :

— „Hai, Cneazule ! Nu-ți pierde firea ;
Să pleci cu ea pe-acelaș drum :
Noi forțe cresc în tine-acum,
Nu-ți trăda cinstea și iubirea,
Ce-i rău, în tunet s'o sdrobi,
Se'ntinde iar al păcii ev,
Și'n luminosul tău Chiev
Domnița ta se va trezi
De față cu bătrânu-i tată,
Din somnu'n care-i cufundată !“

La acest glas, Ruslan învie,
Mireasa 'n brațe și-o cuprinde
Și 'ncet, purtând scumpa-i soție,
Din vârful muntelui coboară
In văi, spre sloboda câmpie.

In românește de Miron Radu Paraschivescu

estimp — în timpul acesta.

1. Povestiți, folosind cuvinte din basmul lui Pușchin, cum l-a învins Ruslan pe Cernomor.

2. Ce asemănare găsiți între fragmentul citit și alte basme pe care le cunoașteți ?

3. In care versuri se exprimă increderea în biruința binelui asupra răului ?

PETEA ROSTOV

(din romanul *Război și Pace*)

LEV TOLSTOI

În romanul *Război și pace*, marele scriitor clasic rus, Lev Tolstoi, povestește despre eroica luptă dusă de poporul rus, în 1812, împotriva armatelor crotropitoare ale lui Napoleon Bonaparte.

Război și pace pune în lumină eroismul oamenilor din popor hotărâți să-și apere patria cu prețul vieții lor.

I

După ce își puseră mantale și chivere franțuzești, Petea și Dolohov o luară pe poteca de unde privise Denisov tabăra francezilor. Ieșiră din pădure într'un întuneric desăvârșit și se coboriră în râpă. Aci, Dolohov porunci cazacilor să se oprească și să-l aștepte; iar el porni în trap întins pe drumul ce ducea spre pod. Petea călărea alături de el, sugrumat de emoție.

— Dacă ne prind, eu nu mă predau viu; am un pistol șopti Petea.

— Nu vorbi rusește, îi zise din fugă Dolohov și în aceeași clipă se auzi un strigăt: cine-i? — și un zăngănit de armă.

Lui Petea îi năvăli sângele în obraji; duse mâna la pistol.

— Cavaleriști din regimentul al 6-lea, vorbi Dolohov fără să se oprească.

Pe pod se desluși silueta neagră a sentinelei.

— Parola!

Dolohov strânse dârlogii și lăsa calul la pas.

— Spune, colonelul Gérard e aici? — întrebă el.

— Parola, strigă sentinela fără să răspundă și tăindu-le calea.

— Când un ofițer își face rondul, sentinelele nu-i cer parola... strigă Dolohov, repezindu-se cu calul în sentinelă. — Te întreb dacă e aici colonelul.

Și fără să mai aștepte vreun răspuns dela sentinelă, care se dăduse la o parte, porni în pas la deal.

Dolohov observă umbra neagră a unui om care trecea drumul. Il opri și-l întrebă unde se află comandantul și ofițerii. Omul, un soldat cu un sac în spate, se apropie de calul lui Dolohov atingându-l cu mâna și-i spuse simplu și prietenește că ofițerii și comandantul se aflau mai sus, la dreapta, pe deal în curtea fermei (cum numea el conacul boieresc).

După ce mai înaintă pe drum, auzindu-i mereu pe francezii ce stăteau de vorbă adunați în jurul focurilor, Dolohov coti spre curtea casei boerești. Aici descălecă și se apropie de un foc ce

ardea cu flăcără mare ; împrejurul focului ședeau câțiva oameni care vorbeau sgomotos.

— Bună seara, domnilor, îi salută Dolohov cu glas tare și limpede.

Ofițerii se mișcă în lumina focului.

— Dumneata ești ? De unde naiba...

Dolohov le spuse că el împreună cu tovarășul său își caută unitatea și întrebă, adresându-se oarecum tuturor, dacă nu cumva știau ceva despre regimentul al șaselea. Nimeni nu știa nimic. Lui Petea i se păru că ofițerii începuseră să se uite la el și la Dolohov cu dușmănie și neîncredere. Toți tăcură câteva clipe.

Dădu frâul în mână unui soldat și se așeză alături de un ofițer cu gâtul lung. Acesta se uita mereu la Dolohov și-l mai întrebă odată din ce regiment era. Dolohov se făcu că n'a auzit și-i întrebă pe ofițeri dacă nu era primejdie să se întâlnească pe drum cu cazacii.

— Bandiții foiesc peste tot, răspunse unul de lângă foc.

Dolohov spuse că numai pentru niște răzleți ca el și tovarășul său sunt primejdioși cazacii ; de bună seamă nu îndrăznesc să atace detașamente mari, adăugă el întrebător. Nu răspunse nimeni nimic.

„Mai stăm mult oare ?“ se întreba mereu Petea, care ședea lângă foc și asculta discuția.

Dolohov însă reluă firul convorbirii întrerupte și începu să întrebe deadreptul despre efectivul batalionului, despre numărul batalioanelor și al prizonierilor. Lui Petea i se păru că francezii au și înțeles prefăcătorie ; fără să vrea, se retrase cu un pas din fața focului.

Nimeni nu răspunse la vorbăria și la râsul lui Dolohov ; un ofițer francez care până atunci nu se văzuse (stătea culcat, acoperit cu o manta) se săltă și șopti ceva la urechea vecinului său. Dolohov se ridică și-l strigă pe soldatul cu caii.

„O să ne mai dea oare caii ?“ se întrebă Petea și se apropie fără să vrea de Dolohov.

Soldatul aduse caii.

— Bună seara, domnilor, vorbi Dolohov.

Petea fu cât pe ce să spună bună seara pe rusește, dar nu isbuti să rostească vorbele. Ofițerii șușoteau între ei. Dolohov încălecă cu greu calul care juca în loc ; apoi porni la pas. Petea i se alătură ; ar fi voit să vadă dacă nu cumva francezii s'au luat după ei, dar nu îndrăznea să se uite înapoi.

Ieșind din curte, Dolohov nu se'ndreptă înapoi spre câmp, ci o luă dealungul satului. Intr'un loc se opri, ascultând :

— Auzi ? zise el.

Petea auzi glasuri de oameni care vorbeau rusește și văzu, la lumina focurilor, figurile negre ale prizonierilor.

Coborîră costișa pe care veniseră, trecură podul pe lângă sentinela care se plimba încruntată și nu spuse un cuvânt, și ajunseră în vale, unde-i așteptau cazacii.

— Ei, acum mergi sănătos. Spune-i lui Denisov că în zori, la primul semnal de armă, atacăm, — zise Dolohov și vroi să pornească, dar Petea îl apucă de braț.

— Ah, exclamă el, sunteți un erou. Ah, ce frumos a fost ! Cât de mult vă iubesc !

— Bine, bine, zise Dolohov, dar Petea nu-l lăsa și Dolohov observă prin întuneric că Petea se apleca spre el. Voia să-l sărute. Dolohov îl sărută rîzînd, își întoarse calul și se pierdu în întuneric.

II

Ajuns la casa pădurarului, Petea îl găsi pe Denisov în tindă. Il aștepta plin de îngrijorare și supărat pe el însuși că fusese atât de slab și-l lăsase să plece.

— Slavă Domnului ! strigă el. Repeta: — Bine, slavă Domnului ! ascultînd povestirea entuziastă a lui Petea. Și să te ia dracul ; din pricina ta n'am dormit. Bine, acum du-te și te culcă. Până în zori mai putem ațipi.

Și astfel Petea se pierdu curînd în împărăția vrăjită a visului, unde nimic nu-l mai mira și unde totul era cu puțință.

Il deșteptă glasul prietenos al lui Lihaciov.

— Gata, domnule sublocotenent.

Petea se desmetici.

— Se luminează, se luminează deabinelea ! strigă el.

Caii se vedeau acum până la coadă ; printre crengile desfrunzite străbătea o lumină turbure. Petea făcu o mișcare să se desmorțască, sări din căruță, scoase o monedă din buzunar și i-o dădu lui Lihaciov ; flutură sabia ca s'o încerce și o băgă în teacă. Cazacii deslegau caii și le strîngeau chingile.

— Iaca și domnul comandant, zise Lihaciov.

Denisov ieși din casa pădurarului, îl chemă pe Petea și-i dădu ordin să se pregătească.

III

Repede, în semiîntuneric, își aleseră caii, strînseseră chingile și se rînduiră pe unități ; Denisov sta în casa pădurarului și da ultimele ordine. Infanteria detașamentului, tropăind din sute de picioare, trecu înainte pe drum și pieri printre copaci, în ceața

de dinaintea zorilor. Esaulul dădu cazacilor o comandă. Petea își ținea calul de frâu, așteptând cu nerăbdare ordinul să'nca-lece. Fața, spălată cu apă rece, și cu deosebire ochii, îi ardeau ca focul, un fior îi alerga prin șira spinării și'n tot trupul parcă-i tremura ceva iute și ritmic.

— Ei, sunteți gata, spuse Denisov. Aduceți caii !

Fură aduși caii, Denisov îl muștră pe cazac fiindcă era chinga slabă ; apoi încălecă. Petea puse piciorul în scară. Ca de obicei, calul voia să-l muște de picior, dar el sări ușor în șea și, privind înapoi, prin întuneric, la husarii care porneau, se apropie de Denisov.

— Vasilii Feodorovici, îmi dați o însărcinare?... Vă rog... pentru Dumnezeu... — zise el.

Denisov părea a fi uitat că se mai află și Petea pe lume. Li aruncă o privire.

— Te rog un singur lucru, spuse el aspru : să ascuți de ordin și să nu te bagi nicăieri.

În tot timpul marșului, Denisov călări tăcut și nu-i mai spuse lui Petea niciun cuvânt.

Când ajunseră la marginea pădurii, pe câmpie, începea să se lumineze. Denisov vorbi ceva în șoaptă cu esaulul și cazacii începură să treacă pe lângă Petea și Denisov. După ce trecură toți, Denisov dădu pintoni calului și porni la vale.

Alunecând și îndoindu-și picioarele dindărăt, caii coborau în vâlcea, cu călăreții lor. Petea călărea alături de Denisov. Trupul îi tremura tot mai tare. Se luminase acum deabinelea ; doar ceața ascundea încă lucrurile depărtate. Ajuns în vale, Denisov se uită înapoi și-i făcu un semn din cap, cazacului de lângă el.

— Semnalul ! zise el. Cazacul ridică mâna. Pocni un foc de armă. În aceeași clipă se auzi tropotul cailor dinaintea lor, strigăte și alte focuri de armă.

La primele tropote și strigăte, Petea plesni coapsa calului, dădu drumul frâului și porni înainte, fără să-l audă pe Denisov care striga la el. În clipa când se auzise detunătura, lui Petea i se păru că se luminase ca la amiază, și se repezi spre pod. Înaintea lui, pe drum, galopau cazacii. Pe pod se ciocni de un cazac rămas în urmă, apoi își continuă fuga. În fața lui, niște oameni, francezi de bună seamă, fugeau dela dreapta la stânga drumului. Unul căzu în noroi sub picioarele calului lui Petea.

Lângă o căsuță se îngrămădiseră mai mulți cazaci care se îndeletniceau cu ceva. Din mijlocul înghesuelii se auzea un strigăt înfiorător. Petea se repezi într'acolo să vadă. Un francez

palid, cu falca de jos tremurândă, ținea de lemnul unei lănci îndreptată spre el.

— Ura !... Băieți... ai noștri... strigă Petea și lăsând slobod frâul calului înfierbântat, galopă mai departe pe ulița satului.

Ceva mai departe se auzeau împușcături. Din amândouă părțile fugeau în desordine cazaci, husari, și prizonieri ruși, în haine sdrențuite. Toți strigau ceva și gesticulau. Un francez linerel, fără chipiu, cu fața congestionată, îmbrăcat într'o manta albastră, se apăra cu baioneta de niște husari. Până să ajungă Petea, francezul căzu. „Iar am întârziat“, îi fulgeră lui Petea prin gând, și porni în galop și mai mare, spre locul unde se auzeau împușcături dese. Impușcăturile porneau din curtea boierească, unde Petea fusese în noaptea aceea cu Dolohov. Francezii se baricadaseră în dosul gardului de nuiele al unei grădini, printre tufe dese, și trăgeau în cazacii care se îngrămădeau la poartă. Apropiindu-se de poartă, Petea îi zări prin fumul de praf de pușcă pe Dolohov, cu fața aprinsă, strigând ceva oamenilor săi. „Inconjurați-i ! Așteptați infanteria !“ striga el în clipa când Petea ajunsese lângă dânsul.

Să așteptăm ?... Ura a a a !... strigă Petea și, fără să-și încetinească galopul, sări mai departe spre locul de unde veneau împușcăturile și unde fumul era mai gros. Pârâi o salvă și, după ea, fluierăturile gloanțelor. Dolohov împreună cu câțiva cazaci galopau în urma lui Petea, spre poarta casei boierești. Prin fumul ce se învârtejea, francezii fugeau în toate părțile ; unii aruncau armele și veneau în întâmpinarea cazacilor, alții fugeau la vale spre lac. Petea galopa înainte, dealungul curții boierești și în loc să țină frâul, dădea din amândouă mâinile ciudat și repede, alunecând din șea tot mai mult într'o parte. Calul său se poticni de un loc ce abia mai pâlpâia în lumina dimineții, se opri, și Petea căzu greoi pe pământul umed. Cazacii văzură cum i se sbăteau mâinile și picioarele în convulsii repezi, în timp ce capul îi rămăsese nemișcat. Un glonț îi găurise țeasta.

Un ofițer francez se ivi de după casă cu o batistă albă în vârful săbiei și-i spuse lui Dolohov că francezii se predau. Dolohov descălecă și se apropie de trupul lui Petea, care zăcea la pământ cu brațele răstignite.

— S'a sfârșit, zise el, încruntându-se și intră pe poartă în întâmpinarea lui Denisov.

— Mort ? strigă Denisov care văzuse de departe felul cum zăcea Petea și care nu-i mai lăsa nicio îndoială.

— S'a sfârșit, repetă Dolohov, ca și când rostirea acestor cuvinte i-ar fi făcut plăcere și se grăbi spre prizonierii înconjurați de cazaci. Nu-i luăm ! îi strigă el lui Denisov.

Denisov nu răspunse ; se apropie de Petea, descălecă și în-

țioarse spre dânsul, cu mâinile tremurând, chipul palid, mânjit
de sânge și noroi.

In românește de Petre Dumitru

echivără — coif.

hăisar — soldat din cavalerie.

șesaul — căpitan la Cazaci.

1. Ce-l călăuzește pe Petea Roslov în toate actele sale?
2. Ce credeți despre incursiunea lui Dolohov și a lui Petea în țara franceză?
3. Cum se poartă Petea în timpul atacului?
4. Povestiți conținutul fragmentului citit.

A. M. GORCHI

(1868—1936)

PATIMA CITITULUI

(Din povestirea *La stăpân*)

A. M. GORCHI

I

Mă cuprinde întristarea și-mi vine să și râd când mă gândesc câte umiliri dureroase, câte jigniri și câte neliniști mi-a pricinuit patima pentru citit, trezită în mine foarte de timpuriu.

Cărțile dela croitoreasă mi se păreau foarte scumpe și fiindcă mă temeam ca baba să nu le arunce pe foc; m'am silit să le uit și am început să împrumut broșuri mici, colorate, dela băcănia de unde cumpăram dimineața pâinea pentru ceai.

Citeam în magazie, când mă duceam să sparg lemne, sau în pod, unde era tot așa de neplăcut și de frig. Uneori, când cartea mă pasiona, sau când trebuia s'o termin repede, mă sculam noaptea și aprindeam lumânarea; dar baba, băgând de seamă că lumânările se micșorează peste noapte, a început să le măsoare cu un bețișor pe care-l ascundea. Când găsea dimineața lumânarea mai scurtă cu câțiva centimetri — și asta se întâmpla oridecâteori nu puteam să dibuesc bețișorul și să-l

scurtez — în bucătările începea un război îngrozitor ; Victor i-a strigat odată de pe cuptor, înfuriat :

— Termină, mamă, cu țipetele. Nu se mai poate trăi aici. De bună-seamă că arde lumânarea dacă citește toată noaptea ! Știu bine că ia cărți dela băcan ! Du-te la el în pod și vezi.

Bătrâna s'a repezit în pod, a găsit nu mai știu ce carte și-a rupt-o bucăți.

Asta firește, m'a amărit, dar mi-a întărit și mai mult dorința de a citi.

II

Cu toate ascunzătorile ce le născoceam, bătrâna îmi descoperi de câteva ori cărțile și mi le distruse, așa încât mă pomenii deodată dator la băcan cu suma enormă de patruzeci și șapte de copeici. Acesta îmi tot cerea banii și mă amenința că are să mi-i oprească din cei cu care stăpânii mă trimeteau la el pentru cumpărături.

— Și ce-o să faci atunci ? — mă 'ntreba el, rânjind.

Nu-l puteam suferi și fără 'ndoială că el își da seama de asta, de aceea simțea o plăcere drăcească să mă chinue cu tot felul de amenințări ; când intram în prăvălie i se aprindea de plăcere lața lui plină de pete.

— Ai adus datoria ? mă întreba, mios.

— Nu.

Asta îl turbura ; se 'ncrunta :

— Cum ? vrei să te dau în judecată ? Vrei să te aresteze și să te trimită într'o colonie de muncă ?

N'aveam de unde lua banii. Simbria mea era dată de-a dreptul bunicului și eu mă perpeleam neștiind ce să fac. Drept răspuns la rugămințile mele de a mă păsui, băcanul îmi întindea mâna groasă, unsuroasă ca o clătită, și-mi zicea :

— Sărut-o ; și-am să te-aștept !

Odată, am apucat de pe tejghea o greutate și m'am răstit ; el s'a plecat în jos și mi-a strigat :

— Ce-i cu tine, ce vrei ?... Am glumit !

Știam bine că nu glumește ; de aceea m'am hotărît să fur ca să mă descotorosesc de el. Dimineața, când scuturam hainele stăpânului, auzeam cum sună monede în buzunarele pantalonilor ; câteodată cădeau și se dădeau deadura pe dușumea ; într'o zi, una alunecă printr'o crăpătură și căzu sub scara unde țineam lemnele de foc. Am uitat să vorbesc despre asta și mi-am amintit de-abia peste câteva zile, când am găsit-o între butuci. În timp ce i-o dam înapoi stăpânului, nevastă-sa îi spuse :

— Vezi ? Trebuie să-ți numeri banii, dacă-i lași în buzunar...

Dar stăpânul îi răspunse surâzându-mi :

— El nu fură, sunt sigur.

Acum, când mă hotărâsem să fur, mi-am amintit aceste cuvinte, mi-am amintit surâsul lui plin de încredere și-am simțit cât îmi va fi de greu să-l fur. Am scos de câteva ori din buzunar bănuții de argint, i-am numărat, dar nu m'am putut hotărî să-i iau. Trei zile m'am chinuit așa ; și deodată totul s'a isprăvit cu bine, și încă foarte repede ; stăpânul m'a întrebat pe neașteptate :

— Ce-i cu tine, Peșcov ? Pari supărat. Ești bolnav ? Ce ai ? I-am mărturisit sincer toate grijile mele ; el s'a posomorit :

— Vezi unde te duc cărțile tale ? Vezi ? Oricum, ele tot nenorociri aduc.

Mi-a dat o jumătate de rublă și mi-a spus aspru :

— Ia seama, să nu scapi vreo vorbă față de nevastă-mea sau de mama, ar ieși un tãmbălău !

III

Spre fericirea mea, bătrâna s'a mutat cu dormitul în camera copiilor, pentru că doica luase între timp darul beției. Lumina nu-mi dădeau, bani să-mi cumpăr lumânări n'aveam, de aceea am început s'adun pe furiș seul scurs dela lumânări ; îl strângeam într'o cutie de sardele, mai turnam peste el untdelemn dela candelă și, răsucind o feștilă din sfoară, îmi puteam aprinde noaptea, pe sobă, un opaiț.

Când întorceam pagina unei cărți mai mari, flăcăriua roșie a opaițului pãlpâia mai-mai să se stingă, feștila se'nneca în amestecul rău mirositor, fumul îmi rodea ochii, dar toate aceste neajunsuri piereau în fața desfătării cu care urmăream pozele și citeam explicațiile.

Aceste poze îmi deschideau înainte tot mai larg și mai larg pãmântul, împodobindu-mi-l cu orașe ca'n povești, arătându-mi munți înalți și strălucitoare țãrmuri de mare. Viața mi se părea minunată, pãmântul se făcea mai ademenitor, mai bogat în oameni, cu orașe tot mai numeroase și mai felurite...

Explicațiile pozelor vorbeau lămurit despre alte țãri și despre alți oameni, povesteau întâmplări din trecut și din prezent, multe lucruri nu le înțelegeam și asta mă chinuia...

Adeseori, fraze întregi mi se'nfligeau în minte ca niște ghimpi în deget și nu mă mai puteam gândi la altceva.

Imi amintesc c'am citit niște versuri ciudate :

*Strâns în platoșă, prin țara pustiiță,
Mut și'ntunecat ca un mormânt,
Merge împăratul Hunilor, Atila.*

în urma lui, ca un nor negru, vin oștenii și strigă :

Unde-i Roma, puternica Romă ?

Știam că Roma este un oraș, dar cine erau Hunii ? Asta trebuie s'o aflui.

L-am întrebat pe stăpân într'un moment prielnic :

— Hunii ?... repetă el mirat. Dracul știe ce-or mai fi ! Prostii, de bunăseamă !

Și clătinând din cap spre mine :

— Iți fierb în căpățână tot felul de fleacuri ! Nu-i bine, Peșcov !

Bine ori rău, eu vreau să știu...

Bănuiam că Soloviov, preotul regimentului, trebuie să știe bine cine-s Hunii, și, prinzându-l pe afară, l-am întrebat.

Palid, bolnav și totdeauna supărat, cu ochii roșii, fără sprâncene, cu barba bălaie, îmi răspunse scormonind cu bastonul negru în pământ :

— La ce-ți trebuie să știi asta, ai ?

Locotenentul Nesterov mi-a răspuns înfuriat la întrebare :

— Ce ?...

Atunci m'am hotărât să-l întreb despre Huni pe Pavel Goldenberg, farmacistul ; el mă privea 'ntotdeauna cu blândețe, avea o față inteligentă și purta pe nasul lui mare ochelari de aur.

— Hunii au fost un popor nomad, de felul Chirghizilor. Poporul ăsta nu mai există, s'a stins cu totul.

M'am întristat și m'am înciudat, nu pentru că Hunii pieriseră, ci pentru că înțelesul cuvântului, care mă chinuse atât de mult, se dovedise atât de simplu și de nefolositor.

Am rămas totuși recunoscător Hunilor, căci după ciocnirea cu ei cuvintele nu m'au mai neliniștit atâta și, mulțumită lui Atila, am făcut cunoștință cu farmacistul Goldenberg.

Omul acesta știa înțelesul simplu al tuturor cuvintelor grele, avea cheile tuturor tainelor. Potrivindu-și ochelarii cu două degete, mă privea țintă prin sticlele groase și-mi vorbea de parcă-mi bătea în cap cuie mărunte.

— Cuvintele, dragul meu, sunt ca frunzele unui pom și, ca să înțelegi pentru ce cutare frunză e așa și nu altfel, trebuie să știi cum crește pomul ; trebuie să'nveți ! Cartea, dragul meu,

e ca o grădină frumoasă, în care găsești de toate : și ce-i plăcut, și ce-i folositor...

Invățăturile scurte ale farmacistului îmi inspirau o tot mai serioasă atitudine față de cărți și, fără să-mi dau seama, am ajuns să nu mă mai pot lipsi de ele.

IV

Intr'o duminică, pe când stăpânii erau duși la liturghie, iar eu, după ce aprinsesem samovarul, mă dusesem să deretic prin camere, cel mai mărișor dintre copii se strecură în bucătărie, scoase robinetul dela samovar și se puse să se joace cu el sub masă. În coșul samovarului erau mulți cărbuni și, fiindcă apa se scursesese din el, vasul începu să se topească. Am auzit din cameră un fluierat neobișnuit de tare ; am intrat în bucătărie și-am văzut cu groază că samovarul se înnegrise tot și că se legăna pe picior parc'ar fi vrut s'o ia din loc. Gâtul topit al robinetului atârna, bleg, capacul se plecaseră într'o parte, de la toarte cădeau picături de cositor, așa încât samovarul cel albastru-violet părea beat-mort. L-am udat repede cu apă ; a sfârșit scurt și s'a prăvălit groaznic la pământ.

Când au sunat stăpânii la scara din față, le-am deschis și, la întrebarea bătrânei dacă e gata samovarul, am răspuns buimac :

— Gata.

Cuvântul acesta, spus pe semne în zăpăceală și spaimă, a fost luat drept bătaie de joc și mi-a îndoit pedeapsa. M'au bătut. Bătrâna însăși m'a bătut cu un maldăr întreg de șipci de brad ; n'ar fi fost chiar așa de rău, dar mi-au rămas sub piele o puzderie de așchii ; spre seară spinarea mi s'a umflat ca o pernă, iar a doua zi pe la amiază stăpânul n'a mai avut încotro și m'a dus la spital.

Doctorul, unul lung și slab ca o prăjină, după ce m'a examinat, vorbi liniștit, cu o voce de bas stins :

— Trebuie să 'ntocmesc proces verbal de schinguire.

Stăpânul se 'nroși, se schimbă de pe-un picior pe altul și începu să-i șoptească ceva la ureche, dar doctorul, privind peste capul lui, răspunse scurt :

— Nu pot ; nu mi-e îngăduit.

Pe urmă mă întrebă și pe mine :

— Vrei să faci plângere ?

Mi-era rău, dar am răspuns :

— Nu ; faceți-mă bine mai degrabă.

Mă duseră într'o altă cameră, mă așezară pe-o masă ; doctorul cu un cleștișor rece îmi trăgea încet așchiile de brad și glumea :

— Bine ți-a mai tăbăcit pielea, băiatule ; de-acuma ești impermeabil.

După ce-și isprăvi treaba, care mă gădilase într'un chip de nesuferit, vorbi :

— Ți-am scos patruzeci și două de așchii , să ții minte : o să te lauzi, poate, cu asta. Măine, la aceeași oră, să vii să-ți schimb pansamentul. Te bat des ?

M'am gândit și am răspuns :

— Mai de mult... mă băteau mai des...

Doctorul răsă cu vocea sa de bas :

— Si zi, toate merg spre mai bine, prietene, toate !...

— Poftim ! spuse el, când mă dădu stăpânului în primire : L-am dres. Să-l trimiteți mâine să-l pansăm. Norocul vostru e că el ra totul în bine.

Acasă, m'au primit, parcă mi-aș fi serbat ziua numelui. Femeile mă puseră să le povestesc cu deamănuntul tot ce-a făcut doctorul, tot ce-a vorbit ; ascultau și se minunau, lățâind dulce și compătimitor din buze, încruntându-se. Mă uimea interesul lor încordat pentru boli, pentru dureri și pentru tot ce-i neplăcut.

Înțelegeam că-s bucuroase c'am refuzat să fac plângere împotriva lor și m'am folosit de asta, cerându-le voie să împrumut iarăși cărți dela croitoreasă. Nu `ndrăzniră să mă refuze ; doar bătrâna spuse uimită :

— Ești un drac și jumătate !

A doua zi stam în fața croitoresei și ea îmi vorbea cu blândețe :

— Mi-au spus că ești bolnav, că te-au dus la spital ; vezi cum minte lumea ?

Am tăcut. Mi-a fost rușine să-i spun adevărul ; la ce să mai știe și ea toate greutățile și toate tristețile ?

V

...Peste câteva zile, croitoreasa mi-a dat „Adevărata istorie a unui mic vagabond“, de Greenwood , titlul cărții m'a cam înțepat, dar dela prima pagină mi-a trezit în suflet un zâmbet de extaz, și cu acest zâmbet am citit toată cartea până la capăt, și-am recitit unele pagini de două și de trei ori. Așadar iată cât de greu, cât de chinuitor trăiesc unii copii și peste hotare ! Deci mie nu mi-e chiar așa de rău ; pot să nu-mi pierd nădejdea.

Greenwood mi-a dat mult curaj, dar curând după el mi-a căzut în mână o „adevărată“ carte . „Eugenie Grandet“.

Bătrânul Grandet mi-l amintea adoma pe bunicul ; îmi

părea rău că-i atât de mică această cărțuie și mă minuna cât de mult adevăr poate să fie în ea.

Și-am înțeles ce mare sărbătoare este o carte „bună”, o carte „adevărată”.

In românește de Eusebiu Camilar

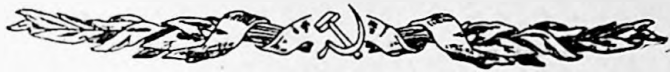
1. Dece îi plăcea atât de mult lui Peșcov să citească? Cum citea el cărțile?

2. Ce trăsături de caracter vedește băiatul în lupta pe care o dă pentru a-și apăra dreptul să citească?

3. Ce atitudine ne 'ndeamnă să luăm față de carte, această povestire?

4. Căutați titluri pentru fiecare capitol.

*Vești cântă pe mării dascăli ai
omenirii muncitoare*

L E N I N

(Fragment)

V. MAIACOVSCHI

Il îngropăm sfârșiți, — și suflă vântul
un vânt fără alean —
Pe-un pământean de-ai noștri,
pe cel mai pământean
Din oamenii ce-i cunosc pământul.

Un pământean, dar nu de-acei
inși mititei
Ce nu știu altceva să vadă
Decât făina lor din ladă.

Privirea-i cuprinzând cu'n singur sbor
Pământul, de se bucură sau geme,
El a știut să deslușească 'n viitor
Tot ceea ce-i ascuns de vreme.

Ca niște pleoape roșii bat steaguri,
nesfârșit —
Și lacrimi de zăpadă
Tot curg din ele 'n stradă...
De vești de doliu telegrafu-a răgușit.
Pe Lenin nu mulțimile,
oceanе parcă-l duc.
Timpul s'a 'ntors din drum, năuc.
Rusia 'ntreagă parcă
porni din nou, nomadă...
De unde-a venit ? Ce om a fost ? Ce fel
Că toți grăbesc
Cu-atâta cinstire pentru el ?
— Fu, dintre oameni, cel mai omenesc !

Lui Ulianov scurtă i-a fost viața
Și i-o cunoaștem bine, zi de zi.
Dar viața fără moarte-a tovarășului
Lenin
N'o poți cuprinde, secole să scrii...

In românește de C. Theodorescu

1. Ce sentimente ale oamenilor muncii din întreaga lume, la moartea lui Lenin, exprimă poetul ?
2. Dece spune Maiacovschi că Lenin are o viață fără moarte ?

Vladimir Ilici Lenin

C Ă N T E C

MIHAI BENIUC

Sboară fără de popasuri
Prin văzduh muzici și glasuri,
Zi și noapte sboară, trec.
Sboară, trec și se întrec
Stoluri — stoluri peste zare
Lungi harmonici călătoare,
Coruri ce nu se mai gată
Ziua toată, noaptea toată.
Da' nu-s păsări călătoare
Către țări pierdute 'n zare,
Nu-s cocori, nici rândunele,
Bătute de vremuri grele, —
Ci sunt cântece și gânduri
Ce tot pleacă rânduri, rânduri,
Și pe nor și pe senin
Pân' departe la Cremlin.
Din toate pământurile
Și pe toate vânturile
Iși trimite cânturile,
Dragostea și gândurile
Dela neamuri și popoare
Toată lumea muncitoare.
Și auzi doinind prin ele
Cântecele țării mele.
Tragă-nă-se, tragă-nă-se,
Tot văzduhul leagă-nă-se.
Spun de 'ntreceri și de luptă
Și de muncă ne'ntreuptă.
Da'mi-ți cântă și descântă

De pământul mi-l frământă
Și țaria mi-o încântă.
Spun de Dunăre, de Mare,
Spun de pluguri de tractoare,
Ce rup haturi și răzoare,
Spun de mine de cărbunii,
De minerii cei mai buni,
Cântă de oțel, de fontă,
Cântă de petrol, de sondă,
De pânză de fir subțire
Nevedită cu iubire.
Țara zumzăe ca stupul —
In zădar, pândește lupul,
In zădar umblă 'nprejur
Fur viclean, pismaș chiabur,
In zădar îmi stau la pândă, —
Tot nu scapă de osândă !

★

Cântecele und' se lasă ?
Tocmai la Stalin acasă
Și cu aripe măiestre
Bat la dânsul în ferestre :
„Staline, iubitul nost',
Drumul greu și lung ne-a fost,
Dar de-ar mai fi fost pe-atât,
Tot nu ne-ar fi fost urit.
Că lumina din Cremlin
Și învățătura ta

Iosif Vissarionovici Stalin

C Ă N T E C

MIHAI BENIUC

Sboară fără de popasuri
Prin văzduh muzici și glasuri,
Zi și noapte sboară, trec.
Sboară, trec și se întrec
Stoluri — stoluri peste zare
Lungi harmonici călătoare,
Coruri ce nu se mai gată
Ziua toată, noaptea toată.
Da' nu-s păsări călătoare
Către țări pierdute 'n zare,
Nu-s cocori, nici rândunele,
Bătute de vremuri grele, —
Ci sunt cântece și gânduri
Ce tot pleacă rânduri, rânduri,
Și pe nor și pe senin
Pân' departe la Kremlin.
Din toate pământurile
Și pe toate vânturile
Iși trimite cânturile,
Dragostea și gândurile
Dela neamuri și popoare
Toată lumea muncitoare.
Și auzi doinind prin ele
Cântecele țării mele.
Tragă-nă-se, tragă-nă-se,
Tot văzduhul leagă-nă-se.
Spun de 'ntreceri și de luptă
Și de muncă ne'ntreuptă.
Da'mi-ți cântă și descântă

De pământul mi-l frământă
Și țaria mi-o încântă.
Spun de Dunăre, de Mare,
Spun de pluguri de tractoare,
Ce rup haturi și răzoare,
Spun de mine de cărbuni,
De minerii cei mai buni,
Cântă de oțel, de fontă,
Cântă de petrol, de sondă,
De pânză de fir subțire
Nevedită cu iubire.
Țara zumzăe ca stupul —
In zădar, pândește lupul,
In zădar umblă 'mprejur
Fur viclean, pismaș chiabur,
In zădar îmi stau la pândă, —
Tot nu scapă de osândă !

★

Cântecele und' se lasă ?
Tocmai la Stalin acasă
Și cu aripe măiestre
Bat la dânsul în ferestre :
„Staline, iubitul nost',
Druinul greu și lung ne-a fost,
Dar de-ar mai fi fost pe-atât,
Tot nu ne-ar fi fost urît.
Că lumina din Kremlin
Și învățătura ta

C Ă N T E C

MIHAI BENIUC

Sboară fără de popasuri
Prin văzduh muzici și glasuri,
Zi și noapte sboară, trec.
Sboară, trec și se întrec
Stoluri — stoluri peste zare
Lungi harmonici călătoare,
Coruri ce nu se mai gată
Ziua toată, noaptea toată.
Da' nu-s păsări călătoare
Către țări pierdute 'n zare,
Nu-s cocori, nici rândunele,
Bătute de vremuri grele, —
Ci sunt cântece și gânduri
Ce tot pleacă rânduri, rânduri,
Și pe nor și pe senin
Pân' departe la Kremlin.
Din toate pământurile
Și pe toate vânturile
Iși trimit cânturile,
Dragostea și gândurile
Dela neamuri și popoare
Toată lumea muncitoare.
Și auzi doinind prin ele
Cântecele țării mele.
Tragă-nă-se, tragă-nă-se,
Tot văzduhul leagă-nă-se.
Spun de 'ntreceri și de luptă
Și de muncă ne'ntreuptă.
Da'mi-ți cântă și descântă

De pământul mi-l frământă
Și țaria mi-o încântă.
Spun de Dunăre, de Mare,
Spun de pluguri de tractoare,
Ce rup haturi și răzoare,
Spun de mine de cărbuni,
De minerii cei mai buni,
Cântă de oțel, de fontă,
Cântă de petrol, de sondă,
De pânză de fir subțire
Nevedită cu iubire.
Țara zumzăe ca stupul —
In zădar, pândește lupul,
In zădar umblă 'nprejur
Fur viclean, pismaș chiabur,
In zădar îmi stau la pândă, —
Tot nu scapă de osândă !

★

Cântecele und' se lasă ?
Tocmai la Stalin acasă
Și cu aripe măiestre
Bat la dânsul în ferestre :
„Staline, iubitul nost',
Drumul greu și lung ne-a fost,
Dar de-ar mai fi fost pe-atât,
Tot nu ne-ar fi fost urit.
Că lumina din Kremlin
Și învățătura la

Luminatu-ne-a calea.
Staline, de ziua ta
Iată și noi ți-om ura
Cu cuvinte românești,

Românești și bătrânești :
La mulți ani să ne trăești !
Pentru pace 'ntre popoare,
Pentru lumea muncitoare !"

a se găta — a se isprăvi

a se trăgăna — a merge domol

tăria — văzduhul

hut — fâșie de pământ, hotar între două ogoare

a nevedi — a trece firul prin ițe, la războiul de țesut. Aci : a țese, a împleti

1. Cum își arată oamenii muncii din țara noastră recunoștința și dragostea față de tovarășul Stalin? Răspundeți cu versurile din poezie.

2. În care versuri cântă poetul dragostea întregii lumi muncitoare față de marele conducător al luptei pentru pace, tovarășul Stalin?

3. Memorizați ultima parte a poeziei.

*Scritorii noștri de astăzi
în lupta pentru pace și socialism*

DRUM DE 23 AUGUST

Lui Tudor

E. JEBELEANU

Dă-mi mâna. Prin orașul îmbujorat de steaguri
Vom merge, laolaltă, cu pasul tineresc,
În legănarea caldă a lungilor șiraguri.
Tu — zburdă cu privirea. Eu am să-ți povestesc.

Ești mic. Șoseaua asta, pe care treci-acum
(Se împlinesc de-atuncea chiar astăzi șase ani)
Se clătina de gloanțe, se înneca de fum.
Cu unul dintr'ai noștri luptau vreo cinci dușmani.

Să-i sfarme, comuniștii ieșiră în cămăși
Și unde calci acuma cu pașii mititei
Vărsară'n ziua aceea, tăcute, râuri roși,
Și unde-acum ți-i jocul, căzură mulți din ei.

Aici, în piața asta, rotundă unde — iată —
Ce mândri-s pionierii și 'ncrezători ! — atunci
Din avioane hâde cu cruce 'ncârligată
Cădeau în piață bombe, nășteau morminte — adânci.

Era pustiu orașul acela, și'n alarmă.
De parte, canonada. Și 'n piață 'ntre ruine,
Ce văd ? O mogâldeață pierdută : fără armă,
Atât, o mogâldeață. Un copilaș ca tine.

Se rătăcise. Plânsul venea adus de vânt.
Vuind, căzură hombe. Să nu mai văd nimic
Aș fi voit și, totuși, prin codri de pământ
Svârliți în sus, zărisem ; rămase : viu și mic.

Și-am auzit pe urmă un sgomot greu de fier,
Un sgomot ca de lanțuri ce cad : un tanc în piață.

Un tanc rusesc venise lângă copil, sub cer,
Oprise-un tanc sovietic, înalt în dimineață.

Și 'n piață, chiar în piața pe unde calci acum,
Zbură din tanc o fată cu pletele de foc.
Cu grijă strânse pruncul la piept cum face muma
Și-l ridică spre soare ținându-l de mijloc.

*

Dă-mi mâna și privește la cei ce defilează,
Privește : și copilul de-atunci e-acolo 'n rând
Și peste toți copiii, vezi, străjuie o rază :
O rază arzătoare din părul fetei, blând !

August 1950

Gheorghe Gheorghiu-Dej

E STEAGUL MARILOR VICTORII

de MILAI BENIUC

Cătușe grele, jug, robie
De două mii de ani purtate,
Cu răsvrătire și cu ură
Au fost deapururi sfărâmate.

Iar astăzi unde-a fost rușine,
Se'naltă sus, mai sus, drapel,
E scris pe el cu foc și sânge,
Al vieții noastre falnic țel.

Neclătinat, mai sus, mai mândru,
Tovarășul Gheorghiu îl ține,
Să fremete deasupra vieții
Ce s'a clădit peste ruine.

E steagul marilor victorii
Ce bate'n vânt desfășurat,
E steagul ce Partidul nostru
Biruitoare l-a ridicat.

Azi râurile altfel cântă
Când intră'n clocot de turbină,
Când urcă'n fire de aramă,
Să dea căldură și lumină.

Sirena din uzine astăzi,
Când în văzduh prelung răsună,
Nu silă de-a trăi trezește
Ci dragoste și voie bună.

MITREA COCOR

(Fragment)

M. SADOVEANU

Mitrea Cocor a pătit multe, în copilăria și tinerețea lui, din partea boierului Cristea Trei-Nasuri și a chiaburului Ghiță Lungu. Cu ajutorul partidului clasei muncitoare și a învățămintelor pe care le-a căpătat în Uniunea Sovietică, unde a fost prizonier, Mitrea a devenit un alt om, un luptător împotriva exploataților. În luna Martie 1945 se întoarce în satul său la Malu-Surpat, hotărît să facă dreptate celor obijduiți.

Așa hotărîse Mitrea, să cadă într'o seară, pe neașteptate la Malu-Surpat. Își trimisese în ajun vestirea prin caporalul Sârbu Avram. Să nu știe nimeni; să nu afle Nastasia, — să fie depărtată din sat. El avea întâi și întâi de împlinit o judecată și o rânduială la Dropii, și numai după aceea își va îmbrățișa copilul și soția. Nu vine pentru răzbunările și necazurile lui, nu vine pentru durerea de dragoste ce are. Vine pentru un interes al obștei pe care poate mulți nu-l vor înțelege. Dar așa e hotărîrea lui. Așa s'a înțeles cu tovarășii cu care a trăit în străinătate și cu care va să săvârșească o faptă bună, după ce se vor fi întors cu toții acasă. Câte unul, câte doi, s'au adunat, s'au întrunit în timpul verii și au ținut sfaturi la Cerneț. Și-au păstrat taina, s'au pregătit și au așteptat cuvântul. La București, Mitrea a întârziat o zi, ca să stea de vorbă și cu meșterul Voicu.

— Acuma mergem la datoria noastră, și-a isprăvit el cuvântul. Aci treburile au fost măsluite.

Oamenii strânși au dat glas îmbulzindu-se în uliță și din uliță risipindu-se pe la case în fugă, ca să înhame caii la căruțe.

La al treilea ceas al nopții, au fost în drum spre bărganul dela Dropii. Erau vreo patruzeci de căruțe încărcate cu oameni, fie din Malu, fie din cătune. La fiecare căruță, felinar. Camarazii de companie purtau facla. La lumina lor roșcată, rumâni îi puteau vedea pe Cocor, lat în spete, cu ochii neguroși. Când și când i se desvălea și lui nea Ghiță acea arătare înfricoșată. Nu-i aruncase nicio privire, nu-i spusese niciun cuvânt. Ghiță pândea și-și ațintea urechea, nădăjduind o întâmplare fericită: sosirea lui boier Cristea cu jandarmii.

Il făcură ei pe Danțiș să plece din sat chiar în ziua asta, dar viclenia lor nu se poate să nu se descopere. Și chiar de vor face blăstămății la Dropii, autoritatea o să le vie de hac. E adevărat că, la Malu, legea împrăștiării nu s'a aplicat decât în parte, și pământul dela Dropii a fost până acuma apărat; de asta are a răspunde mai mult Cristea. Acuma să-i vad puterea. Să cheme jandarmii împotriva răzvrătiților ăstora. Mălurenii au veche învățătură și pătimire dela tevatura din 907. Va da Dumnezeu să

iasă lucrurile bine pentru el. Ii era lui nea Ghiță foame ; îi era frig ; vântisorul umed al pustiei trăgea subțire.

După ce convoiul ajunsese la Dropii, oamenii au aprins focuri din paie vechi și măracinișuri și s'au strâns roate-roate, zvonind din glasuri cu mare însuflețire. Ghiță auzea și unele injurături la adresa lui. Incaile pe Trei-Nasuri îl făceau cu ou și cu oțet. Au ieșit dela odaie și moș Ion Triglea și Chița Trigloaia și au venit să pipăie și să sărute pe băiatul lor cel de demult, prăpădit o vreme și acum întors iarăși la lume. S'au adunat și oameni ce slujeau la conacul lui Trei-Nasuri, pregătind semănatul grâului.

Când s'au alinat în spuză focurile, înainte de zori, s'a întins tăcere și toți au ațipit. Numai nenea Ghiță nu putea lipi geană sângerată de geană sângerată. Se întreba întruna, fără a-și putea răspunde, ce-o să i se întâmple. Ii era mare milă de el.

Intr'un răstimp, au prins a trece găște sălbatece, stoluri după stoluri, gâgăind pe vântul înălțimilor. Stând treaz și neclintit pe snopii de coceni, în mijlocul tovarășilor, Mitrea își aminti, la glasul acelor călătoare aripate, de toamna când zăcuse ticălos sub șopron și-l îngrijise și-l descântase baba Chița.

S'a făcut ziuă ; s'a încununat de trandafiri răsăritul. Oaspeții de năpraznă s'au adunat, așteptând rânduiala ce se vestise. Obștea de săraci și văduve și rude ale orfanilor războiului avea a lua în stăpânire lărgimea acelei câmpii. Urma să fie înscriși toți în condici, fiecare după nevoia lui ; apoi aveau să tragă brazde, însemnând răzoare. Vechiul câmp al opreliștii intra astfel în stăpânirea acelor care îl lucrează de ani și zeci de ani, robind pentru folosul proprietarului. „Condica noastră se va duce la așezământul dreptății“, încredințau pe necăjiții oameni tovarășii lui Mitrea Cocor.

După sfaturile nopții, se stârniseră unii cu mare mânie împotriva lui Ghiță Lungu și se îndemneau asupra lui ; apoi îl părăsiră când începu citirea registrului orfanilor, și se traseră în pajște plugurile.

În acea clipă se auzi duruit de trăsuri și tropot de cai dinspre miază-noapte. Oamenii se frământară în loc înălțându-și capetele. Mitrea ieși înainte. Iși închipuia cine vine.

— Vine boier Cristea, vine Trei-Nasuri, dădură de știre câteva glasuri. Puțini dintre Mălurenii vechi, șovăiră ; tovarășii lui Mitrea îi împingeau dindărăt în priveliște.

Cristea venea în docarul înalt cu doi cai, având în stânga pe plotonierul-major Danțiș și în dreapta pușca cea veche pe care o socotea drept cea mai bună slugă a sa. Venea cu mânie și-și arăta de departe pumnul drept, amenințând. Ciornea, de pe scară, ducea în galop caii ninși de spumă. După docarul galben, urma, cu aceeași iuțea, o căruță de țară cu trei jandarmi. Aveau arme, însă le purtau cu curelele trecute pe după umăr.

— Încă nu se opriseră deplin docarul și căruța și răgetul de leu al lui boier Cristea detună în liniștea dela odăi :

— Vă arăt eu vouă, mișeilor și bandiților ! Vă luarăți după scârnăvia asta care a mâncat pâine din mila mea ? Lipsiți de aci ! Să nu mai văd pe nimeni, într'o clipă !

Cocor ieși liniștit înaintea docarului.

— Inapoi, măgarule, țipă zborșit Cristea, adăugind poruncii înjurături spurcate. Cum vă luarăți, mă dobitocilor, după unul ca ăsta ?

Mitrea se stăpâni. Zise răspicat :

— Poporul a venit să ia în stăpânire pământul său după lege.

— Pământul meu, al vostru ? Își umflă boierul glasul către toată adunarea. Văzuși ? Auziși ? Mama lor de păcătoși ! adaoase el către Danțiș.

Cocor vorbi iar, mai apăsător :

— Partidul a avut dreptate. Pământul e al celor care îl muncesc.

— Eu n'am muncit ?

— Nu.

Cu răget de fiară, Cristea ridică arma, trăgând cocoșele.

— Îți arăt eu ție lege ! Te vâr în pământ !

În acea clipă, Ciornea smuci ca în spaimă hățurile. Caii se ridicară în două picioare, bătând aerul cu copitele și se răsturnară peste oiște. Docarul se zgudui și se aplecă pe o aripă. Arma trosni în gol spre norul ce sta ca o sprinceană mânioasă deasupra răsăritului. Cristea se prăvăli din docar aproape să cadă; se răsuuci din șale în sus și aplecă iarăși pușca.

— Ce fac jandarmii, idiotule ? strigă el la Danțiș.

Ca și cum fiecare ar fi executat un rol mai dinainte pregătit, tovarășii lui Mitrea traseră de sub zeghe automatele. O parte din norod împresură strâns căruța jandarmilor. Plotonierul Danțiș își desfășură brațele ca niște aripi căzând asupra lui Trei-Nasuri și immobilizându-l.

O clipă de tăcere fără răsuflet în mulțimea îmbulzită. Cocor vorbi iar, palid.

— Nu venii să-ți cer socoteală nici pentru foame, nici pentru bătăi, nici pentru batjocuri. Îți ceri singur pedeapsa, tu, cel care te lauzi c'ai muncit aci. Treci în rând cu noi la brăzdat.

Se auzi un țipăt de mirare din mulțime.

Mitrea se întoarse și văzu pe nea Ghiță umflat : îi mai trebuiau țepi ca să fie arici.

— Tu la boi și ciocoiul la cormană, îl fulgeră el. Luați-i !

Trei-Nasuri spuma. Ghiță se umili dintr'odată dând în genunchi.

Poporul se mișcă într'o veselie fără noimă, împingând tot mai la o parte pe jandarmi. Subt privegherea lui Alior Grigore, plugul cel dintâi porni să taie brazdele improprietăririi. Se duse spre zare într'o mișcare domoală, ocoli un mărăciniș, se opri un timp, apoi porni din nou. Oamenii îl pierdură din vedere la o adâncătură a șesului, apoi îl văzură iar înapoindu-se către odăi. Întoarcerea a fost cu opriri mai lungi. Boier Cristea cădea ; îl înțepa cu o poruncă ascuțită Alior, și atunci se puneă întâi în genunchi, apoi în brânci, apoi cu răsucită trudă în picioare. După zece pași cădea iar. Nea Ghiță își purta capul ca pe o povară străină. Ingenunchia și el arcuindu-se ca un vierme. Când ajunseră drept la odaie, oamenii îi proțăpiră ca pe niște sperietori. Curgea din ei apă sângerată. Palmele lui Trei-Nasuri erau numai răni și bășici.

— Lăsați-mă, criminalilor ! O să vă bag pe toți în pușcărie ! urlă el cu disperare sălbatecă.

Atunci se dădu aproape de domnu Cristea, Ana Zevzeaca și-l amenință clătind din cap, cu buzele strânse pungă, de ură.

Vizitiul Ciornea privea cu ochi aprigi ticăloșia stăpânului său. Iși întoarse capul de către dânsul și scui pă.

Plugul jalnic mai porni odată. Purceseră după el și celelalte. Iși avea brazda lui și Mitrea ; la întoarcere era cu cămașa desfăcută la grumaz și fruntea goală. Il mângâia vântul răcoros de toamnă.

Când poposi, la Fântâna Oilor, veni asupra lui, ca din arc, Nastasia. Ținând cu dreapta pruncul la sân, îl cuprinse de după gât cu stânga și mărturisi lumii, dragostea pentru Mitrea al ei.

Mitrea al ei era cu fruntea încrețită și tâmplele ninse. Mitrea al ei se stăpânea în fața satului, și ea își opri pornirile pătimășe. Ii întinse pruncul și se liniști.

Luarea în stăpânire a pustiei dela Dropii era numai un început. Mitrea Cocor avea încă în el întregi simțimintele pe care le încercase la gospodăria colectivă numită Ilicia Pamiati în satul Tarassovca, pe când se afla prizonier și ucenic în Uniune. Aici la Malu, ca pretutindeni în țară, se găsesc încă în ființă alcătuirile trecutului. Priveliștea satelor și a câmpiei e ca și acum sute de ani ; oamenii sunt legați de plugul străvechi, de bucățelele de pământ mărginite cu răzoare, de practicile strămoșilor, închiși fiecare în sărăcia lui, despărțit de semenul său, dar părtaș cu toți semenii săi la robia ce-i înțelestează încă.

Câștigurile științei în toate sectoarele vieții au rămas străine acestor oameni copleșiți de trecut. Lumea nouă se folosește de tractoare, de aeroplane, de electricitate; pământurile pustii rodesc subt puterea irigației, priveliștele se prefac prin iscusința inginerilor ; plantele folositoare înlocuiesc spinăriile, mlaștinile seacă, păduri apar unde erau nisipuri.

Oamenii dela Malu se ofilesc în umbra trecutului.

Asupra acestora trebuie îndeplinită revoluția. Alcătuirea veche să fie în întregime răsturnată. Statul socialist nu va întârzia să puie la îndemâna foștilor robi toate puterile științei, așa încât, unde au fost cândva noroaie și cocioabe, să apară șosele și case luminate electric; unde bântuia seceta, să vie pe canale bucuria apei; unde se trudea silnic omul, mașinile să-i ușureze munea.

Desfacerea de trecut, ieșirea într'un veac nou al lumii.

Toate acestea clipeau în Cocor, ca lumini fugarnice și învâlmășite, pe când își ținea în brațe copilul primit dela soața lui. Vântișorul subțire al pustiei gâdilă năsucul micuțului, îl făcu să strănute și să deschidă ochii. Acum zâmbea soarelui de Octombrie.

— Viitorul e al tău... suspină Cocor și zâmbi și el nenumăratelor icoane pe care le adunase din rătăcirile prin țara nouă a socialismului.

a măslui — a falsifica

de năprasnă — fără veste, pe neașteptate

odăie — aci: adăpost pentru oameni sau vite, afară din sat, la câmp

cormană — partea plugului în formă de aripă, cu ajutorul căreia se răstoarnă brazda

1. În ce împrejurare istorică se petrec cele povestite în acest fragment din romanul *Mitrea Cocor*?

2. Arătați cât de îndreptățită este pedepsirea moșterului Cristea Trei-Nasuri și a chiaburului Ghiță Lungu.

3. Ce sentimente trezește în voi purtarea celor doi exploatați încolțiți, a boierului și a chiaburului?

4. Caracterizați-l pe Mitrea Cocor.

5. Recitiți pasajele în care scriitorul ne desvăluie gândurile de viitor ale lui Mitrea.

LAZĂR DELA RUSCA

(Fragmente)

DAN DEȘLIU

În dunga Banatului,
pe cărarea muntelui,
în drumul oierilor,
la crucea pădurilor,
umblă către Rusca'n jos
om voinic și luminos.

Se'ntoarce Lazăr acasă
în zori de ziuă tomnoasă
pe potecă lunecoasă.
Vine sprinten, sprintenel
cu mămuca după el.
Fost-a Lazăr și-a umblat

cu lăuta de-a cântat,
a cântat, a ghiersuit
prietenii i-a veselit
că el cu arcușul lui
îs lumina satului,
zâmbetul norodului
și junghiul chiaburului.
Struna lui mlădie cânt
și de iarba din pământ
și de foșnetul din pom
și de dragostea din om
și de rouă și de gloată,
de lumina vieții toată...
Lazăr cântă'n glas de strună
calea nouă, viață bună:
soare'n suflet și'n ogoare
țărănimii truditoare,
celor harnici fericire
și chiaburilor pieire.
Vorba, struna, zări deschid
luminate de Partid:

„Din măruntele ogoare
Să'ntărim ogorul mare !
In dreptate să muncim
și cu țara să'nflorim !“
Râde inima'n popor,
că doar Lazăr e de-al lor
nevoiaș și muncitor.

In chiaburi fierea se strânge
se chircește și se frânge,
cere moarte, cere sânge.

Cum venea maica, venea,
ceață sură se'ndesea,
Lazăr nu se mai zărea...
și odată, ce vedea ?
Dinainte, din frunzară,
muget răgușit de fiară,
vorbe grele, dușmănoase,
și sudalme veninoase !
Grăbea maica, tot grăbea,
și odată ce vedea ?
Spre sălașul lui Găman,
Lazăr pșins între dușmani !
Colea 'n cumpănă de cale,
șade cu mâinile goale,

cu flinte proptite'n foale.
Șase împrejur rotesc,
îl lovesc, îl suduiesc,
șase vipere de stei,
cu ochi de cucută grei,
șase rânjete nătânge
îmbăloșate de sânge.
Frânt de ghionți, sdrobit de șele,
Lazăr strânge din măsele.
Dar cu para ochilor
arde ochii răilor,
răii'n față nu-l privesc,
fața hădă și-o feresc
— încruntată și năucă —
îl smucesc și dau să-l ducă.

— „Aleii, răilor, aleii,
strigă Lazăr spre mișei,
slabă vi-i tăria, slabă,
nici cât jumătate boabă,
nici cât fir, nici cât grăunte
dar a noastră-i cât un munte !

Noi cu țara, cu norodul,
voi cu pulberea și glodul !
Dușmanii când auzea
și mai crâncen îl izbea,
și mai aprig îl trăgea
și Lazăr încă striga:
„Aleii, neam de chiaburoi,
noi suntem ăi tari, nu voi !
Ura toată strânsă stivă
de ne-ați pune-o dimpotrivă,
tot om face unul mare
din măruntele ogoare,
că poporul dacă vrea
nu-l oprește nimenea !
Cine cearcă să-i stea'n cale
cade făr' să se mai scoale !
Și dacă m'oi duce eu,
vin o sută 'n locul meu,
că multe inimi ați rupt
și mult sânge ați mai supt !
Tovarășii s'or scula
pe voi greu v'or judeca
pe mine m'or răzbuna !
Că tovarăși mi-s destui
mulți ca holda câmpului,

ca spuma șipotului
și stelele cerului!"
Haita'n țancuri îl smucea
cu picioarele-l călca
Lazăr de-abia mai sufla:
— „Nu scăpați voi cu omor
de dreptatea din popor!"

Sus la munte, hăt în sus,
la loc negru și ascuns,
mări, haita poposea
și de grabă sfătua
și Lazăr așa gândea:
— „Lazăre, ți s'a sfârșit
cât ai avut de trăit!
N'ai să mai zărești nicicând
Rusca 'n vale fumegând.
Nici copila, nici muierea,
nici lumina cu vederea...
Dar alt gând acum te doare
dintre toate ăl mai tare:
Acolo la tine-acasă,
șade o carte pe masă
între azimă și blid,
dăruiță de Partid.
Cartea unde-ai slovenit
cum și când s'a făurit
Țara Muncii ce-a 'nflorit
acolo la Răsărit...
Cartea ceea, cea mai dragă
fraților din lumea 'ntreagă,
cartea unde-ai învățat
cum să lupți înverșunat
împotriva răilor,
pentru ai tăi, pentru popor.
Cartea unde orice rând
luminează sângerând
și'n orice slovă din toate
inimă de om viu bate:
armă, flămură și zid
Cartea Marelui Partid. *)
...A rămas deschis 'acasă
cartea ceea luminoasă
tocma'n locul unde scrie

cu slove de hărnicie
cum cresc ogorul mare
din măruntele ogoare...
Și te doare că nu stăi
să zărești cu ochii tăi
împlinirea scrisă'n foi
făptuită și la noi...
Dar tu știi — și aprig știi:
— Va fi, Lazăre, va fi!
Iar în cartea care-acum
își plinește asprul drum,
carlea noastră, cartea vie
ce poporul nost'o scrie,
ai să fii și tu un rând
cu lumină sângerând
și'ntr'o slovă dintre toate
inima-ți mereu va bate!"

.....
În josul Banatului
la poalele muntelui,
în pragul pădurilor,
la vadul oierilor,
se leagănă holdele,
se pârguie roadele,
șopotesc frunzarele
și rodesc ogoarele.
Fapta încolțește, crește
visul vechi se împlinește,
crește ura în popor,
în tot omul muncitor,
pentru crunții bogătani
hoți de viață, câni jăcmani!
Ura crește de cucută,
pentru cei ce slau s'asmută
haite de jivini turbate
peste lege și dreptate,
să sugrume cântecul
ca să-și umple pântecul
să ucidă bucuria
ca să-și lăfăe moșia
și să fure omului
munca și sângele lui.
Că doar Patria-i norodul
care-și trudește rodul,

*) Este vorba de Istoria Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

nu chiaburii, lighioale
care umblă s'o juipoaie,
s'o trădeze și s'o vândă
corbilor ce stau la pândă !
Crește tare, crește zid
dragostea pentru Partid
care'ndrumă, care 'nvață
pentru Pace, pentru Viață
și'n sudoarea muncilor,
în râsetul pruncilor,
în șoapta frunzarelor,
în plinul șiștarelor,
în clocotul tinereții,

În toată lumina vieții
ce din mustul trudei crește,
Lazăr e, Lazăr zâmbește.
Gândul lui răsună iarăș
în cuvântul de tovarăș
și credința vieții lui
e'n fapta Partidului,
în lupta norodului
cu răii pământului.
Și de-or cuteza cândva
răii de oriunde
spre popor să'ntindă flinte,
vor pieri ! Să țină minte !

1. De ce îl urau de moarte chiaburii pe Lazăr dela Rusca ?
2. Recitiți pasajul care arată tăria lui Lazăr și încrederea lui în victorie. Cum vă explicați voi încrederea și hotărîrea cu care luptă croul baladei.
3. Ce sentimente trezește în oamenii muncii omorîrea lui Lazăr ?
4. Caracterizați-l pe Lazăr și, în opoziție cu el, pe dușmanii poporului muncilor.

M A M A

VERONICA PORUMBACU

E-aici în colectivă de un an.
Obrazu'n care-amare-asprimi de iască
au scris răbojul vieții de țaran,
acum abia începe să zâmbească.

Venea o vară bună, o toamnă rea ?
Doar vântul se-aduna acasă 'n șură.
Atâtea spice 'n câmp ea nu avea,
câți fii să ceară pâine 'n bătătură.

...Dar azi un fiu mai mare-i asesor.
Un altul e la seceră 'n brigadă.
Al treilea, când suie pe tractor,
tot câmpul larg se bucură să-l vadă.

Își doarme unul somnu 'n Făgăraș:
războiul își trecu printr'însul coasa.
Și mamei îi mai scriu vreo trei frunțași,
din noul abataj din Aninoasa.

La Criș ridică unul un zăgaz,
vreo doi sunt la petrol la Monteoru,
mezinul în păduri răstoarnă brazi.
De-acasă tuturor le duce dorul.

Printr'înșii ochii mamei s'au deschis,
și ei, muncitorește, o învață,
că tot ce-a 'ntrezărit abia în vis,
prin lupta lor azi poate prinde viață.

Când lanul se 'ncovoiaie greu de rod,
ea 'ncearcă spicu'n palmă, țărănește.
Ii pasă și de cel din urmă bob,
căci pentru fiii ei îl plămădește.

Când osiile scârțâie pe drum,
sub carul povârnit de-atâtea grâne,
în saci ea duce fiilor acum
la halta colectării 'nlăia pâine.

Când vor chiaburii să 'ndese'n cota lor
nisip și grâu hoțeste la grămadă,
și cred astfel s'aplece 'nșelător,
cântarul înspre partea lor de pradă,

desleagă mama sacii, hotărît,
și scoate-un pumn de grâu și de țărână,
să-l dea apoi chiaburilor pe gât,
cu gustul țărnei veșnic să rămână !

Când încă-i vede-acum furiș prin ierbi,
ici svonul, colo focul să-l așeze,
ea 'mplântă sapa 'n cuibul lor de șerpi,
cu fiii 'n rând luptând pe metereze.

Când intră 'n câmp tractorul cu temeii,
un bulgăr ia în palma-adânc crăpată;
aici în colectivă-i drumul ei,
din care nu-i putere s'o abată.

...Ca berzele, cu sborul lor rotit,
pe câmpul fără hat coboară seara
Prin unsprezece fii ce-a zămislit
ea crește 'ntinerind în toată țara !

1. Dece muncește și luptă mama cu atât avânt ?
2. Povestiți ce aflăm din poezie despre cei unsprezece fii ai țărâncii din gospodăria agricolă colectivă.
3. Amintiți-vă de poezia *Mama* de George Coșbuc și arătați marea deosebire dintre viața celor două mame.

MINERII DIN MARAMUREȘ

(Fragment)

DAN DEȘLIU

Nouă mineri din Maramureș și-au luat angajamentul să suie la mina din vârful Torioaga, un compresor. Drumul e nespus de greu. Dar, însuflețiți de gândul de a duce până la capăt sarcina pe care și-au luat-o, minerii, conduși de comunistul Remeș, nu dau înapoi.

Pe la revărsat de zori,
 prin cărarea de miori,
 compresorul urcă iară
 cu trudă și cu povară
 sub cerul de primăvară.
 Pe drumeag bolovănit
 îl trag voinicii răzbit,
 fără vorbă, fără glas,
 fără clipă de răgaz.
 Mult am tras făr' de popas,
 da' puțin ne-a mai rămas...
 Și se strâng alăturați,
 nouă frați cu umeri lați,
 să privească într'olaltă
 creasta muntelui înaltă,
 Creasta Ciungă, peste care
 mijește soare răsare...
 Cată ei cu ochiul dus
 unde tocmai colo, sus,
 se zărește 'n stâncărie
 intrarea la galerie.
 Pân' acolo cale nu-i,
 decât piatra muntelui
 în bătaia vântului
 și nu-i cărare și cale

decât țancurile goale,
 unde pasul se prăvale...
 ...Alelei, boieri hapsâni
 face-v'ar vântu' țărâni !
 Că ați fost până mai ieri
 mari și tari peste averi :
 ați tăiat și-ați spânzurat
 țara toată 'n lung și lat,
 mult popor ați mai căznit,
 drumuri nici c'ați drumuit,
 decât brazdă și cărare
 cu gârbaciul pe spinare,
 cărăruie de mormânt,
 să ne băgați în pământ...
 Dar ne-om face noi acum
 alte rânduielei de drum :
 cale largă, întărită,
 cu suflet pecetluită,
 să ne scoată din nevoi,
 să vă spulbere pe voi,
 să vă dea țărânilor
 pentru vecii vecilor...
 Haidați frați cu umeri lați,
 compresorul mi-l săltați
 și mi-l duceți colo sus,

pe cărări ce încă nu-s,
ca să aibă temelie
viața largă ce-o să fie !
...Și-au pornit, mări, pornit,
la urcușul povârnit,
în lumina revărsată
peste cremenea brumată...
Toroioagă, cale grea,
crâncenă-i costișa ta,
fără brad, fără izvor,
fără niciun firișor,
numa' piatră și zănoagă
și steiuri de stâncă seacă...
Bate soarele cumplit,
oamenii s'au istovit,
că-s trei ceasuri și mai va
de când umblă ei așa,
prin țancuri bolovănoase,
peste lespezi lunecoase...
Fiece palmă de loc
te desnoadă de mijloc
și la fiecare pas
curg șiroaie pe obraz,
pe obraz și pe grumaz...
Toader în zadar se sbate
de-și frânge oasele toate
și degeaba Neculai
trage el cât patru cai :
tot mai des se poticnesc
tot mai grabnic poposesc,
și Toader, cu vлага toată,
cu suflarea sugrumată,
împinge proptea sub roată...
— Haida — hăi și haida hai,
geaba strigă Neculai,
că ortacii, cât ar vrea,
uite — nu mai pot căra !
Pașii parcă's plumbuiți,
șovăie împleticiți
și alătura, sub stâncă,
se cască râpă adâncă
unde urlă sbuciumat
Râul Mic înspumegat...
O greșeală — și-i ușor
să se prăbușe 'n vâltori
și oameni și compresor !

Și Toader deodată simte
că nu-i chip de mers 'nainte
și ce-i fulgeră prin minte ?
...Partidul nouă ne-a spus
să ducem mașina sus...
și motoru-i lucru mare
dară omul suflet are
și nu-i voia, la Partid,
oamenii ca să-iucid !
Hai, răpezi-te și zi :
sfârșim suișul aci !
Și fugi la Roman în sat
și grăește-i răspicat :
— Nu se poate, Roman dragă :
Nu răzvim pe Toroioagă !...
...Dar mai sus, numai c'o treaptă
galeria stă și-așteaptă :
nu de azi și nici de ieri,
dar de câte primăveri ?
Și nu galeria doară :
colo sus, așteapt'o țară !
Că 'n filoanele afundate,
în măruntaie de munte,
multă lumină s'ascunde...
Și multe veacuri la rând
a răbdat țara gemând
cu frunțile la pământ !
Câte-am tras și-am pățimit,
le avem de răsplătit
însutit și înmiit !
Și avem a înflori,
nu cu anii mai târzii,
ci cu fiecare zi !
Când o viață ai tot tras,
greu mai poți să pierzi un ceas.
...Hai, oprește-te și zi :
fraților — sfârșim aci !
... Dar eu știu că mă adastă
tovarășii sus la creastă,
că fără de compresor
nu merge treaba cu spor
și e musai ca să meargă,
să ieșim la viață largă !
...Prin văzduhul de cleștar
sboară vulturul hoitar...
Amintiri din altă dată

În Toader încep să bată:
 parcă șade'n fața lui
 Gâdea, cel cu rânjet și
 și alătura de el
 inginerul mărunțel,
 cu gârbaciul împletit,
 cu sânge roșu stropit...
 Și mai stă un mustăcios,
 ce se uită veninos
 și tot bombăne cu grabă:
 — Slabă-i proba... foarte slabă!
 ...Ia'n auzi-i cum mai râd,
 râset răgușit și înad
 cum se bucură de tare
 dușmănoasa arătare
 șuierând cu glas de bici
 — O să'nțepeniți aici!
 ...Sub cerul de primăvară,
 vulturul prădalnic zboară...
 Mări, către Creasta Ciungă,
 șade cremenea să'mpungă
 înălțată într'o dungă.
 Și în colții cei de clește
 osia se poticnește,
 mașina în loc s'oprește...
 Sar cu toții dinainte
 roțile a le desprinde,
 doar Toader stă locului,
 la urma motorului,
 în bătaia vântului,
 în ghiara frământului...
 Și atunci i-a fost să vadă
 propta dreaptă fărâmată
 între stâncă și obadă...

Lemn de codru nu era
 niciun lemn să geam' așa,
 dară inima lui, da!

Sare Toader dintr'odată,
 proptește spinarea lată,
 dar cât ai propti spinare
 compresorul e mai tare!
 Și parcă'n aceeași clipă
 hohot lung se înfiripă
 și răsună glas de bici:
 — Pân'aici... Aici... aici!

...Clipă, stăi, oprește sborul!
 Se prăvale compresorul,
 cade'n râpă, viața, dorul!
 Hăulind, svârli piciorul...
 Munte, munte, brad bogat,
 trăznetul te-a sărulat,
 piatra că ți-a sângerat?
 Parcă s'a lăsat un nor
 pe lumina ochilor
 și din cerul înroșit
 soarele s'a prăvălit
 și tot muntele căzu,
 dară compresorul, — nu!
 ...Toader mai aude'n gând
 glas de frate răsunând,
 glasuri multe, depărtate:
 — Trage, Neculai nepoate...
 Și o voce mai adâncă
 ce-i șoptește: — Încă, încă!
 Și el geme sub obadă:
 N'o să cadă... n'o să cadă...

compresor — mașină care funcționează cu aer comprimat

leruncă — găinușă de munte

șanc — stâncă, muche pietroasă și înaltă

zânoagă — adâncitură, vale între munți

șilon — vână de substanțe minerale în interiorul pământului

hoitar — dela hoit; vulturul care mănâncă stărvuri

1. Arătați, cu versuri din text, piedicile pe care trebuie să le biruie minerii în drumul lor.

2. Ce-i face pe mineri să nu se lase înfrânți de greutatea urcușului?

3. Recitați versurile care ne vorbesc despre viața grea a muncitorilor, în timpul regimului de exploatare.
4. Ce forță îi însuflețește pe mineri în truda lor ?
5. Caracterizați-l pe Toader.
6. Cu ce opere folclorice se aseamănă poezia *Minerii din Maramureș* ?
Și prin ce ?

1. Povestiți, folosind cuvinte și expresii din poezie, despre fapta eroică a minerilor din Maramureș.

CÂNTEC DE PIONIER

MARCEL BRESLAȘU

Cu inima ca un crâmpei de cer
și gândul ca o zi de sărbătoare,
întâiul meu salut de pionier
voios ți-l dărui ție, scumpă țară !

Salut voios și recunoscător
Partidului, ocrotitor părinte,
El ce ne-arată calea tuturor
Și m'a 'nvățat să spun : Tot înainte !

Tot înainte, dârz și hotărît
pe drumul tras de vajnicii tovarăși;
cravata roșie ce-o port la gât
vreau zi de zi și ceas de ceas s'o merit iarăși !

Cu suflet oțelit și cuget treaz
cinstesc învăpăiata ei culoare:
e înroșită 'n sângele viteaz
vărsat sub steagul clasei muncitoare !

Voi frați ai mei mai vârstnici, Utemiști !
Salut voios de pionier și vouă,
tineri mineri și tineri tractoriști,
mlădițe sprintene de viață nouă !

Spre socialism, pe-un drum fără ocol
Vom sparge stavili, vom învinge piedici !
Vouă vi-e pildă mândrul Comsomol
Iar nouă, dragii pionieri sovietici !

Un cald salut de pionier primiți
voi, fete și băieți din lumea 'ntreagă !
Dușmanii vor război ! Noi stăm uniți:
Același vis și-același crez ne leagă.

IN MUNȚII GEORGIEI

MARIA BANUȘ

Acum doi ani scriam un cântec
Despre copiii din Săcel,
Un sat de sus, din Maramureș,
Un sat golaș, cu prunci la fel.

Cântau întâia dată-aluncea
Copiii celor din Săcel —
Un cântec scump venit odată
Cu muncitorii, la tunel.

Și dacă „Internaționala“
De-abia 'nțeleasă fu de prunci,
Slăvită fie totuși vecinic
Sămânța ce 'ncolțea atunci.

După doi ani mă aflu iarăși
Printre copii, în sat de munte.
Dela Săcel la munții Georgiei
Se-așterne nevăzut o punte.

Ne pare basm. Și totuși nu e,
Suntem aici și jos e Gori.
Deasupra crestele pleșuve,
In vale, dulcile podgorii.

Stăm sub un dud. Copiii-s oacheși,
Ochi mari lucesc de catifele,
Sub tichiuțele gruzine
Și pe sub vițele rebele.

Intreabă ochii: „Ce se'ntâmplă
La voi ? Și cum sunt pionierii ?
Și ei fac focuri mari în taberi
Și-și cântă cântecele serii ?

Auzi-o „Internaționala“,
Ce limpede răsună'n ei.
Ea le e cântecul de leagăn
Și focu-aprins din stei în stei.

Pe aripa aceasta mare
Mă duce gândul către casă:
La fel vor fi și pruncii noștri
Și viața lor va fi frumoasă.

De-aici, de pe înalta punte,
Ce leagă drumurile toate,
Văd și mai bine, simt mai tare
Pământul drag ce'n chin se
sbate:

Aici, în liniștea amiezii,
Vuiesc sirene din Coreea.
Strivit, copilul mai respiră
Și îl mai leagănă femeia.

De-aici, de pe înalta punte
Mi-arunc blestemul spre apus.
Spre monștrii care vor copilul
Să fie-așa, strivit și dus.

Aici, sub dudul care-și cerne
Lumina lui, și-a ta, Zaurii,
Mai tare crește'n mine focul,
Precum al dragostei, și-al urii.

De-aici, din vatra caldă-a lumii
Mi-asvârl chemarea'n patru zări:
Să nu'ncetăm o clipă lupta,
Până nu-i pace peste țări.

Chem răsăritul și apusul,
Nordul îl chem și chem și Sudul,
Pentruca'n pace să rodească
Vița și grâul, mărul, dudul.

Pentruca'n pace să se'nalțe
Ana, Zaurii, John, și Petre,
Și să se'ntindă curcubeul
Peste copii și peste vetre.

gruzin(ă) — dela *Gruzln*, locuitor al Georgiei, al cărui nume vechi e Gruzinia
stel — stană de piatră ; aci munte

1. Ce vor să afle pionierii gruzini despre pionierii din țara noastră ?
2. Explicați versurile :

*„Dela Săcel la munții Georgiei
Se-așterne nevăzut o punte”*

3. Ce dorește să devină Zaurii când va fi mare ?
4. Comparați viața copiilor din Uniunea Sovietică și din țara noastră cu aceea a copiilor din țările subjugate de imperialiști.
5. Memorizați versurile care cuprind chemarea adresată popoarelor din lumea întreagă la lupta pentru pace.

spre focul
taberei roșii.
Rechini chinezești,
domoliți-vă graba !
Noi,
pe mărunții culii chineji
îi vom strânge,
cu dânsii
implini-vom repede treaba:
pe rechini
îi vom frânge !
Măicuță măreață,
republica mea,
arată-ne
drumul cel drept —
drum luminos și'nțelept
spre muncă,
spre lupta cea grea,
Crescut-am cu spor,
an cu an.
Pământule, uite,
bătrâne,
nici urmă
de sterp bărăgan.
Pretutindeni
livadă,
grădină
și grâne !
Ai noștri
pornit-au
să crească,
oriunde
privirea-ți arunci !
Din oțel făurită,
clasa muncitorească
e tăluc
pentru fragezii prunci.
Vino
și'nvață
alături de mine,
analfabetă,
grea bătrânețe !
tovarășă bunicuță,
iată vremea că vine,

— Are cineva de pus vreo întrebare tovarăşului Radik Iurkin? — întrebă Oleg.

Toţi tăcură.

— Să-şi povestească viaţa — spuse Vanea Turkenici.

— Povesteşte-ţi viaţa...

Radik Iurkin se sculă şi, privind pe fereastră, cu acelaşi glas limpede cu care răspundea în clasă, la lecţie, zise :

— M'am născut în oraşul Krasnodon, în anul o mie nouă sute douăzeci şi opt. Am învăţat la şcoala „Gorki“... — şi cu aceste cuvinte Radik Iurkin îşi şi încheie biografia, dar simţi şi el că e prea puţin şi adăugă cu mai puţină siguranţă : — Dar acum, de când au venit nemţii, nu mai învăţ...

Se făcu iar tăcere.

-- Ai avut de îndeplinit vreo sarcină de interes obştesc? — întrebă Vanea Zemnuhov.

— N'am avut — răspunse Radik Iurkin cu un oftat adânc, de copil.

— Datoriile comsomoliste le cunoşti? — întrebă din nou Vanea, aţintindu-şi privirea asupra mesei, prin ochelarii cu ramă de os.

— Datoria comsomolită este să lupţi împotriva cotropitorilor fascişti germani, până când nu va mai rămâne aici nici-unul — spuse fără şovăială Radik Iurkin.

— Ei bine, eu socotesc că tânărul este complet pregătit politiceşte — spuse Turkenici.

— Desigur, să fie primit ! — spuse Liubka, care dorea din toată inima, ca totul să se termine cu bine pentru Radik Iurkin.

— Să fie primit, să fie primit !... spuseră şi alţi membri ai statului major.

— Cine e pentru primirea în rândurile Comsomolului a tovarăşului Radik Iurkin? — întrebă Oleg, cu un zâmbet larg, şi ridică el însuşi mâna.

Toţi ridicară mâinile.

— Cu unanimitate — spuse Oleg, şi se sculă în picioare. — Apropie-te...

Radik păli uşor la faţă şi veni lângă masă, între Turkenici şi Ulea Gromova, care îi făcură loc, privindu-l cu gravitate.

— Radik ! — spuse cu solemnitate Oleg. — În numele statului-major, îţi înmânez carnetul provizoriu de comsomolist. Păzeşte-l cum îţi păzeşti propria ta onoare. Cotizaţia ta de membru o vei plăti la grupul tău de cinci. Iar când se va întoarce Armata Roşie, comitetul raional al Comsomolului îţi va da în locul acestui carnet provizoriu, unul definitiv...

Radik întinse mâna subţire şi arsă de soare şi luă carnetul. Pe coperta din faţă, sus era scris cu litere mici, neregulate, de tipar : „Moarte cotropitorilor germani !“ Puţin mai jos : „Uniu-

nea Tineretului Comunist Leninist Unional". Ceva și mai jos, cu caractere mai mari: „Carnet provizoriu de consomolist”.

— Am să-l cos în haină și-am să-l port întotdeauna cu mine — spuse Radik cu o voce abia auzită, punându-și carnetul în buzunarul dela piept al hainei.

— Poți pleca — spuse Oleg.

— Toți îl felicitară și-i strânseră mâna.

Radik ieși în strada Sadovaia. Nu mai ploua, dar vântul bătea tare și era foarte frig. Amurgea. În noaptea asta, Radik avea să conducă un grup de trei băieți, cu ajutorul cărora trebuia să îndeplinească o sarcină foarte importantă prilejuită de aniversare. Simțindu-și carnetul la piept, Radik porni spre casa purtând pe față o expresie de seriozitate și de fericire.

În noaptea asta, nu numai Radik lurkin, ci aproape întreaga organizație lua parte la executarea unei mari sarcini.

II

Noaptea era întunecoasă de-ți băgai degetele în ochi. Oamenii nu se puteau vedea unii pe alții. Un vânt umed și rece vuia pe străzi, se răsucea în vârtej pe la răscruci, bubuia pe acoperișuri, gemea prin hornuri, țiuia printre firele de telegraf și fluiera printre stâlpi. Trebuia să cunoști orașul așa cum îl cunoșteau ei, pentru ca, prin noroiul de nestrăbătut și prin întunericul orb, să ieși tocmai la ghereta de control.

De obicei, noaptea, pe acest sector de drum — dela șoseaua Vorosilovgradului și până la clubul „Gorki” — umbla un polițist de serviciu. Pesemne însă, că noroiul și frigul îl alungaseră undeva sub un adăpost.

Ghereta de control era construită din piatră și nu era chiar o gheretă, ci un adevărat turn cu creneluri deasupra, ca un castel.

Serghei Levașov, spătos, și Liubka, cu picioarele puternice și ușoară ca o flacăra, păreau creați anume să aducă la îndeplinire această sarcină. Serghei puse genunchiul înainte și-i întinse Liubkăi mâinile. Ea le apucă deodată, fără să le vadă, cu mânuțele ei și răsă încet. Își puse piciorul încălțat cu șoson pe genunchiul lui, și, într-o clipă, fu pe umerii tânărului; se prinse cu mâinile de zid. Ținând-o strâns de picioare de deasupra șosonilor, el o repezi în sus. Ea se culcă cu burta pe muchea zidului și se agață strâns cu mâinile de cealaltă parte a lui. În această poziție, ea se putu menține până când Serghei, sprijinindu-se cu picioarele de perete, se sălță în sus și, cu o mișcare iute și puternică, izbuti să se prindă mai întâi cu una, apoi cu amândouă mâinile de zid. În chipul acesta Serghei ajunse sus, iar Liubka îi făcu loc alături de ea.

Mucea zidului era umedă și ascuțită ; foarte ușor puteai aluneca. Serghei însă se ținea sdravăn, rezemându-se de zidul turnului, lipindu-se cu mâinile de el. Acum Liubka i se cățără pe umeri, pe la spate ; Serghei era într'adevăr foarte puternic. Crenelurile turnului erau acum în dreptul pieptului ei și fata se urcă pe turn cu ușurință. Vântul îi sufla cu atâta putere rochia și jacheta, încât era, mai-mai, s'o dărâme. Dar tot ce fusese mai greu se făcuse...

Scoase din sân un sul, îi apucă sfoara petrecută prin el și, fără să-l lase să se desfacă în vânt, îl legă de prăjina de pe turn. Și îndată ce-i dădu drumul, vântul îl desfășură cu o furie atât de mare, încât inima Liubkăi începu să bată de emoție. Ea scoase un al doilea sul, mai mic, și-l legă chiar la capătul de jos al prăjinii.

În același chip, ca la urcuș, tot pe spinarea lui Serghei se lăsă jos pe zid. Serghei sări și, de jos, o chemă încet, întinzându-i brațele. Ea nu-l putea vedea, îl simțea numai după voce. Deodată inima încetă parcă să-i bată, întinse mâinile înainte, închise ochii și sări.

— Seriojka ! Luăm cu noi chitara, ce zici ?

— Bine ! Și eu am să mă schimb — m'ai murdărit de tot cu șoșonii tăi — spuse el fericit.

— Nu-i nimic ! Au să ne primească și-așa ! — răspunse ea și începu să râdă.

III

Valiei și lui Seriojka Tiulenin le fusese încredințat centrul orașului raional, cartierul cel mai primejdios : lângă clădirea comitetului executiv raional și lângă clădirea bursei stăteau sentinele nemțești ; un polițist era postat lângă „Direktion“, la poalele dealului se afla jandarmeria. Intinericul însă și vântul le puteau înlesni acțiunea. Seriojka alese casa pustie a „boierului turbat“ și, în timp ce Valia rămase de strajă de partea cealaltă a casei ce dădea spre comitetul executiv raional, el se cățără pe scara putredă, care ducea la pod, — și puse la cale totul în cincisprezece minute.

Valiei îi era frig și se bucură că totul se isprăvise atât de repede. Seriojka însă, aplecându-se aproape de tot de fața ei, îi spuse, în șoaptă, râzând :

— Mai am unul de rezervă. Să-l punem pe „Direktion“, ce zici ?

— Dar polițistul ?

— Mai este și o scară de incendiu !

* Așa numeau muncitorii pe boierul singuratic și leșit din minti, căruia îi aparținuseră minele înainte de revoluție.

Intr'adevăr, scara aceasta se afla în partea de din dos a clădirii principale.

— Haidem — spuse ea.

Coborîră pe linia căii ferate în întunericul de nepătruns și meraseră mult timp pe terasamentul liniei, printre traverse. Seriojka vedea prin întuneric ca o pisică.

— Uite aici — spuse el. — Numai ține-te de mine pentru că altfel te poți prăvăli pe povârnișul din stînga, chiar în școala polițiștilor.

Vântul vuia printre copacii parcului, lovea în crengile desfrunzite, și stropea cu picături reci pe Seriojka și pe Valia. Cu pași siguri și repezi, Seriojka o duse din alee în alee și Valia își dădu seama că au ajuns la școală, după duruitul ploii de pe acoperișuri.

Sgomotul scării de fier, pe care se urcase Seriojka, nu se mai auzea. Băiatul parcă nu iusese niciodată lângă ea. Valia stătea singură la picioarele scării. Cât de dușmănoasă și de groaznică era această noapte, cu sgomotul acesta al crengilor desfrunzite!... Valiei îi apăru deodată în minte toată această imensă întindere a stepei Donețului, cu minele aruncate în aer, cu orășelele și satele cufundate în umezeală, fără lumină, cu aceste jandarmerii... Deodată i se păru că Seriojka n'are să mai coboare niciodată de pe acest acoperiș pe care bubuia ploaia și curajul o părăsi de tot. În aceeași clipă simți însă tremuratul scării și fața ei căpătă o expresie de liniște și siguranță.

— Ești aici?... spuse el, zâmbind în întuneric.

Simți că întinsese mâna spre ea și i-o dădu pe-a ei.

Mâna lui era rece ca ghița... Câte n'a îndurat el, așa slăbuț cum era, cu ghetetele rupte, pline cu apă, după atâtea ore de alergătură prin noroi, cu surtucelul sdrențuit și deschiat?... Valia îi cuprinse obrazii cu amândouă mâinile; erau și ei reci ca ghița.

— Ai înghețat de tot — spuse ea fără să-și ia mâinile de pe fața lui.

Deodată el se liniști. Stătură așa o bucată de vreme; numai crengile desfrunzite sunau. După aceea, el spuse în șoaptă:

— Noi să mai ocolim... ne depărtăm puțin și, apoi, de-a dreptul spre gard...

Ea își retrase mâinile.

Se apropiară de casa lui Oleg, venind dinspre locuința familiei Saplin. Deodată Seriojka o apucă pe Valia de mână, și se lipiră amândoi de perete. Valia, care nu înțelegea nimic, aproape își lipi urechea de buzele lui.

— Veneau doi spre noi. Ne-au auzit și s'au oprit și ei... șopti el.

— Ți s'a părut!

— Nu, stau pe loc...

— Hai să plecăm de aici, să intrăm în curte!

Dar deabia ocoliră casa înspre Saplini și Seriojka din nou o opri pe Valia; ceilalți doi făcură același lucru, de partea cealaltă a casei.

— Ți s'a părut, desigur...

— Nu, stau pe loc.

Ușa locuinței lui Koșevoi se deschise, cineva ieși afară și dădu peste oamenii de care se ascundeau Seriojka și Valia.

— Liubka? De ce nu intrați? — se auzi vocea înceată a Elenei Nicolaevna¹.

— Sst!

— Ai noștri! — spuse Seriojka și, apucând-o pe Valia de mână, o trase după el.

În întuneric, se auzea râsul reținut al Liubkăi. Apoi Liubka, Serghei Levașov cu chitara, Seriojka și Valia, înccându-se de râs, dădură buzna în bucătăria familiei Koșevoi. Erau atât de uzi, de murdari și de fericiți, încât bunica Vera, ridicând în sus mânecele înflorate, exclamă:

— Săriți, ajutor, oameni buni!

De când se știau pe lume, nu petrecuseră o seară ca asta, la lumina opaițelor, într'o odaie neîncălzită, în orașul în care de peste trei luni slăpâneau nemții...

IV

În ziua aceea, statul-major al „Tinerei Gărzi“ distribuise ajutoare bănești câtorva familii de mobilizați, a căror situație era deosebit de grea.

Fondurile „Tinerei Gărzi“ se alcătuiău nu atât din cotizațiile de membru, cât din vânzarea clandestină de țigări, chibrituri, rufe, diferite alimente și mai ales spirt, lucruri pe care le șterpeleau din autocamioanele nemțești.

În timpul zilei, Volodea Osmuhin se duse la mătușa sa Litvinova și-i dădu un pachet cu bani sovietici, — care circulau alături de mărci, însă la un curs foarte coborât.

— Mătușă Marusia, asta-i pentru tine și Kaleria Alexandrovna, din partea „clandestinelor“ noștri — spuse Volodea. — Cumpără-le ceva copiilor de ziua mării aniversări...

Kaleria Alexandrovna era vecina Litvinovei, și ea soție de ofițer. Amândouă aveau copii și amândouă o duceau foarte greu: Nemții nu numai că le luaseră toate lucrurile, dar le ridicaseră cu autocamioanele și cea mai mare parte din mobilă.

Kaleria Alexandrovna și mătușa Marusia se hotărîseră să

¹ Mama lui Oleg Koșevoi

sărbătorească aniversarea cu o masă mare; cumpăraseră puțin rachiu și făcuseră plăcinte umplute cu varză și cartofi.

Seara, aproape de opt, la Kaleria Alexandrovna, care locuia împreună cu mamă-sa și cu copiii, se adunară Elisabeta Alexeevna — mama lui Volodea, sora Ludmilei și mătușa Marusia cu cele două fetițe. Cei mari băură puțin, plângându-se că trebuie să serbeze în ascuns o aniversare atât de mare. Copiii cântară cu jumătate de glas câteva cântece sovietice. Părinții aveau ochii plini de lacrimi. După aceea, copiii fură trimiși la culcare...

V

Mătușa Marusia, obișnuită să se îngrijească de cele din casă și de copii, se trezi din somn dis-de-dimineală; își vârî picioarele în papuci, aruncă pe ea rochia de casă, făcu repede focul și puse ceainicul pe plită; apoi, gândindu-se la ceva, se apropie de fereastra ce dădea spre maidanul, în stânga căruia se vedeau clădirile spitalului de copii și școala „Voroșilov”, iar în dreapta — clădirea sovietului raional și cea a „boierului turbat”. Și deodată scoase un țipăt ușor... Sub cerul posomorît, pe care alergau nouri groși și sdrențuiți, pe clădirea școlii „Voroșilov”, fâlfâia în vânt, un steag roșu. Vântul, aci îl umfla cu atâta pulere încât îl întindea în forma unui patruleter tremurător, aci îl slăbea puțin, și-atunci steagul cădea în cute, iar marginile aci se ncrețeau, aci se descrețeau.

Un steag roșu, și mai mare fâlfâia pe clădirea „boierului turbat”. Un grup numeros de soldați germani și câțiva civili stăteau lângă casă, alături de scara de lemn rezemată de perete și priveau la steag. Doi soldați stăteau pe scară, unul pe locul în care aceasta se sprijinea de acoperiș, altul puțin mai jos și când priveau spre steag, când discutau cu cei de jos, dar nici unul din ei nu se urca mai sus să-l ia. Implântat în locul acesta, care domina prin înălțimea lui întreaga localitate, steagul fâlfâia măreț și putea fi văzut din orice colțisor al orașului.

Mătușa Marusia fără să-și dea seama ce face își lepădă papucii, își puse pantofii și, nepieptănată, fără broboadă, alergă la vecină.

Kaleria Alexandrovna, în cămașă de noapte, cu picioarele umflute, stătea în genunchi lângă pervazul ferestrei, privea steagurile cu o expresie de extaz. Șiroaie de lacrimi îi curgeau pe obrazii arși de soare și scofâlciți.

— Marușiă! — exclamă ea. — Marusia! Asta-i pentru noi, oamenii sovietici. Se gândesc la noi, nu ne-au dat uitării. Te...te felicit...

Și se aruncă una în brațele celeilalte.

VI

Steagurile roșii nu fâlfâiau numai pe clădirea „boierului turbat” și pe școala „Voroșilov”. Steaguri roșii fâlfâiau și deasupra „Direktion”-ului, deasupra minelor Nr. 12, Nr. 7 — 10, Nr. 2 bis și Nr. 1 bis, deasupra minelor din Pervomaika și din orașelul Krasnodon.

Locuitorii alergau din toate colțurile orașului să se uite la steaguri. În fața clădirilor și gheretelor de control ale minelor se adunaseră mulțimi imense. Jandarmii și polițiștii cădeau din picioare de alergătură, alungând oamenii, însă niciunul dintre ei nu se puteau hotărî să ia steagurile: sub fiecare steag era fixată o bucată de pânză albă cu inscripția neagră: „minat”.

Unter-ul Fenbong, ureându-se pe clădirea școlii „Voroșilov”, descoperi o sârmă care ducea dela steag la fereastra podului. În pod era într'adevăr o mină pusă sub streășină — nici nu era măcar camuflată!

Nici în jandarmerie, nici în detașamentul S.S. nu era nimeni care să știe cum să umble cu minele. Hauptwachtmeisterul Brückner trimise mașina lui la jandarmeria județeană din Rovenki, după geniști. Nu se găsiră însă geniști nici la Rovenki și mașina porni iute la Vorosilovgrad.

Abia pe la vreo două după amiază, geniștii sosiți din Vorosilovgrad, descărcară mina din podul școlii; în toate celelalte locuri nu se descoperiră mine.

Svonul despre steagurile roșii, arborate în Krasnodon în cinstea Marii Revoluții din Octombrie, s'a răspândit prin toate orașele și satele Donbasului. Rușinea jandarmeriei nemțești nu mai putea fi tănuțită față de general-maiorul Kler, feldkomandantul regiunii, cu sediul la Iuzovca. Meisterul Brückner primi ordin să descopere și să prindă cu orice preț organizația clandestină. În cazul că n'o prindea, urma să fie degradat și făcut simplu soldat.

Neavând nici cea mai mică idee despre organizația pe care trebuia s'o prindă, meisterul Brückner a procedat așa cum procedau în situații similare toate jandarmeriile și gestapo-urile; a arestat în oraș și prin raion zeci de oameni nevinovați. Dar n'a prins pe niciunul dintre membrii „Tînerei Gărzi”. Nemții nu puteau bănuși că această organizație se compune numai din băiețandri și felișcane.

În românește de G. Galaction

unter — subofițer în armata nemțească

hauptwachtmeister — comandant de închisoare militară

Gestapo — organizație criminală fascistă, menită să extermine pe luptătorii patrioți ce se împotriveau hitleriștilor.

1. Pentru ce statul-major al „Tinerei Gărzi” l-a primit cu atâta solemnitate pe Radik Iurkin în Comsomol ?
2. La ce acțiune mare ia parte organizația comsomolistă ? Ce greutăți și primejdii se aflau în calea acestei acțiuni ?
3. Ce însușiri de caracter vădese comsomoliștii din Crasnodon ?
4. Ce sentimente au trezit steagurile roșii în sufletele oamenilor sovietici din oraș ?
5. Povestiți despre aite fapte minunate ale comsomoliștilor din romanul „Tânăra Gardă”.

TREI SPICE

(Din povestirea *Copiii din Stojarî*)

A MUSATOV

Cartea *Copiii din Stojarî* a scriitorului sovietic M. Musatov povestește despre minunatele fapte săvârșite de pionierii sovietici în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei.

Scriitorul ne arată cu cât eroism au muncit copiii sovietici în colhozuri pentru a ajuta pe părinții lor, care luptau pe front.

Cu Egor, bărbatul ei, Caterina trăia în cea mai bună înțelegere. Dar mulțumirea lor n'avea să dăinuiască îndelungă vreme. Veni războiul și Egor trebui să plece pe front, așa cum făcuseră toți ceilalți bărbați din sat.

Fasciștii se apropiau din ce în ce mai mult de Stojarî. Femeile, bătrânii și copiii se văzură siliți să părăsească colhozul care le era atât de drag, și să pribegescă la mari depărtări în spatele frontului. După un an și jumătate, satul Stojarî fu eliberat de sub cîmpirele fasciștilor și colhoznicii se înapoiară la vetrele lor.

— Iată-ne și acasă ! spuse oftând Caterina, deși în locul clădirii încăpătoare a Conșacovilor nu găsiră decât zidurile aluminate. Dar când băgă de seamă cu câtă groază se uitau copiii la ruina lăsată de pârjol, ținându-se scai de dânsa și ne mai părăsind-o un singur pas, îi dojeni cu asprime : „Haide ! Ce vă tot țineți de fusta mea ? Porniți în goană pe uliță, alergați și vă jucați. Vom începe din nou să trăim ca odinioară. Și, așteptând să se întoarcă tătutul, ne vom strădui să înălțăm casa din nou. Războiul n'are să țină un veac și n'o să fim departe unii de alții”.

Caterina își amintea de Egor în orice împrejurare.

„Nu e frumos să vă plângeți când e vorba de lucruri neînsemnate, cum ar fi de pildă lovitul la un picior sau înțepătură la un deget — le spunea ea copiilor — ținând seama că suferințele tătutului, acolo, departe, sunt de o sută de ori mai mari...”

Caterina strângea copiii roată în jurul ei aproape în fiecare seară. „Ce-o fi făcând oare în clipa asta tăticul nostru ?” întreba ea. Și începea să le povestească cu duioșie în grai toate cele îndurate de viteazul oștean Egor Coșacov. De fiecare dată, isprăvile lui păreau să fie și mai vrednice de laudă. Ori de câte ori îi ieșea în cale vrăjmașul, Egor știa să dea dovadă de înflăcărare și de curaj.

Copiii nu se mai săturau ascultându-i cu luare aminte istorisirile.

★

Copiii nu mai avură răgaz să facă rânduială în odaie. Intrând în casă, Caterina rămase încremenită când văzu atâta harababură.

— Ce înseamnă asta, Coșacovilor, împielitaților ? strigă ea cu mânie stăpânită.

— Mătușă Catia... îngână Mașa, care se credea cea mai vinovată... Nu fii supărată pe noi ! Căutam niște semințe...

— Ce semințe ?

— Acelea care au rodit după ce Egor Platonovici a însă-mânțat cele trei spice. Despre lucrul acesta ne-a scris Andrei Ivanovici.

— Invățătorul ? A întrebat el despre asta într'o scrisoare ?

Și Caterina o privi pe Mașa cu oarecare neîncredere.

— Sunt aproape doi ani de când n'a mai dat niciun semn de viață.

— Totuși, am primit chiar astăzi știri dela dânsul... Andrei Ivanovici se află într'un spital... dar nu pomenește nimic în scrisoare de împrejurarea în care a căzut rănit...

Mașa arată Caterinei scrisoarea și sămânța de trifoi.

Apropiindu-se de fereastră, Caterina citi scrisoarea, apoi își spuse că primăvara începea destul de bine, de vreme ce un om atât de cumsecade ca Andrei Ivanovici le trimitea știri. ...Simți cum i se ușurează inima. Doi ani în șir el nu scrisese un singur rând, și, iată, se aflau acum dintr'odată atâtea lucruri despre dânsul... Asta însemna că în scurtă vreme avea să primească ceva și din partea lui Egor.

Caterina își coborî privirea spre Sanca și Mașa, care nu mai conțineau să caute prin lădiță.

— Degeaba mai căutați semințele acelea ! Nu le mai am... Nu e mult de când a fost pe la mine agronomul dela centrul de selectare, care m'a rugat să-i dau cel puțin zece boabe, ca să facă o încercare cu ele, și nu le-am găsit.

— Dar unde crezi c'ar putea să fie ? Spune, mătușă Catia,
o rugă Mașa.

— La ce bun? Vreți să-mi amărăse sufletul în zadar? spuse cu glas puțin răstit Caterina.

Văzând apoi cât de înflăcărată era rugămintea în ochii copiilor, se așeză domol pe laviță:

— Fie, dacă asta vi-i dorința... Ascultați!... Poate să vă fie de folos. M'am dus odată cu tăticul, după ciuperci. Am umblat încolo și încoace, răzleți, unul după altul, căutând cu băgare de seamă, dar ciupercile se ascundeau parcă înadins de ochii noștri. Deodată l-am auzit pe Egor Platonovici strigându-mă. Când m'am apropiat, l-am găsit în genunchi în mijlocul poienii, bucurându-se ca un copil. „Privește, Caterina, peste ce spic de grâu am dat!” „Ei, și ce mare lucru, un spic? i-am răspuns. Eram mai bucuroasă dacă ai fi dat peste niscaiva ciuperci!” El însă nu luă în seamă cuvintele mele și începu să se târască în genunchi, prin iarbă. „Caută și tu alături de mine, Caterina. Acesta e un grâu din cel mai bun. E un soi rar, care nu se mai întâlnește. Am auzit pe cei mai bătrâni povestind despre el lucruri minunate, că vântul n'are puterea să-l culce la pământ, că nu-l scutură și nu-l vatămă nici gerul, nici seceta”. Am mai dat peste două spice; erau la fel de mari și grele și mărturisesc că'n viața mea nu mai văzusem altele asemănătoare. Egor Platonovici a frecat spicele în palmă și a strâns boabele. Apoi s'a sfătuit cu Andrei Ivanovici și, în primăvara următoare, au semănat aceste boabe în grădina de zarzavat pe o brazdă îngustă și lungă de-un stat de om. Tăticul și învățătorul spuneau: „Acesta e câmpul nostru de experiențe. Aci va crește pâinea viitorului!” Și sămânța a fost supusă la tot felul de încercări. Cu puțin înainte de izbucnirea războiului, Egor a însămânțat un ogor ceva mai întins și, la strângerea recoltei, cei din colhozurile vecine au venit să vadă această minunăție de grâu cum încă nu mai văzuseră. La începutul războiului, fasciștii s'au năpusit asupra-ne ca un stol de lăcuste. Ne-am văzut siliți să părăsim colhozul. Dar, înainte de plecare, am dat fuga la ogorul lui Egor ca să dau foc grâului. Spicele nu ardeau însă din pricină că tulpinele erau verzi. Ce să fac? Să-l smulg din pământ cu rădăcină cu tot? Ori să-l calc în picioare?

— Și l-ai nimicit în întregime? întrebă Sanca ridicându-se.

— Chiar așa! L-am făcut părăgînă, încuviință Caterina, întorcându-și fața spre fereastră.

— Atunci ce să-i scriem lui Andrei Ivanovici? spuse Mașa.

— Să nu-i ascundeți nimic, să-i arătați lucrurile așa cum s'au petrecut, răspunse oftând Caterina, apucându-se să deretice prin odaie.

Apoi, văzând că Sanca e adâncit în cilirea unui caiet, întrebă:

— Dar tu, ce citești acolo cu atâta luare-aminte?

— Am găsit asta printre hârtiile tăticului. Și scrie aci : „Insemnări-gânduri“, răspunse Sanca întinzând mamei sale caietul gros, legat în pânză neagră.

Caterina îl răsfoi și își aduse aminte de caietul în care Egor obișnuia să-și însemne anumite lucruri în legătură cu planurile și socotelile lui, într'un cuvânt toate „năzuințele“ și „gândurile lui“, cum îi plăcea să le numească.

În acest caiet se găseau deasemeni planurile lui Egor cu privire la irigațiile grădinilor de zarzavaturi, secarea bălților din marginea satului și construirea unei uzine electrice pe râu.

— Uite, pomenește aici și de vechea păragină destelenita, observă Caterina. Totul aci, după cât se bagă de seamă, e înfățișat ca într'un fel de îndreptar. Egor arată cât de roditor e pământul și de ce fel de îngrășămintă are nevoie. Bine c'ai dat peste caiet, Sanca. Mă întrebam unde rătăcisem aceste însemnări ale lui tăticu. Voi căuta să-l citesc în întregime colectivului.

Sanca se uită cu înțeles la Mașa, apoi se apropie de mamea-sa :

— Să ne înscrii și pe noi în colectiv. Vrem să muncim.

— Dar școala ? întrebă Caterina, înălțându-și ochii de pe caiet.

— Parcă numai de școală e vorba ? rosti încurcat Sanca. Doar nu mai suntem mici. Și ne vom pricepe ca oricare altul să arăm și să plivim. Pe Lena Odințova ai primit-o împreună cu tovarășele ei. Dar nici noi n'o să ne lăsăm și vom căuta să fim întotdeauna înainte.

— Ce vă mai trece prin cap ! spuse cu o încruntare a sprâncenelor Caterina. Va veni o vreme când veți fi și voi buni de muncă. Pentru lumea noastră de azi e destul pământ care va trebui să fie muncit. Deocamdată, căutați să vă vedeți de carte.

Mașa părăsi odaia în liniște, urmat de Sanca.

— Ți-am spus eu că n'are să vrea. Dar nici tu n'ai deslușit-o cum trebuie, îl dojeni Mașa.

— Mie îmi place să spun lucrurile de-a-dreptul.

— Ei, nu ; altfel trebuie să fie spuse... Era mai bine, cred, s'o lași să înțeleagă că noi avem de gând să dăm o mână de ajutor colectivului. Asta, bineînțeles, în timpul liber, după ce ne-am făcut lecțiile... Știi ce, Sanca ? Să mergem mâine la Tatiana Rodionovna... Ea va privi altfel lucrurile.

— Fie ; mergem.

— Numai să știi că eu voi sta întâi de vorbă cu ea. Altfel înseamnă ca tu să strici totul dela început.

— Bine, ai să vorbești tu... Dar eu, ce să fac ? Să stau cu mâinile în sân și să nu spun nimic ? întrebă cu nemulțumire Sanca.

— Atunci când va fi nevoie vei face și tu un semn de încuviințare și vei mai spune câte o vorbă din când în când.

— Bine... Vom vedea, îngână Sanca.

Se despărțiră. Mașa porni spre casă, în timp ce Sanca intră în odaie.

1. Ce gând însuflețește pe Caterina când își găsește casa nimicită de fasciștii cotropitori ?

2. Ce învață copiii din povestirile Caterinei despre eroismul tatălui lor pe front ? În ce hotărîre a lor se văd roadele acestei învățături ?

3. Dece purtau atîta grijă învățătorul, Egor și Caterina boabelor de grâu din cele trei spice ?

I Povestiți despre ajutorul pe care-l dau pionierii din țara noastră la strânsul recoltei.

II. Gândiți-vă la eroii povestirilor *Steagurile roșii* și *Trei spice* și scrieți o compunere cu unul din titlurile : „Eroismul tineretului sovietic în timpul războiului împotriva fasciștilor cotropitori“ ; „Ce învățăm din purtarea eroică a copiilor și tinerilor sovietici“.

Răspuns la ghicitorile dela pag. 28 și 29

1. *lingurile*

2. *oaia*

3. *oul*

4. *ariciul*

5. *nucul*

6. *curcubeul*

7. *ziua și noaptea*

8. *sita*

9. *umbra*

10. *zăpada*

11. *plugul*

12. *tractorul*

13. *coasa*

14. *barca*

15. *gândul*

TABLA DE MATERIE

	Pag.
Patria (<i>M. Bentuc</i>)	3
I — CREAȚIA POPULARĂ ORALĂ	
<i>Basmul</i>	
Vizor, Craiul șerpilor	6
<i>Balada</i>	
Toma Alimoș	16
Novac și corbul	20
<i>Doina</i>	
Doină, doină cântec dulce	24
Birul	25
<i>Proverbe și zicători</i>	26
<i>Ghicitori</i>	28
<i>Literatură populară orală</i>	31
Foaie verde de cicoare	33
II. — SCRITORII NOȘTRI DESPRE TRECUTUL PATRIEI	
<i>Din viața lui Vasile Alecsandri</i>	
Cântecul cel mai frumos: Doina (<i>V. Alecsandri</i>)	35
Narațiunea, descrierea, dialogul	38
Adio Moldovei (<i>V. Alecsandri</i>)	39
Vântul dela Miază-zi (<i>V. Alecsandri</i>)	40
Malul Siretului (<i>V. Alecsandri</i>)	41
Epitetul	42
Sergentul (<i>V. Alecsandri</i>)	43
Cântecul redutei (<i>G. Coșbuc</i>)	44
<i>Din viața lui I. Creangă</i>	
Doi buni prieteni: I. Creangă și M. Eminescu (<i>C. Petrescu</i>)	46
Bojdeuca din Țicău (<i>I. Creangă</i>)	50
Amintiri din copilărie (<i>I. Creangă</i>)	51
Povestea porcului (<i>I. Creangă</i>)	62
Comparația	76
Șoarecele și pisica (<i>Gr. Alexandrescu</i>)	77

Din viața lui Mihai Eminescu

In prisaca lui Moș Miron (<i>C. Petrescu</i>)	79
Din tinerețea lui Eminescu (<i>I. L. Caragiale</i>)	82
Revedere (<i>M. Eminescu</i>)	83
Călin nebunul (<i>M. Eminescu</i>)	83
O, rămâi (<i>M. Eminescu</i>)	88
Mircea și Baiazid (<i>M. Eminescu</i>)	89
Metafora	92

Din viața lui I. L. Caragiale

Sunt copil de oameni sărmani (<i>I. L. Caragiale</i>)	93
Vizita (<i>I. L. Caragiale</i>)	94
Cănuță om sucit (<i>I. L. Caragiale</i>)	98
Schița	103
Vulpea liberală (<i>Gr. Alexandrescu</i>)	104
Mama (<i>G. Coșbuc</i>)	106
Nunta în codru (<i>G. Coșbuc</i>)	108
Hora (<i>G. Coșbuc</i>)	110
Versurile	111
Boul și vițelul (<i>Gr. Alexandrescu</i>)	113
Fabula	114
Artiști (<i>Șt. O. Iosif</i>)	115
Domnul Vucea (<i>B. Șt. Delavrancea</i>)	116
Acceleratul (<i>G. Topirceanu</i>)	121
Domnu' Trandafir (<i>M. Sadoveanu</i>)	123
La hanul lui Gorașcu Haramin (<i>M. Sadoveanu</i>)	127
Nada Florilor (<i>M. Sadoveanu</i>)	133
Uzina vie (<i>Al. Sahia</i>)	143
In atelierul de strungărie (<i>A. Jar</i>)	149
Prin zăbrele (<i>A. Toma</i>)	154

III. — UNELE FRAGMENTE DIN OPERELE SCRITORILOR RUȘI

Biruința lui Ruslan (<i>A. S. Pușchin</i>) trad. de <i>M. R. Paraschivescu</i>	159
Petea Rostov (<i>L. Tolstoi</i>) trad. de <i>P. Dumitriu</i>	164
Patima cititului (<i>A. M. Gorchi</i>) trad. de <i>E. Camilar</i>	170

IV. — POEZII CANTA PE MARI DASCALI AI
OMENIRII MUNCITOARE

Lenin (<i>V. Mniacovschi</i>) trad. de <i>C. Teodorescu</i>	177
Cântec (<i>M. Beniuc</i>)	180

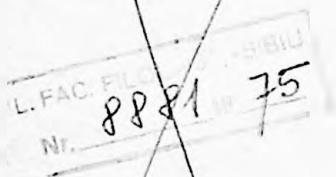
V. — SCRITORII NOȘTRI DE ASTAZI IN LUPTA
PENTRU PACE ȘI SOCIALISM

Drum de 23 August (<i>Eugen Iebeleanu</i>)	183
Sărbătoare în zi de lucru (<i>P. Dumitriu</i>)	186
Mitrea Cocor (<i>M. Sadoveanu</i>)	193
Lazăr dela Rusca (<i>D. Deșliu</i>)	197
Mama (<i>V. Porumbacu</i>)	200

	<u>Pag.</u>
Minerii din Maramureș (<i>D. Deșliu</i>)	202
Cântec de pionier (<i>M. Brestășu</i>)	205
În munții Georgiei (<i>M. Banuș</i>)	206

VI. — UNELE FRAGMENTE DIN OPERELE SCRITORILOR
SOVIETICI

Cântecul fulger (<i>V. Maiacovschi</i>)	210
Steagurile roșii (<i>A. Fadeev</i>) trad. de <i>G. Galaction</i>	212
Trei spice (<i>A. Musatov</i>)	220
Răspuns la ghicitori	225

*Dat în lucru A I 1955 Bun de tipar 3 III 1958 Tiraajul
151 000 + 150 Hărta a școlii 1011A - 4920 Coll
Editură 15,75% Coll tipografice 14%, Preț per
exemplar 3,60 lei Comanda Editurii Nr 1054
Comandă tipografiei Nr 514 A 9274/1952.*

Tiparul executat în Combinatul Poligrafic
Casa Școlilor „I. V. STALIN”, București - R.P.R.

Lei 3,50